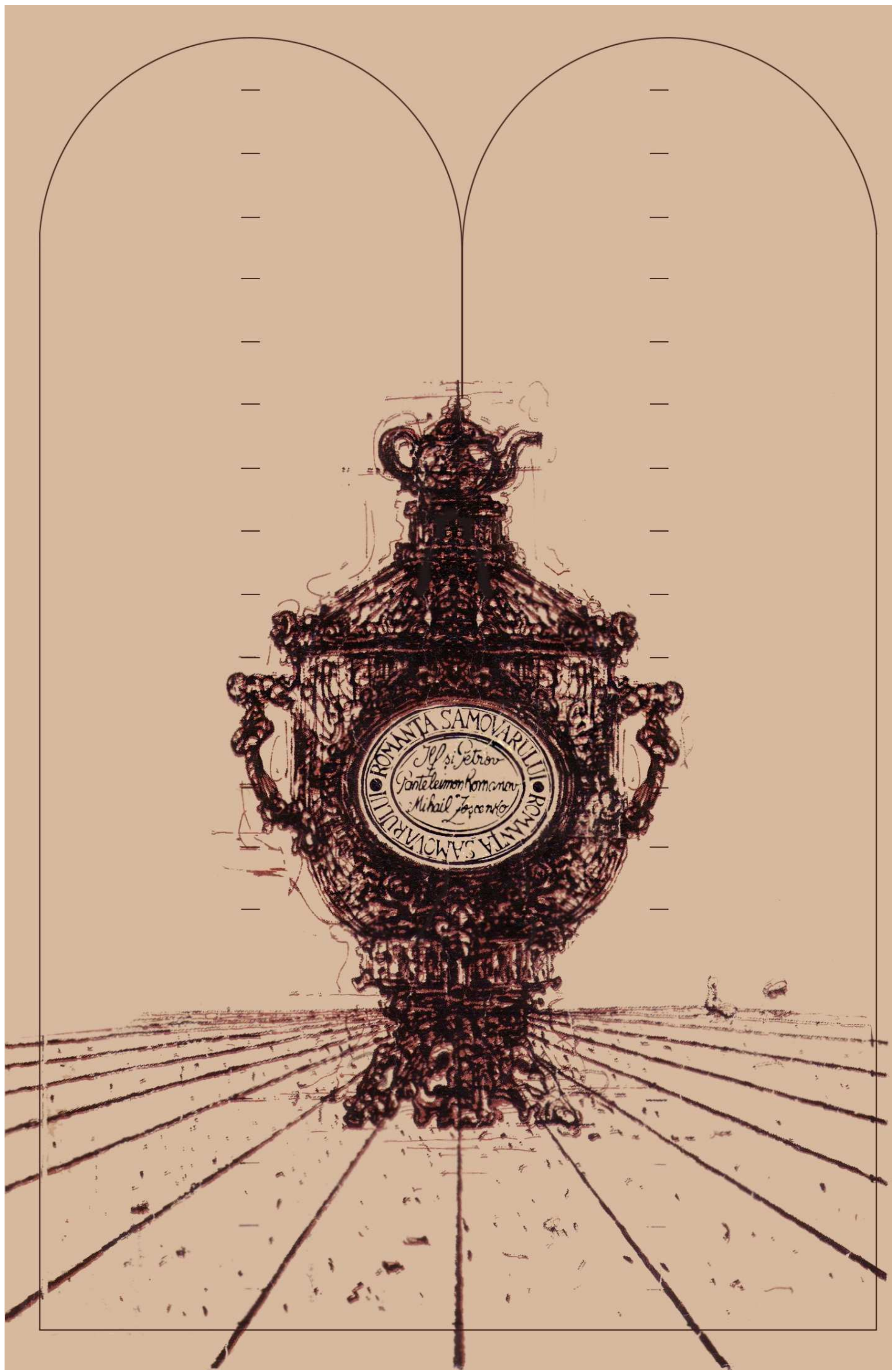

ROMANȚA SAMOVARULUI
Ilf și Petrov
Panteleimon Romanov
Mihail Zoșcenko
ROMANȚA SAMOVARULUI

ROMANŢA SAMOVARULUI
(proză umoristică)

Lector: NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor: ELENA BABY

Bun de tipar: 30.03.1976. Tiraj: 11.130 ex. broşate
Coli tipar 26,25.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1594 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”
str. Grigore Alecsandrescu nr. 89 – 97,
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Mihail Zoşcenko; Panteleimon Romanov;
Ilia Ilf şi Evgheni Petrov

ROMANŢA SAMOVARULUI

(proză umoristică)

Cu o prefaţă de MARCEL PETRIŞOR

EDITURA UNIVERS
B*ucureşti*, 1976
Coperta de Dan Erceanu

Culegere din:

Мих. Зощенко
„Уважаемые граждане"
Изд. Земля и фабрика,
Москва-Ленинград 1926.

„1935—1937", рассказы, повести, фельетоны, театр, критика,
Государственное издательство „Художественная литература"
Ленинград 1937.

„Рассказы, фельетоны, повести"
Государственное издательство художественной литературы
Москва 1958.

„Рассказы и повести"
Изд. Советский писатель, Ленинград 1959.

П. Романов
Собрание сочинений
Москва 1928

И. Ильф — Е. Петров
Собрание сочинений
Государственное издательство
художественой литературы
Москва 1961

Cuprins

De ce râd Ilf şi Petrov, Romanov şi Zoşcenko?

Puţine cărţi din lume au stârnit cascadele de râs pe care le-au stârnit scrierile lui Ilf şi Petrov, primii dintre umoriştii sovietici cunoscuţi în lumea largă prin intermediul traducerilor. Citindu-i acum pe ei şi citindu-i în paralel şi pe contemporanii lor – Romanov şi Zoşcenko – râdem în hohote, (deşi uneori printre lacrimi). Rabelais pare însă naiv, iar imaginaţia lui Swift păleşte în comparaţie cu fantastica realitate în care se mişcă eroii umoriştilor pe care-i avem în faţă. Nici chiar multe din situaţiile prin care trece Don Quijote nu ne fac să ne prăpădim de râs, aşa cum ne fac cele prin care trece Ostap Bender, sau anonimii eroi din schiţele acestui volum. Nu, hotărât nu, deoarece umorul rus are cu totul alt substrat. Este umorul declanşat nu numai de caractere, situaţii sau moravuri – motivele clasice ale acestor stări – ci de implicaţii mult mai adânci. Este umorul născut din încercările de a silui, în cele mai improprii tipare, cele mai fireşti porniri ale omului.

Aruncând, astfel, doar o privire asupra schiţei Copiii trebuie să fie iubiţi *(Ilf şi Petrov) şi putem descoperi mutilarea unora dintre cele mai profunde bune intenţii omeneşti. Ce situaţie mai hazlie şi mai tragică în acelaşi timp s-ar putea imagina, decât aceea în care se vede pus un tată care, povestindu-i micuţului despre „o băbuţă cu un ieduţ sur", îşi aminteşte că nu a făcut precizările ideologice! Pentru ca „mintea copilului să n-o ia razna", cuprins de panică, adaugă explicativ: „Băbuţa nu e o simplă băbuţă. E o colhoznică şi ieduţul e un ieduţ colectivizat"! Sau cum s-a mutilat acea minte ca să creeze monstruozitatea versificată în care „să nu existe misticism, să nu existe biologie considerată izolat faţă de alţi factori, biologism pur adică, decadenţă"?*

Umorul rus implică deci o participare masivă la ridicol chiar şi a celor mai neaşteptate categorii sociale, începând cu „preşcolarii" de pildă („să afle redactorii şi autorii celibatari că odraslele de vârstă preşcolară sunt copii foarte mici") şi până la bătrâni, precum cei din Norocul *(Romanov), unde umorul depăşeşte limitele unui cumplit tragism.*

Rădăcinile acestui umor sunt de fapt foarte adânci şi înfipte nu numai în realitatea socială sovietică din primii ani de după Revoluţie sau din perioada NEP-ului, oglindită în povestirile autorilor din acest volum, ci chiar în firea rusului.

Cândva, după ce scrisese Revizorul*, Gogol îi spunea lui Dostoievski: „Pe la noi, prin Rusia, umorul umblă pe stradă; îl întâlneşti la tot pasul, numai că nu-ţi dă cu bâta-n cap". Este, de fapt, umorul şi ţesătura fină a unui ochi căruia, neputându-i scăpa nici un contrast, nici o siluire şi nici o pidosnicie a firii, nu-i vine să treacă peste ceea ce vede fără să sancţioneze totul cu hohote de râs, adeseori atât de tragice.*

*Spre deosebire de Ironie care – aricit de muşcătoare, de veninoasă şi de neplăcută ar fi şi oricui ar aparţine – când e bine mânuită, scoate în evidenţă toate contradicţiile din cuprinsul unei „desfăşurări" a adversarului, Umorul, făcând acelaşi lucru, subtilizează cauzele acestor inadvertenţe, reducându-le totodată într-o percepere intuitivă la placări mecanice ale viului pe scheme moarte sau artificiale. Într-un fel, acel „*mécanique plaqué sur le vivant*" al lui Bergson, în cazul umorului rus şi mai ales al celui de factură sovietică, este inversat; raportul se schimbă însă numai după ce obiectul a fost deformat de actant. Continuându-se prin aceasta, la nesfârşit,*

jocul dintre deformator şi deformat (în care cele două elemente îşi schimbă alternativ rolul), râsul care e ca o evidenţă metalogică a ceea ce se petrece – adică a dereglării funcţionale a unor mecanisme deformate care nu se mai pot opri – intervine catartic, trezind conştiinţa din inerţia mecanicităţii dăunătoare căreia-i căzuse victimă. Mirajul mecanicităţii funcţionale (surprinsă în deformările-i produse) odată spulberat, conştiinţei receptoare (respectiv cititorului) nu-i revine decât misiunea corectării raportului dintre viu şi mecanic, delimitând domeniul de manifestare pentru fiecare factor participant la „jocul" existenţei. Şi oricât de complicate ar fi sistemele de referinţă, şi oricât de subtilă eroarea sau intuiţia falsificatorie a celui ce se desfăşoară după scheme şi modele artificiale, umoristul fin va simţi „deformarea" trăgând „perdeaua" exact de pe locul în care se produce infracţiunea. Victimele vor ţipa sau vor protesta, desigur, copleşite însă de cascadele sau lacrimile de râs ale spectatorilor.

Cu aceasta se deschide însă o competiţie acerbă în care, cu cât eroarea sau artificiozitatea vor fi mai subtile, cu atât şi umorul va trebui să fie mai fin. Continuând totuşi o ironie trează, vioaie şi necruţătoare, funcţia umorului – de la nivelul etic la care se profilează el – este în primul rând aceea de factor asanator în ceea ce priveşte trecutul şi prezentul, iar în ceea ce priveşte viitorul, cea de element profilactic. Îl vom descoperi astfel uneori cenzurând transmisibilitatea nonvalorilor, alteori sancţionând categoric lipsa timpului de asimilare şi numai foarte rar selectând frumosul din tufişurile unor eventuale bune intenţii cu care, din păcate, nu se poate face întotdeauna şi artă.

Orice pretenţie de sinteză se va putea limpezi în aşa fel sub incidenţa umorului, încât nici un asociaţionism mecanic nu va putea corela într-un tot organic, cu pretenţii de funcţionalitate vie, elemente eterogene sau antagonice.

Şi atunci când „sacrei" ironii – câine păzitor al valorilor – îi va sosi vremea să-şi încerce colţii şi-n propriu-i trup, spre edificarea tragică a conţinutului său, numai umorului îi va reveni atribuţia de anihilator al perturbărilor săvârşite, al reacţiilor provocate, al resentimentelor dezlănţuite (Bineînţeles, aceasta după ce „sacra" ironie l-a aşezat pe fiecare la locul cuvenit, neadmiţând împrumutul de valori decât în baza integrării fireşti a acestora în diversele sisteme receptive – pentru ca cititorul sau spectatorul să poată discerne fără echivoc partea de moştenire de vrednicia celui ce-a sporit-o – împiedicând totodată şi pedantismul să se strecoare în corpul valorilor critice).

Or anihilările nefiind împăcări ale contrariilor, ci stingeri ale lor (stingerea celui mai slab în cel mai tare şi a celui artificios în cel firesc), râsul catalizator va uşura procesul catartic făcând ca umorul „să izbutească" acolo unde nimic n-ar fi putut izbuti. Faţă de el, o tainică ruşine ne pune pe gânduri şi conştiinţa îşi începe introspecţia sub „zâmbetele" lui. Poate de aceea, în Idiotul *lui Dostoievski, Ivolghin propune odată „jocul mărturisirilor"; şi sigur, tot din aceleaşi motive, eroii umoriştilor ruşi contemporani ne pun pe gânduri după câte o zdravănă porţie de râs pe seama cine ştie cărei spuse sau stări de lucruri.*

Spre deosebire de umorul englezesc, german, francez, spaniol sau al altor popoare, funcţia umorului rus nu e numai critică. Dincolo de inadvertenţă, la ruşi, el dezvăluie întotdeauna o realitate de un nebănuit tragism. Unde mai întâlnim (decât tot în literatura rusă sau prin operele străine inspirate de ea) umorul Korobocikăi să zicem, cel al lui Oblomov, sau (ca să ne apropiem de subiect) cel al eroilor anonimi, mărunţi şi derutaţi de tot ceea ce se întâmplă cu ei, din schiţele lui Romanov?

Şi chiar dacă autorul nu intenţionează realizarea umorului, la ruşi el apare ori de câte ori este vorba de o scenă tragică. Or, înrudirea aceasta dintre tragic şi comicul care

declanşează umorul nu se întâlneşte, atât de organic închegată, în nici o altă literatură din lume; cele două categorii fiind ca fețele lui Ianus în care totul se răsfrânge diferențiat, până în cele mai mici detalii.

Alegoria fantastică a lui Rabelais sau Swift, străinul lui Montesquieu, eroul lui Cervantes, satira lui Butler, paradoxurile lui Shaw, domnul Jourdain, Goldsmith sunt departe de a ne face să râdem (sau să plângem) aşa cum râdem sau plângem pe seama cine ştie cărui biet slujbaş rus „pierdut" printre hârtiile birourilor din vremea lui Gogol sau a năpăstuitului autor al unui „Robinson sovietic". În ambele cazuri, hazul sau lacrimile rezultate de pe urma depistării situației reale a eroului se continuă cu tulburătoare căderi pe gânduri. Şi aceasta pentru că literatura cea mai fantastică şi cea mai realistă în acelaşi timp este literatura rusă. Nicăieri ca în acest climat al spiritului slav realitatea nu a fost mai fantastică sau fantasticul mai real. Ca şi Gogol sau Avercenko, asemenea lui Şcedrin sau Goncearov, Ilf şi Petrov Zoşcenko, şi Romanov n-au fost nevoiți să inventeze nimic. La cea mai rapidă aruncătură de ochi, în jurul lor, realitatea le-a oferit totul pe tavă: eroi, situații şi întâmplări din care talentul n-avea decât să aleagă. Spre deosebire de iluştrii lor antecesori însă, autorii de care ne ocupăm au trebuit să lupte îndoit tocmai cu obtuzitatea acelor factori de care depindeau cel mai mult. Aproape peste tot, în nuvelele sau schițele acestui volum, declanşatorii umorului sunt factorii determinanți de prim rang ai bunului mers social din acea perioadă tulbure a NEP-ului: responsabili, preşedinți, redactori şefi, sau organe de conducere din ierarhia administrativ-politică a celor vremi.

Față de îngustimea de spirit a acestor elemente învestite întâmplător şi temporar cu puteri hotărâtoare, umilii opozanți, reduşi uneori la simpli executanți, reacționează cum pot, suspinând, uimindu-se, îndoindu-se, exclamând nedumeriți, pentru ca, în cele din urmă, toți, neavând ce face, să accepte vremelnic siluirea. Or, tocmai modul în care se realizează această deformare pe spiritul „înghesuit", care – deşi îşi dă bine seama sau intuieşte măcar tot ceea ce se întâmplă – n-are încotro, face să se nască de fapt umorul „inculpatului" şi râsul spectatorului.

Mecanismul umorului fiind mereu acelaşi, coloratura şi registrul manifestărilor lui sunt totuşi uluitor de bogate. Cazurile sunt extrem de variate, după cum extrem de complexă este însăşi existența. Şi frumusețea schițelor tocmai în aceasta constă, diversitatea rolului asigurând o permanentă ispitire şi deschidere, în acelaşi timp, a conştiinței spre el.

Fiecare dintre cei patru autori de care ne ocupăm (sau, mai bine zis, trei căci întotdeauna Ilf şi Petrov şi-au împletit talentul în excelenta lor operă comună) a recreat cu mijloace proprii, conform firii şi „condeiului" său, acea lume înconjurătoare, revoltată, derutată sau resemnată, formată din oamenii mărunți pe umerii cărora Istoria şi Societatea îşi schimbă, cu dificultate, conturul.

Panteleimon Sergheevici Romanov (1885–1938), cel mai „liric" dintre ei, la care substratul tragic este mai evident, aduce în fața ochilor noştri o largă frescă pe tonuri mohorâte, în care se mişcă o lume umilă, deosebită de cea a orăşenilor: este lumea țăranilor legați organic de vechile obiceiuri, împestrițată cu elementele civilizatoare improprii mentalității lor, sau lumea micilor târgoveți din cine ştie ce uitate colțuri de gubernie.

Pe unii dintre aceştia, de pildă, nu atât ispita unei insigne (Insigna) *îi ademeneşte la treabă, cât teama că nu vor primi ipoteticii galoşi care se vor distribui în funcție de aceste insigne; este ceea ce îi face să exclame, de altfel: „Dar mergem voluntar sau obligatoriu?"*

Într-o altă povestire, spiritul „revoluționar" este contracarat de sentimentul milei care se îndreaptă (paradoxal!) tocmai spre persoana deposedată. Neînțelegerea revoluției se amestecă din plin cu temeri care vin din cine ştie ce străfunduri... şi cititorul râde sau plânge, după înțelegere (Pomană creştinească).

Teama îi face pe alți țărani să-l aleagă pe Lomov în postul de preşedinte al comitetului agricol (Tunica albastră) *numai pentru că acesta bătea în masă cu vârful creionului: „Cu asta ne ține în mână, diavolul!" – relatare în care se împletesc subtil, dialectic chiar, compromisul cu frica.*

În lacrimi de râs izbucnim şi la citirea schiței Fumul, *mai ales când oamenii exclamă nedumeriți: „Acuma toate-s pe dos; înainte vreme, de sărbători oamenii umblau beți, iar vacile treze, pe când acuma oamenii-s treji, iar vacile bete!" Fără explicația fenomenului, dată tot în schiță, am crede că omul e nebun. Cunoscând-o însă, continuăm să râdem. Or, arta prozatorului atinge punctul culminant tocmai prin infinită deschidere a mesajului, polisemia semnificantului fiind maximă.*

Un amestec de spaimă, pofte, ticăloşie şi foamete, altoit pe aceleaşi suflete, întâlnim în schița Dar de la Domnul. *O discuție pe tampoanele unui vagon, în jurul unui sac de făină, în perioada marii foamete; un schimb de gânduri, sentimente şi temeri de o înfricoşătoare duritate, învelit în veşmântul celui mai negru umor... Şi poate unul dintre cele mai lungi popasuri meditative asupra operei celui care a ştiut să fie liric şi fin psiholog nu numai în* Toamnă *(1914) sau în* Vise luminoase *(1919), ci şi în schițele satirice pe care le răsfoim.*

Oglindind în schițele sale tot pe „eroul mărunt şi insignifiant, cu pasiunile şi trăirile lui neînsemnate", cum îl numeşte el însuşi, Mihail Mihailovici Zoşcenko (1895–1958) cuprinde o gamă mai diversificată de tipuri. Purtându-ne de la sat la oraş, din tramvai la spovedanie, de la aeroplane la electrificare, de la limonadă la galoşi, găseşte în fiecare situație, în fiecare ins, pretextul pentru a-i stigmatiza pe „cei ce caută fericirea personală, oameni cu însuşiri unilaterale, care ştiu numai să ia, care socot că li se cuvine tot ceea ce capătă, oameni care nu doresc să dea nici o fărâmă din ceea ce li se cere", după cum ne spune Konstantin Fedin în însemnările consacrate lui Zoşcenko.

Prin însăşi viața sa zbuciumată în care Mihail Mihailovici trece prin cele mai diverse întâmplări şi meserii – soldat, tâmplar, cizmar, milițian, actor, criminalist – reuşeşte să cunoască o lume dintre cele mai pestrițe, care îl poartă, în cariera sa de scriitor de la schițele satirice până la scenariul filmului Crimă şi pedeapsă *şi de la* Povestirile domnului Nazar Ilici Sinebriuhov *la* Povestiri despre Lenin.

Tema „Omului mărunt" este tratată într-o manieră diferita de cea a lui Romanov, folosind expresii vioaie, ticuri verbale, pe un fundal adeseori grotesc şi foarte viu colorat.

„Oamenii nervoşi" care ajung de la ceartă la bătaie pentru un ac de curățat primusul (Oameni nervoşi), *sau taxatorul care îşi somează unchiul venit de la țară să-şi plătească biletul* (Decât aşa rude, mai bine lipsă)*, formează acea lume de care se teme atât de mult Anisia Vasilievna* (O pacientă) *atunci când soțul i se întoarce de la oraş zicând: „Altul în locul meu te-ar lăsa, uite-aşa, pentru că eşti înapoiată şi neştiutoare". Este aceeaşi lume care preferă să taie electricitatea pentru ca să nu se vadă murdăria din casă, în loc să curețe casa* (Sărăcie), *sau să-şi încarce părinții cu poveri peste puterile lor, mânându-i de la spate ca pe nişte slugi* (Un om ofensat).

Spre deosebire de Romanov, Zoşcenko zâmbeşte şi aruncă o rază de lumină. Un zâmbet şăgalnic, încurajator, adresat peste ani, vremilor când reaua credinţă va fi doar o amintire amară; zâmbet materializat prin concluzia la schiţa Sărăcie: „Lumina, eu aşa cred, va răzui tot gunoiul şi toată murdăria noastră”.

Contemporani cu cei doi, promovând şi ei satira ascuţită şi neiertătoare, „fraţii siamezi” – copiii teribili ai literaturii sovietice – Ilf şi Petrov utilizează umorul descins direct din absurdul gogolian, purtându-ne prin instituţii de cultură, redacţii şi edituri, pe stradă sau prin locuinţele oamenilor, în plină epocă de producţii, pretenţii şi dispoziţii absurde.

*Pornind de la o idee năstruşnică a lui Valentin Kataev, fratele lui Petrov, cu care lucrau împreună la ziarul „*Gudok*” (Sirena), cei doi colegi de redacţie s-au asociat în tandemul literar care avea să-i facă celebri. Cuplul a durat până în acea primăvară ploioasă a anului 1937 când, pentru prima dată în viaţa sa, Ilf avea să scrie cu tristeţe: „E un vânt de primăvară atât de înspăimântător de rece, că ţi se face frig şi groază în suflet. Ce ghinion cumplit am avut.” Ghinionul nu a fost doar al lui: a fost şi al fratelui său de condei, zdrobit de durere; a fost al literaturii ruse, a fost al literaturii universale. O moarte absurdă, la numai patruzeci de ani, a unui mare talent care, îmbinat cu cel al lui Petrov, manevra cu multă abilitate absurdul literar.*

Căci Ilf şi Petrov fac parte tot dintre umoriştii care râd printre lacrimi. Cât trebuie să fi râs şi plâns aceştia – şi odată cu ei orice cititor inteligent! – la caracterizarea făcută lui Menelau, din Frumoasa Elena *de Offenbach, de către crainicul emisiunilor muzicale: „Menelau – un rege sub ale cărui aparenţe se ascund cu măiestrie lipsa totală de voinţă şi instinctele unui mic proprietar şi ale unui mare feudal”*(În coperte de aur) *sau incredibila înşiruire de afişe; „Nu fumaţi, nu scuipaţi pe jos”, „Nu intraţi fără treburi”, „Trageţi apa”!* (Ţi-ai făcut datoria, pleacă).

Ne întrebăm nedumeriţi cum a fost posibil ca „ Omul cu bocanci de fotbal*” să-şi bată joc de întregul aparat de conducere al unei instituţii de stat, promiţând „un teatru de propagandă tehnică” unde „nu e nici un decor, nu sunt nici actori, nu e nimic. Spectacolul are loc fără sufleur.” Să râzi sau să plângi?*

Am mai amintit Copiii trebuie să fie iubiţi, *dar revenim, având impresia că nimic nu poate egala stupoarea noastră hilară în faţa poeziei pentru copii:*

„Fiţi cuminţi, dragi copilaşi, /Respectaţi tractoarele, /Ce ară ogoarele, /Calcă duşmanul, /Ară ogoare/Ha, ha, milioane de ha, /El, năzdrăvanul, /Ha, ha, ha!”

Ajungem apoi la Savonarola unde „Spectatorii organizaţi erau tare miraţi. În program li se promiteau treizeci de girls *şi aici li se prezentau treizeci de creaturi pocite, de sex îndoielnic şi de o vârstă greu de stabilit”. Sau bietul autor de romane pentru tineret care, descriind insulă pe care a naufragiat Robinsonul sovietic, este întrebat de către redactor „Unde este, de exemplu, comitetul local? Unde e rolul conducător al sindicatelor?”*(Cum a fost creat Robinson).

Dar, după ce ne trece hazul, medităm abătuţi la tot ceea ce ne-a făcut să râdem.

În această meditaţie se ascunde, de altfel, întreg mecanismul râsului şi toată complicaţia paradoxului. În ea stă cheia genialităţii autorilor despre care am vorbit; de asemenea şi sâmburele amărăciunii lor. Şi dacă râsul e catartic, meditaţia nu poate să nu ne deschidă orizontul unor mari întrebări, gânduri, reflecţii şi îndemnuri, din mulţimea cărora citându-le chiar şi numai pe cele ale lui Mihail Novicov din prefaţa romanului Douăsprezece scaune, *scrise*

la 1–27 mai 1957, în Bucureşti: „Multe din aspectele negative biciuite în Două̆sprezece scaune, *dar mai ales în* Vițelul de aur *ar putea fi identificate cu particularități specifice, evident, şi în realitatea noastră din R.P.R., ceea ce oferă, de bună seamă, o mare satisfacție cititorilor. Ar putea servi ca îndemn şi scriitorilor de a stigmatiza cu aceeaşi mânie satirică, în lucrările lor, tot ceea ce frânează mersul nostru înainte spre socialism. Dacă îndemnul va rodi, va fi un câştig şi pentru literatură şi pentru opinia publică, pentru cauza educației socialiste a maselor. Cu o singură condiție, desigur: scriitorii să dovedească în lucrările lor satirice aceeaşi încredere în superioritatea şi invincibilitatea socialismului, de care au fost pătrunşi, în condiții mult mai grele, admirabilii scriitori sovietici...” (p. 24 ed. C.R. Buc. 1957), ne putem da seama de eficiența umorului.*

MARCEL PETRIŞOR

MIHAIL ZOŞCENKO

Versiune românească
de IGOR BLOCK

Capriciile naturii

Desigur, nu toți pot să locuiască în capitale. Unii, bunăoară, ia nişte prăpădiți, locuiesc în satul Râbațki.

Vezi bine, în satul ăsta, comodități sunt mai puține decât într-o capitală. Aicea, bunăoară, nu există bulevarde. Cum ieşi din gară, o iei pe traverse. Dacă nu vrei să mergi pe traverse, n-ai decât să stai toată viața în gară.

Un cunoscut de-al nostru, de fel din satul Râbațki, într-o bună zi n-a mai putut rezista şi a ieşit să facă o plimbare. Mă rog, era primăvară.

Aşa că a ieşit el din gară şi a luat-o pe traverse. Cum am zis, era primăvară. În aprilie. Taman înainte de Paşti.

Merge omul aşa pe traverse. Vă închipuiți ce drum e ăsta, să mergi pe traverse. Unde mai pui că pământul e desfundat, de, ca primăvara, numai băltoace. Nu-i chip să faci un pas în lături, zău aşa, că poți să te îneci. Păi dacă-i primăvară! Natură se înmoaie. Îşi dă drumul.

Ei bine, merge aşa omul nostru în lungul liniei. Şi tot mergând aşa, se lasă purtat de vise. Or, aşa cum am zis, era primăvară. În aprilie. Ciripit de păsărele... Şi era un aer – o nebunie.

Merge omul nostru aşa cum vă zic şi se gândeşte: păi da, păsărelelor ce le pasă – ciripesc acolo sus, dar ia dă-i drumul uneia pe traverse, că numaidecât îi închizi pliscul.

S-a gândit omul aşa, şi în clipa aceea a călcat pe-alături. Şi cum am zis, era primăvară. Înainte de Paşti. Ce mai – mocirlă.

A călcat pe-alături şi a intrat cu piciorul într-o groapă. Şi s-a afundat în apă până la genunchi.

A scos omul piciorul din groapă şi s-a făcut alb la față.

„Bine barem, îşi zice, că sunt singur şi nu cu vreo domnişoară. Ia să fi fost cu vreo domnişoară – mai mare ruşinea. Piciorul e ud. Picură. Izmenele s-au dezlegat. Le atârna ațele. Cizmele nu le-am mai dat cu vacs de mai bine de un an. Şi am o mutră ca vai de lume. Mai mare ruşinea."

Tare s-a mai supărat cunoscutul ăsta al nostru.

„Aha, care va să zică, aşa! şi-a zis. Gropi pline cu apă? Pe căile construcției de stat? Care va să zică las' să putrezească traversele? Şi oamenii să se afunde în apă? Ei bine, las' că notăm noi."

A venit omul nostru acasă. S-a descălțat. Şi după ce s-a descălțat, s-a apucat să scrie.

Şi a scris o notă demascatoare. Şi a trimis-o la „Gazeta roşie". Adicălea, trecând odată... şi aşa mai departe, m-am afundat pe căile construcției, şi poate că putrezesc traversele...

Nota lui a apărut la sfârşitul lui aprilie.

Ei bine, din acest moment, evenimentele principale s-au desfăşurat cu o rapiditate teribilă.

Până s-a citit nota, până s-a discutat prin cancelarii, până s-a instituit o comisie, au trecut paisprezece ani. Adică, la drept vorbind, a trecut mai puțin. Numai vreo două luni. Dar îşi în acest răstimp, natura şi-a arătat capriciile.

Pe scurt, la începutul lui iunie, o comisie specială s-a deplasat în gara Rîbațki, ca să inspecteze calea.

Au venit oamenii şi ce văd – minciună curată. Apă – ioc. Pământul e uscat ca în Sahara.

Comisia a zâmbit amar în sinea sa – adicălea, vezi Doamne, ce le mai potrivesc oamenii la minciuni – şi a plecat.

La începutul lui iulie a apărut în ziar o dezmințire. Adicălea corespondentul a mințit, adicălea în gară nu s-a găsit nici un fel de apă. Nici măcar în garafă.

Unii cred şi acum că omul nostru a mințit.

Or, omul e necăjit. Şi comisia s-a văzut într-o situație neplăcută. Şi pe noi ne întristează să le aducem reproşuri şi unora şi altora. Dar n-avem încotro. Pentru că nu mai e chip cu atâta încetineală. Mai ales în ce priveşte presa.

Natura, cum se zice, nu aşteaptă. Ea seacă băltoacele. Şi schimbă panorama.

1922

La *spovedanie*

De Săptămâna patimilor, baba Feokla şi-a deschis băierile pungii – a cumpărat cu un bănuț de două grivne o lumânare şi a pus-o dinaintea unei icoane.

Feokla s-a moşmondit mult cu lumânarea asta, ca s-o pună cât mai aproape de icoană. Şi după ce a pus-o, s-a tras ceva mai la o parte şi, încântată de treabă pe care a făcut-o, începu să se roage şi să ceară tot soiul de milostivenii în schimbul bănuțului cheltuit.

Feokla s-a rugat mult, bodogănindu-şi păsurile, şi după ce a bătut mătănii dând cu fruntea de podeaua murdară de piatră, s-a dus, icnind, să se spovedească.

Oamenii se spovedeau în fața altarului, după un paravan.

Baba Feokla se aşeză la rând după o bătrânică albită de ani şi se apucă iar să facă cruci mărunte şi să bodogănească. Cei care intrau după paravan nu zăboveau mult acolo.

Credincioşii intrau după paravan şi după un minut ieşeau, tuşind încetişor şi închinându-se la icoane.

„Popa e grăbit, îşi zise Feokla. Ce s-o fi grăbind şi el? Că doar n-a luat foc mai ştiu eu ce!”

Intrând după paravan, Feokla făcu o plecăciune adâncă dinaintea popii şi-i sărută mâna.

– Cum te cheamă? o întrebă popa, blagoslovind-o.

– Feokla mă cheamă.

– Ia spune, Feokla, zise popa, ce păcate ai? Cu ce ai păcătuit? Au cumva huleşti pe cineva? Au prea rar îți aduci aminte de Dumnezeu?

– Am păcătuit, părinte, păi dară, zise Feokla şi făcu o plecăciune.

– Dumnezeu are să te ierte, zise popa, acoperind-o cu patrafirul. Ia spune, în Dumnezeu crezi? Au te îndoieşti?

– Cred în Dumnezeu, zise Feokla. Când vine feciorul-miu, de-o vorbă, îmi zice câte şi mai câte, mă ceartă, ce mai! Dar eu tot cred.

– E bine, maică, zise popă. Nu te lăsa dusă în ispită. Dar ia spune, ce zice feciorul-tu? Cum te ceartă?

– Mă ceartă, zise Feokla. Cică astea-s prostii, credința ălora. Cică nu-i nici un Dumnezeu, cât ai răscoli tot cerul şi norii...

– Dumnezeu există, zise popa cu asprime în glas. Nu te lăsa amăgită... Ia adu-ți aminte ce mai zicea fiu-tu?

– Păi zicea câte şi mai câte...

– Câte şi mai câte! Făcu mânios popă. Dar toate câte-s în jurul nostru de unde-s? De unde sunt planetele, stelele şi luna, dacă nu există Dumnezeu? Nu ți-a spus nimic feciorul-tu, adică de unde sunt toate câte ne înconjoară? Ori o fi vreo vrăjitorie?

– Nu mi-a spus, zise Feokla, clipind din ochi.

– Mai ştii, o fi vreo vrăjitorie, zise popa, căzând pe gânduri. Mai ştii, maică, poate că nici Dumnezeu nu există şi totul e o vrăjitorie...

Baba Feokla se uită speriată la popă. Dar popa îi puse patrafirul pe cap şi începu să bălmăjească o rugăciune.

– Pleacă, pleacă, zise popa, posomorât. Hai, că mai sunt şi alți credincioşi.

Feokla se mai uită o dată speriată la popă şi ieşi, suspinând şi tuşind cu smerenie. Pe urmă se duse la sfântul ei, se uită la lumânare, îi îndreptă mucul înnegrit şi ieşi din biserică.

1923

Decât aşa rude, mai bine lipsă

Timofei Vasilievici a umblat două zile în căutarea lui nepotu-su, Serioga Vlasov. A treia zi, când să plece acasă, a dat de el. L-a întâlnit în tramvai.

S-a urcat în vagon, a scos un ban, şi când să-l dea taxatorului, ce-i văd ochii? Figura omului care vindea bilete îi păru cunoscută. S-a uitat mai bine – da! Serioga Vlasov în persoană – taxator pe tramvai.

– Tii! strigă Timofei Vasilievici. Serioga! Tu eşti, bre, frățioare?

Fâstâcit, taxatorul potrivi ruloul cu bilete, cu toate că nu era deloc nevoie s-o facă, şi zise:

– Îndată, unchiule... numai să dau biletele astea.

– Bun! Se poate, zise bucuros unchiul. Aştept.

Timofei Vasilievici râse şi găsi de cuviință să-i lămurească pe călători:

– E neam bun cu mine, Serioga Vlasov, băiatul lui frate-miu Piotr... Nu l-am mai văzut de şapte ani...

Se uită cu o privire voioasă la nepotu-său şi-i strigă:

– De două zile umblu şi te caut, măi frățioare! Am colindat tot oraşul. Şi tu uite unde-mi erai! Taxator... Am fost acasă la tine, în strada Raznocinaia. Cică nu mai stă aici, s-a mutat, mi-au spus. Unde s-a mutat? întreb. Eu sunt unchiul lui. Nu ştie nimeni... Şi tu uite unde-mi erai: taxator, care va să zică?

– Taxator, răspunse abia auzit nepotul.

Călătorii se uitau curioşi la cele două rubedenii. Unchiul râdea fericit şi se uita cu drag la nepotu-su. Acesta era vădit stânjenit şi, fiind în exercițiul funcțiunii, nu ştia ce să spună şi cum să se poarte cu unchi-su.

– Aşa, zise unchiul, care va să zică, taxator. La tramvaie?

– Taxator...

– Ca să vezi! Păi cum m-am urcat, măi frățioare, văd eu că prea îmi pare cunoscută figura taxatorului. Şi când colo, poftim, tu! Hei, mânca-te-ar ciorile! Ce bine-mi pare!

Taxatorul se mută de pe un picior pe altul şi zise:

– Trebuie să plăteşti, unchiule. Ia bilet... Mergi departe?

Unchiul râse din toată inima şi-l plesni pe taxator peste geantă.

– Aş plăti, zău! Dacă mă urcam în alt tramvai, ori dacă scăpam vagonul ăsta, plăteam, de ce nu? Acuma plângeam după bănişori! Măi, fir-ai tu să fii!... Merg până la gară, Serioga, dragule.

– Două stații, zise abătut taxatorul, cu ochii în altă parte.

– Adică cum? se miră Timofei Vasilievici. Vorbeşti serios?

– Trebuie să plăteşti, unchiule, îngăimă taxatorul. Două stații... Nu se poate să mergi pe gratis, fără bilet...

Timofei Vasilievici strânse din buze jignit şi-l fixă cu privirea pe nepotu-su.

– Cum vine asta, bre, bagi mâna în buzunarul lui unchi-tu?

Taxatorul se uită acru pe geam.

– Ăsta-i jaf curat, izbucni unchiul. După ce că nu te-am văzut de şapte ani, porcule, îmi ceri să iau bilet? Mie, unchiului tău? Ține-ți mâinile acasă, că nu mă sperii eu de ele, măcar că-mi eşti nepot. Şi nu mai da din mâini, că faci vânt la călători. Timofei Vasilievici suci bănuțul în palmă şi-l vârî în buzunar.

– Cum vine asta, oameni buni? întrebă, adresându-se celor din jur. Să-i ceară lui unchi-su să ia bilet! Cică-s două stații... Ai?

– Trebuie să plăteşti, zise nepotul, gata să-l podidească plânsul. Nu te supăra, tovarăşe unchi, dar vezi că tramvaiul ăsta nu-i al meu. E tramvaiul statului.

– Tramvaiul statului... îl îngână unchiul. Pe mine asta nu mă priveşte. Ai putea să ai respect față de unchi-tu: bagă-ți, unchiule, banul muncit în buzunar şi mergi sănătos.Că doar nu s-o dărâma dintr-atâta tramvaiul. Când am venit încoace cu trenul, conductorul, măcar că nu mi-e neam, şi tot a zis: poftim, Timofei Vasilievici, lasă-lasă, urcă aşa... Şi m-a adus... măcar că nu mi-e neam... ia colo un consătean. Şi tu te iei de unchi-tu? N-ai să vezi un ban de la mine!

Taxatorul se şterse cu mâneca pe frunte şi trase de clopot.

– Coboară jos, tovarăşe unchi, zise nepotul pe un ton oficial.

Văzând că se-ngroaşă gluma, Timofei Vasilievici plesni din palme şi scoase iar bănuțul de adineauri, apoi îl vârî din nou în buzunar.

– Nu, zise, nu pot! Nu pot să-ți plătesc ție, un mucos. Mai bine mă dau jos.

Timofei Vasilievici se ridică grav şi ofensat, şi porni spre uşă. Apoi se întoarse:

– Îți goneşti unchiul... zise furios la culme. Ei, las' că te aranjez eu, mucosule! Ți-arăt eu, porc de câine ce eşti... Pentru o treabă ca asta pot să te pun la zid! Că am eu destui oameni la Smolnâi...

Timofei Vasilievici îi aruncă lui nepotu-su o privire nimicitoare şi coborî din tramvai.

1923

Cu *mom*e*a*lă

Când merg cu tramvaiul, întotdeauna călătoresc la remorcă.

Oamenii sunt aici mai binevoitori.

În vagonul motor e mare plictiseală, şi nu care cumva să calci pe cineva pe picior. La remorcă, fără să mai vorbesc de călcatul pe picioare, e mult mai slobod şi mai vesel.

Uneori, aici călătorii vorbesc între ei pe teme filozofice abstracte – bunăoară, despre onestitate, sau despre salariu. Câteodată, însă, se mai întâmplă şi unele peripeții.

Mai zilele trecute călătoream cu tramvaiul patru.

În fața mea – doi cetățeni. Unul cu un ferăstrău, celălalt cu o sticlă de bere. Sticla goală. Ține omul sticla în mână şi bate darabana cu degetele în ea. În răstimpuri o duce la ochi şi priveşte călătorii prin sticla verde.

Lângă mine – o cetățeancă înfofolită cu un şal. Pare tare obosită ori bolnavă. Din când în când închide ochii. Lângă ea, un pachet. Un pachet învelit într-un ziar şi legat cu o sforicică.

Pachetul ăsta nu stă chiar lângă cetățeancă, ci ceva mai departe. Cetățeanca se uită din când la el cu coada ochiului.

– Maică! i-am zis eu. Vezi să nu ți–l şterpelească. Pune-l pe genunchi.

Cetățeanca se uită mânioasă la mine, îmi făcu un semn misterios cu mâna şi, ducându-şi degetul la buze, închise iar ochii.

Pe urmă se uită iar la mine, foarte nemulțumită, şi zise:

– Mi-ai stricat planul, drace!

Am dat să mă supăr, dar cetățeanca adăugă cu venin în glas:

– Poate că eu am pus înadins pachetul mai la o parte. Şi ce-i cu asta? Poate că nu dorm, ci văd tot ce se întâmplă şi stau înadins cu ochii întredeschişi...

– Adică cum? m-am mirat eu.

– „Cum, cum”... mă îngână cetățeanca. Poate că eu cu pachetul ăsta vreau să prind un hoț...

Călătorii deveniră atenți la conversația noastră.

– Da ce ai în pachet? întrebă cu interes omul cu sticla.

– Păi eu ce zic, spuse cetățeanca. Poate am pus înadins în el oase ori cârpe... Pentru că hoțul nu ştie ce şi cum. Ia ce se nimereşte... Las’ că ştiu eu! Poate că merg aşa cu tramvaiul de-o săptămână...

– Şi se prinde câte unul? întrebă cineva, nespus de curios.

– Ba bine că nu, se învioră cetățeanca. Negreşit că se prinde... Mai deunăzi s-a prins în laț o cuconiță... Tinerică, drăguță. Una brunețică... Văd eu că-mi tot dă târcoale. Şi deodată, haț pachetul şi dă să plece... A-a-a, zic eu, te-am prins, ticăloaso...

– Hoții ăştia ar trebui dați jos din tramvai! zise mânios omul cu ferăstrăul.

– Cu asta nu faci nimic, interveni cineva. Trebuie duşi la miliție.

– La miliție, vezi bine, zise cetățeanca. Negreşit că la miliție... Odată s-a prins unul... Un bărbat bine, cumsecade... S-a prins şi el. Mai întâi a luat pachetul şi l-a ținut aşa o vreme. Ca să se obişnuiască cu el. De parcă ar fi fost al lui. Eu tac mâlc. Şi mă fac că mă uit în altă parte. El se ridică frumuşel şi dă să plece... A-a, zic, tovarăşe, te-am prins, nemernicule...

– Care va să zică, umbli cu momeală? zise râzând omul cu sticla. Şi se prind mulți?

– Păi dară! zise cetățeanca.

Femeia începu să clipească din ochi, se uită pe geam, se foi un pic şi porni spre ieşire.

Când să coboare din vagon, îmi aruncă o privire mânioasă şi zise iar:

– Mi-ai stricat socotelile, drace! Te-ai apucat să trăncăneşti, ca să te-audă tot vagonul. Acuma n-o să mai jinduiască nimenea pachetul. De-aia şi cobor mai devreme.

După ce femeia coborî, cineva zise mirat:

– La ce i-o fi trebuind asta, măi fraţilor? Ori o fi vrând să stârpească hoţia?

Alt călător îi răspunse râzând:

– Aşi! Aşa îi place ei, să-i vadă pe toţi furând.

Omul cu ferăstrăul zise cu mânie în glas:

– Ca să vezi ce babornițe ale naibii mai există, de-alea formate de vechiul regim!

1923

Aristocrata

Grigori Ivanovici răsuflă o dată adânc şi începu:

– Mie, măi fraţilor, nu-mi plac femeile care poartă pălărie. Când femeia umblă cu pălărie şi cu ciorapi de fidecos, ori ţine în braţe un căţeluş, ori are un dinte de aur, pentru mine o aristocrată din astea nici nu mai e femeie, nu face două parale.

Cu toate astea, într-o vreme mi s-au aprins călcâiele după o aristocrată. Mă plimbam cu ea, am dus-o şi la teatru. La teatru am şi dat de bucluc. Acolo, la teatru, şi-a dat ea toată ideologia pe faţă.

Am cunoscut-o în curte. La o şedinţă. Mă uit şi văd o fâţă. Cu ciorapi în picioare, cu un dinte de aur în gură.

– Unde stai, cetăţeană? zic. La ce număr?

– La şapte, zice.

– Să fii sănătoasă, zic eu.

Şi nu ştiu cum, mi-a şi căzut cu tronc la inimă. Am îndesat-o cu vizitele. La apartamentul şapte. Mă duceam ca persoană oficială, chipurile ca s-o întreb: cum stai, cetăţeană – aveţi ceva defecţiuni la robinet, la toaletă? Funcţionează?

– Da, zice, funcţionează.

Şi îşi trage peste umeri şalul de molton, şi nu mai scoate o vorbă. Numai ochii îi sticlesc. Şi dintele din gură străluceşte.

Am tot dat pe la ea vreo lună de zile, până s-a obişnuit cu mine. A început să-mi răspundă mai în amănunt: robinetul funcţionează, mulţumesc, Grigori Ivanovici.

Pe urmă am mers şi mai departe – am început să ieşim împreună la plimbare pe străzi. Cum ieşim în stradă, îmi cere s-o iau la braţ. O iau eu la braţ şi mă las târât de ea. Ce să-i spun nu ştiu, şi mi-e şi ruşine de oameni.

Odată îmi zice:

– Ce mă tot porţi aşa pe străzi? Am ameţit. Cum eşti cavaler şi la putere, zice, ai putea să mă duci, paregzamplu, la teatru.

– Se poate, zic.

Taman bine a doua zi s-au primit de la celulă nişte bilete pentru operă. Am căpătat şi eu unul. Altul mi l-a cedat Vasea – lăcătuşul.

Nu m-am uitat la bilete, dar vezi că nu erau la fel. Al meu era la parter, al lui Vasea la galerie.

Ne-am dus la teatru. Ne-am aşezat pe locurile noastre. Ea pe biletul meu, eu pe-al lui Vasea. Stau la cucurigu şi nu văd nici pe dracu. Dacă mă aplec peste balustradă, o văd pe ea. Dar nu prea bine. Am căscat eu ce-am căscat, pe urmă am coborât. Când mă uit, eram taman în antract. Dânsa ieşise şi ea în antract.

– Bună seara, zic.

– Bună seara.

– Oare, zic, aici funcționează robinetul?

– Nu ştiu, zice.

Şi o ia spre bufet. Eu – după ea. Se învârte prin bufet şi se uită la tejghea. Pe tejghea – o tavă, şi pe tavă – nişte prăjituri.

Eu mă foiesc țanțoş pe lângă dânsa, uite-aşa ca un burjui, şi o invit:

– Dacă, zic, ai poftă să mănânci o prăjitură, nu te jena. Plătesc eu.

– Mersi, zice.

Şi se apropie de tavă, cu un mers destrăbălat, şi haț una cu cremă. Şi dă-i, înfulec-o!

Banii mei – numărați. Cel mult pentru trei prăjituri. Ea mănâncă, eu mă scotocesc prin buzunare, mă uit pe furiş câte parale am. Parale – mai nimica.

După ce a mâncat-o pe aia cu cremă, haț alta. Am icnit, dar am tăcut. M-a luat aşa, ca o ruşine burgheză. Halal cavaler fără bani!

Mă învârt în jurul ei ca un cocoş. Ea râde şi aşteaptă, să-i fac complimente.

– N-ar fi timpul să intrăm? zic eu. Poate a sunat.

– Nu, zice ea.

Şi mai ia o prăjitură.

– Nu-i cam mult pe stomacul gol? zic eu.

– Nu, zice, suntem obişnuiți.

Şi o ia şi pe-a patra.

Atunci mi s-a suit sângele la cap.

– Pune-o la loc! zic.

S-a speriat. A rămas cu gura căscată. Eu – parcăm-a muşcat strechea. Acuma tot un drac, s-a zis cu plimbările noastre!

– Pune-o dracului la loc! zic.

A pus-o la loc. Eu îl întreb pe bufetier:

– Cât am de plată pentru trei prăjituri?

Bufetierul face pe niznaiul.

– Aveți de plătit patru bucăți, zice. Atâta şi atâta.

– Care patru?! zic eu. Când a patra e pe tavă?

– Nix, zice el. Măcar că e pe tavă, dar a fost muşcată şi turtită cu degetul.

– Da' de unde! zic eu. De unde-ai mai scos-o şi p-asta?

Bufetierul face pe niznaiul, dă din mâini.

S-a strâns lumea, vezi bine. Experți.

Unii zic că a fost muşcată, alții zic că nu.

Eu mi-am întors buzunarele pe dos: ce de-a nimicuri au mai căzut din ele! Lumea râde. Mie nu-mi arde de râs. Eu număr banii. I-am numărat: taman bine mi-ajung pentru patru bucăți.

Degeaba am mai făcut tărăboi, pe cinstea mea!

Am plătit. După aia îi zic doamnei:

– Mănânc-o, cetățeană. S-a plătit.

Doamna nu se clintește. Se jenează să mănânce prăjitura.

– Dă c-o mănânc eu, se bagă unul.

Şi a mâncat-o. Pe banii mei.

Am intrat în sală. Am văzut opera până la sfârşit. După aia, ne-am întors acasă.

În fața casei, ea îmi zice cu tonul ei burghez:

– Destul de urât din partea dumitale. Ăi care n-au bani, nu se plimbă cu doamnele.

Eu îi zic:

– Nu banii, cetățeană, fac fericirea omului. Iartă-mă că-ți dau povețe.

Şi uite-aşa ne-am despărțit.

Nu-mi plac aristocratele.

1923

Baia

În America, măi fraților, cică sunt nişte băi pe cinste.

Vine omul, bunăoară, îşi pune hainele într-o ladă specială şi se duce să se spele. Şi nici habar n-are că s-ar putea să i se fure sau să i se piardă ceva din lucruşoare. Nici măcar nu ia număr de la garderobă.

Mă rog, poate câte unul mai temător îi zice ăluia de la haine:

– Gud bai, ai grijă!

Şi atât.

Se îmbăiază americanul ăsta, vine înapoi şi capătă hainele curățele: spălate şi călcate. Obielele – albe ca zăpada. Izmenele – cârpite, peticite. Trăi nineacă!

La noi, băile sunt şi ele cam aşa. Însă mai proaste. Dar de spălat poți să te speli şi aici.

La noi e bucluc numai cu numerele alea de la garderobă. Sâmbăta trecută m-am dus şi eu la baie (doar nu era să merg pentru treaba asta în America!). Ăla de la garderobă îmi dă două numere: unul pentru haine, altul pentru palton şi căciulă.

Dar omul, când e gol, unde să bage numerele? N-ai unde şi pace! Buzunare n-ai. Tot ce vezi, numai burtă şi picioare. Necaz mare cu numerele astea. Că doar n-ai să ți le legi de barbă...

Mă rog, mi-am legat şi eu numerele câte unul de fiecare picior, ca să nu le pierd pe amândouă odată. Şi intru în baie.

Acuma, numerele mă tot plesnesc peste picioare. Ți se şi face lehamite să mai umbli. Dar de umblat e musai. Trebuie să-ți faci rost de un hârdău. Păi ce, fără hârdău, aia mai e baie? Vai de baia aia!

Caut un hârdău. Când mă uit, văd pe unul că se spală în trei hârdaie. Într-unul stă, într-altul îşi săpuneşte dovleacul şi pe-al treilea îl ține cu mâna stângă, ca să nu i-l fure.

Trag eu de hârdăul ăsta, vreau să-l iau, ca să zic aşa, dar cetăţeanul nu-i dă drumul.

– Ce, bă, zice, ce furi hârdaiele altora? Când ţi-oi arde un hârdău între ochi, zice, ai să vezi pe dracu'!

– Ia vezi, zic eu, că nu suntem pe vremea ţarului, să-i arzi în dreapta şi-n stânga cu hârdaiele! Auzi, egoism! zic. Trebuie, zic, să se mai spele şi alţii. Că doar nu suntem la teatru!

Ăla îmi întoarce spatele şi-i dă înainte cu spălatul.

„Doar n-o să stau aşa pe capul lui, mi-am zis. Acuma ăsta o să se spele înadins trei zile."

M-am dus mai departe.

După vreo oră, văd că unul cască gura şi lasă hârdăul din mină. Ori că s-a aplecat să ia săpunul, ori că se lăsase purtat de vise, nu ştiu. Decât că hârdăul i l-am luat.

Acuma, hârdău am, dar nu găsesc un loc unde să mă aşez. Ce, ăla mai e spălat, în picioare? Vai de capul meu!

Bun... Stau eu aşa copăcel, ţin hârdăul în mână şi mă spăl.

În jurul meu – Doamne-Doamne! E o spălătorie în lege. Unul îşi spală pantalonii, altul îşi freacă izmenele, altul stoarce mai ştiu eu ce. Abia te-ai spălat, să zicem, că iar eşti murdar. Stropesc rău, ai naibii. Şi e o gălăgie de nici nu-ţi mai vine să te speli. Prăpăd, zău!

„Ia mai dă-i încolo, îmi zic. Las' că mă mai clătesc eu acasă."

Ies în antreu, dau numărul şi-mi iau hainele. Când mă uit – toate-s ale mele, pantalonii nu.

– Oameni buni, zic, pantalonii mei aveau o gaură uite colea. Ăştia uite unde-o au.

Ăla de la garderobă îmi zice:

– Noi nu suntem puşi aici să păzim găurile. Nu suntem la teatru, zice.

Bun. Îmi pun pantalonii şi mă duc să-mi iau paltonul. Ăla nu mi-l dă: îmi cere numărul. Şi numărul l-am uitat legat de picior. Trebuie să mă dezbrac. Mi-am scos pantalonii, caut numărul; numărul nicăieri. Sfoară e acilea, pe picior; hârtiuţa nu se vede. A muiat-o apa.

Îi dau ăluia de la garderobă sfoara; nu vrea.

– Pe bază de sfoară, zice, nu eliberez nimic. Aşa, oricine poate să-mi vină cu o grămadă de sforicele, că nu mi-ar mai ajunge paltoanele. Mai stai, zice, până pleacă toţi, şi atuncea ţi–l dau pe ăla care o rămâne.

– Aoleu, frăţioare, zic, şi dacă rămâne mai ştiu eu ce zdreanţă? Doar nu suntem la teatru, zic. Dă-mi-l, zic, după semnalmente. Un buzunar e rupt, ălălalt lipseşte. Cât priveşte nasturii, zic, ăla de sus e la locul lui, ăilalţi, canci!

Până la urmă tot mi l-a dat. Şi nici măcar nu mi-a cerut sfoara.

M-am îmbrăcat şi-am ieşit în stradă. Deodată, mi-am adus aminte că am uitat săpunul.

M-am întors. Cu paltonul pe mine, nu mă lasă înăuntru.

– Dezbracă-te, îmi zice ăla de la garderobă.

– Măi oameni buni, zic eu, nu pot să mă dezbrac a treia oară. Doar nu suntem la teatru, zic. Daţi-mi barem contravaloarea săpunului!

Nu vor să mi-o dea.

Dacă nu vor, atâta pagubă! Am plecat fără săpun.

Desigur, cititorul s-ar putea să fie curios: ce baie e asta? Unde e? Pe ce stradă?

Ce baie? Una obişnuită. Din alea cu un gologan intrarea.

1924

Oameni nervoşi

Mai zilele trecute, la noi a fost bătaie mare. Adică ce bătaie, bătălie în toată regula. Acilea la noi, în casa comunală din colţul străzilor Glazovaia şi Borovaia.

S-au bătut, ce să zic, pe rupte. Gavrilov, invalidul, era să rămână şi fără ultimul picior pe care îl mai are. L-au schilodit.

Şi de ce, credeţi? Păi pentru că oamenii au devenit nervoşi din cale-afară. Le sare muştarul din te miri ce. Pe loc se-nfierbântă. Şi de-aia se bat ca chiorii.

De, aşa e după orice război civil: oamenii rămân cu nervii zdruncinaţi. Aşa se zice. O fi, nu zic ba. Numai că, umblând cu ideologii din astea, Gavrilov o să mai stea încă multă vreme cu dovleacul betegit.

Şi cum ziceam, la orele nouă seara, una din locatare, pe nume Maria Vasilievna Şcipţova, vine la bucătărie şi dă să aprindă primusul. Aşa are ea obiceiul să aprindă întotdeauna primusul la ora asta. Pentru că bea ceai şi îşi pune prişniţe.

Care va să zică, vine femeia la bucătărie, îşi pune primusul dinainte şi dă să-l aprindă. Dar primusul, ca un făcut, nu vrea să se aprindă.

Stă femeia şi se gândeşte: „De ce naiba nu s-o fi aprinzând? S-o fi înfundat, lua-l-ar dracii să-l ia!”

Drept care ia în mâna stingă acul de curăţat şi dă să cureţe primusul.

Şi cum ziceam, vrea ea să cureţe primusul şi ia cu stânga acul de curăţat, dar vezi că în vremea asta, o altă locatară, Daria Petrovna Kobîlina, proprietara acului de curăţat, se uită ce-a luat ailaltă şi zice:

– Stimată Maria Vasilievna, fă bine, rogu-te, şi pune acul la loc. Acul ăsta e al meu.

La auzul acestor cuvinte, Şcipţova, vezi bine, s-a făcut foc.

– Poftim, zice, ia-l, Daria Petrovna, şi să-ţi stea în gât acul ăsta al dumitale. Mie, zice, mi-e scârbă să şi ating acul ăsta, darămite să pun mâna pe el.

La auzul acestor cuvinte, vezi bine, s-a făcut foc Daria Petrovna Kobîlina. Şi femeile s-au încins la vorbă. Ce mai, gălăgie mare, cu trăsnete şi fulgere.

La care gălăgie se înfăţişează bărbatul ăleia cu acul, Ivan Stepanâci Kobîlin. Un zdrahon de om, ba încă cu burtă, dar nervos şi el.

Care va să zică, vine acest Ivan Stepanâci şi zice:

– Eu, zice, muncesc de mă spetesc în cooperaţie pentru treizeci şi două de ruble şi câteva copeici, zâmbesc la clienţi, zice, le servesc salam, şi din bănuţii ăştia munciţi, zice, îmi cumpăr ace de curăţat, şi nu permit cu nici un chip persoanelor străine să se folosească de aceste ace.

La care s-a stârnit o gălăgie şi mai grozavă, şi o întreagă discuţie în jurul acului. Toţi locatarii, vezi bine, au dat buzna şi ei în bucătărie. Zarvă mare, ce mai! Taman atunci îşi face apariţia şi Gavrilâci, invalidul.

– Ce-i gălăgia asta fără bătaie? zice.

După care numaidecât s-a încins şi o bătaie. Şi să te ţii!

Bucătărioara – vă daţi seama – mică. Nu prea-ţi vine la îndemâna să te baţi. N-ai unde să te-ntorci. De jur împrejur numai cratiţe şi primusuri. Şi oameni, oricum – douăsprezece persoane. Strâmt al naibii. Te împiedici la fiece mişcare şi dai în brânci. Nu că să fii invalid de un picior, dar şi trei picioare să ai, şi tot nu-i chip să te ţii drept.

Da’ invalidul, dat dracului de zurbagiu, aşa cum e el, s-a băgat unde e bătaia mai mare. Ivan Stepanâci, ăla cu acul, strigă la el:

– Fugi, Gavrilâci, că te bagi în păcat! Vezi că rămâi şi fără piciorul pe care-l mai ai.

La care Gavrilâci zice:

– Dă-l încolo de picior! Acuşa, zice, nu mai pot să plec până nu se sfârşeşte bătaia.

Şi uite că nu pleacă. Sare al naibii la bătaie. Taman atunci nu ştiu cine îl atinge cu o cratiță peste chelie.

Invalidul – zdup la pământ. Şi stă aşa, amărât nevoie mare.

Între timp, cineva a şi dat fugă după miliție.

Vine un milițian. Şi cum vine, strigă:

– Hei, diavolilor, faceți-vă testamentul, că acuşi trag!

Abia după cuvintele astea fatale, locatarii şi-au mai venit în fire. Şi au fugit prin odăile lor.

„Ie-te dandana! Se gândesc oamenii. Adicătelea, stimați cetățeni, de ce ne-am luat noi la bătaie?”

Şi cum zic, au fugit fiecare prin odăile lor, numai Gavrilâci invalidul n-a fugit. Şade întins pe jos, auzi mata, amărât nevoie-mare. Şi în jurul lui – o băltoacă de sânge.

La două săptămâni după întâmplarea asta a avut loc procesul.

Judecătorul, care s-a nimerit să fie şi el un bărbat nervos, le-a spus aşa ălora de s-au bătut:

– Voi, zice, nu sunteți oameni sovietici, sunteți nişte epave ale imperiului prăbuşit. Dar, zice, legalitatea revoluționară nu vă va permite să vă faceți de cap pe ruinele vieții de odinioară.

Şi cu aceste cuvinte, judecătorul i-a amendat pe toți cei care au participat la bătaie. Iar ăluia de l-a mutilat pe Gavrilâci i-a dat şase luni.

Pe dreptate, măi fraților. Nervii ca nervii, dar, vezi dumneata, nu se cade, să ne luăm la bătaie.

1924

O pacientă

Anisia a venit la spitalul comunal tocmai hăt de la treizeci de verste.

A plecat de-acasă când se crăpa de ziuă, şi la amiază s-a oprit dinaintea casei albe a spitalului.

– Chirurgul primeşte? îl întrebă ea pe un țăran care şedea în cerdac.

– Chirurgul, zici? întrebă la rându-i țăranul cu un vădit interes. Îi fi bolnavă, ai? Burta?

– Bolnavă, răspunse Anisia.

– Şi eu îs bolnav, drăguță, zise țăranul. M-am îndopat cu mei... Sunt al şaptelea la rând.

Anisia legă calul de gard şi intră în spital.

Bolnavii erau primiți de felcerul Ivan Kuzmici. Era un bătrânel mic de stat şi grozav de vestit. Îl cunoşteau toți de prin împrejurimi, îl lăudau şi îi spuneau fără nici un motiv „chirurgul”.

Anisia intră la el în cameră, făcu o temenea adâncă şi se aşeză pe marginea unui scaun.

– Eşti bolnavă? o întrebă Ivan Kuzmici.

– Bolnavă, zise Anisia. Adicătelea bolnavă rău. Fieştecare oscior mă doare şi mi se bâțâie. Inima îmi putrezeşte de vie.

– Din ce ți s-o fi tras? întrebă felcerul cu o voce impasibilă. Şi de când?

– De ast' toamnă, Ivan Kuzmici. Din toamnă. Ast' toamnă am căzut bolnavă. Ştii mata, cum a venit bărbatu-miu Dimitri Naumîci de la oraş, am şi căzut bolnavă. Şi cum zic, stăteam aşa şi tăvăleam în făină nişte scovergi. Vezi că lui Dimitri Naumîci îi plac scovergile. Mă gândeam: unde o fi acuma Dimitri Naumîci? Dumnealui, ştii, e deputat sovietic la oraş...

– Ascultă, femeie, interveni felcerul, las-o mai moale cu minciunile. Zi mai bine ce te doare?

– Păi eu ce zic? răspunse Anisia. Stăteam aşa şi tăvăleam nişte scovergi... Când, uite-aşa tam-nesam, dă buzna mătuşa Agafia. Vine într-un suflet şi dă din mâini. „Vino fugă, Anisiuşka, mă strigă. Vezi că ți-a venit omul de la oraş şi umblă pe uliță cu desaga şi toiagul." Când am auzit eu una ca asta, mi-a stat inima şi mi s-au tăiat picioarele. Stau ca proastă şi mozolesc scovergile... După aia am lăsat scovergile şi am fugit în ogradă. În ogradă joacă soarele şi e un aer aşa de uşor, aşa de uşor! În stânga, lângă grajd, vițelul ăl galben stă şi se apără cu codița de muşte. Când m-am uitat la vițel, mi-au dat lacrimile. Mă gândeam ce-o să se mai bucure Dimitri Naumîci când o vedea vițelul...

– Lasă asta, interveni sumbru felcerul, şi spune-mi ce ai.

– Păi eu ce zic, Ivan Kuzmici, dragule. Numai să nu te superi. Zic ce am... Şi cum zic, am ieşit afară pe poartă. Mă uit aşa, auzi dumneata; în stânga – biserica, se plimbă o capră, un cocoş râcâie pământul cu laba; în dreapta, taman pe mijlocul uliței, îl văd venind pe Dimitri Naumîci. Mă uit la el. Inima mi-a fugit în călcâie, dă să mă apuce sughițul. Aoleu, mă gândesc, maică precistă, prea sfânta născătoare! Aoleu, să-mi vină rău, nu alta!

El, Dimitri Kuzmici, merge aşa cu un mers aşezat, cu paşi mărunți. Barba îi flutură în vânt. Poartă haine de la oraş. Şi ghete în picioare... Când am văzut ghetele alea, parcă s-a rupt ceva în mine. Aoleu, mă gândeam, aşa cum sunt eu, neştiutoare de carte, mai pot eu să-i fiu pereche, dacă dumnealui, poate, e un om de vază şi deputat sovietic... M-am proptit ca proasta de gard şi nici că mai puteam să fac un pas. Pipăi gardul cu deştele şi stau aşa neclintită. Dumnealui, Dimitri Naumîci, care e deputat sovietic, vine către mine cu paşii lui mărunți şi-mi dă binețe.

„Bine te-am găsit, zice, Anisia Vasilievna. De când nu ne-am mai văzut..."

Eu, proasta de mine, să-i fi luat desaga din spinare. Dar eu stau şi mă uit la ghetele lui, şi nu mă clintesc din loc. Aoleu, mă gândeam, s-a dezobişnuit omul meu de mine. Poartă ghete. Poate, mai ştii, e în vorbă cu alea de la oraş, cu comsomolistele alea. Dar Dimitri Naumîci îmi zice cu glasul lui gros:

„Văleu, zice, Anisia, Anisia! Că tare înapoiată mai eşti, Anisia Vasilievna! Acuma, zice, ce pot eu să vorbesc cu tine? Eu, zice, sunt om învățat şi sunt deputat sovietic. Eu, zice, poate cunosc şi cele patru reguli aritmetice. Ştiu, zice, şi fracțiile... Pe când tu, zice, uită-te la tine! Cred, zice, că nici să te iscăleşti pe hârtie nu ştii. Altul în locul meu te-ar lăsa, uite-aşa, pentru că eşti înapoiată şi neştiutoare."

Eu stau lipită de gard şi bălmăjesc ceva: adicătelea, vezi bine, Dimitri Naumîci, ce mare lucru pentru dumneata să mă laşi, dacă sunt aşa cum sunt!

Dar el mă ia de mână şi îmi zice:

„Am glumit şi eu, Anisia Vasilievna. Nu te mai gândi la asta. Am zis şi eu aşa. Ei, haide-haide..."

Iar mi s-a dus inima în călcâie şi iar dă să mă apuce sughițul.

„Fii pe pace, zic, Dimitri Naumîci, că şi eu, vezi bine, pot să aflu fracțiile şi alea patru reguli. Ori să mă iscălesc pe hârtie. Eu, zic, n-am să te fac de râs pe dumneata, care eşti ora învățat...”

Felcerul Ivan Kuzmici se ridică de pe scaun şi făcu câțiva paşi prin încăpere.

– Ei hai, zice, ajunge, că ai luat-o razna... Spune, ce te doare?

– Ce mă doare? Păi acuma nu mă mai doare nimic, Ivan Kuzmici. Acuma parcă m-a mai lăsat. În ce priveşte sănătatea, n-am de ce să mă plâng... Şi cum ziceam, dumnealui, Dimitri Naumîci, zice: „Hai că am glumit”. Adicălea a glumit ia colo şi el.

– Păi da, a glumit, întări felcerul. Vezi bine, a glumit... Poate să-ți dau vreun praf?

– Nu-i nevoie, zise Anisia. Îți mulțumesc, Ivan Kuzmici, pentru sfaturile pe care mi le-ai dat. Vezi bine, acuma nu mai simt nici o durere. Foarte mulțumesc.

Anisia, lăsând pe masă o legăturică cu grâu, porni spre uşă. Apoi se întoarse.

– Fracțiile alea, Ivan Kuzmici... Unde aş putea eu acuma să aflu ce-i cu fracțiile alea? Poate să merg la învățător, ai?

– Da, la învățător, zise felcerul cu un suspin. Vezi bine, la învățător. Asta e ceva care nu e de domeniul medicinii.

Anisia făcu o temenea adâncă şi ieşi în drum.

1925

Sărăcie

În ziua de azi, măi fraților, care e cuvântul cel mai la modă, ai?

Azi cel mai la modă cuvânt e, vezi bine, electrificarea.

E o chestie mare, nimic de zis, să luminăm Rusia Sovietică. Dar şi chestia asta are deocamdată părțile ei umbrite. Nu voi să zic, tovarăşi, că e scump. Scump nu e. Mă rog, la prețul banilor. Altu-i baiul.

Iată, adică, cum stă cazul.

Eu, măi tovarăşi, am stat cândva într-o coşcogea căsoaia. Toată casa asta era luminată cu gaz. Oamenii îşi făceau lumină care cu ce avea – unul cu o gazorniță, altul cu o lampă mai acătării, altul cu o lumânare de biserică. Canoneală mare, zău aşa!

Între timp oamenii au început să-şi tragă lumină electrică. Curând după revoluție.

Primul şi-a tras lumină împuternicitul. S-a apucat, uite-aşa, şi şi-a tras lumină. E un bărbat domol, nu-şi dă aere. Atât că umblă într-un chip ciudat şi mereu îşi suflă nasul cu un aer gânditor.

Dar încă nu-şi dă aere.

Într-o bună ziua, scumpa noastră gazdă Elizaveta Ignatievna Prohorova ne anunță că vrea şi ea să tragă lumină în locuința noastră tare întunecoasă.

– Toată lumea, zice, îşi trage lumină. Şi-a tras şi împuternicitul, zice. De ce să rămânem noi în urma oamenilor?

Unde mai pui, zice, că se face economie, iese mai ieftin decât gazul.

Mă rog, ne-am tras şi noi lumină.

Şi dacă s-a făcut lumină, aoleu ce ne văzură ochii! În jur numai putreziciune şi mizerie.

Mai înainte, mergeai şi tu de dimineață la lucru, te întorceai seara, îți beai ceaiul şi haida la culcare. La lumina gazorniței nu vedeai mare lucru. Acuma, dacă am aprins lumina, ce vedem? Ici se tăvăleşte un pantof rupt, colo tapetul e făcut ferfeniță şi-i atârnă lațele, dincolo o ploşniță a luat-o la trap, fuge de lumină, ici o cârpă, colea un scuipat, dincoace un muc de țigară, mai încolo țopăie un purice.

Doamne-Dumnezeule! Îți vine să urli, nu alta. Te apucă urâtul când vezi ceea ce vezi.

La noi în cameră, bunăoară, stătea o canapea. Credeam că tot e ceva de capul ei. Uneori şedeam seara pe canapeaua asta. Acuma, când am aprins lumina electrică, măiculiță-Doamne! Aoleu ce mai canapea! Iese din ea toată mățăraia, atârnă numai zdrențe. Nu pot să mă aşez pe o canapea în halul ăsta, se împotriveşte întreaga-mi ființă.

Ehe, îmi zic, da' tare săracă e viața pe care o duc! Zău dacă nu-ți vine să fugi din casă. Ți se scârbeşte să vezi toate astea. Nici să lucrezi nu mai ai chef.

Văd că şi gazda noastră, Elisaveta Ignatievna, umblă mofluză, se foieşte la ea la bucătărie, deretică.

– Ce tot trebăluieşti acolo, drăguță? O întreb.

Ea dă din mână a lehamite.

– Nici nu-mi închipuiam, omule drag, zice, că duc o viață aşa de urâtă.

M-am uitat la boarfele ei: chiar aşa, stă rău; mobilierul ca vai de lume, în jur – dezordine, prăpăd, murdărie. Şi toate astea sunt luminate din plin şi îți sar în ochi.

De la o vreme veneam acasă cam amărât.

Vin, aprind lumina, admir un timp becul şi mă înfund cu nasul în pernă.

Mai târziu am făcut altceva: la salariu am cumpărat, cridă şi m-am pus pe lucru. Am jupuit tapetul, am nimicit ploşnițele, am măturat pânzele de păianjen, am dres canapeaua, am vopsit-o – mai mare dragul.

Pe scurt, a ieşit ceva fain şi chiar extra.

Gazda noastră, Elisaveta Ignatievna, a procedat oarecum altfel. A tăiat firele care dau în camera ei.

– Eu, zice, omule drag, nu vreau să trăiesc cu lumină. Nu vreau, zice, să-mi luminez sărăcia, ca să mă fac de râsul ploşnițelor.

M-am rugat de ea, i-am adus argumente, dar nimic! Ea o ținea pe-a ei:

– Nu vreau, zice, să trăiesc cu lumină. N-am bani ca să mă apuc de reparații.

– Păi vă fac eu reparațiile, zic, pe nimica toată.

Nici nu vrea s-audă.

– Cu lumina asta a ta mare, zice, o să trebuiască să mă țin din zori şi până-n noapte numai de curățenie şi ordine. Oi trăi eu şi fără lumină, zice, cum am trăit şi până acum.

Împuternicitul a încercat şi el s-o convingă. Ba chiar s-a şi certat cu ea. A făcut-o burgheză înapoiată. Ea nu s-a lăsat. Nu şi nu!

Treaba ei! Eu personal trăiesc cu bec electric şi sunt nespus de mulțumit.

Lumina, eu aşa cred, va răzui tot gunoiul şi toată murdăria noastră.

1925

Limonada

Eu, desigur, nu sunt băutor. Dacă mai beau şi eu uneori, beau un pic, aşa, de ochii lumii, ori dacă mă aflu în gaşcă.

Mai mult de două sticle deodată nu-i chip să consum, îmi aduc aminte că o dată, de fosta mea zi onomastică, am golit un galon.

Dar asta a fost în tinereţe, când eram şi eu în putere, când inima bătea năvalnic în piept şi mi se învălmăşeau fel. Şi fel de gânduri în cap.

Acuma am început să îmbătrânesc.

Un cunoscut de-al meu, tovarăşul Ptiţîn, care e felcer veterinar, m-a consultat mai zilele trecute, şi ce să vă spun, s-a speriat rău.

– Dumneata, zice, eşti complet devalorizat. Unde, zice, e ficatul, unde, zice, sunt rinichii, unde, zice, e băşica udului, pas de mai e chip să afli. Te-ai uzat, zice, rău de tot din punct de vedere medical.

Am vrut să-i trag felcerului ăstuia o bătaie, dar pe urmă persoana lui m-a lăsat rece.

„Hai, m-am gândit, mai întâi să mă duc la un medic ca lumea, să văd cum stă cazul de-adevăratelea."

Medicul nu m-a găsit câtuşi de puţin devalorizat.

– Organele dumitale, zice, se prezintă destul de bine. Şi băşica, zice, e în ordine şi nu e găurită. Cât priveşte inima, e cât se poate de perfectă, ba chiar, zice, e cu două degete mai largă decât trebuie. Dar, zice, să nu mai bei, altfel te paşte moartea.

Or eu, vezi bine, n-am chef să mor. Mie îmi place să trăiesc. Sunt încă tânăr. Abia am împlinit patruzeci şi trei de ani când a început nepul. Sunt, ca să zic aşa, în floarea vârstei şi sunt sănătos tun. Şi inima din piept mi-e largă. Şi ceea ce e mai important e că nici băşica nu e găurită. Cu aşa băşică să tot trăieşti şi să te bucuri de viaţă.

„Trebuie într-adevăr, mi-am zis, să mă las de băutură."

Şi m-am lăsat.

Nu beau şi pace. Nu beau o oră, nu beau două ore. La ora cinci seara m-am dus să iau masa la cantină.

Am mâncat o supă. Când am început să mănânc felul doi, carne fiartă, mi s-a făcut sete. „în loc de o băutură tare, mi-am zis, am să comand ceva mai uşor – apă minerală sau limonadă."

Chem ospătarul.

– Măi ăla care m-ai servit, zic, cap sec ce eşti, ia fă-te-n-coa cu o limonadă.

Mi se aduce, vezi bine, limonada, pe o tavă civilizată, într-o cărăfioară. Îmi torn în pahar.

Beau paharul ăsta şi simt că parcă e votcă. Îmi mai torn. Zău că-i votcă. Ei drăcie! Torn ce-a mai rămas – ce mai, votcă toată ziua.

– Mai adu una! Strig la ospătar.

„Ie-te, îmi zic, că mi s-a deschis pofta."

Ospătarul îmi mai aduce una.

Am gustat iar. Nu mai încăpea nici o îndoială – votcă din cele mai naturale.

Mai târziu, la plată, i-am făcut totuşi observaţie ospătarului.

– Eu, zic, am comandat limonadă, şi tu ce mi-ai adus, cap sec ce eşti?

Ăla zice:

– Asta la noi s-a chemat întotdeauna limonadă. E un cuvânt perfect corect, încă de pe vremuri... Dar limonadă adevărată, scuzaţi, nu ţinem – nu se cere.

– Mai adu una, zic, şi cu asta basta.

Şi uite aşa s-a făcut că nu m-am lăsat de băutură. Şi doar voiam să mă las. Dar uite că n-a fost chip. Cum se zice, viața îşi dictează legile. Trebuie să te supui.

Atât că nu prea-ți vine să te supui unor cuvinte. Nu?

1925

Galoşul

Să-ți pierzi un galoş în tramvai nu-i mare lucru.

Mai ales dacă din dreapta te-ndeasă şi din spate te mai calcă unul pe călcâi – s-a dus galoşul.

E-o nimica toată să-ți pierzi un galoş.

Eu l-am pierdut cât ai clipi din ochi. Nici n-am băgat de seamă.

Când m-am urcat în tramvai, amândoi galoşii erau la locul lor. Când am coborât, m-am văzut cu unul singur; ălălalt dispăruse. Gheața era la locul ei, şi ciorapul, şi izmana. Numai galoşul se făcuse nevăzut.

Ce, era să fug după tramvai?

L-am scos din picior şi pe celălalt, l-am învelit într-un ziar şi mi-am văzut de drum.

Mă gândeam să pornesc în căutarea galoşului după ce-oi ieşi de la serviciu. Doar n-o să las bunătate de marfă să se piardă aşa! Undeva dau eu de el.

După ce-am ieşit de la serviciu, am pornit în căutarea galoşului. Întâi şi-ntâi m-am sfătuit cu un vatman, un cunoscut de-al meu.

Omul mi-a dat curaj.

– Zi mersi, zice, că l-ai pierdut în tramvai. În alt loc public nu garantez, dar în tramvai dacă pierzi ceva, e sfânt. Avem noi un birou de obiecte pierdute. Vii frumuşel şi-ți iei obiectul. Sfânt!

– Mulțumesc, zic eu, mi-ai luat o piatră de pe inimă. Gândeşte-te, e ca nou. Îl port abia al treilea sezon.

A doua zi mă înfățişez la biroul de obiecte pierdute.

– Fraților, zic, se poate să-mi iau galoşul înapoi? L-am pierdut în tramvai.

– Se poate. Ce fel de galoş?

– Un galoş obişnuit, zic. Numărul doisprezece.

– Numărul doisprezece avem vreo douăsprezece mii, îmi zice unul de-acolo. Dă-ne semnalmentele.

– Semnalmentele, zic, sunt obişnuite; ştaiful s-a făcut ferfeniță, postavul dinăuntru s-a ros...

– Galoşi din ăştia avem mai mult de-o mie. N-ai alte semnalmente speciale?

– Am şi semnalmente speciale, zic. Şpițul s-a rupt, abia se mai ține. Tocul s-a dus şi el, aproape că nici nu mai are toc. Dar fețele, zic, încă mai rezistă.

– Ia loc aici. Vedem imediat.

Şi omul vine cu galoşul meu.

Ce m-am bucurat! Să leşin, nu alta!

„Măi, mi-am zis, da' bine mai lucrează aparatul ăsta de-aici! Ce oameni, ce nivel, câtă grijă pentru un galoş!"

– Vă mulţumesc, oameni buni, zic eu, şi vă sunt recunoscător până la moarte. Daţi-l repede-ncoa', să-l pun în picior. Vă mulţumesc!

– Nu putem să ţi–l dăm, stimate tovarăşe, pentru că n-avem cum să ştim dacă l-ai pierdut dumneata şi nu altcineva.

– Eu l-am pierdut, zic. Pe cuvânt de onoare!

– Noi te credem şi te înţelegem, şi este foarte probabil că dumneata şi nu altcineva ai pierdut galoşul ăsta. Adu-ne o adeverinţă precum că ai pierdut într-adevăr un galoş. Să confirme administraţia casei faptul, şi îţi eliberăm neîntârziat ceea ce ai pierdut legal.

– Fraţilor, zic, tovarăşi dragi, păi ăia de la administraţie nu cunosc cazul. S-ar putea nici să nu-mi dea o hârtie din astea.

– Au să-ţi dea, asta-i datoria lor, să-ţi dea; că de-aia sunt puşi acolo.

M-am mai uitat o dată la galoş şi am ieşit.

A doua zi mă duc la preşedintele comitetului de locatari şi-i zic:

– Dă-mi o adeverinţă, că mi se duce galoşul pe copcă.

– Şi chiar zici că l-ai pierdut? Ori umbli cu cioara vopsită? Oi fi căutând bunuri de larg consum pe de pomană, mai ştii?

– Zău că l-am pierdut! zic.

– Eu nu pot să te cred pe cuvânt, zice. Dacă-mi aduci o dovadă de la parcul de tramvaie că ai pierdut un galoş, atunci îţi dau şi eu adeverinţa. Altfel nu pot.

– Păi ei m-au trimis la dumneata, zic.

– Atuncea dă o declaraţie, zice.

– Şi ce să scriu? zic.

– Scrie, zice: în ziua de cutare am pierdut un galoş. Şi aşa mai departe. Prin prezenţă mă angajez ca până la elucidarea cazului să nu părăsesc localitatea.

Am dat declaraţia. A doua zi am căpătat o adeverinţă în toată regula.

M-am dus cu adeverinţa asta la biroul de obiecte pierdute. Acolo, închipuiţi-vă, fără multă vorbărie mi-au şi dat galoşul.

Când l-am pus în picior, eram în al nouălea cer. Frumos mai lucrează oamenii ăştia! mi-am zis. Ce, în altă parte şi-ar fi pierdut vremea cineva cu galoşul meu? L-ar fi aruncat, şi basta. Aicea, nici o săptămână n-am alergat, că mi l-au şi restituit.

Mi-e necaz numai că în săptămâna asta de alergătură am pierdut ălălalt galoş. Îl purtam mereu la subsuoară, învelit într-un ziar, şi nu mai mi-aduc aminte unde l-am lăsat, în nici un caz însă în tramvai. Şi asta-i rău. Acuma unde să-l caut, mă rog?

În schimb, primul galoş e în posesia mea. L-am pus pe comodă.

Când mă apucă urâtul, mă uit la galoş şi parcă-mi creşte inima.

Mă gândesc: ce bine lucrează birourile astea! Am să păstrez galoşul ca amintire. Las' să rămână la urmaşi.

1926

Un om ofensat

De sărbători obişnuiesc să merg la Luga. Se zice că acolo e un aer minunat – aer de pini şi de brazi. Face bine la bronşită. Aşa zic medicii. Nu ştiu dacă-i adevărat, dar mie nu prea-mi vine să cred.

Ceea ce e mai rău, e că drumul până la Luga e un chin. Aglomeraţie mare. Înghesuială. Călătorii ţi se aşază pe genunchi fără să-ţi ceară voie. Ori îţi pun în cap coşurile şi boccelele. Aşa nu-i mare lucru să te pricopseşti cu o bronşită, ba mai dai şi în ipohondrie.

Rândul trecut, la întoarcere, cu toate că vagonul era ticsit, a mai urcat un individ. Destul de tânăr. Cu mustăcioară. Chiar ferches. Cu cizme ruseşti în picioare. Îl însoţea o bătrână. O babă ca toate babele, cu două boccele şi un coş.

De fapt, întâi s-a urcat în vagon baba cu calabalâcul ei. Iar după ea – individul, cu mustăcioara lui.

Care va să zică, baba o ia înainte, făcându-şi loc cu coatele, iar el, ţanţoş, după ea. Şi-i tot porunceşte:

– Ţine coşul drept! Vezi că-l răstorni!... Acum bagă-l sub bancă! Bagă-l sub bancă, am zis! Ei, drăcia dracului! Nu pune bocceaua pe genunchii oamenilor! Pune-o până una, alta pe cap... Stai c-o urc eu în plasă! Ţii, că proastă mai eşti!

Călătorii bagă de seamă că cetăţeanul ăsta o cam face de oaie, încalcă codul muncii. Pe scurt, observă că individul cu mustăcioară a luat-o razna; ţipă ca un mitocan la slujnica lui şi o sileşte să facă lucruri peste puterile ei.

Unii au început să-şi arate pe faţă nemulţumirea: n-ar fi cazul să-l aducem la ordine, dacă şi-a pierdut controlul şi ţipă la femeie? Se poate să ridice bătrâna singură coşcogea baloturile? Asta-i curată bătaie de joc, ba mai mult – exploatare a oamenilor muncii! Nu e permis să ţipi şi să comanzi aşa de faţă cu lumea. Asta o atinge în demnitatea ei de om bătrân.

Deodată, un călător care se aprinsese mai rău ca ceilalţi, vine lângă ăla cu mustăcioară şi-l apucă de braţ.

– O astfel de comportare nu e admisibilă, zice. Asta e bătaie de joc faţă de un om liber. Pocitură a nepului ce eşti!

Apucat de braţ, individul s-a făcut alb la faţă şi s-a tras un pas înapoi. Abia după aceea a protestat:

– Ba, pardon, zice, ce pocitură? Poate că eu călătoresc cu mama la Leningrad. Şi aşa, zice, mă simt destul de ofensat când mi se vorbeşte de o încălcare a codului.

Călătorii din vagon au rămas oarecum descumpăniţi. Se simţeau stânjeniţi că au intervenit într-o chestiune de familie care nu-i priveşte. Chiar aşa: persoana în cauză nu era altcineva decât mama, nu slujnica.

Cetăţeanul acela care se aprinsese mai rău, vezi bine, nu s-a dat bătut cu una, cu două.

– Naiba să le mai descurce! Ce, stă scris pe fruntea ei că e mama sau tată? În cazuri din astea trebuie să anunţi când te urci în tren.

Pe urmă s-a aşezat pe locul său, lângă geam.

– În orice caz, zice, îmi cer scuze. De unde era să ştim noi că dânsa e stimabila dumitale mamă! Ne-am închipuit, vezi bine, cu totul altceva. Ne-am închipuit că e servitoarea. Aşa că, să ne scuzi.

Alt călător, unul care mânca dintr-o jimblă, îi zise însă ăluia cu mustăcioară şi cu mamă:

– Mamei i se cuvine şi mai mult respect decât slujnicei. Nu este admisibil s-o împovărezi cu boccele şi cu coşuri. Şi să mai şi ţipi la ea!

Ăla cu mustăcioară zice:

– Eu am certificat de la doctor că sufăr de nervi. Rog să nu mi se dea sfaturi la cine pot să ţip şi pe cine pot să-l încarc cu boccele!

Ofensat cu întârziere, tipul cu mustăcioară a tot bombănit până la Leningrad:

– Abia porneşti la drum, că te şi apucă de braţ. Se leagă de tine, care poate că ai bilet de călătorie... Pune piciorul pe boccea, mamă, să nu ţi-o şterpelească careva... Ie-te cine s-a găsit să facă pe grozavul... Da' poate că şi eu stau la Leningrad încă din nouă sute şapteşpe. Şi n-am să îngădui nimănui să mă ofenseze acuzându-mă cum că încalc codul.

Ceilalţi călători şedeau tăcuţi şi evitau privirea omului ofensat.

1926

Căsuţa scufundată

O dată, pe când mă plimbam prin cartierul Vasilievski Ostrov, văd o căsuţă, o căscioară atâtica.

Parter, etaj şi acoperiş. Şi un capăt de burlan. Şi asta-i toată căsuţa.

Mititică. Dacă te urci pe umerii administratorului, ajungi cu mâna la etajul de sus.

Nici n-aş fi luat în seamă căsuţa asta, dacă nu ştiu care imbecil de la etaj nu mi-ar fi vărsat nişte zoaie în cap.

Gata să-i trag o înjurătură, am ridicat capul, dar n-am văzut pe nimeni.

„S-a ascuns, nemernicul!" mi-am zis.

M-am uitat şi eu la căsuţă. La etajul de sus văd prinsă o tăbliţă. Pe tăbliţă scrie: „Nivelul apei la 23 septembrie 1924". „Oho, mi-am zis, a urcat ceva apă aici în timpul inundaţiei! Unde s-or fi refugiat bieţii locatari, dacă apa a ajuns şi la etaj? Unde? Pe acoperiş..."

Şi pe dinaintea ochilor au început să mi se perinde tot soiul de tablouri îngrozitoare. Cum a acoperit apa parterul şi cum urcă la etaj. Iar locatarii, speriaţi, vezi bine, şi-au aruncat lucruşoarele şi se caţără desperaţi pe acoperiş. Te pomeneşti că s-or fi legat cu frânghiile de coş, ca să nu-i ia vântul şi să-i zvârle în vâltoare!

Aşa m-a cuprins milă pentru nenorocirea lor de-atunci, că am şi uitat de supărarea mea.

Deodată se deschide o ferăstruică şi o babă arţăgoasă mă întreabă:

– Ce doreşti, omule? Eşti de la asigurări, sau îi fi vreun agent?

– Nu, mătuşică, zic, nu sunt nici una, nici alta. Mă uit şi eu la nivelul ăsta şi mă ia groaza. Cred că şi pe dumneata te-au legat cu frânghia de coş, nu?

Bătrâna s-a uitat la mine speriată şi a închis repede fereastra.

Deodată văd că iese pe poartă un bărbat voinic, în jiletcă. Omul mă întreabă neliniştit:

– Ce doreşti, cetăţene?

– Ce vă tot legaţi de mine? zic eu. Ce, nu e voie să mă uit şi eu la casă? Mă uitam şi eu, zic, la nivel. Ce s-a mai ridicat!

Bărbatul râde:

– Da' de unde! Zice. La noi, aici în cartier, îşi cam fac de cap huliganii. Mereu dădeau jos tăbliţa cu nivelul. Aşa că am pus-o şi noi mai sus. Acuma, slavă Domnului, nu se ating de ea. Nici de bec nu se ating. E prea sus, şi de-aia... Cât priveşte apa, păi aici a urcat numai până la glezne. Putea să treacă şi o găină.

Nu ştiu de ce, parcă mi-a părut rău, aşa deodată, de nivelurile astea.

– Mâine-poimâine, zic, te pomeneşti că bateţi tăbliţa pe coş...

– Dacă o dau jos şi de-aici, zice ăla, o batem pe coş, foarte simplu...

– Să vă ia dracu! Dacă aşa stau lucrurile, n-aveţi decât să vă scufundaţi...

1926

Poveste de Crăciun

Acuma nu mai scrie nimeni poveşti de Crăciun. Şi asta, pentru că în viaţă n-a mai rămas nimic care să-ţi amintească de sărbătorile Crăciunului.

Toate poveştile astea de Crăciun, cu draci, cu morţi şi cu tot soiul de minuni, sunt acuma, ca să zic aşa, de domeniul legendei.

Adică – ce zic? – morţii au rămas. Despre un mort din ăştia, dragi cetăţeni, aş putea să vă spun şi eu o poveste.

Întâmplarea asta adevărată s-a petrecut înainte de Crăciun. În septembrie.

Mie mi-a spus povestea un medic de boli interne şi de copii.

Medicul ăsta era destul de bătrân, alb tot în cap. O fi albit după întâmplarea asta, ori poate numai aşa, nu se ştie. Fapt e că era într-adevăr alb în cap şi avea o voce răguşită şi frântă.

Cât priveşte vocea, iarăşi nu se ştie cum şi-a pierdut-o: de pe urma întâmplării ăsteia, sau numai aşa.

Dar să trecem peste asta.

Şi cum ziceam, şedea într-o zi medicul ăsta la el în cabinet şi se gândea:

„Pacienţii de azi nu fac două parale. Fiecare caută să se trateze cu carnetul de asigurări. Nu să meargă şi el la un doctor particular. Zău dacă nu-ţi vine să închizi prăvălia".

Şi deodată zbârnâie soneria.

Intră un cetăţean de vârstă mijlocie şi i se plânge medicului că nu se simte bine. În răstimpuri, zice, i se opreşte inima o vreme, şi în general simte că are să moară scurt timp după această consultaţie.

Medicul l-a examinat pe bolnav şi nu i-a găsit nimic. Omul părea sănătos ca un taur, era rumen în obraji, cu mustăţile răsucite în sus. Toate la locul lor.

Medicul i-a prescris picături de amoniac cu anason, i-a luat şapte grivne pentru consultaţie şi a clătinat din cap. Şi cu asta s-au despărţit.

A doua zi, la aceeaşi oră, se prezintă la medic o băbuţă cu basma neagră pe cap. Se smiorcăie mereu şi plânge.

– Ieri, zice, a venit la dumneavoastră iubitul meu nepot Vasili Ledenţov. Ei bine, astă-noapte a răposat. N-aţi putea să-i faceţi actul de deces?

Medicul zice:

– Mă surprinde că a murit. Rar moare cineva din picături de anason. Totuşi, zice, nu pot să fac actul de deces până nu văd mortul.

Băbuţa, tare cumsecade băbuţă, zice:

– Prea bine. Atuncea mergeţi cu mine. E aici aproape.

Medicul şi-a luat instrumentele, şi-a pus – notaţi! – galoşii şi a ieşit cu băbuţa.

Şi iată-l urcând la etajul al patrulea. Cei doi intră în casă. Într-adevăr, miroase a tămâie. Mortul stă întins pe masă. În jur ard luminări. Undeva în preajmă icneşte a jale o bătrânică.

Văzând toate astea, medicul s-a simţit, deodată tare plictisit şi scârbit.

„Bătrân ramolit ce sunt, îşi zice, să fac eu aşa o greşeală mortală cu un pacient! Auzi bucluc pentru şapte grivne”

După aia se aşează la masă şi scrie zorit actul de deces. L-a scris, l-a dat băbuţei, şi fără a-şi mai lua rămas bun, s-a grăbit să iasă. A ieşit. A ajuns la poartă. Şi deodată şi-a adus aminte – măiculiţă! – că şi-a uitat galoşii.

„Ei, drăcia naibii, îşi zice. Iar trebuie să-mi târâi ciolanele până sus”.

Urcă iar scara. Intră în casă. Uşa, vezi bine, era deschisă. Şi ce credeţi că vede? Mortul, Vasili Ledenţov, stă în capul oaselor pe masă şi îşi leagă şireturile de la ghete, îşi leagă şireturile şi se ciorovăieşte cu băbuţa. Iar băbuţa, drăguţa de ea, umblă în jurul mesei şi stinge lumânările cu degetele. Scuipă în degete şi stinge lumânările.

Văzând asta, medicul s-a mirat foarte, de spaimă era cât pe ce să ţipe, dar s-a stăpânit, şi, aşa cum era fără galoşi, a luat-o la fugă.

Ajuns acasă, s-a trântit pe canapea. Îi clănţăneau dinţii de frică. Pe urmă a luat câteva picături de amoniac cu anason, s-a calmat şi a telefonat la miliţie.

A doua zi, miliţia a făcut lumină în cazul ăsta.

Iată ce-a fost. Vasili Mitrofanovici Ledenţov, agent de publicitate, a delapidat trei mii de ruble. Cu banii ăştia voia să se dea la fund şi să înceapă o viaţă nouă, o viaţă minunată.

Dar vezi că nu i-a mers.

Medicul şi-a recăpătat galoşii după vreo trei luni, după ce a fost supus la tot felul de proceduri lungi, a depus o mulţime de declaraţii şi jalbe şi a umblat numai el ştie pe unde.

Pe scurt, medicul a scăpat destul de ieftin, şi afară de spaima trasă şi de criză de nervi pricinuită de aşteptarea îndelungată a restituirii galoşilor, alte neplăceri n-a avut.

După ce mi-a povestit întâmplarea asta, medicul, scoţând un suspin, a adăugat:

– Fiind în posesia a trei mii de ruble, pezevenghiul voia s-o şteargă de pe lumea asta plătind numai şapte grivne, dar medicină nu l-a lăsat.

Ca să vezi unde-i duce pe oameni lăcomia de bani!

1926

Regim de economii

Cum o fi în alte oraşe cu regimul de economii, eu unul, tovarăşi, nu ştiu.

Dar în oraşul Borisov, regimul ăsta s-a dovedit a fi foarte avantajos.

Într-o singură iarnă, o iarnă scurtă, numai în instituția noastră s-au economisit şapte stânjeni de lemne de brad.

Ce, e rău?!

Zece ani de economie din asta, şi iacătă şaptezeci de stânjeni. Într-o sută de ani se pot economisi uşor trei barcazuri. Peste o mie de ani poți să faci negoț cu lemne.

La ce oare s-or fi gândit oamenii mai înainte? De ce nu s-a introdus mai demult un regim de economii aşa de avantajos? Păcat, zău!

La noi, regimul ăsta a început încă din toamnă.

Şeful nostru e băiat bun. În toate alea se sfătuieşte cu noi şi vorbeşte cu noi ca şi cum i-am fi rude. Ba mai împuşcă şi câte-o țigară de la noi.

Vine şeful ăsta într-o zi şi zice:

– Hai, băieți, c-a început... Ia vedeți! Faceți şi voi niscai economii...

Da cum să facem economii şi la ce anume, nu se ştie. Şeful n-a fost lămurit cum trebuie, nu şi-a dat seama ce şi cum, aşa că ne-a cerut nouă să-l ajutăm.

Ne-am gândit noi ce să economisim. Poate să nu-l mai plătim pe boşorogul ăla de contabil sau mai ştiu eu ce.

Şeful zice:

– Dacă nu-l plătim pe contabil, măi fraților, boşorogul ăsta se plânge imediat la protecția muncii. Asta nu se poate. Trebuie să găsim altceva.

În vremea asta, mersi frumos, Niuşa, femeia de serviciu, aduce în discuție o problemă feminină.

– Dacă, zice, aşa stau lucrurile, s-ar putea, bunăoară, să nu se mai facă foc la toaletă. De ce să ardem degeaba lemnele acolo? Că doar nu e un salon!

– Aşa e, ne-am declarat noi de acord, las' să stea toaleta în frig. Poate economisim vreo şapte stânjeni. Că o fi cam răcoare, nu-i bai. Pe ger, oamenii n-au să zăbovească prea mult acolo. Din asta ar putea să crească şi productivitatea.

Zis şi făcut. S-a renunțat să se mai facă foc la toaletă şi în sala de duşuri. Ne-am apucat să socotim ce economii realizăm.

Într-adevăr, s-au economisit şapte stânjeni de lemne. Când să economisim al optulea stânjen, s-a făcut primăvară.

Mai mare necazul!

Dacă nu aducea naiba primăvara, mai economiseam o juma de cub.

Ne-a făcut bucata primăvara. Dar să zicem mersi, că şi şapte stânjeni nu-s de colea.

Că a plesnit din cauza gerului nu ştiu ce țeavă, păi s-a constatat că țeava asta a fost pusă încă sub regimul țarist. Asemenea țevi trebuie smulse din rădăcini.

De altfel, până la toamnă ne putem uşor lipsi de țeavă. Iar la toamnă se poate pune una mai ieftină. Că doar nu e un salon!

E drept, un instalator pe care-l cunosc zice:

– Chestia e că şi cea mai ieftină țeavă o să vă coste mult mai scump decât lemnele economisite. Ceea ce e rău, dacă instalatorul nu minte. Nu-nu, regimul ăsta de economii trebuie, se pare, bine gândit. Altfel îți iese pe nas.

1926

Semnalul de alarmă

Chestia e că Volodea Bokov era cam cu chef. Altfel, vezi bine, nu făcea el aşa o poznă. Omul era băut.

Dacă vreţi să ştiţi, Volodea Bokov a băut o sticluţă de aia de Erevan, chiar când să plece trenul, şi pe deasupra i-a mai dat şi cu bere. Şi de mâncat ştiţi ce-a mâncat? Un cârnăcior. Păi asta-i mâncare?

Aşa că a luat-o razna băiatul. Cred şi eu: amestecul ăsta – otravă curată! O ia şi capul la plimbare, şi simţi aşa în piept idei peste idei, câte şi mai câte, şi-ţi mai vine să faci pe grozavul de faţă cu onorabilul public.

Aşa că Volodea, cum s-a aşezat pe locul lui, a şi început să se umfle-n pene. Că el, vezi dumneata, e un om căruia îi e îngăduit orice. Şi chiar tribunalul popular, la caz de ceva, îi ţine partea. Pentru că – să ştie lumea – el are o origine extra. Şi bunicu-său a fost văcar, şi maică-sa a fost o femeie din cele mai simple.

Şi-i turuie gura... De, l-a pălit aşa – are el chef să se fălească.

În faţa lui Volodea s-a nimerit un cetăţean. Unul cu vată în urechi, îmbrăcat curăţel, cu fason. Cetăţeanul ăsta îi zice:

– Dacă îi tot dai aşa cu gura, să ştii că la prima haltă te înhaţă.

Volodea îl repede:

– Dumneata să nu te legi de conştiinţa mea. Nu poate, nimeni să mă înhaţe, având în vedere originea. Pot eu să fac şi alte alea, şi tot nu păţesc nimic.

Mă rog, l-a pălit aşa lăudăroşenia. Beat, ce să-i faci!

Publicul a început să-şi arate nemulţumirea. Unii, mai ai dracului, s-au apucat să-l necăjească. Ba unul, cu o caschetă bleu în cap, ia un blăstămat, zice:

– Atuncea, simpaticule, ia sparge geamul ăsta, să vedem, te înhaţă, ori nu păţeşti nimic? Sau, mai bine, opreşte trenul. Uite, trage de mânerul ăla... Ăla e semnalul...

Volodea zice:

– Care mâner! Exprimă-te mai clar, deşteptule, zice.

Cel cu cascheta bleu răspunde:

– Uite ăsta. E semnalul de alarmă. Trage uite-aşa, de la stânga-ncoace...

Publicul şi cetăţeanul cu vată în urechi au dat să-l oprească pe instigator, zicând că e destul de ruşinos să-i bagi în cap unui om băut idei din astea lucide.

Dar Volodea Bokov s-a ridicat şi a şi tras de mâner...

Toţi au înlemnit. Printre călători s-a aşternut tăcerea. Nu se mai auzea decât ţăcănitul roţilor şi nimic altceva.

Ăla cu chipiu bleu a sărit ca ars:

– Aoleu, zice, ticălosul a oprit trenul!...

Mulţi călători au sărit şi ei de pe locurile lor. Ăla cu chipiu bleu a dat să iasă pe platformă, ca să nu fie tras la răspundere, dar ceilalţi nu l-au lăsat.

Ăla cu vată în urechi zice:

– Ăsta-i huliganism curat. Trenul o să se oprească... Ceea ce înseamnă uzură în plus pentru materialul rulant. Afară de asta, se produce şi o întârziere.

Volodea Bokov s-a cam speriat şi el:

– Puneţi mâna pe ăla cu chipiu bleu, zice. Barem să ne înhaţe pe amândoi.

Trenul însă n-a oprit dintr-o dată.

Călătorii îşi dau şi ei cu părerea:

– Trenul nu poate să se oprească brusc. Măcar că e tren suburban, dar după frânare tot mai merge vreo douăzeci şi cinci de stânjeni. Ba şi mai mult, dacă-s şinele ude.

Trenul nostru, însă, îşi vede de drum. Am mai mers o verstă şi nu se vede să fi oprit. Ăla cu vată în urechi zice:

– Mi se pare mie că semnalul ăsta... Volodea nu-l lasă să-şi sfârşească vorba:

– Nu ziceam eu că n-o să păţesc nimic? Ei, aţi văzut? Şi zicând aşa, s-a aşezat. La prima staţie a ieşit pe platformă, s-a mai răcorit un pic şi acasă a ajuns treaz de-a binelea.

1926

Dictafonul

Deştepţi oameni americanii ăştia! Ce de-a descoperiri, ce de-a invenţii au mai făcut şi ei! Forţa aburilor, lamele de ras „Gillette”, rotaţia pământului în jurul axei sale – toate astea au fost descoperite şi inventate de americani şi în parte de englezi.

Şi acum, poftim – altă binefacere pe capul omenirii: americanii au dăruit lumii o maşină specială, numită dictafon.

Mă rog, se prea poate ca maşina asta să fi fost inventată ceva mai înainte, dar nouă acuma ne-au trimis-o.

Când ni s-a adus maşina asta, a fost o zi solemnă, o zi mare.

O mulţime de oameni s-au strâns să vadă minunea asta.

Onorabilul Konstantin Ivanovici Dereveaşkin a scos husa de pe maşină şi a şters-o cu o cârpă, cu mişcări pline de evlavie. În clipa aceea ne-am convins cu ochii noştri ce mare geniu a inventat noua maşină. Într-adevăr, ochilor noştri li s-au înfăţişat o mulţime de şurubele, axuri şi tot felul de drăcovenii. De-a mirare, zău, cum poate maşina asta, aşa de gingaşă şi de plăpândă la vedere, să funcţioneze potrivit destinaţiei!

Ah, America, America, ce ţară minunată!

După ce maşina a fost examinată, onorabilul tovarăş Dereveaşkin, aducând laude americanilor, a rostit câteva cuvinte introductive despre foloasele invenţiilor geniale. După care s-a trecut la probele practice.

– Cine dintre dumneavoastră, a zis Konstantin Ivanovici, doreşte să spună câteva cuvinte în acest aparat genial?

S-a oferit onorabilul tovarăş Tîkin Vasili. Unul slăbănog şi deşirat, categoria a şasea de salarizare, plus ore suplimentare.

– Permiteţi-mi, zice, s-o încerc eu.

I s-a permis.

Tîkin s-a apropiat de maşină oarecum tulburat, s-a gândit mult cam ce să spună, şi cum nu i-a venit nimic în minte, a dat o dată din mână şi s-a retras, regretând sincer lipsa lui de cultură.

Pe urmă s-a apropiat altul. Ăsta, fără să stea prea mult pe gânduri, a strigat în pâlnie:

– Fă, proasto!

Îndată a fost ridicat capacul, s-a scos cilindrul, s-a pus unde trebuie şi, ce credeţi? Cilindrul a reprodus întocmai, în auzul tuturor celor prezenţi, cele de mai sus.

Atuncea oamenii, încântaţi, s-au îmbulzit dinaintea pâlniei, încercând care mai de care să spună o frază sau o lozincă. Maşina, ascultătoare, înregistra totul cu exactitate.

Apoi Vasili Tîkin, ăla de e categoria a şasea de salarizare, plus ore suplimentare, a propus ca cineva din asistenţă să tragă o înjurătură în pâlnie.

Onorabilul Konstantin Ivanovici Dereveaşkin mai întâi a interzis categoric să se înjure în pâlnie şi chiar a bătut o dată din picior, dar pe urmă, găsind ideea ispititoare, a cerut să fie chemat din casa vecină un fost marinar din flota Mării Negre, un zurbagiu tare scârnav la gură.

Marinarul nu s-a lăsat mult aşteptat.

– Unde să înjur? întreabă. În care gaură?

I s-a arătat unde, vezi bine. Măi, şi când i-a tras ăsta una, până şi onorabilul Dereveaşkin a dat din mâini, chipurile: grozav! În chestiile astea, tot noi suntem mai tari ca America!

Apoi, după ce marinarul a fost cu chiu, cu vai îndepărtat, s-a pus cilindrul unde trebuie. Şi, într-adevăr, maşina a reprodus întocmai înregistrarea.

Atunci s-au îmbulzit iarăşi toţi în jurul aparatului, încercând să înjure în pâlnie în toate chipurile şi dialectele. Pe urmă s-au pornit să stârnească tot felul de sunete: băteau din palme, tropoteau din picioare, plesneau din limbă. Maşina funcţiona ireproşabil.

Aşa s-au convins cu toţii ce mare şi ce genială era invenţia cu pricina.

Păcat numai că maşina asta s-a dovedit a fi oarecum plăpândă şi nerezistentă la sunetele violente. Aşa bunăoară, Konstantin Ivanovici a tras cu pistolul, desigur, nu îl pâlnie, ci pe-alături, aşa, ca să imortalizeze pe cilindru împuşcătura, şi ce credeţi? Ei bine, maşina a cedat, s-a defectat.

Dinspre partea asta, laurii inventatorilor şi speculanţilor americani pălesc oarecum şi-şi pierd din valoare.

Altfel, meritele lor faţă de omenire sunt totuşi mari şi remarcabile.

1926

Cizme imperiale

Anul acesta, la Palatul de Iarnă s-au pus în vânzare tot felul de bulendre rămase de la familia ţarului. N-aş putea spune cine s-a ocupat cu negoţul ăsta, pare-se Fondul muzeistic.

M-am dus şi eu acolo, împreună cu Katerina Feodorovna Kolenkorova. Femeia căuta un samovar pentru zece persoane.

Trebuie să spun că samovar n-a găsit. Ori că ţarul bea ceai din ceainic, ori că i se aducea ceaiul de la bucătărie într-un pahar din alea cu muchii, nu ştiu, atât că samovare nu s-au pus în vânzare.

În schimb erau o mulţime de alte lucruri. Şi ce lucruri! Mai mare dragul. Tot felul de draperii, portiere, păhărele, scuipători, cămăşi şi alte chestii din astea imperiale. Îţi fug ochii, nu alta, nici nu ştii de ce să te apuci şi ce lucru să-ţi iei.

Atuncea Katerina Feodorovna, cu banii ce-i prisoseau a cumpărat în loc de samovar patru cămăşi din madipolon din cel mai fin. Faine de tot. Mă rog, imperiale...

Eu, mă uit o dată, şi văd în inventar cizme. Carâmb rusesc, optuşpe carboave.

Cum am văzut asta, i-am şi cerut vânzătorului lămuriri.

– Ce fel de cizme sunt astea, amice dragă?

– Cizme ca toate cizmele, cizme imperiale, zice vânzătorul.

– Şi ce garanţie am eu, zic, că sunt imperiale? Poate, zic, le-a purtat vreun majordom, şi voi ziceţi că erau ale ţarului. Nu e frumos ceea ce faceţi, zic, nu-i cinstit.

Vânzătorul zice:

– Tot ce se vede aici a aparţinut familiei imperiale. Noi, zice, nu vindem te miri ce.

– Ia, zic, să văd marfa.

M-am uitat la cizme. Mi-au plăcut grozav, şi se potriveau şi la măsură. Înguste, frumuşele. Ici botul, colea tocul. Ceva pe cinste! Şi purtate puţin. Dacă le-a purtat ţarul trei zile. Pingeaua era ca nouă.

– Doamne, zic, Katerina Feodorovna, păi puteai, zic, să visezi altădată să porţi încălţări imperiale? Ori, bunăoară, să te plimbi pe stradă în cizmele ţarului? Doamne, zic, cum se schimbă istoria, Katerina Feodorovna!

Am dat optuşpe carboave pe ele fără să-mi pară rău. Vezi bine, preţul era cât se poate de mic pentru o pereche de cizme imperiale.

Am pus jos optuşpe carboave şi am luat cizmele astea imperiale acasă.

Adevărat, intrau greu în picior. Nu mai zic de obiele, dar nici cu ciorap nu intrau. Hai că se mai lasă ele, mi-am zis.

Le-am purtat trei zile. A patra zi s-a desprins pingeaua. Adică ce zic pingeaua, s-a dus naibii, cu tot cu toc, parterul, de-a ieşit piciorul afară.

Chestia asta parşivă mi s-a întâmplat în plină stradă, pe Bulevardul Sindicatelor, nu departe de Palatul Muncii. Am ajuns acasă aşa, fără pingea.

Îmi părea rău mai ales de bani. Oricum, optuşpe carboave... Şi nici să te plângi n-ai cui. Să fie nişte cizme făcute de fabrică „Skorohod”, ori de altă fabrică, se schimbă calimera. Poţi să reclami sau să-i faci vânt directorului pentru o asemenea defecţiune tehnică. Dar ce te faci cu nişte cizme imperiale?

Bineînţeles, a doua zi m-am dus la Fondul muzeistic. Dar vezi că acolo negustoria se sfârşise, era închis.

Am vrut să merg la Ermitaj sau încă şi în altă parte, dar pe urmă m-am lăsat păgubaş. Şi asta, pentru că m-a oprit Katerina Feodorovna.

– După atâţia ani, zice, nu numai o cizmă imperială, dar şi orice cizmă regală poate să putrezească. Oricum, de la revoluţie au trecut zece ani. În atâta amar de vreme putea, vezi bine, să putrezească aţa. Trebuie să înţelegi şi dumneata...

Adevărat, fraţilor, au trecut zece ani. Păi ce, e glumă? A început să se descompună până şi marfa.

Katerina Feodorovna m-a mai liniştit, dar vezi că, atuncea când, după al doilea spălat, cămăşile alea imperiale de damă pe care le-a cumpărat au început să se rupă în bucăţi, păi să fi auzit ce era la gura ei contra regimului ţarist! Dar, de fapt, ar fi caraghios să-ţi faci inimă rea că, doar au trecut atâţia ani...

Tare repede mai trece vremea, măi fraţilor! Şi tot trecutul se face praf şi pulbere.

1927

Electricianul

Eu, fraților, nu discut cine e mai important în teatru – actorul, regizorul sau poate tâmplarul. Faptele au s-o arate. Faptele vorbesc singure.

Cele de mai jos s-au petrecut la Saratov sau la Simbirsk, pe scurt, undeva pe-aproape de Turkestan. La teatrul orăşenesc. Se juca acolo o operă. Afară de artişti, care jucau desăvârşit, mai era la teatrul acela şi un electrician, pe nume Ivan Kuzmici Miakişev.

În 1923, când s-a făcut o fotografie în grup cu tot teatrul, electricianul ăsta a fost împins undeva la margine; de, personal tehnic. În mijloc, pe un scaun cu spetează, stătea tenorul.

Ivan Kuzmici Miakişev n-a zis nimic, dar a rămas cu un fel de râcă. Mai ales că el ia ieşit în fotografie şters, neclar.

Acuma să vezi ce se-ntâmplă. Azi, bunăoară, se joacă „Ruslan şi Ludmila”. Muzică de Glinka. Dirijează maestrul Kaţman. La opt fără un sfert vin la electricianul nostru două domnişoare, cunoştinţe de ale lui. Le-o fi invitat el mai înainte, ori au venit aşa, singure, asta nu se ştie. Ei bine, vin domnişoarele astea, îi fac ochi dulci şi se roagă de el să le bage în sală. Să vadă spectacolul.

Electricianul zice:

– Cu multă plăcere, doamnelor. Imediat vă procur două bilete. Aşteptaţi-mă aici, lângă cabină.

Şi dă fuga la director.

Directorul îi zice:

– Azi e zi de sărbătoare. E o mulţime de lume. Toate locurile sunt ocupate. Nu pot.

– Aşa? face electricianul. Atunci eu refuz să joc. Refuz, adică, să vă luminez producţia. Jucaţi fără mine. Să vedem care din noi e mai important, cine se cuvine să fie fotografiat la margine, şi cine la mijloc.

Şi zicând aşa, s-a întors în cabină, a stins toate luminile, a încuiat cabina cu cheia şi stă şi flirtează cu fetele.

Balamuc mare! Directorul aleargă încoace şi încolo. Publicul urlă. Casierul ţipă: îi e teamă să nu i se fure banii pe întuneric. Haimanaua aia de prim-tenor, obişnuit să se fotografieze întotdeauna în mijloc, se prezintă la direcţie şi spune cu vocea lui de tenor:

– Eu pe întuneric refuz să cânt. Dacă nu e lumină, zice, eu plec. Eu, zice, îmi păzesc vocea. Să cânte electricianul.

Electricianul sare şi el:

– Şi ce dacă nu cântă! Atâta pagubă! Dacă dânsul se tot fotografiază în mijloc, atunci cu o mână să cânte şi cu ailaltă să aprindă luminile. Crede că dacă e tenor, trebuie să i se facă mereu lumină? S-a dus vremea tenorilor!

Vezi bine, cei doi s-au şi luat la harţă.

Deodată, apare directorul şi zice:

– Unde-s fetele alea, fir-ar ele ale dracului? Din cauza lor se duce de râpă spectacolul. Las’ că le găsesc eu un loc, lua-le-ar naiba!

– Iată-le! zice electricianul. Numai că spectacolul se duce de râpă nu din cauza lor, ci din cauza mea. Fac lumină imediat. Că mie din principiu nu mi-e milă de energie. Şi îndată aprinde luminile.

– Puteţi începe, zice.

Domnişoarele au fost aşezate în faţă şi spectacolul a început.

Acum socotiți şi dumneavoastră cine prezintă mai multă importanță într-un complicat mecanism teatral.

Desigur, dacă stai să judeci la rece, tenorul prezintă şi el o anumită valoare pentru teatru. E câte o operă care nici nu se poate juca fără tenor. Dar nici fără electrician nu e viață pe scena teatrului.

Aşa că ei amândoi sunt la fel de valoroşi. Şi n-are nici un rost să faci pe grozavul, fălindu-te că eşti tenor. N-are rost să eviți relațiile prieteneşti. Şi nu e cazul ca alții să iasă în fotografie şters, neclar!

1927

Puşkin

Acum nouăzeci de ani a fost omorât în duel Alexandr Sergheevici Puşkin.

Toată Rusia, aş putea zice, este îndurerată şi varsă lacrimi la această tristă comemorare. Dar cel mai mâhnit dintre toți, de bună seamă, e Ivan Feodorovici Golovkin.

Omul acesta cumsecade, numai când aude cuvântul Puşkin, tresare înspăimântat şi priveşte în gol.

Cum să nu privească în gol, fraților, dacă a ieşit la iveală o asemenea latură tristă, umbrită, aş zice, din viața genialului poet?

Noi, desigur, ne vom începe povestirea de departe, ca să nu profanăm memoria celebrului geniu. Vom începe cam de prin anul 1921. Atunci totul va apare mai clar.

În anul 1921, în decembrie, s-a întors de la armată în orăşelul său Ivan Feodorovici Golovkin.

Taman atuncea începuse nepul. Animație mare. Au apărut franzele. Comerțul prindea aripi. Pe scurt, viața pulsa din plin.

Dar cu toate astea, amicul nostru Golovkin bate străzile oraşului degeaba. N-are unde sta. Doarme sâmbătă la un cunoscut. Pe jos. În antreu.

Vezi bine, din pricina asta e sceptic.

– Nepul, zice, e curată utopie. Umblu de o jumătate de an, zice, şi nu pot să-mi găsesc casă.

În anul 1923, Golovkin a reuşit totuşi să-şi găsească o locuință. Ori că a dat filodormă, ori că zeița Fortuna s-a întors cu fața la el, atât că a găsit.

O odăiță. Cu două geamuri. Cu duşumea, vezi bine. Cu tavan. Toate astea – la locul lor, nimic de zis.

Golovkin s-a aranjat aici mai mare dragul. A băgat ceva bani în tapete. A bătut cuie pe unde trebuie, ca să fie mai cu confort. Şi trăieşte omul ca un padişah.

Şi timpul trece, vezi bine. Vine a optzeci şi şaptea comemorare a morții poetului nostru drag Puşkin. Pe urmă vine cea de-a optzeci şi opta.

La cea de-a optzeci şi noua comemorare, vezi bine, s-au stârnit discuții în casă. Mă rog, Puşkin. Scriitor. A stat la timpul său în casa asta. A fericit, ca să zic aşa, spațiul locativ cu geniul

său teribil. N-ar fi rău, ca atare, să se pună vreo plăcuță, în care să se consemneze evenimentul, ca să rămână drept pildă urmașilor.

Ivan Feodorovici Galavkin, ca prostul, a luat și el parte la punerea plăcuței ăsteia, ca pe urmă tot lui în cap să i se spargă.

Ei bine, a început forfota în casă. Cucoanele se agită, curăță cratițele, dau cu mătura prin colțuri.

Pe urma vine o comisie de cinci persoane, ca să vadă localul.

Când a văzut comisia toată borfăraia din casă – crătiți și surtuce – numai a oftat din rărunchi.

– Aicea, zice, cândva a stat două săptămâni, în vizită la un prieten al său, Alexandr Sergheevici Pușkin. Și ce vedem noi aici după un secol? Vedem că în casa asta e curată porcărie. Uite ici o mătură. Uite colo atârnă o pereche de pantaloni, cu bretelele rășchirate pe pereți. Păi asta e de-a dreptul o profanare a memoriei unui geniu! Nu, nu, poate că poetul nici nu l-ar fi vizitat pe prietenul său dacă știa cum se va sfârși treaba asta...

Pe scurt, după trei săptămâni, au fost evacuați toți locatarii.

Golovkin, e drept, a înjurat de mama-focului. A înjurat sumbra epocă a lui Pușkin și mai ales pe Nicolae întâi. I-a înjurat el, Golovkin, și pe-ai săi de-ajuns, că de ce nu sunt locuințe și n-are omul unde să stea!

Ivan Feodorovici Golovkin își spunea părerea pe față, fără a se teme de nici un fel de consecințe.

– Ce-i asta? zice. Mă rog, a fost un geniu. Mă rog, a compus și el niște poezioare: „Păsărică zboară-n pom”. Dar de ce să fie oamenii pe rând evacuați? Atuncea dați-le spațiu, sau dați-le filodormă.

Golovkin a vrut, chiar, să meargă în Rezervația Pușkin, ca să facă gălăgie, dar a renunțat, fiind în căutare de locuință.

Caută și acum. A slăbit, i-au ieșit peri albi. A devenit tare pretențios. Întreabă mereu cine a stat aici mai înainte. Și dacă n-a stat cumva, ferit-a sfântul, Demian Bednâi sau Kacialov[1]. Căci dacă a stat, el, Golovkin, nu intră aici nici să i se dea pe gratis.

Chiar zău, când te gândești ce dovadă de ușurință dau unele mari genii: se tot mută dintr-o locuință în alta, ceea ce are niște consecințe așa de triste!

Poftim, nu-i nevoie să mergem prea departe: un cunoscut de-al nostru, poet, și-a schimbat în ultimul an odaia de șapte ori. Nu putea nicicum să se stabilească. Din pricină de neplată a chiriei.

Or, naiba-l știe, poate o fi un geniu!

Aoleu, ce-au să-l mai înjure peste vreo cincizeci de ani pentru astea șapte odăi!

Atât că poate până atunci o mai slăbi criza. Asta-i singura speranță.

1927

---

[1] Demian Bednâi – poet; Kacialov – actor. (N.T.).

Cizmuliţele

Trofimâci din locuinţa noastră comunală s-a dus cu fie-sa să-i cumpere cizmuliţe. Fie-sa, Niuşka, e o fetiţă bine dezvoltată. Are şapte ani.

Şi cum ziceam, s-a dus Trofimâci cu fie-sa Niuşka să-i ia cizmuliţe. Pentru că venea toamna şi ea, vezi bine, n-avea cizmuliţe.

A cam scrâşnit din dinţi Trofimâci, gândindu-se la cheltuiala asta, a luat-o pe Niuşka de mânuţă şi s-a dus să-i cumpere cizmuliţe.

A intrat cu copilul într-un magazin comercial. A cerut să i se arate marfa. A cerut s-o măsoare. Toate bune – şi marfa pe cinste, pe măsura potrivită. O singură chestie nu ţine – preţul. Păi gândiţi-vă şi dumneavoastră – douăsprezece ruble!

Trofimâci, vezi bine, voia să cumpere mai ieftin chiştoacele astea de cizmuliţe, să dea şi el acolo o rublă juma, cel mult două.

S-a dus atunci Trofimâci, cu toate urletele Niuşkăi, la alt magazin. La alt magazin i-au cerut zece ruble. La cel de-al treilea magazin i-au cerut iar zece ruble. Pe scurt, oriunde intrau, aceeaşi poveste; şi măsura potrivită, şi marfa bună, decât că preţul o ia razna, unde mai pui şi urletele Niuşkăi.

În cel de-al cincilea magazin, Niuşka a probat o pereche de cizmuliţe – bune! Trofimâci întreabă de preţ: nouă ruble, fără nici un fel de reducere. A început Trofimâci să se tocmească, ca să-i mai lase vreo trei-patru ruble, şi în vremea asta Niuşka, cu cizmuliţele noi în picioare, s-a dus până la uşă şi, fată deşteaptă, a ieşit în stradă.

Trofimâci fugă după copil, dar responsabilul magazinului l-a reţinut:

– Mai întâi, zice, trebuie să plăteşti, tovarăşe, şi după aia să mergi la treburile dumitale.

Trofimâci s-a rugat de responsabil să mai aştepte un pic.

– Acuşi, zice, trebuie să vină copilul. Poate a ieşit să probeze cizmuliţele astea noi. Poate vrea să vadă dacă n-o strâng.

Responsabilul zice:

– Asta pe mine nu mă priveşte. Eu nu văd marfa. Dă bani pe marfă. Ori nu mai ieşi din magazin.

Trofimâci răspunse:

– Mai bine nu ies din magazin. Aştept până vine copilul.

Atât că Niuşka nu s-a întors.

A ieşit din magazin cu cizmuliţele alea noi şi s-a dus frumuşel acasă.„Păi ce, şi-a zis ea, tata tot n-are să le cumpere, pentru că sunt scumpe”.Aşa că nu s-a mai întors.

Neavând încotro, Trofimâci a plătit cât i s-a cerut, a mai scrâşnit din dinţi şi s-a dus acasă.

Niuşka era de-acum acasă şi se fălea cu cizmuliţele ei noi.

Şi măcar că Trofimâci i-a tras o mică chelfăneală, fetiţa a rămas cu cizmuliţele.

Acum, după întâmplarea asta, poate aţi băgat de seamă că în magazinele de stat se dă pentru măsură numai câte-o singură cizmuliţă, stânga.

Dreapta se ascunde undeva, ori o ţine responsabilul în persoană între genunchi şi nu te lasă să pui mâna pe ea.

Vezi dumneata, copiii de azi sunt destul de independenţi.

O generaţie, zic, cât se poate de liberă.

1927

Scrisoarea

La Leningrad trăiau doi soți.

Soțul era salariat cu muncă de răspundere la o întreprindere comunală. Era un om încă destul de tânăr, voinic, deştept şi, în general, ştiți, energic, devotat cauzei socialismului şi aşa mai departe.

Şi cu toate că era un om simplu, de la țară, şi n-a făcut la vremea sa nici un fel de studii superioare, cât a stat la oraş a învățat şi el multe şi a citit mult, şi putea ține cuvântări în fața oricărui auditoriu. Ba chiar era în stare să angajeze discuții cu oameni de ştiință de diverse specialități, de la fiziologi până la electricieni inclusiv.

Nevastă-sa însă, Pelagheia, era neştiutoare de carte. Şi cu toate că venise de la țară odată cu dânsul, n-a învățat nimic, a rămas analfabetă şi nici măcar nu ştia să se iscălească.

Văzându-se în situația asta, soțul Pelagheiei era tare mâhnit, suferea şi nu ştia cum să iasă din bucluc. Mai ales că era şi el ocupat până peste cap şi n-avea timp liber ca să-şi mai instruiască soția.

Îi zicea:

– Ar trebui, Pelagheiuşka, să înveți să citeşti, ori măcar să te iscăleşti. Țara noastră, zice, se ridică încetul cu încetul din bezna de veacuri şi din starea de înapoiere. De jur împrejur, noi lichidăm dobitocia şi neştiința de carte. Şi când colo, soția directorului unei fabrici de pâine nu ştie nici să citească, nici să scrie. Din pricina asta eu sufăr peste poate.

La care Pelagheia, dând a lehamite din mână, răspundea aşa:

– Ah, zice, Ivan Nikolaevici, nu te mai gândi şi dumneata la asta. Tot degeaba! Dacă n-am făcut-o la vremea mea, acuma anii trec şi tinerețea mi se duce, şi degetele nu mi se îndoaie ca să țină plaivazul. La ce bun să învăț buchile? Mai bine să facă treaba asta pionierii, că eu ci apuca şi aşa bătrânețile.

Soțul Pelagheiei, vezi bine, suspină mâhnit şi zice:

– Of, of, Pelagheia Maximovna...

O dată însă, Ivan Nikolaevici a venit acasă cu un abecedar.

– Uite, Polia, zice, cel mai nou abecedar, întocmit după ultimele date ale ştiinței. Am să te ajut eu, zice.

Pelagheia a zâmbit, a luat abecedarul în mână, l-a sucit pe o parte şi pe alta, şi l-a ascuns în comodă; să stea acolo, poate le-o prinde bine la urmaşi.

Într-o bună zi, Pelagheia s-a apucat să-i cârpească haina lui Ivan Nikolaevici; se rosese la cot.

S-a aşezat Pelagheia la masă, a luat acul şi când bagă mâna pe sub haină, simte un fâsâit.

„Or fi bani?” şi-a zis.

Când se uită, era o scrisoare. Un plic curățel, cu nişte litere subțirele pe el şi cu hârtia mirosind a parfum ori a odicolon. Pelagheia a simțit o înțepătură în inimă.

„Oare să mă înşele Ivan Nikolaevici? Oare să primească el scrisori de amor de la cucoane şi să-şi bată joc de mine, ca o proastă ce sunt?”

S-a uitat Pelagheia la plic, a scos scrisoarea, a despăturit-o, dar pas de citeşte, dacă nu ştii carte.

Pentru întâia oară în viață i-a părut rău Pelagheiei că nu ştie să citească.

„Măcar că nu e pentru mine, dar eu trebuie să ştiu ce scrie aici. Poate că asta o să-mi schimbe viața, şi ar fi mai bine să mă întorc la țară, la munca câmpului.”

Au podidit-o lacrimile. Şi-a adus aminte că de la o vreme Ivan Nikolaevici parcă s-a schimbat într-adevăr: are grijă de mustăcioară, se spală pe mâini mai des şi şi-a luat şapcă nouă.

Şade Pelagheia, se uită la scrisoare şi varsă şiroaie de lacrimi. Scrisoarea însă nu poate s-o citească. Iar s-o arate cuiva, se ruşinează.

Pe urmă Pelagheia a ascuns scrisoarea în comodă, a cârpit haina şi a rămas în aşteptarea lui Ivan Nikolaevici. Iar când a venit el, Pelagheia s-a făcut că nu ştie nimic. Ba dimpotrivă, a vorbit cu bărbatul ei foarte liniştită şi chiar i-a dat de înţeles că n-ar avea nimic împotrivă să înveţe şi ea carte, că i s-a urât să fie atâta de înapoiată şi neştiutoare. Ivan Nikolaevici s-a bucurat mult.

– Foarte bine, a zis. Am să te ajut eu.

– Ei, hai, ajută-mă! S-a rugat de el Pelagheia.

Şi s-a uitat ţintă la mustăcioara lui Ivan Nikolaevici, bine potrivită.

Vreme de două luni, Pelagheia a învăţat zi de zi să citească. Silabisea cuvintele cu răbdare, scria literele pe hârtie şi învăţa fraze întregi. Şi în fiecare seară scotea din comodă scrisoarea tăinuită şi încerca să-i pătrundă înţelesul.

Treaba asta nu era însă deloc uşoară.

Abia în cea de-a treia lună şi-a dus Pelagheia la bun sfârşit învăţătura.

Dimineaţa, când Ivan Nikolaevici era plecat la serviciu, Pelagheia a scos din comodă scrisoarea şi s-a apucat s-o citească.

Desluşea anevoie scrisul mărunt. Numai mirosul abia simţit de parfum, răspândit de hârtie, îi dădea ghes.

Scrisoarea îi era adresată lui Ivan Nikolaevici.

Pelagheia citi:

„Stimate tovarăşe Kucikin,

Îţi trimit abecedarul promis. Cred că soţia dumitale va reuşi să înveţe carte în două-trei luni. Promite-mi, dragul meu, că ai s-o sileşti să facă lucrul acesta. Lămureşte-o cât de rău e să fii o femeie analfabetă.

Acum, la aniversarea din acest an a Revoluţiei, noi lichidăm analfabetismul în toată republică, prin toate mijloacele, dar de cei din familie, nu ştiu de ce, uităm.

Promite-mi, Ivan Nikolaevici, că ai să faci asta.

Cu salutări comuniste,

Maria Blohina”.

Pelagheia a citit de două ori scrisoarea, şi simţind parcă o nouă supărare, a izbucnit în plâns.

Dar pe urmă, gândindu-se la Ivan Nikolaevici şi zicându-şi că în căsnicia lor totul e în regulă, s-a liniştit şi a ascuns în comodă abecedarul şi scrisoarea buclucaşă.

Astfel, Pelagheia a învăţat într-un răstimp scurt să citească şi să scrie.

Acesta a fost un caz uimitor din istoria lichidării analfabetismului la noi, în Uniune.

1928

Incendiul

Trebuie să vă spun, măi fraților, că în zilele noastre s-a petrecut o întâmplare grozav de interesantă.

Ziarul „Gudok" a consemnat evenimentul în paginile sale vrednice de tot respectul. Dar noi am vrea s-o relatăm mai pe larg. Pentru că a fost ceva prea din cale-afară anapoda.

Cum însă nu dorim să-i punem într-o situație jenantă în fața tribunalului pe eroii banali ai acestui eveniment, nu vom indica în opera noastră literară domiciliul lor exact. Vom spune numai că întâmplarea asta s-a petrecut pe linia ferată Sâzran-Viazma.

Gara, zic eu, nu trebuie menționată. Pentru că te pomenești că în punctul acesta încep să zăbovească trenurile. Căci toți sunt curioşi să vadă ce fel de oameni sunt pe-acolo. Asta e. Să vedeți.

În apropierea gării se afla prăvălia cetățeanului Feodor Baluev. Comerț de mărunțişuri. Pe scurt, o întreprindere particulară. Adicălea, în localitatea asta, un particular şi-a întins mrejele şi-i ademenea acolo pe cumpărători. Făcea avere din mărunțişuri. Se îmbogățea.

Ei bine, o dată, într-o sâmbătă seara, particularul ăsta a luat foc.

Se zice că i s-a aprins marfa de la un muc de țigară. Auzi ce neglijență! A pățit-o, nemernicul!

Care va să zică, a izbucnit un incendiu. Vezi bine, tărăboi mare. Fumăraie. Țipete.

Nu s-au tras clopotele, pentru că biserica era în demolare. Nici semnalizare electrică nu exista aici. Că doar nu e la Leningrad. Atâta numai că un cetățean amator a dat fugă pe propriile lui picioare la postul de pompieri.

Ajuns la post, omul strigă:

– Măi, fir-ați voi să fiți! Hai că arde! Dați-i drumul!

La strigătele astea iese în cerdac şeful pompierilor. Mănâncă un măr. După aia o pârjoală.

– Ce țipi aşa, tontule? zice.

– Păi, zice ăla, a izbucnit un incendiu. Puteți să interveniți.

Şeful pompierilor zice:

– Vedem şi noi. Că nu suntem orbi!

De văzut se vedea într-adevăr. Flăcările se înălțau destul de sus spre cer. Puzderie de scântei, vezi bine. Şi fumul te ustura la ochi.

Şeful pompierilor zice:

– E destul de ciudat, cetățene, să urli aşa şi să ceri să intervenim.

– Păi de ce?

– Păi de-aia! Cine arde? Arde Baluev! Dar cine e Baluev? Cooperația? Baluev e un particular. Las' să ardă! Şi dumneata, zice, tovarăşe, nu încălca linia de clasă cu țipetele astea ale dumitale. Că dacă nu, să ştii c-ai putea s-o pățeşti.

Cetățeanul amator, vezi bine, a rămas descumpănit pentru ideologia asta a lui înapoiată şi s-a şi făcut nevăzut.

În rândul populației nu s-a stârnit cine ştie ce panică. De data asta masele au avut o atitudine destul de conştientă față de incendiu. Mai ales că prăvălia stătea ceva mai la o parte de sat. Şi nici vânt nu era.

Dar spre sfârşitul incendiului s-a stârnit totuşi un vântuleț. Şi vântulețul ăsta bătea chiar înspre sat.

Dar şi în aceste momente îngrijorătoare, şeful pompierilor nu şi-a pierdut prezența de spirit. El a zis bravului său efectiv:

– Să ne abținem de la o intervenție! N-o să ne apucăm noi să-l stingem pe Feodor Baluev. Pe urmă s-ar putea să fim acuzați că am salvat din flăcări capitalul privat.

Dar atunci vântul s-a potolit din nou pe neaşteptate şi primejdia care amenința satul a dispărut cu totul.

Aşa că, precum zic, prea mare zarvă n-a fost. Cu toate că s-au strâns destui oameni la acest spectacol. Priveau cu nişte chipuri grave. Fără să zâmbească.

Particularul însuşi şedea pe nişte bolovani în fața focului şi nu prea se vâra în flăcări ca să-şi salveze avutul. Bombănea supărat:

– Las' să ardă! Am totul asigurat. Nu stingeți focul.

Aşa că în scurt timp focul s-a mistuit şi oamenii s-au

Dus pe la casele lor.

Iar particularul s-a dus să înnopteze la nişte rude.

Cică în curând pompierii vor fi judecați demonstrativ pentru atitudinea lor, ca să zic aşa, greşită față de stingerea incendiilor.

Vezi că nu-i chip să ghiceşti imediat ce trebuie să faci. Şi trebuie să faci nu cine ştie cât. Trebuie să stingi orice incendii, ca să nu arzi şi tu cu tot foişorul tău de foc.

Aşa că încrustați pe răboj aforismul ăsta simplu.

1928

Calitatea producţiei

La nişte cunoscuți de-ai mei, la familia Gusev, a stat un neamț din Berlin.

A stat într-o cameră cu chirie. Aproape două luni.

Gusevii erau tare mândri de chiriaşul ăsta şi lăudau față de toți cunoscuții lor costumele străinului, lucruşoarele lui străine, de o calitate extra.

La plecare, neamțul a lăsat gazdelor sale o mulțime de lucruri. O grămadă de bunătăți străine. Tot felul de flaconaşe, guleraşe, cutiuțe. Afară de asta, două perechi de indispensabili. Şi un pulover aproape fără nici o ruptură. Şi o groază de mărunțişuri pentru uzul domnilor şi pentru uzul doamnelor.

Toate astea fuseseră îngrămădite într-un ungher, lângă spălător.

Gazda, madam Guseva, femeie cinstită, nimic de zis, i-a adus aminte neamțului, când să plece: bitte-schön, nu cumva, aşa în pripă, ați uitat marfa asta străină?

Neamțul a clătinat din cap, vrând să spună: bitte-schön, luați-le dumneavoastră, mai încape vorbă? Că mie nu-mi pare rău.

Vezi bine, gazdele au şi pus mâna pe toată marfa. Gusev făcut chiar o listă a obiectelor. Şi, bineînțeles, şi-a şi pus puloverul pe el, şi a luat şi indispensabilii.

După aia, două săptămâni a umblat cu indispensabilii ăştia şi-i arăta la toți, mândru nevoie-mare, lăudând cum nu se mai poate calitatea produselor nemțeşti.

Lucrurile, măcar că erau uzate şi, ca să zic aşa, abia se mai ţineau, erau, nici vorbă, marfă străină veritabilă, mai mare dragul să te uiţi la ea.

Printre ele era ceva aşa, ca un fel de bidonaş, în fine, o cutie puţin turtită, cu nişte praf în ea. Un praf roz, fin. Şi cu un miros destul de simpatic – miros de colonie sau de trandafiri.

După primele zile de bucurie, Gusevii au început să-şi dea cu presupusul ce fel de praf o mai fi şi ăsta. L-au tot dus la nas, l-au mestecat în dinţi, l-au pus şi pe foc, dar pas de ghiceşte!

Umblau cu el prin toată casa, l-au arătat la mai toţi vecinii, dar tot degeaba.

Mulţi spuneau că ar fi pudră, unii au zis că e talc nemţesc din ăla fin pentru pruncii nemţilor.

Gusev zice:

– Eu n-am ce face cu talc nemţesc din ăla fin. Prunci n-am. Hai să-i zicem că e pudră. Să mă dau cu ea pe faţă când mă bărbieresc. Să trăim şi noi civilizat măcar odată în viaţă.

A început să se bărbierească şi să se pudreze. De câte ori se bărbierea, îi luceau obrajii îmbujoraţi şi răspândea un miros minunat.

Ăi din jur, fireşte, îl pizmuiau. Şi dă-i cu întrebările.

Ei bine, Gusev a ştiut să ţină partea producţiei nemţeşti. A tot lăudat şi el cum a putut marfa străină.

– Câţi ani, zice, mi-am pocit faţa cu porcăriile astea ale noastre, dar în sfârşit am găsit ce-mi trebuie. Când s-o termina pudra asta, zice, nici nu ştiu, zău, ce-am să mă fac. O să trebuiască să mai comand o cutie. Grozavă marfă! Simt o adevărată desfătare.

După o lună, când pudra era pe sfârşite, a venit în vizită la Gusev un cunoscut de-al său, un intelectual. Seara, la ceai, musafirul a citit eticheta de pe cutie.

Era un praf nemţesc contra puricilor.

Desigur, cineva mai puţin optimist ar fi rămas tare mâhnit aflând una ca asta. Ba poate chiar unuia mai puţin optimist, bănuitor peste măsură, i s-ar fi spuzit pielea de bubuliţe şi de coşuri. Dar Gusev nu era din ăştia.

– Asta zic şi eu, halal producţie! A exclamat Gusev. Marfă pe cinste! Bună la toate: te şi pudrezi, omori şi puricii. Dar la noi?

Şi Gusev a mai lăudat o dată marfa nemţească:

– De-aia mă uit eu: de-o lună de când mă dau cu pudră, un purice nu m-a pişcat. Pe nevastă-mea, madam Guseva, o pişcă. Băieţii se scarpină şi ei de nu mai pot. Ninka, căţeaua, toată ziua cată purici. Numai eu n-am habar. Insecte, insecte, dar simt, ale naibii, marfa. Aşa mai zic şi eu...

Acuma praful lui Gusev s-a isprăvit. Cred că iar îl pişcă puricii. Ştiu, ai naibii, pe cine să pişte.

1928

Căciula

Abia acum simţi şi înţelegi din plin cât am păşit noi înainte în ăşti zece ani!

Să luăm bunăoară orice latură a vieții noastre – vezi bine, în toate e plină dezvoltare şi deplin succes.

Or eu, măi fraților, ca fost lucrător în transporturi, văd cât se poate de bine ce s-a realizat, bunăoară, şi pe frontul acesta oricum important.

Trenurile circulă înainte şi înapoi. Traversele putrezite au fost scoase. Semafoarele au fost refăcute. Sirenele fluieră corect. Mai mare plăcerea să călătoreşti.

Dar mai înainte cum era! Păi să zicem în anul optuşpe. Mergi, mergi, şi deodată stop. Mecanicul, care va să zică, strigă din capul garniturii: veniți încoa, fraților.

Pasagerii se strâng grămadă.

Mecanicul le zice:

– Uite aşa şi pe dincolo. Nu pot să merg mai departe din cauză de combustibil. Şi dacă, zice, are cineva interes să călătorească mai departe, scoborâți-vă din vagoane şi haida în pădure după lemne.

Călătorii, vezi bine, mai trag câte o înjurătură, mai se codesc față de inovații de felul ăsta, dar totuşi se duc în pădure să taie şi să spargă lemne!

Taie o juma de stânjen de lemne şi haida mai departe.

Lemnele însă, vezi bine, sunt verzi, sfârâie al naibii şi funcționează prost.

Cum zic, îmi aduc aminte de o întâmplare tot din anul nouăşpe. Călătoream în chipul ăsta modest la Leningrad. Deodată trenul se opreşte brusc la jumătatea drumului. După aia dă înapoi şi iar se opreşte.

Călătorii, vezi bine, întreabă:

– Ce s-a întâmplat? De ce s-a oprit în pădure şi de ce dă mereu înapoi? Ori, ferit-a sfântul, e nevoie să mergem iar după lemne şi caută mecanicul vreun crâng de mesteceni? Ori poate şeful trenului s-o fi dus în pădure să culeagă coacăze pentru ceai?

Pentru că pe vremea aia se întâmplau în transporturi şi lucruri din astea în ce priveşte poamele de tot soiul.

Ajutorul mecanicului zice:

– Ba nu, s-a întâmplat altceva decât vă închipuiți. De data asta s-a întâmplat un accident. Vântul i-a luat mecanicului căciula, şi acuma el s-a dus s-o caute.

Călătorii au coborât din tren şi s-au aşezat în lungul rambleului.

Deodată îl văd pe mecanic ieşind din pădure. Amărât rău. Alb la față. Strânge din umeri.

– Nu e, zice, n-am găsit-o. Naiba ştie unde mi-a dus-o. S-a tras garnitura cu încă vreo cinci sute de paşi înapoi.

Toți călătorii au format grupuri şi caută căciula.

După vreo douăzeci de minute, un desăgar strigă:

– Hei, fârtaților, veniți încoa! Uite-o unde-i. Într-adevăr, era căciula mecanicului, agățată în nişte tufe.

Mecanicul şi-a pus căciula în cap, a legat-o cu o sforicică de un nasture, ca să nu i-o ia iar, vântul, şi s-a pus să facă aburi.

După o jumătate de oră am pornit. De-aia zic, mai înainte era jale cu transporturile. Acuma poate să ia vântul nu o căciulă, dar şi pe un călător, că trenul tot nu opreşte mai mult de un minut.

Pentru că nu mai e cum a fost. Nu se poate sta locului. Ritmul vieții nu ne mai permite să culegem coacăze pentru ceai.

1928

Declaraţia

Nu demult s-a petrecut o întâmplare foarte interesantă. Cu atât mai interesantă, cu cât e adevărată. Adică nu e câtuşi de puţin o închipuire sau ceva de domeniul fantasticului. Dimpotrivă, totul e luat, ca să zic aşa, din izvorul vieţii.

Şi e cu atât mai interesantă, cu cât chestia are un substrat amoros. Aşa fiind, mulţi se vor amuza să vadă ce se mai petrece în momentul de faţă pe acest front destul de important şi de actual.

Ei bine, acum doi ani, în oraşul Saratov s-a întâmplat următorul eveniment. Un tânăr destul de fluşturatic, pe nume Serioja Hrenov, funcţionar, sau mai exact recepţioner la o instituţie, a început să-i facă curte unei domnişoare, unei, să-i zicem, lucrătoare. Ori poate a început ea să-i facă curte lui. Acum, dat fiind că de-atunci a trecut mult timp, nu avem posibilitatea să lămurim această chestiune. Se ştie numai că ei au început să fie văzuţi împreună pe străzile Saratovului.

Au început să iasă şi să se plimbe împreună. Au început chiar să meargă la braţ. Au început să rostească tot felul de cuvinte de iubire. Şi aşa mai departe.

O dată, tânărul ăsta filfizon îi spune aşa doamnei sale:

– Uite ce, zice, cetăţeană Anna Lîtkina. Acuma, zice, noi doi ne plimbăm împreună, umblăm împreună, şi fără îndoială, zice, nu putem să prevedem ce-o să iasă din asta. Aşa că, zice, aibi amabilitatea şi dă-mi o declaraţie în sensul că în caz de ceva şi dacă va rezulta un copil, nu ai nici o pretenţiune faţă de persoana menţionată. Eu, zice, fiind în posesia unei astfel de declaraţii, am să fiu, zice, mai amabil cu dumneata. În caz contrar, zice, cred că mai degrabă am să întorc spatele iubirii noastre, decât să am mai târziu neplăceri pentru acţiunile mele şi să plătesc bani pentru întreţinerea urmaşilor.

Ori că ea era tare îndrăgostită de el, ori că fantele ăsta i-a sucit capul, târând-o în smârcul deşertăciunii, atât că ea n-a stat la discuţie cu el, ci i-a dat declaraţia cerută. În sensul că aşa şi pe dincolo, şi în caz de ceva, eu nu am nici o pretenţie faţă de el şi n-am să-i cer bani.

I-a dat hârtia asta, dar, desigur, i-a spus atunci şi câteva vorbe.

– E destul de ciudat, zice, din partea dumitale. Până acum n-am dat nimănui astfel de declaraţii. Şi chiar, zice, mă simt foarte jignită că dragostea dumitale ia forme aşa de ciudate. Dar, zice, dacă insişti, pot, desigur, să semnez hârtia asta.

Recepţionerul zice:

– Fii te rog amabilă. Eu, zice, urmăresc de zece ani viaţa din ţara noastră şi ştiu ce iese dintr-o chestie din astea.

Pe scurt, ea i-a semnat hârtia. Iar el, cum nu era un prostănac, a autentificat semnătura pusă cu mâna ei superbă la administraţia casei şi a ascuns acest document preţios mai aproape de inimă.

Ca să nu mai lungesc vorba, după un an şi jumătate, amândoi stăteau, drăguţii de ei, în faţa judecătorului şi îi vorbeau despre sentimentul lor de mai înainte, acuma stins de tot.

Ea stătea cu baticul ei alb, tricotat, şi legăna un copilaş.

– Da, zice, adevărat, din prostie am semnat, dar s-a născut un copil, şi acuma să-şi dea şi tatăl copilului partea. Mai ales că acuma eu nu am de lucru.

El, adică fostul tânăr tată, stă ţanţoş şi îşi râde în mustăcioară.

Adică, mă rog, care-i baiul? Ce se întâmplă aici, mă rog? Nu-i chip de înțeles ce se petrece. Când şi aşa totul e clar, şi dumnealui, poftim de vedeți, e în posesia unui anume document.

Şi zicând aşa, îşi desface cu un aer solemn haina, se scotoceşte puțin şi scoate prețioasa hârtie.

Scoate prețioasa hârtie şi surâzând discret, o pune pe masa judecătorului.

Judecătorul se uită la declarație, se uită la semnătură şi la ştampilă, zâmbeşte şi zice aşa:

– Indiscutabil, documentul este autentic!

Recepționerul zice:

– Absolut, pardon, ca să zic aşa, autentic! Şi nu încape nici un fel de îndoială. S-a întocmit, zice, cum trebuie şi e perfect valabil.

Judecătorul zice:

– Documentul este indiscutabil autentic. Dar apare următorul considerent: legea sovietică ia partea copilului şi apără interesele lui, anume. Şi în cazul de față, potrivit legii, copilul nu trebuie să fie tras la răspundere sau să sufere dacă tatăl său s-a nimerit să fie o pramatie atât de vicleană. Şi în virtutea celor spuse, zice, declarația dumneavoastră nu are nici o valoare şi este bună numai ca o amintire. Aşa că, zice, luați-v-o înapoi şi puneți-o repejor la piept.

Pe scurt, e o jumătate de an de când fostul tată plăteşte.

1929

De ziua nevestei

Până-n satul Borki nu erau, cred, decât vreo trei verste. Totuşi nu m-am încumetat să merg pe jos. Era un glod până la genunchi. Ca primăvara.

Chiar lângă gară, în fața cooperativei, stătea o căruță țărănească. În jurul calului se foia un țăran trecut de ani, cu căciulă în cap.

– Nene, zic, mă iei şi pe mine până la Borki?

– Te iau, zise țăranul. Dar degeaba nu te duc. Ai să-mi dai o rublişoară, omule bun. E drumul greu.

M-am urcat în căruță şi am pornit.

Drumul era într-adevăr greu, roțile se înfundau în mocirlă.

– Ce mizerie! am zis.

– S-a strâns apă multă, vezi bine, mi-a răspuns indiferent țăranul.

Şedea în față, cu picioarele spânzurate, şi plesnea mereu din limbă, îndemnându-şi calul.

A plesnit aşa din limbă tot drumul. Când contenea măcar pentru o clipă, calul îşi ciulea urechile şi se oprea cuminte.

Am mers aşa ca la vreo sută de paşi, când deodată, în urma noastră, în dreptul cooperativei, au izbucnit nişte țipete disperate. O femeie cu basma cenuşie pe cap, dând din mâini şi înjurând de mama-focului, venea zorită după căruță, înaintând anevoie prin mocirlă.

– Aoleu, vagabondule! țipa femeia. Pe cine ai luat în căruță, diavol împielițat? Fir-ai tu să fii de haimana!

Țăranul meu întoarse capul şi râse în barbă.

– A naibii muiere! zise el cu un zâmbet. Ia auzi-o ce-i mai turuie gura!

– Păi de ce? l-am întrebat.

– Naiba s-o ştie, răspunse țăranul, suflându-şi nasul. O fi vrând s-o iau în căruță. Se vede treaba că nu prea are chef să frământe glodul în picioare.

– Păi ia-o, am zis eu.

– Prea mulți – trei, răspunse țăranul. E drumul greu.

Femeia, săltându-şi fustele mai sus de genunchi, zorea pasul, dar pe glodul ăsta era cam greu să ne ajungă.

– Ai avut cumva vreo învoială cu dânsa? l-am întrebat.

– Ce învoială? mi-a răspuns țăranul. E nevastă-mea. Despre ce învoiala poate fi vorba?

– Ce zici! E nevasta dumitale? am întrebat mirat. Păi de ce ai mai luat-o cu dumneata?

– S-a ținut scai de mine. Că azi e ziua ei. Am plecat după cumpărături. La cooperativă.

Om de la oraş, m-am simțit teribil de jenat să merg în căruță, unde mai pui că femeia ne înjura acum tot mai avan şi pe mine, şi neamurile mele, şi pe prea puțin onorabilul ei bărbat.

I-am dat țăranului o rublă, am sărit jos din căruța şi i-am zis:

– Las' să urce nevasta. Eu am să merg pe jos.

Țăranul a luat rubla şi, fără a-şi scoate căciula din cap, a vârât-o nu ştiu unde sub claia de păr.

Dar n-a stat să-şi aştepte sărbătorita. Plesnind din limbă, a pornit mai departe.

Eu păşeam voiniceşte pe-alături, ținându-mă cu o mână de loitră.

Apoi am întrebat:

– De ce n-o iei în căruță?

Țăranul oftă din rărunchi:

– E drumul greu. Acuma nu-i chip... Da' las' că n-are nimic. E dată dracului...

Am sărit iar în căruță şi am mers aşa până-n sat, căutând să nu mă uit nici la țăranul meu, nici la nevastă-sa.

Pe drum, țăranul mi-a spus:

– La drept vorbind, mi-e milă de cal. Mai ales că noi nu suntem în colhoz. Suntem individuali. Altfel luam neapărat muierea în căruță. Dacă era calul statului. Da' las' că n-are nimic. Ține la drum. Pe cele mai proaste drumuri.

La care eu i-am zis:

– Oricum, e ziua ei. I se cuvine atâta cinstire.

– Acasă am s-o cinstesc negreşit, zise țăranul. Dar acilea e drumul greu şi te-ai mai urcat şi dumneata.

După o jumătate de oră am ajuns. Țăranul zise:

– E drumul al naibii de greu, asta e. Pentru aşa un drum, voi, ăştia de la oraş, ar trebui să dați o hârtie de trei. Ai văzut singur că n-am luat-o nici pe muiere în căruță, pentru că e drumul greu.

– În privința prețului nu mă tocmesc, am zis eu, şi i-am plătit cât mi-a cerut.

După ce i-am plătit, tocmai ne-a ajuns şi sărbătorita. O trecuseră toate năduşelile. Îşi potrivi fustele şi, uitându-se la bărbatu-su, zise:

– Descărcăm?

– Descărcăm, fireşte, răspunse țăranul. Că doar n-o să stea marfa în căruță până la vară.

Sărbătorita se apropie şi se apucă să descarce cumpărăturile, ducându-le în casă.

I-am dăruit femeii cinci ruble şi, indispus, m-am dus după treburile mele.

Pe drumul de întoarcere la oraş m-am tot gândit la viaţa de la ţară.

Ce bine, zău, că prefacerile care au loc acum la sate au să lovească, cred eu, în bărbaţii ăştia prea puţin onorabili.

Societatea colhoznică nu le va îngădui să-şi supere nevestele de ziua lor.

1930

Ambalaj slab

Azi nu se mai ia şperţ. Înainte, da: nu puteai face un pas fără să dai ori să iei.

Acuma, firea oamenilor s-a schimbat mult spre bine. Într-adevăr, şperţ nu se mai ia.

Zilele astea am expediat nişte lăzi de la gara de mărfuri.

Stăm noi în gară şi ni se înfăţişează următorul tablou rafaelian.

O gheretă. La uşa ei, vezi bine, coadă. Şi un cântar decimal. Cantaragiul – lângă el. E un slujbaş cât se poate de prezentabil. Îi turuie gura turnând la cifre. Notează mereu în registru, pune greutăţile pe cântar, lipeşte etichete pe lăzi şi dă tot soiul de explicaţii.

Numai îl auzi zicând cu vocea lui simpatică:

– Patruzeci. O sută douăzeci. Cincizeci. Dă-o jos. Ia-o. Dă-te la o parte... Nu pune aici, tontule! Pune dincoace.

Ce tablou plăcut de muncă intensă!

Numai că, la un moment dat, băgăm de seamă că, deşi lucrează aşa de frumos, cantaragiul prea se ţine de litera legii. Prea apără cu foc interesele cetăţenilor şi ale statului. Dacă nu chiar la fiecare, dar la a doua, la a treia persoană refuză să primească coletul. Cum e ambalajul ceva mai slab, nu primeşte. Deşi se pare că o face cu toată părerea de râu.

Ăia cu ambalajul slab, vezi bine, se vaită şi se milogesc. Cantaragiul zice:

– În loc să vă văicăriţi, mai bine întăriţi-vă ambalajele. E pe-aicea unul cu nişte cuie. Duceţi-vă la el. Bate colea două cuie şi leagă lada cu o sârmă. După aia veniţi înapoi; vă primesc fără rând.

Adevărat, în dosul gheretei stă un om. Omul ţine în mână un ciocan şi nişte cuie. Munceşte de se speteşte, întărind ambalajele clienţilor. Ăia refuzaţi se uită la el rugători şi-i oferă prietenia şi banii lor.

Dar iată că-i vine rândul unui cetăţean. Unul blond, cu ochelari. Nu e un intelectual, e numai miop. Sau poate că are conjunctivită şi şi-a pus ochelari ca să nu se vadă. Ori poate că face serviciu la o fabrică de produse optice şi ăia de-acolo le dau ochelari pe de gratis la salariaţi.

Uite-l că-şi pune lăzile, şase de toate, pe decimal.

Cantaragiul cercetează atent cele şase lăzi şi zice:

– Ambalajul e slab. Nu merge. Dă-le jos.

La auzul acestor vorbe, ochelaristul se amărăşte rău de tot. Dar înainte de a se amărî, sare cu gura la cantaragiu.

– Ce vrei de la mine? Astea nu-s lăzile mele, zice. Sunt lăzile statului, de la fabrica de produse optice. Ce să fac eu acuma cu ele? Unde găsesc o căruță? De unde să iau o sută de ruble, ca să le duc înapoi?

Cantaragiul zice:

– Eu de unde să ştiu? şi-i face semn cu mâna să se dea la o parte.

Ălălalt, miop cum e, şi pentru că i s-au aburit lentilele ochelarilor, interpretează gestul într-un fel. Se face roşu la față, aducându-şi aminte de ceva demult uitat. Apoi se scotoceşte prin buzunare şi scoate vreo cinci ruble, tot în hârtii de câte-o rublă. Şi dă să-i dea banii cantaragiului.

La vederea banilor, cantaragiul se face stacojiu la față.

– Asta ce mai e? țipă. Nu cumva vrei să-mi dai şperț, bou cu ochelari ce eşti!

Ochelaristul înțelege pe loc, vezi bine, în ce bucluc s-a băgat.

– Nu, zice, am scos banii numai aşa. Voiam să mi-i ții dumneata până dau jos lăzile de pe cântar.

S-a fâstâcit cu totul, vorbeşte aiurea, îşi cere mii de scuze şi chiar pare dispus să accepte o morală zdravănă.

Cantaragiul zice:

– Ruşine! Aici nu se ia şperț. Dă jos lăzile de pe cântar, că m-apucă dracii când le văd. Dar având în vedere că sunt lăzile statului, du-te la omul de colo, să-ți întărească ambalajul. Cât priveşte banii, mulțumeşte cerului că n-am eu timp să mă ocup de dumneata.

Dar cantaragiul nu se opreşte aici. Mai cheamă un funcționar şi-i zice:

– Ştii, adineauri a vrut unul să mă mituiască. Auzi, absurditate! Îmi pare rău că n-am primit şi n-am luat banii aşa, de formă; acuma e greu s-o dovedesc.

Celălalt funcționar răspunde:

– Da, păcat. Trebuia făcut caz. Să nu-şi închipuie unii că la noi se mai umblă cu chestii din astea.

Ochelaristul, muiat rău de tot, se foieşte cu lăzile lui. Bătute în cuie, puse la punct, sunt aduse iar târâş la cântar.

Atunci mie începe să mi se pară că şi ambalajul meu e slab.

Fără a mai aştepta să-mi vină rândul la cântar, mă duc la omul acela şi-l rog, pentru orice eventualitate, să-mi bată în cuie ambalajul cam dubios. Pentru treaba asta omul îmi cere opt ruble.

– Ce, ați căpiat cu toții? zic eu. Opt ruble pentru trei cuie?!

– Ai şi dumneata dreptate. Eu ți le-aş bate şi pentru o hârtie de trei ruble, dar gândeşte-te că trebuie să împart şi eu banii cu căpcăunul ăla de colo.

Acuma încep eu să pricep cum devine cazul.

– Adicătelea, zic eu, împărți cu cantaragiul?

Omul pare puțin jenat că l-a luat gura pe dinainte, se apucă să-mi îndruge câte şi mai câte, că leafa-i mică, că scumpetea-i mare, îmi face o reducere serioasă şi se apucă de lucru.

Iată că-mi vine şi mie rândul.

Pun lada pe cântar şi admir ambalajul bine prins în cuie.

Cantaragiul zice:

– Cam slab ambalajul. Nu merge.

– Da' de unde! zic. Adineauri mi l-a bătut în cuie omul acela cu cleştele.

– Ah, pardon! zice cantaragiul. Scuzele mele. Acuma ambalajul dumitale e bun, dar era slab de tot. Eu observ dintr-o ochire. S-avem pardon!

Primeşte lada şi-i face scrisoarea de trăsură.

Iau foaia şi citesc: „Ambalaj slab”.

– Ce-i asta, tâlharilor? zic. Păi, cu eticheta asta, îmi golesc hoții lada pe drum. Şi nici n-am să pot cere despăgubiri, dacă scrie aşa. Acuma, zic, văd eu ce şmecherii învârtiți voi aici.

Cantaragiul zice:

– S-avem pardon. Scuzele mele.

Şi şterge mențiunea asta, după care plec şi eu acasă. Pe drum mă gândesc la complexa construcție spirituală a concetățenilor mei, la restructurarea caracterelor, la şmecheriile la care recurg stimații mei concetățeni cedându-şi în silă pozițiile vechi.

De-aşa treabă, chiar s-avem pardon!

1930

Cutremurul

În timpul faimosului cutremur de pământ din Crimeea locuia la Ialta un oarecare Snopkov.

Cizmar de meserie. Ținea acolo un atelier. Vorba vine atelier: era o gheretă, o coşmelie cu pereții de zid.

Lucra cu un tovarăş. Nici unul nu era din partea locului. Făceau reparații la încălțăminte, atât pentru localnici, cât şi pentru cetățenii veniți la băi.

O duceau binişor. Iarna, e drept, cam strângeau cureaua, dar vara aveau de lucru berechet. Câteodată nici să dea ceva de duşcă n-aveau timp. Adicătelea, cred că pentru treaba asta tot găseau ei vreme. Alta ca alta...

Aşa şi acum. Taman, care va să zică, în ajunul cutremurului, şi anume, dacă nu mă-nşel, în ziua de vineri unsprezece septembrie, cizmarul Ivan Iakovlevici Snopkov, fără a mai aştepta sâmbăta, a consumat o sticluță şi jumătate de votcă rusească.

Mai ales că isprăvise toate comenzile. Şi mai ales că avea puse deoparte două sticluțe. Aşa că ce să mai aştepte? Le-a băut. Mai ales că nici nu ştia c-o să fie cutremur de pământ.

Aşa că a băut omul o sticluță şi jumătate de votcă, şi a luat-o spre casă, pe două cărări, vezi bine, cântând şi el, ia colo, ca omul cu chef.

S-a întors aşadar acasă, s-a culcat în curte şi a adormit, fără să mai aştepte cutremurul.

Avea el obiceiul ăsta când era beat, să se culce în curte. Nu-i plăcea să doarmă beat sub un acoperiş. Nu se simțea la largul lui cu tavanul deasupra capului. Se înăbuşea. Îl lua aşa cu leşin. Din care pricină întotdeauna poftea să stea la aer.

Aşa şi acum. La unsprezece septembrie, taman cu puțin înainte de cutremur, Ivan Iakovlevici Snopkov a dat-o vârtos cu votcă, s-a amețit zdravăn şi a adormit în curte, sub un chiparos.

Şi în timp ce dumnealui doarme şi visează câte şi mai câte, paralel cu asta se produce faimosul cutremur de pământ din Crimeea. Căsuțele se clatină, pământul hăuie şi se cutremură, dar Snopkov doarme dus şi habar n-are de nimic.

Cât despre prietenul lui, ăla de la prima zguduitură a rupt-o la fugă şi s-a adăpostit în grădina publică, de teamă să nu-l omoare vreo cărămidă.

Abia dimineaţa devreme de tot, pe la ceasul şase, a făcut ochi şi Snopkov al nostru. S-a trezit Snopkov sub chiparos şi nu-şi mai recunoştea curtea. Mai ales că ghereta lor era la pământ. Nu se dărâmase ea chiar de tot, dar îi căzuse un perete, şi gardul se lăsase şi el într-o rână. Numai chiparosul rămăsese aşa cum era, cât despre rest, Doamne-Doamne!

Snopkov se frecă la ochi şi-şi zise:

„Unde-oi fi, măiculiţă? Am mai dat eu pe undeva ieri, beat cum eram? Ce prăpăd şi-n gospodăria asta! Nu-mi dau seama a cui o fi. Nu, se gândeşte Snopkov, nu e bine să mă îmbăt în halul ăsta. Alcoolul e o băutură prea vătămătoare, din pricina lui se duce dracului memoria."

Şi odată se simţi tare necăjit şi amărât.

„Ie-te, îşi zise, pe unde-am ajuns! Bine barem că m-am culcat într-o curte şi nu în stradă, că mă călca o maşină, ori mă sfârteca un câine. Trebuie s-o mai slăbesc cu băutura, îşi zise, ori să mă las de tot."

Gândurile astea îl mâhniră şi mai rău, şi de mâhnit ce era, scoase din buzunar jumătatea de sticluţă care-i mai rămăsese şi o goli pe dată.

Snopkov goli sticluţa şi se ameţi iar. Mai ales că nu mai mâncase nimic demult şi mai ales că-i era capul slăbit de ameţeala de mai înainte.

Aşa ameţit, Snopkov se ridică în picioare şi o porni pe stradă.

Merge el pe stradă şi, beat cum e, nu recunoaşte cu nici un chip strada. Mai ales că, după cutremur, lumea a dat toată năvală pe străzi. Nu mai stă nimeni în casă. Şi toţi – ciudat – mai mult goi decât îmbrăcaţi, cu plăpumi şi saltele în braţe.

Merge aşa Snopkov pe stradă şi se îngrozeşte. „Doamne, îşi zice, fir-ar ea a dracului de treabă, unde naiba mă aflu? Ori oi fi venit la Batum cu vaporul? Ori poate am ajuns tocmai în Turcia? Io-te cum umblă toţi dezbrăcaţi, parc-ar fi la tropice!"

Şi cum merge aşa beat, mai că-l podideşte plânsul.

A ieşit la şosea şi şi-a văzut de drum, fără a recunoaşte locurile.

A mers el ce-a mers şi, de oboseală, ca şi de tăria alcoolului, a căzut în şanţul şoselei şi a adormit buştean.

Gând se trezeşte, vede că s-a lăsat seara. Deasupra capului sclipesc stelele. Şi e răcoare. Asta, pentru că şade lungit în marginea şoselei fără haine şi fără încălţări. Numai în izmene.

Şi cum şade aşa, prădat de toate lucruşoarele, îşi zice: „Doamne, fir-ar ea a dracului de treabă, ce-i cu mine în halul ăsta?"

De rândul acesta Snopkov s-a speriat de-a binelea, a sărit în picioare, aşa desculţ cum era, şi a luat-o înainte pe şosea.

Înfierbântat, a mers poate vreo zece verste şi s-a aşezat pe un bolovan.

S-a aşezat pe un bolovan, amărât ca vai de lume. Unde se află nu ştie şi nu-şi poate aduna cu nici un chip gândurile. Îl ia cu frig şi-l trec toţi fiorii. Şi i s-a făcut o foame...

Abia spre ziuă a aflat Ivan Iakovlevici Snopkov cum stau lucrurile. De la un trecător.

Trecătorul îl întreabă:

– Ce-i cu dumneata, de umbli în izmene?

– Zău dacă ştiu ceva! zice Snopkov. Spune-mi, rogu-te, unde mă aflu?

Au intrat în vorbă. Trecătorul zice:

– Până la Ialta să tot fie vreo trezicei de verste. Ian te uită tocmai unde ai ajuns!

În fine, trecătorul i-a spus de cutremur, l-a informat unde şi ce distrugeri s-au făcut.

Snopkov s-a întristat rău de tot aflând de cutremur şi a pornit-o zorit spre Ialta.

A străbătut toată Ialta aşa, numai în izmene. De altminteri, lucrul ăsta n-a mirat pe nimeni, din motiv de cutremur. Ba poate că şi fără cutremur tot nu s-ar fi mirat nimeni.

După aceea, Snopkov şi-a inventariat paguba: a fost prădat în lege. Hoţii i-au luat şaizeci de ruble bani gheaţă, haina, pantalonii şi sandalele aproape noi. Aşa că paguba se ridica la vreo sută de ruble, fără a mai pune la socoteală ghereta avariată.

Acum I. I. Snopkov se pregăteşte să plece la Harkov. Vrea să facă o cură de dezalcoolizare. Că aşa nu iese, zău, la nici o socoteală.

Ce vrea să spună autorul cu această schiţă? Cu această schiţa autorul se ridică energic împotriva beţiei. Săgeţile acestei schiţe satirice sunt îndreptate împotriva beţiei şi a alcoolului.

Autorul vrea să spună că oamenii care obişnuiesc să bea, pot lăsa să le scape nu numai alte lucruri ceva mai gingaşe, dar chiar şi un cutremur.

Sau, aşa cum spune un afiş: „Nu bea! La beţie ai putea să-ţi îmbrăţişezi duşmanul de clasă!” Şi încă foarte uşor, tovarăşi.

1930

Să nu faci speculă

Cât stăm noi aşa şi căutăm soluţii pentru tot soiul de probleme importante cu privire la colhozuri şi la planul industrial-financiar, viaţa îşi urmează cursul. Oamenii se aranjează, se însoară, se mărită, se îngrijesc de fericirea lor personală, iar unii, chiar, se dedau la escrocherii şi la speculă. Desigur, azi e destul de greu să faci speculă. Cu toate astea sunt unii cetăţeni care tot mai scornesc câte ceva nou în acest domeniu.

Uite, despre un caz din astea de speculă vreau să vă povestesc acum. Mai ales că acest caz e destul de amuzant. Şi unde mai pui că e o întâmplare adevărată. Mi-a povestit-o un neam de-al meu, venit din provincie.

O locuitoare din oraşul Simferopol, dentista O., de origine văduvă, a hotărât să se mărite.

Or în zilele noastre nu e chiar aşa de uşor să te măriţi. Mai ales dacă doamna în cauză e o intelectuală şi doreşte să aibă în preajmă o persoană tot intelectuală, de acelaşi nivel cu ea.

În ţara noastră, ca să zic aşa, proletară, problema intelectualilor este deocamdată încă o problemă destul de acută. Problema cadrelor nu a fost încă soluţionată în sens pozitiv, aşa că, pardon, nu prea e oportun să umbli după candidaţi la însurătoare. E clar că azi sunt cam puţini candidaţii intelectuali. Adică există, vezi bine, dar toţi sunt nu ştiu cum... ori că-s gata însuraţi, ori că au câte două-trei familii, ori că sunt din ăi lipsiţi de drepturi civile, ceea ce desigur, iarăşi nu poate să aducă nimic bun în viaţa conjugală.

Ei bine, în această situaţie trăieşte la Simferopol o văduvă care şi-a pierdut anul trecut bărbatul. A murit de tuberculoză.

Care va să zică i-a murit bărbatul. La început, cred, femeia n-a prea luat în serios evenimentul. A-a, şi-o fi zis, n-are nimic! Dar pe urmă vede ea că nu-i chiar aşa, că bărbaţii candidaţi la însurătoare nu umblă prin lume în cete. Şi, desigur, a dat în nostalgie. Şi cum zic, stă ea aşa, roasă de nostalgie, cam vreun an şi îşi spune necazul lăptăresei. Venea la ea o lăptăreasă

de-i aducea lapte. Întrucât bărbatu-su a murit de tuberculoză, avea grijă de persoana sa şi se alimenta bine.

Care va să zică, bea ea aşa lapte cam vreun an, se mai înzdrăveneşte şi într-o zi are o conversație ca între femei cu lăptăreasă.

Nu se ştie de unde a pornit. Probabil că ea a venit la bucătărie şi a intrat, aşa, în vorbă. Vorbesc ele de una, de alta, ba că se scumpesc produsele alimentare, ba că laptele e cam subțire şi că, în general, e lipsă de bărbați de însurat. La care lăptăreasa zice:

– Nu mai încape vorbă, alta ca alta, dar aşa ceva e cam lipsă.

Dentista zice:

– Eu câştig destul de bine. Am de toate: locuință, mobilă, ceva bănişori. Şi nici eu, zice, nu-s chiar pocită. Şi uite că pur şi simplu nu sunt în stare să mă remărit. Zău dacă nu-mi vine să dau un anunț în ziar.

Lăptăreasa zice.

– Cu ziarul nu faci treabă. Totuşi, la o treabă ca asta, se cuvine să stai şi să chibzuieşti.

Dentista îi răspunde:

– În caz extrem, zice, nu m-aş zgârci la bani. I-aş da bani persoanei care mi-ar face cunoştință cu un bărbat în vederea căsătoriei.

Lăptăreasa o întreabă:

– Şi cam cât ați da?

– Mde, zice doctorița, depinde ce om găsim. Dacă, desigur, e un intelectual şi vrea să se căsătorească, aş da, zice, trei hârtii de zece fără să clipesc din ochi.

– Trei, zice lăptăreasa, e puțin. Dați-mi mie cinci hârtii, şi vă aranjez eu treaba asta. Am eu în vedere un om potrivit.

– Dar poate că nu e un intelectual, zice doctorița, poate că e un escroc.

– Da de unde! zice lăptăreasa. De ce escroc? Ba e chiar foarte intelectual. E electrician.

Doctorița zice:

– În cazul acesta să-mi faci cunoştință cu el. Poftim până una-alta o hârtie pentru osteneală.

Şi cu asta s-au despărțit.

Trebuie să vă spun că lăptăreasa n-avea pe nimeni în vedere, afară de propriul ei soț.

Dar suma mare de bani a pus-o pe gânduri, aşa că tot chitea cum să facă să-i sufle doctoriței banii.

Vine ea acasă şi îi zice lui bărbatu-su:

– Uite, Nokolaşa, aşa şi aşa. E rost, zice, să umflăm vreo cincizeci de ruble fără prea multă osteneală.

Adică îi spune toată tărăşenia. Ce ar fi dacă ea i-ar face înadins cunoştință cu doctorița asta îmbogățită, şi aia, proastă, îi pune în palmă cinci hârtii de zece?

– La nevoie, zice, dacă ea stăruie, poți să mergi şi la starea civilă. Azi treaba asta se face uşor. Azi te iscăleşti, şi mâine ori poimâine faci cale-ntoarsă.

Bărbatul lăptăresei, un pezevenghi destul de frumuşel, cu mustăcioară, îi zice aşa:

– Prea bine. Mă rog! Eu, zice, sunt oricând categoric bucuros să iau cincizeci de ruble pe de gratis. Alții muncesc pentru aşa o sumă luni de zile, pe când aici, ce mare lucru să pui ia colo o iscălitură!

Aşa că după vreo două zile lăptăreasa îl prezintă pe bărbatu-su dentistei.

Dentista se arată sincer bucuroasă, şi fără prea multă vorbă îi dă banii lăptăresei.

Acuma să vezi ce se întâmplă.

Bărbatul lăptăresei, pezevenghiul ăsta cu mustăcioară, se prezintă de urgență cu doctorița la starea civilă, se mută provizoriu în apartamentele ei și până una alta stă acolo.

Stă el așa cinci zile, pe urmă o săptămână, pe urmă zece zile.

După zece zile vine lăptăreasa.

– Adică cum vine asta? zice.

La care electricianul îi răspunde:

– Vezi că mi-am schimbat gândul. Nu mă mai întorc. Eu, zice, rămân să stau cu doctorița. Aicea viața îmi pare mai interesantă.

Zicând acestea, e drept, s-a ales cu câteva palme pentru purtarea lui nerușinată, dar părerea nu și-a schimbat-o. Și a rămas să stea cu doctorița. Iar doctorița, aflând cum stau lucrurile, a râs grozav și a spus că, întrucât nu a existat violență, ci alegere liberă, incidentul este închis.

E drept că lăptăreasa a mai venit de vreo două ori și a făcut scandal, cerând să-i fie restituit soțul, dar din treaba asta n-a ieșit nimic. Mai mult decât atât, și-a pierdut clienții de-aici, căci i s-a spus să nu mai aducă lapte, pentru a se evita alte scandaluri și drame.

Uite așa, pentru cinci hârtii de zece ruble, lăptăreasa asta zgârcită și lacomă și-a pierdut soțul, un bărbat frumos și intelectual.

1931

Dădaca

Zilele astea, la noi la Leningrad s-a petrecut ceva de-a dreptul revoltător.

Soții Farforov aveau o dădacă. Au luat-o pentru copil. Singuri nu puteau să-i poarte de grijă copilului și să-i asigure mângâierea cuvenită, pentru că amândoi erau în producție.

Serioga Farforov avea serviciu. Și ea era în slujbă. El câștiga destul de frumos. Și ea avea o leafă bunișoară.

Ei bine, în situația asta li se naște un copil.

Care va să zică, li s-a născut un copilaș și, vezi bine, au trebuit să ia o dădacă. Altfel, desigur, n-ar fi luat.

Mai ales că nici nu erau obișnuiți să țină dădacă. Boieria asta n-o înțelegeau ei.

Dar, așa cum stăteau lucrurile, le convenea mai mult să țină o dădacă decât să-și lase madam Farforova slujba și să iasă din producție.

Așa că au angajat o dădacă.

Era nu prea bătrână, dar nici chiar tânără. Pe scurt, o femeie trecută de ani și cu o înfățișare destul de pocită.

Dar dincolo de înfățișarea asta slută, soții Farforov au descoperit curând o inimă bună. Și nici prin cap nu le-ar fi trecut ce viperă au încălzit la sânul lor.

Vezi bine, înadins au angajat ei o femeie urâtă, ca să n-aibă și ea fericirea ei, ci numai să poarte de grijă plodului.

Au angajat-o pe bază de recomandație. Acolo li s-a spus că e o bătrână urâtă şi care nu bea, şi că-i plac copiii de nici nu-i mai lasă din brațe. Şi măcar că e bătrână, dar e o bătrână care e demnă pe deplin să intre în societatea nouă, nedivizată în clase.

Aşa li s-a spus. Dar ei încă nu-şi făcuseră o părere.

Ei bine, o angajează ei pe dădaca asta şi văd că într-adevăr e aur, nu dădacă. Unde mai pui că a îndrăgit numaidecât copilul. Umblă mereu cu el, nu-l mai lasă din brațe, îl plimbă până la căderea nopții.

Farforovii, oameni cu vederi înaintate, n-aveau nimic împotrivă. Îşi dădeau seama că aerul şi plimbarea întăresc organismul plodului. Aşa că şi-au zis: „Mă rog, n-are decât să se plimbe. Mai ales că aşa o să-i vedem mai rar mutra."

Acuma să vezi ce se întâmplă.

Dimineața, părinții se duc la slujbă. Dădaca ia pruncul şi o sticluță cu lapte, şi iese la plimbare pe străzile Leningradului.

Numai că o dată se întâmplă să treacă pe stradă cineva din comitetul de locatari, unul Țaplin.

Merge omul pe stradă, se gândeşte poate la ale sale, şi deodată ce-i văd ochii? În colț stă o cetățeancă destul de jerpelită. Cu un copil în brațe. Şi aşa, cu copilul în brațe, cere de pomană.

Semion Mihailovici Țaplin n-avea de gând să-i dea nimic, s-a uitat şi el aşa. Se vede că persoana i s-a părut cunoscută: păi sigur – dădaca cu copilul soților Farforov!

S. M. Țaplin din comitetul de locatari nu i-a zis nimic şi nici nu i-a dat ceva, ci numai s-a întors şi a luat-o înapoi spre casă.

Numai el ştie cum a răbdat până seara, dar seara i-a spus lui Farforov în persoană:

– Sunt peste măsură de mirat, stimate tovarăşe, dar, zice, ori dumneavoastră nu-i dați simbrie slujnicei, ori eu nu pot pricepe ce-i cu ea. Te previn însă că dacă dumneata o trimiți înadins să cerşească cu copilul în brațe, înseamnă, zice, că eşti o pătură străină în casa noastră proletară.

La care Farforov zice:

– Pardon, despre ce e vorba?

Atuncea persoana din comitetul de locatari îi spune ce-a văzut şi cât l-a afectat vederea unui asemenea spectacol.

Apoi urmează tot felul de scene, cu țipete şi cu lacrimi. Şi totul se lămureşte.

După aia, Farforov o cheamă pe dădacă şi-i spune aşa:

– Păi se poate una ca asta? Ce, ți-ai ieşit din minți? Ori nu mai ştii pe ce lume trăieşti?

Dădaca zice:

– Nu-i nici un bai dacă stau şi eu aşa, ori dacă oamenii milostivi îmi vâră singuri bani în mână. Nu pot, zău, să înțeleg de ce vă supărați. Copilul n-are nimic de suferit. Ba poate că-l şi distrează să vadă atâția oameni foindu-se prin fața lui.

– Da, zice Farforov, dar eu nu vreau să sădesc în copilul meu astfel de concepții de la o vârstă fragedă. Eu unul nu-ți permit să procedezi în felul acesta. Cu atât mai mult cu cât noi te plătim bine, ai de toate, eşti sătulă şi încălțată.

La care dădaca zice:

– Da, dar aş vrea să mai câştig şi eu ceva în plus. Madam Farforova intervine, strângându-şi copilul la piept.

– Pe noi, purtarea asta ne jigneşte în cel mai înalt grad. De aceea noi te dăm afară din slujbă.

– Iar eu, zice Țaplin, ca membru în comitetul de locatari, spun că aveți perfectă dreptate s-o dați afară pe dădaca asta ticăloasă, întrucât nu dumneavoastră, ci ea e o pătură străină în casa noastră proletară.

Bătrâna zice:

– Ași, că m-am și speriat! Acuma nu prea se găsesc dădace, așa că mă angajez imediat la altcineva. Cu plodul vostru abia dacă ciupeam și eu vreo trei ruble, și pentru asta – atâta scandal! Uite că plec singură, pentru că sunteți niște ticăloși fără suflet, nu stăpâni adevărați!

La auzul acestor cuvinte, Farforov, furios, a țipat la ea și chiar era gata să-i zgâlțâie puțin bătrânețile, dar Țaplin nu l-a lăsat, ba chiar a rostit în legătură cu asta o scurtă cuvântare. Țaplin le-a vorbit așa soților Farforov:

– Uitați-vă la dădaca asta a dumneavoastră. Ea e adânc împlântată cu toate rădăcinile în trecutul îndepărtat, în care făceau casă bună stăpânii cu robii. Ea s-a obișnuit cu viața aceea și nu vede nimica de rușine în calicie și în cerșeală. Tocmai de aceea s-a și pretat la o asemenea ticăloșie, care a stârnit revolta dumneavoastră. Totuși, să n-o atingeți fizicește, ci numai s-o dați afară din slujbă.

Soții Farforov așa au și făcut – au izgonit-o în chip rușinos pe dădacă.

Dădaca a plecat și n-a luat nici o recomandație, și nu se știe unde s-a angajat. Probabil însă că iar îngrijește de vreun prunc, și cu ajutorul lui câștigă destul de frumușel.

1931

O întâmplare în tren

Desigur, nu încape vorbă, copiii ne sunt cum nu se mai poate de necesari.

Fără ei, statul întâmpină greutăți. Ei sunt schimbul nostru de mâine. Noi ne punem speranțele în ei și ne facem toate socotelile cu gândul la ei.

Cu atât mai mult, cu cât oamenii maturi nu se pot dezbăra chiar atât de ușor de apucăturile lor mic-burgheze, pe când copiii au să se facă mari și, hotărât lucru, au să echilibreze nivelul nostru cultural.

Așa că în privința asta, noi trebuie pur și simplu să-i purtăm pe copii pe brațe, și să suflăm praful de pe ei, și să le ștergem năsucurile. Fără să ne uităm dacă e copilul nostru sau copilul altuia.

Vezi însă că tocmai așa ceva nu prea se observă în viața noastră particulară.

Ne amintim de o întâmplare destul de originală, petrecută sub ochii noștri în tren, cu puțin înainte de Novorossiisk.

Ai de se aflau în vagonul ăsta mergeau aproape toți la Novorossiisk.

În vagon, printre alții, se afla și o femeie. O femeie tânără, cu copil.

Ține copilul în brațe și călătorește așa cu el.

Merge cu copilul la Novorossiisk. Se pare că bărbatu-su lucrează acolo la o uzină. Așa că femeia merge la bărbatu-su.

Și cum zic, merge la bărbatu-su. Mă rog, toate sunt la locul lor: femeia ține copilul în brațe, alături, pe banchetă – o bocceluță și un coșuleț. Și uite-așa călătorește ea la Novorossiisk.

Merge, zic, la bărbatu-su, la Novorossiisk. Dar vezi că copilaşul din brațele ei e tare gălăgios. Țipă şi țipă, de parcă şi-a pierdut mințile. Se pare că e bolnăvior. Cum am aflat mai pe urmă, l-a apucat pe drum durerea de burtă. O fi mâncat ceva crud, ori o fi băut te miri ce, atât că l-a apucat pe drum. De-aia țipă.

Mă rog – copil. Nici nu-şi dă seama ce-i cu el şi de ce-l doare burtica. Câți ani să aibă? Poate trei, ori poate doi. Dacă n-ai observat copiii în viața particulară, e cam greu să spui ce vârstă are respectivul. Se pare, însă, că e pionier; are legată la gât o lavețică roşie-roşie.

Şi uite-aşa, micuțul ăsta călătoreşte cu maică-sa la Novorossiisk. Călătoresc amândoi, zic, la Novorossiisk, şi, ca un făcut, pe drum îl loveşte boala.

Şi copilul dă de ştire în fiece clipă că e bolnav, zace şi cere să i se acorde toată atenția. Şi, vezi bine, n-o lasă pe maică-sa să se odihnească nici un pic. Femeia, de obosită ce e, mai să-l scape din brațe. Şi nici să doarmă nu poate. Şi nici măcar un ceai nu poate să bea.

Şi atuncea, cu puțin înainte de gara Lihnî, femeia, vezi bine, face apel la călători:

– Eu, zice, îmi cer mii de scuze, dar vă rog să aveți puțin grijă de copilaşul meu. Vreau să dau o fugă până-n gara Lihnî, să mănânc măcar o farfurie de supă. Mi s-a lipit limba de cerul gurii, zice. Nu mai pot! Merg, zice, la bărbatu-meu, la Novorossiisk.

Călătorii, vezi bine, caută să nu se uite într-acolo de unde s-au auzit vorbele astea, se întorc în partea ailaltă. Adicătelea, vezi dumneata: după ce că plodul ăsta țipă şi urlă, să-i mai şi porți de grijă! Te pomeneşti că-l mai şi abandonează. Sunt fel şi fel de mame... E câte una care n-ar şovăi deloc să facă o treabă ca asta.

Şi măcar că până la urmă aşa ceva nu s-a întâmplat şi mamă iubitoare a rămas alături de copilul ei, călătorii, neştiind încă cum au să se sfârşească toate astea, s-au arătat destul de rezervați, cu alte cuvinte au refuzat-o.

Care va să zică, nu vrea nimeni să-i țină copilul.

Acuma, trebuie să vă spun că printre călători era unul, un cetățean pare-se de la oraş. Avea pe cap o şepcuță şi era îmbrăcat într-un trenci internațional cauciucat. Şi, desigur, avea sandale în picioare.

Cetățeanul ăsta zice aşa, adresându-se celor de față:

– Trebuie să vă spun că mi-e sârbă să mă uit la dumneavoastră. Mă şi mir, zău, zice, ce fel de oameni mai sunteți. Nu se poate, cetățeni, zice, să fiți atât de indiferenți. Poate că mama se jenează să mănânce sub privirile noastre, căci micuțul ei prea o ține legată de el. Ori, văd că aici fiecare se întoarce cu spatele de la aceste treburi obşteşti. Ei bine, asta înseamnă de-a dreptul renunțare la socialism!

Ăilalți îi zic:

– Atuncea ai grijă dumneata de copil! S-a găsit deşteptul să țină discursuri progresiste în tren!

Cetățeanul zice:

– Cu toate că eu sunt burlac şi mi-e al naibii de somn, nu sunt atât de insensibil față de problema copiilor.

Şi zicând aşa, îl ia pe micuț în brațe, îl leagănă şi încearcă să-l distreze, mişcându-şi întruna degetul arătător.

Desigur, tânăra femeie îi mulțumeşte foarte călduros, şi în gara Lihnî coboară.

În gară se duce la bufet şi zăboveşte acolo. Trenul stă zece minute. Astea zece minute trec, şi se dă semnalul de plecare. Impiegatul de serviciu îşi flutură chipiul lui roşu. Femeia – nu-i şi nu-i...

Trenul se pune în mişcare şi alunecă pe şine, dar tânăra mamă ia-o de unde nu-i.

În vagon se petrec tot felul de scene. Unii râd în gura mare, alții dau să tragă semnalul de alarmă, vor să oprească trenul.

Ăla cu sandale stă alb la față şi nu mai are chef de somn. Şi nu mai ține discursuri.

Stă cu micuțul pe genunchi şi ascultă sfaturile celor din jur.

Unul, desigur, îl sfătuieşte să dea o telegramă pe banii lui, alții, dimpotrivă, zic:

– Îl duci până la Novorossiisk şi-l predai în gară. Şi dacă ăia nu-l primesc, în cel mai rău caz îl înfiezi.

Între timp, micuțul țipă şi boleşte, şi nu vrea deloc să fie lăsat din brațe.

Şi uite aşa trec două ore de disperare, după care trenul, vezi bine, opreşte într-o gară mare. Ăla cu sandale îl ia binişor pe micuț şi vrea să iasă pe platformă, ca să meargă la detaşamentul de pază al trenului. Dar taman atunci intră în vagon tânăra mamă.

– Scuzați, zice. Am mâncat o supă fierbinte, şi odată m-am muiat, şi am intrat înadins în vagonul de-alături şi acolo i-am tras un pui de somn. N-am dormit de două zile, zice. Dacă intram în vagonul ăsta, zice, nu cred că mai apucam să dorm.

Şi zicând aşa, îşi ia copilul şi iar se apucă să-l dădăcească.

Ăla cu sandale zice:

– Procedezi destul de urât, cetățeană! Dar dacă ai dormit puțin, te înțeleg. Copiii sunt schimbul nostru de mâine, şi eu n-am nimic contra să le port din când în când de grijă.

Atuncea în vagon s-a stârnit un râs vesel, înviorător.

Ăla cu sandale zice:

– Numai că în cazuri din astea oamenii trebuie preveniți. Gândeşte-te şi dumneata prin ce emoții am trecut eu în astea două ore! Uite asta nu e frumos din partea dumitale.

În vagon s-a produs iar o explozie de râs. Şi totul s-a sfârşit cu bine, spre bucuria tuturor.

1932

Suferințele tânărului Werther

Mergeam odată cu bicicleta.

Pe bulevardul Kamenoostrovski. Cotesc pe o alee laterală, paralelă cu bulevardul, şi-mi văd de drum.

Natura mi se înfățişează în veşmântul ei de toamnă. Iarba a îngălbenit. Florile din rond s-au ofilit. Pe alee s-a aşternut un covor de frunze veştede. Deasupră-mi, cerul şi-a pierdut culoarea.

Ciripit de păsărele. O cioară scormoneşte într-o movilă de gunoi. În fața unei porți, un cățeluş cu părul sur latră de zor.

Privesc tabloul acesta autumnal şi deodată mi se înmoaie inima, şi n-aş vrea să mă gândesc la lucruri neplăcute. Mintea mea zugrăveşte o viață minunată. Oameni amiabili, înțelegători. Respectul persoanei. Maniere civilizate. Iubire de aproapele. Fără ocări şi mitocănii.

Năpădit de aceste gânduri, mi-a venit deodată aşa să-i îmbrăţişez pe toţi, să le spun ceva frumos. Îmi venea să strig: „Fraţilor, ce-a fost mai greu a trecut. Mai e puţin şi ne aşteaptă o viaţă de conte.”

Deodată, aud un ţignal.

„Un contravenient, îmi zic. O fi trecut cineva stradă pe unde nu e voie. Cred că în viitor o să dispară şi asta. În viitor n-o să mai auzim aşa de des ţignalele astea asurzitoare, care amintesc de contravenţii şi de amenzi.”

Undeva, aproape, aud iar ţignalul, prelung, însoţit de strigăte şi ocări.

„Cred că au să dispară şi strigătele astea grosolane. Poate or mai striga unii, dar fără să înjure aşa urât.”

Aud pe cineva fugind în urma mea. Omul strigă cu o voce răguşită:

– De ce fugi, fir-ai tu să fii! Opreşte imediat!

„Urmăresc pe cineva”, îmi zic şi continuu să pedalez

Agale, dar destul de stăruitor.

– Leoşka, aud, ia-o la stânga. Nu-l scăpa din ochi!

În stânga mea văd alergând un tinerel. Agită un băţ şi ameninţă cu pumnul.

Întorc capul. Pe alee aleargă un paznic venerabil, cu părul alb. Urlă în gura mare:

– Pune mâna pe el! Leoşka, nu-l scăpa din ochi!

Leoşka mă ia drept ţintă şi îşi repede băţul în roata bicicletei mele.

Atunci încep să-mi dau seama că chestiunea mă priveşte. Sar jos de pe bicicleta şi rămân în aşteptare.

Iată că m-a ajuns paznicul. Din pieptul lui iese un hârâit. Răsuflă zgomotos.

– Pune mâna pe el! ţipă paznicul.

Vreo zece voluntari se apropie în goană de mine şi dau să mă înşface de mâini.

– Fraţilor, zic eu, ce, aţi căpiat? Ce, v-aţi ieşit din minţi laolaltă cu prostul ăsta bătrân?

Paznicul zice:

– Când ţi-oi arde una peste bot, ai să ştii cum să mai insulţi cetăţenii în exerciţiul funcţiunii... Ţineţi-l bine... Nu-i daţi drumul... Obrăznicătura!

Se strânge lume. Cineva întreabă:

– Ce-a făcut?

Paznicul zice:

– Am cincizeci şi trei de ani, şi nemernicul ăsta m-a băgat în boală. Merge pe unde nu e voie... Merge pe o alee unde circulaţia bicicletelor e interzisă... Şi doar e pus un semn. Ei nu, dumnealui o ia pe-aici, ca un zănatic... Fluier după el. Dumnealui dă din picioare. Chipurile, nu pricepe. Parc-a picat din lună... Noroc de ajutorul meu că l-a oprit.

Leoşka îşi face loc prin mulţime, mă apucă strâns de încheietura braţului şi zice:

– Voiam să-i rup mâna, nemernicul, ca să nu mai meargă pe bicicletă.

– Fraţilor, zic eu, nu ştiam că pe-aici nu e voie. Eu nu voiam să fug.

Paznicul exclamă gâfâind:

– Cică nu voia să fugă! Auzi obrăznicie! La miliţie cu el! Ţine-l bine! De-alde ăştia îmi scapă întotdeauna.

Zic:

– Fraţilor, plătesc amendă. Nu mă pun contra. Dar nu-mi mai răsuciţi aşa mâinile!

Cineva intervine:

– Legitimează-l şi ia-i amenda. Ce să-l mai duci degeaba la miliţie?

Paznicul şi câțiva voluntari au însă chef să mă care la miliție. Dar sub presiunea celorlalți martori, paznicul, înjurând de mama-focului, ia amenda şi-mi dă drumul cu vădită părere de rău.

Merg clătinându-mă, cu bicicleta de ghidon. Îmi vâjâie capul şi înaintea ochilor îmi răsar cerculețe şi puncte. Aiurez, cu sufletul răvăşit.

Înfierbântat cum sunt, îmi zic: „Doamne-Dumnezeule îmi masez brațele şi lansez în spațiu un „pfui!”

Ies pe chei şi încalec iar.

– Ei, haide-haide... zic. Şi ce dacă mi-au răsucit mâinile! Iaca na, contele...

Merg încet pe chei. Încep să uit scena aceea violentă, închipuirea îmi zugrăveşte privelişti superbe din viitorul apropiat.

Iată-mă, bunăoară, călare pe bicicletă. Cotesc pe aleea cu bucluc. Aud pe cineva râzând. Mă uit, şi văd că vine spre mine un paznic, cu pălărie de fetru şi pantaloni de postav. Ține în mână o floricică – o nu-mă-uita sau o lalea de toamnă. Suceşte floarea în mână şi zice cu un surâs pe buze:

– Unde te bagi, amice? Vezi c-ai luat-o razna! Gură-cască ce eşti! Ia, înapoi, că te amendez şi nu-ți dau floarea asta.

Şi-mi întinde floricica, râzând discret. Schimbăm o privire galeşă şi ne despărțim.

Scena asta înduioşătoare îmi alină suferințele. Pedalez de zor şi-mi zic: „Nu-i nimic. Las’ că nu mă prăpădesc eu dintr-atât. Sunt tânăr. Sunt dispus să aştept.”

Bucuria şi iubirea de oameni îmi umplu iar inima. Iar aş vrea să spun ceva frumos, ori să strig: „Tovarăşi, noi construim o viață nouă, noi am învins, am trecut peste greutăți colosale; hai, fir-ar ea a dracului de treabă, să ne respectăm unii pe alții!0”

1933

S-a dat la fund

Furtişagul prezintă azi un interes cu totul neînsemnat.

Profesia asta a devenit puțin rentabilă în comparație cu alte îndeletniciri.

De-aceea s-au împuținat şi hoțiile. Şi lumea nu se mai apucă de treaba asta chiar aşa ca mai înainte.

Vezi bine, pe de-o parte, mulți şi-au mai schimbat felul de a fi, pe alții, ca să zic aşa, nu-i aranjează sortimentul. Plus de asta, miliția noastră judiciară s-a ridicat pe culmi nebănuite.

Să vedeți ce s-a întâmplat de-adevăratelea la noi, la Leningrad.

Un cetățean, un oarecare F., a cam băut. Omul a primit nişte bani, a intrat într-un foarte agreabil local oriental, s-a aşezat şi el acolo sub un palmier şi, cum se zice, a întrecut măsura la băut.

Păi da, mai târziu zicea că a băut puțin şi că mai mult i-a dat cu mâncarea. Aşa cum zicea el, n-a dat pe gât decât două pahare de rachiu amar, din ăla rusesc, pe care l-a dres apoi cu nițică bere. Aşa că, mai ştii, poate că într-adevăr s-a amețit de mâncare îndestulată şi nu de te miri ce altceva. Ba chiar s-a apucat să cânte solo, acompaniat de orchestră.

Toate astea le-au văzut doi bandiți. Se aflau și ei acolo, în restaurant, și poate că își înecau și ei amarul. Și deodată văd în fața lor un „pasager" cu masa plină de mâncăruri și de mandarine. Unde mai pui că omul abia mai putea spune „mamă".

Vezi bine, asta a dat frâu liber instinctelor primitive ale celor doi amici. Odată le-a tresăltat inima în piept. Și atuncea și-au pus în gând. Să-i facă bucata acelui ghiftuit care a luat-o razna.

Așa că au venit și s-au așezat la masa lui. I-au spus un compliment, două. Omul, auzind o vorbă bună de la niște necunoscuți, odată a prins viață, a mai băut și s-a făcut, cum se zice, criță.

Atuncea cei doi reprezentanți ai lumii interlope l-au scos pe desfrânatul nostru în stradă, l-au băgat într-o hudiță, i-au dat una peste bot și l-au prădat în lege.

I-au luat paltonașul și costumul, cu pantaloni cu tot. I-au luat pantofii. Și nu s-au dat în lături să-i ia și cămașa de zefir.

Așa că l-au lăsat pe onorabilul nostru cap de familie tov. F., excelent lucrător din sectorul construcții, într-o postură cu totul arhi-imposibilă.

I-au lăsat numai izmenele și șosetele, pe care nu le-au luat din pricină de marfă proastă.

Așa cum era, într-un hal fără hal, păgubașul s-a rezemat de un gard și s-a cufundat într-un somn dulce.

Numai că n-a dormit decât vreun ceas și ceva, și deodată s-a trezit; i s-o fi făcut sete.

Dă să-și tragă pantalonii, dar pantalonii ia-i de unde nu-s. Se pipăie mai sus și observă că lipsește și haina, și cămașa. N-are asupra lui decât izmenele și șosetele.

Atuncea se pipăie și mai sus, și constată că are fizionomia vătămată; i s-a umflat și îl doare.

Așa că omul nostru s-a îngrozit, numaidecât s-a trezit, a sărit în picioare, așa cum erau ele aproape despuiate, și, cum se zice, a întins-o spre casă.

Se vede treaba că pe unde putea, o lua la fugă, ținându-și cu mâna izmenele să nu cadă, iar pe-alocuri, dimpotrivă, cred că mergea tiptil, tupilându-se în umbra oaselor.

Chiar că e o situație jenantă. Poate că s-a făcut dimineață. Ciripesc păsărelele. Unde mai pui că se află într-un oraș civilizat, un oraș model. Peste tot e curat și frumos. Și deodată, închipuiți-vă, apare așa o pocitanie, curat ca la baie.

Ne putem lesne închipui ce s-a mai mirat portarul. Cred că i-a deschis portița chicotind de râs.

Cât despre momentul intrării în casă și momentul înfățișării dinaintea alor săi, ei bine, acestea nici nu se pot descrie cu mijloace artistice. Așa că ne abținem, sub presiunea realității mult mai pitorești.

Oricum, onorabilul nostru cetățean a ajuns acasă și s-a încuiat în odaia lui, ducând cu el taina jafului de peste noapte.

Acum să vedeți ce se întâmplă.

În aceeași noapte, cei doi hoți au fost reținuți de miliția judiciară.

I-au luat la întrebări: unde au furat lucrurile? Ăia nu știu să dea lămuriri. Cică le-au luat de la unul, într-o ulicioară.

S-au dus în ulicioara aceea. Dar omul nu mai era acolo.

Lucrătorii de la miliție zic:

– E ceva necurat la mijloc. Obiectele sunt, hoții sunt. Totul pare să fie în ordine. Dar păgubașul lipsește. Ceea ce înseamnă că cele mai mari greutăți urmează de-abia de-acum înainte. O să trebuiască să-l căutăm. Și, judecând după valoarea obiectelor, se prea poate ca păgubașul să

încerce să şteargă orice urme. Nu e prima oară că se întâmplă aşa. Pe răufăcători îi prindem relativ uşor, dar pe păgubaşi îi dibuim mai greu. Tare nu le place să fie găsiţi. Preferă să piardă ceva, ca să nu piardă altceva.

Pe scurt, au scotocit oraşul trei zile încheiate. În căutarea păgubaşului. Cercetări peste cercetări. Dar nimeni nu mărturiseşte. Poate că păgubaşului îi e ruşine că s-a aflat într-un asemenea hal şi poate se intimidează în faţa opiniei publice.

Dar lucrătorii de la miliţia judiciară nu s-au dat bătuţi. Aşa că în cea de-a patra zi, păgubaşul a fost găsit. L-au găsit după o chitanţă de la poştă, aflată într-un buzunar al pantalonilor furaţi.

Păgubaşul nu voia să recunoască şi o ţinea una că nu el a fost bătut şi prădat de haine, dar până la urmă adevărul tot a triumfat. S-a făcut o confruntare cu hoţii. Şi hoţii şi-au recunoscut imediat victima.

Unul dintre hoţi zice:

– El e, categoric. Îl recunosc după obraz. Uite ici i-a rămas un semn de la pumnul meu.

Atuncea victima, lăsându-şi ochii în pământ, zice:

– În acest caz, recunosc. Eu eram. Rog să nu se dea cazul publicităţii.

La care lucrătorii de la miliţia judiciară au izbucnit în râs şi iau spus aşa victimei:

– Altă dată bea şi mănâncă, dar nu-ţi pierde cunoştinţa. Ia-ţi lucrurile şi poţi să pleci.

Cei doi hoţi se uitau oarecum înspăimântaţi la ceea ce se petrece şi; se şuşoteau între ei, plângându-se de greutăţile meseriei lor în ziua de azi.

1935

Feerie acvatică

Un cineast din Moscova a sosit la Leningrad în interes de serviciu.

Omul a tras la hotelul „Europa”.

Cameră splendidă. Confort. Două paturi. Baie. Covoare. Tablouri pe pereţi. Toate astea, ca să zic aşa, îl predispuneau pe oaspete, făcându-l să dorească societatea oamenilor şi să-şi petreacă timpul în chip plăcut.

Pe scurt, au început să-l viziteze prietenii.

Şi aşa cum se întâmplă întotdeauna, unii din amicii lui făceau cu acest prilej baie. Pentru că mulţi n-au baie acasă. Şi nu la toţi le place să meargă la baia publică, după cum unii uită pur şi simplu de această îndeletnicire periodică. Or, ocazia era cum nu se poate mai binevenită: treci pe la un amic, mai stai de vorbă, mai filozofezi un pic, şi faci şi-o baie. Unde mai pui că e şi apă caldă, cearşaf de la stat şi aşa mai departe.

De aceea multora le place să aibă prieteni veniţi de aiurea.

Ca să nu lungesc vorba, după vreo cinci zile, şirul ăsta de amici l-a cam obosit pe moscovitul nostru.

Totuşi, omul s-a ţinut tare până-n ultima clipă, când, în sfârşit, s-a produs catastrofa.

Ei bine, într-o seară i-au venit în vizită vreo şase cunoscuţi.

Din vorbă-n vorbă, până la urmă musafirii ăştia au format o adevărată coadă la baie.

Trei din ei s-au îmbăiat repede şi după ce au luat un ceai, au plecat.

A patra la rând venea o doamnă în vârstă. O rudă de-a gazdei. Cucoana asta a zăbovit în baie peste măsură de mult. Ba chiar, pare-se, şi-a mai spălat şi câte ceva din trusou.

A stat aşa de mult în baie, că moscovitul şi cei care urmau la rând şi-au pierdut răbdarea – să-i apuce damblaua, nu alta. Cum a intrat, o oră şi un sfert n-a mai ieşit de acolo.

Cum însă ea îi era mătuşă moscovitului nostru, acesta nu le-a îngăduit amicilor săi nici un fel de excese la adresa ei.

Pe scurt, când a ieşit cucoana din baie, era trecut mult de miezul nopții.

Unul din amici n-a mai aşteptat şi a plecat. Celălalt însă, surprinzător de perseverent şi obraznic, a stăruit totuşi să se îmbăieze, ca să fie curat, cine ştie de ce, a doua zi.

Aşa că a stat până a ieşit cucoana. Omul a spălat baia. A dat drumul la apă caldă. Şi s-a culcat pe canapea, aşteptând să se umple cada.

Dar vezi că, din pricina oboselii, a adormit. Pe deasupra, moscovitul a ațipit şi el pe sofa.

După ce s-a umplut cada, apa s-a scurs afară şi în scurt timp a inundat camera, ba chiar s-a prelins şi la etajul de jos. Cum însă acolo se afla un salon şi era gol, catastrofa n-a fost observată imediat.

Pe scurt, amicii noştri s-au trezit din pricina căldurii şi a aburilor. Moscovitul, aşa cum spunea mai târziu, visase că era la Gagra.

Dar când s-a trezit, a văzut că toată camera se umpluse de apă şi în apă pluteau pantofi, ziare şi alte obiecte de lemn.

Apa fiind fierbinte, fireşte,. Oamenii n-au putut pune capăt de îndată inundației, pentru că n-aveau curaj să se repeadă până la baie, ca să închidă robinetul. Cocoțați unul pe canapea, celălalt pe sofa, nu riscau să-şi vâre picioarele în apa din care ieşeau aburi.

Pe urmă însă, deplasând mereu scaunele şi sărind de pe unul pe altul, amicul moscovitului, speriat nu glumă, a ajuns în baie şi a închis robinetul.

Abia a închis robinetul şi apa a început să se scurgă nu ştiu unde, că în cameră a dat buzna directorul hotelului.

După ce a examinat camera de baie şi etajul de jos, directorul a început să se sfătuiască cu inginerul care-l însoțea.

Amicii noştri s-au angajat şi ei într-o discuție dificilă: cine e vinovat şi cine trebuie să plătească pagubă?

Prietenul moscovitului, sufocat de spaimă, a zis că el ar putea acoperi vreo patruzeci de ruble, dar că tot ce depăşeşte această sumă trebuie să plătească titularul camerei, care a îngăduit cu prea multă uşurință unor persoane străine să facă baie la el.

Între ăştia doi s-a încins o discuție care putea să aibă un sfârşit trist, dacă nu era prin preajmă administrația.

Moscovitul îl întrebă cu un tremur în glas pe director:

– Mă rog, la ce sumă s-ar putea să se ridice pagubele?

La care directorul răspunse în doi peri:

– Vedeți dumneavoastră, jos, în salon, apa a muiat unele elemente ornamentale: o figură antică mai mare şi trei heruvimi, ceea ce va spori mult cheltuielile.

Auzind de elemente ornamentale şi de heruvimi, amicul moscovitului începu să tremure de-a binelea.

Uitându-se la director cu un aer nostalgic, moscovitul îngăimă:

– Şi la ce sumă se ridică deteriorările suferite de heruvimii ăştia?

Inginerul zise:

– Noi aşa socotim că reparaţiile astea au să necesite vreo şapte-opt miişoare.

Suma asta l-a dat gata pe moscovit. Omul s-a culcat pe sofa, buimac. Amicul lui s-a înfăţişat atunci într-o lumină cu totul nefavorabilă. A procedat ca un nemernic, încercând să fugă, să se facă nevăzut. A fost însă reţinut de braţul slab, dar onest al moscovitului.

Abia mişcându-şi limba, moscovitul se rugă de director:

– Vreo două miişoare n-ar fi suficient? La urma urmei, nu mi-i mai puneţi la socoteală pe heruvimii ăia. Trăim într-o epocă în care heruvimii n-au loc în saloane.

Directorul zise:

– N-are nici un rost să vă impacientaţi şi să vă tocmiţi. Am impresia că noi nu v-am cerut nici un fel de despăgubiri.

Auzind una ca asta, amicul moscovitului a închis ochii, gândind că visează.

– Noi nu vă aducem nici o vină, urmă directorul. În cazul de faţă, e o lipsă tehnică a noastră. Am calculat defectuos modalităţile de scurgere a apei, ceea ce e o carenţă tehnică a noastră.

Inginerul se grăbi să dea explicaţii ştiinţifice. Zise, arătând spre camera de baie:

– Vedeţi, aici, în partea de sus a căzii, e o gaură, prin care apa trebuie să se scurgă pe măsură ce se umple cada. Un calcul ştiinţific corect nu permite apei să debordeze din cadă. Or, noi am dovedit o oarecare carenţă şi, după cum vedeţi, gaura nu a putut absorbi tot lichidul. Aşa că vă cerem scuze pentru deranj. În viitor nu se va mai repeta. Defecţiunea va fi remediată. Astea sunt defecţiuni tehnice care nu-şi au locul în epoca noastră glorioasă.

Auzindu-l vorbind aşa, amicul moscovitului dădu să cadă în genunchi, ca să mulţumească administraţiei şi soartei, dar celălalt nu-l lăsă să facă una ca asta.

Moscovitul îi zise directorului:

– Desigur, nici nu se putea altfel. Dar spuneţi-mi, cine mă va despăgubi pe mine? Mi s-au stricat papucii şi mi s-a muiat valiza, şi poate că datorită acestei carenţe tehnice a dumneavoastră, s-or fi deteriorat ceva din lucrurile din valiză.

Directorul zise:

– Faceţi o cerere şi vă vom despăgubi.

A doua zi, omul din Moscova a primit patruzeci şi şase de ruble pentru valiza deteriorată.

Amicul moscovitului a vrut să profite şi el de ocazie, ca să ciupească ceva bani pe seama tehnicii moderne, dar figura nu i-a reuşit, pentru că el nu era în drept să se afle noaptea în camera altcuiva. Iată din ce pricină amicul moscovitului a suportat singur cheltuielile necesitate de călcarea costumului feştelit.

În acest costum, proaspăt călcat la croitor, s-a înfăţişat din nou a doua zi la hotel şi a făcut baie, deşi moscovitul s-a arătat foarte nemulţumit, ba chiar s-a şi supărat.

1935

Poveste romantică

Un tânăr poet, cu o înfăţişare voluntară destul de interesantă, autorul cărţii „În întâmpinarea vieţii”, s-a îndrăgostit la băi de o făptură cât se poate de drăgălaşă.

Dânsa nu era poetă, dar vădea mereu o înclinaţie spre poezie, ceea ce l-a dat gata pe poetul nostru.

Afară de asta, persoana îi plăcea şi ca tip. Adică înfăţişarea ei corespundea idealurilor sale.

Era blondă, în timp ce acolo la ei, în Sud, precumpăneau persoanele oacheşe, care nu îi provocau emoţii poetice. Mai ales că el era un poet liric şi, aşa cum spunea singur, un cântăreţ al zilelor revoluţionare. Aşa se face că s-a îndrăgostit nebuneşte de persoana în cauză.

Mă rog – poet. O anume concepţie despre lume. O fire înflăcărată, visătoare. Scrie versuri. Amator de flori şi de o mâncare bună. El înţelege frumosul. Se pricepe la psihologie. Cunoaşte cucoanele. Şi crede în menirea lor.

A întâlnit-o pe litoralul sudic, unde a venit în septembrie cu bilet de odihnă. Tot acolo a venit şi ea cu biletul ei de odihnă, în septembrie.

Acolo au avut fericirea neaşteptată de a se întâlni. Acolo au făcut cunoştinţă. Şi el a simţit că ea îi e dragă. Şi ea l-a îndrăgit grozav.

Au petrecut aşa o lună întreagă ca într-o feerie.

Pe de-o parte – marea, natura, o viaţă fără griji, cu mâncare pe de-a gata, pe de altă parte – înţelegere reciprocă din două cuvinte, poezie, trăiri, frumuseţe.

Ce să spun, au trecut ca într-un vis toate zilele, una mai frumoasă ca alta.

Şi iată că a venit vremea despărţirii.

Ea s-a întors acasă la Leningrad şi s-a apucat să-şi desăvârşească studiile în nu ştiu ce ştiinţă de importanţă excepţională. El s-a întors acasă la Rostov. Şi acolo şi-a văzut mai departe de poezia lui.

Dar vezi că acolo nu mai putea să facă poezie, întrucât îşi amintea mereu de persoana în cauză. Îi ducea dorul. Şi fiind poet liric, era trist.

Aşa că după ce a stat vreo două săptămâni în oraşul său din Sud, într-o bună zi şi-a făcut bagajul, şi fără să spună nimănui nimic, a plecat la simpatia sa în îndepărtatul Leningrad.

Numai în ultimul moment i-a spus consoartei:

– M-am îndrăgostit de alta. Noi ne despărţim. Banii am să ţi-i trimit prin poştă.

Şi zicând aşa, a plecat la Leningrad. Cu atât mai mult cu cât aia îl chemase de zor acolo. Îi spunea aşa:

„Vino cât mai repede. Eu stau acolo absolut singură, îmi termin studiile în ştiinţe. Nu depind de nimeni. Acolo vom continua să ne iubim.”

Acum, amintindu-şi de cuvintele acestea gingaşe, pline de un înţeles adânc, poetul nostru era zorit să se vadă cât mai repede cu ea.

Ba s-a şi mirat cum de nu s-a gândit să plece imediat, de vreme ce existau premise atât de grozave.

Pe scurt, a venit la ea şi curând apoi o ţinea în braţele sale.

Şi erau amândoi nespus de mulţumiţi.

Ea îl întrebă: „Ai venit pentru mult timp?” şi el îi răspunse poetic: „Pentru totdeauna!”

Şi iarăşi au fost foarte mulţumiţi.

Dar el nu putea să stea la ea, pentru că ea nu stătea singură. Stătea la cămin.

Nu fără oarecare tulburare, el văzu în camera ei confortabilă patru paturi, ceea ce făcu să i se frângă inima în piept.

Ea zise:

– Stau cu trei colege.

La care el răspunse:

– Văd asta şi sunt nedumerit. În scrisoarea dumitale îmi vorbeai de singurătate, ceea ce mi-a şi dat curajul să vin aici. Se pare că te-ai cam lăudat.

Ea îi răspunse:

– Am spus „stau singură” nu în sensul camerei, ci în sens sentimental şi matrimonial.

El spuse:

– Ah, asta e! În cazul acesta e o neînțelegere la mijloc.

După care s-au îmbrățişat iar şi au rămas îndelung aşa, sorbindu-se din ochi.

El zise:

– Nu-i nimic. Până una-alta am să stau la hotel. După aia vedem noi ce-i de făcut. Poate termini dumneata studiile sau poate scriu eu nişte versuri valoroase.

La care ea zise:

– Foarte bine!

El s-a mutat la hotelul „Hermes”, unde plătea douăzeci de ruble camera pe zi.

Dar vezi că dumnealui cheltuise ceva bani şi acum nu ştia ce-o să fie mai departe. Afară de asta, spre ghinionul lui, curând după sosirea sa s-a nimerit să fie onomastica ei. Aşa că poetul nostru, vrând să facă pe grozavul, i-a făcut cadou un cozonac de la cofetărie şi un şirag de mărgele de chihlimbar. Mare i-a fost însă mirarea când dânsa, după ce a primit şiragul de mărgele, a zis pe deasupra:

– Azi, cu ocazia zilei mele de naştere, aş dori să merg cu dumneata, cu mărgelele astea, la restaurant.

Şi zicând aşa, i-a mai spus ceva despre Blok, căruia, la timpul său, îi plăcea şi lui să umble prin restaurante şi pe la cofetării.

Şi cu toate că el i-a răspuns „Păi ăla era Blok...” i-a făgăduit totuşi s-o ducă seara la restaurant. Dar zicând asta, inima i s-a făcut cât un purice, presimțind nişte cheltuieli peste puterile lui.

Nu, nu era zgârcit poetul nostru, dar, ca să zic aşa, era pur şi simplu lefter. Afară de asta, fiind de esență mic-burgheză, n-a îndrăznit să-i spună ei în ce situație critică se află. Deşi i-a dat de înțeles că nu prea se simte la largul său prin hoteluri. Dar ea, gândindu-se la el cât e de nervos, a zis:

– Trebuie să pui stăpânire pe tine.

El a încercat să pună stăpânire pe sine. Şi de ziua ei de naştere a dat să-şi încalece muza poetică, pentru ca să încropească măcar câteva poezioare, ca să le vândă la vreo revistă.

Dar vezi că nu i-a mers. Muza s-a lăsat mult înduplecată, şi când s-a milostivit până la urmă, poetul a rămas uimit de ce-a făcut cu ea. În orice caz, citindu-şi producția, şi-a dat limpede seama că nici nu poate fi vorba de un onorariu. A ieşit ceva nemaipomenit, atribuit de poet în parte grabei sale şi stării de tulburare în care se afla.

Atuncea tânărul nostru poet, gândindu-se la vicisitudinile soartei şi că poezia e de fapt o chestie încâlcită, care nu-ți îngăduie să duci o viață uşoară, şi-a vândut în piață paltonul.

Şi aşa, în talie, a mers cu domnişoara sa unde a poftit dumneaei.

După care socotea să mai stea o săptămână fără griji, cum i-o dori inima. Abia după aia s-a gândit ce-i de făcut. Şi cum s-o scoată la capăt. În caz de nevoie se gândea să împrumute o sumă de bani de la persoana respectivă.

Desigur, tare n-ar fi vrut să recurgă la aşa ceva, şi de-aceea s-a gândit să mai încerce o dată cu muza lui poetică. Dar muza nu l-a ajutat nicidecum să facă ceva mai de Doamne-ajută. Şi poetul s-a descurajat în aşa hal, încât şi-a făgăduit că dacă iese cu bine din situația asta, îşi va căuta neapărat o slujbă, ca să nu se mai bizuie în viitor pe artă pură.

Visele cu privire la un împrumut de la prietena lui s-au dovedit a fi nerealiste. Spre marea lui mirare, în clipa când tocmai voia să-i spună de bani, ea i-a spus singură acelaşi lucru, dar gândindu-se la dânsa şi nu la el. Aşa că poetul nici n-a înțeles imediat cât de critic era momentul. Ea i-a spus că mai e exact o săptămână până primeşte bursa, şi că dacă el ar putea, să-i împrumute ceva bani.

El a zis: „Negreşit".

Şi după ce ea a plecat, s-a decis să-şi lichideze costumul de covercot.

Şi-a vândut costumul în piață, şi-a aranjat în parte afacerile, şi, numai în maieu şi în pantaloni sport, într-o zi s-a înfățișat la noi, la Fondul literar din Leningrad, şi ne-a spus toată povestea lui.

Noi i-am dat o sută de ruble, ca să-şi ia bilet şi să plece acasă la el.

Poetul a zis:

– Suma asta îmi ajunge ca să plec. Dar eu aş dori să mai stau aici o săptămână. Aş dori tare mult.

Noi însă i-am zis:

– Pleacă acum. Şi cel mai bine e să-ți găseşti un serviciu acolo la dumneata. Şi paralel cu asta să scrii din când în când versuri bune. O să-ți prindă bine.

Poetul a zis:

– Da, cred că aşa am să şi fac. Sunt de acord că autorii tineri trebuie ca în afară de poezia lor să se mai bizuie şi pe altceva. Altfel uite ce se întâmplă. Şi e just că s-a dus o campanie pe chestia asta.

Mulțumindu-ne, poetul a plecat. Iar noi, ăştia de la Fondul literar, ne-am gândit, vorba poetului:

O, ce divină e împreunarea
Ființelor sortite-a fi-mpreună,
Dar oamenii sortiți a fi-mpreună
Se-mpreunează, vai, aşa de rar!

Şi cu asta s-a încheiat povestea poetului începător.

1935

Viaţa personală

Mergeam într-o zi pe stradă şi deodată bag de seamă că femeile nu se mai uită la mine.

Mai înainte ieşeam şi eu pe stradă uite-aşa, fercheş nevoie mare, şi întâlneam priviri prelungi, zâmbete de simpatie, chicoteli şi altele de-astea.

Acuma – nimic!

Păcat! mi-am zis. Oricum, mă gândesc, femeia joacă un anumit rol în viaţa personală.

Un economist burghez, sau, pare-mi-se, un chimist a emis originala idee cum că nu numai viaţa personală, dar tot ceea ce facem noi, facem pentru femei. Care va să zică, lupta, gloria, bogăţia, onorurile, schimbul de locuinţă, cumpărarea unui palton şi aşa mai departe – toate astea se fac de dragul femeii.

Desigur, respectivul a cam sărit peste cal, a cam luat-o razna, uite-aşa, ca să se amuze burghezia, dar în ce priveşte viaţa personală, ei bine, cu asta eu sunt întru totul de acord.

Sunt de acord că femeia joacă un anumit rol în viaţa personală.

Oricum, când mă duceam şi eu la cinematograf, barem nu mă necăjeam prea tare când vedeam un film prost. Mai strângi o mânuşiţă, mai spui şi tu tot felul de gogoriţe, şi toate astea înfrumuseţează arta modernă şi sărăcia vieţii personale.

Închipuiţi-vă, dar, cum m-am simţit când bag de seamă la un moment dat că femeile nu se mai uită la mine!

„Ei drăcie! îmi zic. De ce nu s-or fi uitând femeile la mine? Ai? Mă rog, ce-or fi vrând?”

Şi cum zic, vin acasă şi îndată mă uit în oglindă. Şi văd o mutră tare şifonată. Şi o privire tulbure. Şi nişte obraji fără pic de roşeaţă.

„Aha, acuma e clar! îmi zic. Trebuie să forţez alimentaţia. Trebuie să-mi umplu cu sânge învelişul anemiat.”

Aşa că îmi cumpăr de urgenţă de-ale gurii.

Cumpăr unt şi salam. Cumpăr cacao şi aşa mai departe.

Toate astea le mănânc, le beau, le înfulec fără nici un pic de jenă. Şi în scurtă vreme îmi recapăt o înfăţişare plină de prospeţime, fără urme de surmenaj.

Şi, aşa cum mă văd, flanez pe străzi. Bag însă de seamă că, la fel ca şi mai înainte, doamnele nu-mi dau nici o atenţie.

„Aha, îmi zic, poate mi s-a sluţit mersul? Poate nu fac destule exerciţii de gimnastică, exhibiţii la inele, sărituri? Poate că nu am musculatura pe care obişnuiesc s-o admire doamnele?”

Ca urmare îmi cumpăr un trapez. Îmi cumpăr inele şi haltere, şi încă nu ştiu ce năzdrăvănie.

Şi mă învârt ca un apucat în inelele şi în aparatele astea. Dimineţile trag de năzdrăvăniile alea. Sparg pe gratis lemne la vecini.

În sfârşit, mă înscriu la un cerc sportiv. Mă plimb, cu barca şi cu bărcuţa. Fac baie până-n noiembrie. Odată, chiar, era cât pe ce să mă înec. Am plonjat ca prostul într-un loc adânc, şi nedând de fund, am început să scot băşici de aer, fiindcă nu ştiu să înot prea bine.

Mă canonesc aşa o jumătate de an. Îmi pun viaţa în primejdie. De două ori îmi sparg capul, căzând de pe trapez.

Suport cu bărbăţie toate astea şi într-o bună zi, bronzat şi fortificat, precum un resort, ies în stradă ca să întâlnesc zâmbetul încurajator, demult uitat, al femeii.

Dar nici acum nu găsesc zâmbetul acesta.

Atunci încep să dorm cu geamul deschis. Aerul proaspăt îmi pătrunde în plămâni. Obrajii mi se îmbujorează. Mă fac trandafiriu şi pe urmă roşu la faţă. Ba chiar, nu ştiu de ce, cu o nuanţă liliachie.

Cu mutra asta liliachie mă duc o dată la teatru. Şi la teatru mă învârt ca un apucat tot prin preajma personalului feminin, stârnind observaţii şi aluzii grosolane din partea bărbaţilor şi chiar ghionturi în piept.

Ca urmare văd două-trei zâmbete prăpădite, care nu mă aranjează câtuşi de puţin.

Tot aici, la teatru, mă apropii de o oglindă mare şi îmi admir silueta atletică şi pieptul, care măsoară acum în circumferinţă, când îl umflu, şaptezeci şi cinci de centimetri.

Îmi îndoi mâinile din coate, mă îndrept de spate, mă sucesc când într-o parte, când în alta.

Sunt sincer mirat de nazurile femeilor, care ori turbă de bine ce le e, ori naiba mai ştie ce vor.

Mă admir în oglinda asta mare şi deodată constat că sunt îmbrăcat cam prost. Adică, ce mai, prost de tot şi chiar inadmisibil de prost. Pantalonii prea scurţi, cu umflături la genunchi, mă îngrozesc şi chiar mă fac să mă cutremur.

Dar rămân de-a binelea trăsnit când îmi văd extremităţile inferioare, care nici nu e locul să fie descrise în literatura beletristică.

„A, acuma e clar! îmi zic. Iată ce-mi distruge viaţa personală – sunt prost îmbrăcat."

Deprimat, abia ţinându-mă pe picioare, mă întorc acasă, dându-mi cuvântul că am să-mi schimb vestimentaţia.

Aşa că, în grabă mare, îmi fac o nouă garderobă. Îmi cos o haină nouă dintr-o draperie de culoarea liliacului şi îmi cumpăr o pereche de pantaloni „oxford", încropiţi din două perechi de pantaloni bufanţi.

Umblu în costumul ăsta ca într-un balon, amărât de o aşa modă.

Pe urmă îmi cumpăr în piaţă un palton cu umerii largi. Şi o dată, într-o zi liberă, ies pe bulevardul Tverskoi.

Ies, cum zic, pe bulevardul Tverskoi şi mă plimb ca o cămilă dresată. Merg încoace şi încolo, mişc din umeri şi fac nişte paşi de balet.

Femeile se uită chiorâş la mine, cu un amestec de mirare şi spaimă.

Bărbaţii se uită mai puţin chiorâş. Aud observaţiile lor, observaţii grosolane şi necivilizate ale unor oameni care nu înţeleg cum devine cazul.

Aud astfel de fraze:

– Ie-te, sperietoarea! Ia priviţi cum s-a împopoţonat ticălosul!

Mă copleşesc cu ironiile şi îşi râd de mine.

Merg aşa pe bulevard printre şirurile de oameni, nutrind totuşi o nu ştiu ce speranţă vagă.

Şi deodată, lângă monumentul lui Puşkin, observ o doamnă destul de bine îmbrăcată, care mă priveşte cu o nespusă tandreţe şi chiar cu o privire un pic vicleană.

Îi zâmbesc şi mă aşez pe banca dimpotrivă.

Doamna cea destul de bine îmbrăcată, pe chipul căreia mai stăruie vestigiile frumuseţii de altădată, se uită ţintă la mine. Ochii ei alunecă cu drag pe trupul meu prezentabil şi pe faţa pe care sunt întipărite cele mai bune simţăminte.

Eu îmi aplec capul, mişc din umeri şi admir în gând armoniosul sistem filozofic al economistului aceluia burghez cu privire la valoarea femeilor.

Apoi mă întorc din nou spre doamna care acum văd că urmăreşte fără a clipi din ochi fiecare mişcare a mea.

Atunci, nu ştiu de ce, mi se face frică de ochii aceştia care nu clipesc. Nu mă mai interesează să am succes la făptura asta. Aşa că vreau să plec. Şi sunt gata să dau ocol

monumentului, ca să mă sui în tramvai şi să plec încotro m-or duce ochii, undeva la periferie, unde nu sunt oameni din ăştia care te privesc fără a clipi din ochi.

Când deodată, doamna asta destul de bine îmbrăcată se apropie de mine şi zice:

– Scuzaţi, stimabile... Mi se pare, zice, foarte ciudat să vorbesc despre asta, dar soţului meu i s-a furat un palton exact ca al dumneavoastră. Fiţi amabil şi arătaţi-mi căptuşeala.

„Păi da, îmi zic, vezi bine, nu poate nici ea să intre în vorbă aşa, tam-nesam”.

Îmi deschei paltonul, cu care prilej îmi umflu pieptul la maximum.

La vederea căptuşelii, doamna începe să scoată nişte ţipete isterice. Păi da, sigur, ăsta e paltonul ei! Un palton furat, pe care acum nemernicul ăsta (adică eu) îl poartă pe umerii lui.

Văicărelile ei îmi sparg timpanele. Îmi vine să intru în pământ, cu pantalonii ăi noi şi cu palton cu tot.

Mergem amândoi la miliţie, unde mi se dresează un proces-verbal. Mi se pun întrebări, la care eu răspund cu toată sinceritatea.

Şi când mă întreabă ce vârstă am şi le spun, numărul ăsta, alcătuit aproape din trei cifre, mă face deodată să mă cutremur.

„Ah, îmi zic, iată de ce nu se uită femeile la mine! Păi am îmbătrânit! Şi eu care voiam să dau vina pe garderobă pentru lipsurile din viaţa mea personală...”

Îi dau doamnei paltonul de furat pe care l-am cumpărat în piaţă şi aşa, în talie, cu inima tulbure, ies în stradă.

„Ei las’, nu-i nimic, îmi zic. Viaţa mea personală va fi munca. Am să muncesc. Am să le aduc oamenilor folos. Nu numai lumină în geam, ca femeia.”

Şi îmi bat joc de spusele acelui savant burghez.

„Minciuni! îmi zic. Scorneli şi nimic altceva! Aiureli occidentale tipice!”

Şi râd în hohote. Scuip în dreapta şi-n stânga. Şi când văd trecând o femeie, întorc capul.

1932 – 1935

Luminile oraşului

Unui locatar din casa noastră comunală i-a venit taică-su de la ţară.

Desigur, omul a venit dat fiind că fiu-său era bolnav. Altfel poate că n-ar fi văzut Leningradul până la sfârşitul zilelor sale. Cum însă fiu-su a căzut bolnav, omul a venit.

Fiu-su era chiriaş la noi. Făcea serviciu la un restaurant, unde era ospătar şi era bine văzut.

De prea multă râvnă, poate, înfierbântat după munca lui de noapte, o dată a ieşit fuga în stradă ca să se ducă acasă şi a răcit în postul său culinar, ca să zic aşa. Mai întâi s-a învârtit de-un guturai, şi şapte zile a strănutat. Pe urmă răceala a trecut la piept şi temperatura s-a ridicat brusc până la patruzeci de grade peste zero.

Pe deasupra, dorind să-şi petreacă în chip civilizat timpul în ziua lui liberă, s-a dus la Pavlovsk să viziteze palatele de acolo şi s-a cam forţat, ajutând-o pe nevastă-sa să urce în vagon.

Aşa că toate astea luate la un loc au făcut ca omul să se îmbolnăvească în floarea vârstei.

Şi fiind de felul lui bănuitor, bietul nostru ospătar era încredinţat că n-o să se mai facă bine şi că n-o să mai revină, cum se zice, la îndeplinirea îndatoririlor sale.

Aşa stând lucrurile, l-a poftit pe taică-su să vină la Leningrad, ca să-i dea iertăciunea cea de pe urmă.

Nu c-ar fi ţinut el cine ştie ce la părintele său, şi acum, la capătul vieţii, ar fi vrut cu orice preţ să-l vadă; dimpotrivă, vreme de patruzeci de ani nu s-a interesat de el, existenţa lui lăsându-l cu totul indiferent. Dar nevastă-sa, văzând că soţul ei are o temperatură aşa de mare, mai degrabă din amor propriu – ca să fie aşa ca la toţi oamenii – i-a trimis lui tata-socru o telegramă: „Vino la Leningrad, fiul dumitale e bolnav".

Şi atunci când fiul acesta a început să se însănătoşească, la Leningrad a sosit, spre surprinderea tuturor, de undeva de foarte departe, taică-su, în opinci, cu o desagă în spinare şi cu un toiag în mână. E drept, după cum s-a văzut mai târziu, bătrânul avea în desagă o pereche de ciubote, pe care însă nu le purta din principiu, zicând că „cel bogat face cum vrea, cel sărac face cum poate".

Fireşte, toată lumea, printre care şi fiu-su, îşi închipuia că o să vină un moşneag cuminte, poate evlavios, de vreo şaptezeci de ani, care o să spună lucruri cuminţi şi o să se sperie de toate. Dar a ieşit, cum se zice, taman pe dos.

Moşneagul era al naibii de arţăgos, scandalagiu, mitocan şi mincinos. Pe deasupra, nu c-ar fi fost un contrarevoluţionar, dar era tare rămas în urmă din punct de vedere politic.

Moşneagul s-a şi luat la harţă cu portarul în curte şi l-a tras de urechi pe un băietan venit în vizită la unchi-su care stătea aici de doisprezece ani.

Pe urmă, la comitetul de locatari a avut o discuţie cu preşedintele, încât acesta s-a şi mirat ce concepţii mai au unii despre vremea noastră şi chiar voia să înştiinţeze autorităţile de la domiciliul moşneagului.

Colac peste pupăză, moşneagul l-a vârât de-a binelea în sperieţi pe fecioru-su, informându-se tam-nesam la biroul spaţiului locativ dacă nu poate căpăta o locuinţă ca să rămână pentru totdeauna la Leningrad.

Desigur, moşneagul era poate de felul său un om bun la suflet, dar chiar din prima zi de la venirea lui, toţi locatarii s-au dovedit a nu fi la înălţime în ce priveşte comportarea civilizată. Au început toţi să-l ia peste picior, făceau glume pe socoteala lui, tratându-l ca pe un prostănac, îşi râdeau de apucăturile lui provinciale, de la ţară. Şi fiecare căuta să-i spună te miri ce aiureli, aşa cum, bunăoară, îi spunea portarul de fiecare dată când îl vedea, subţiindu-şi glasul: „Din ce colhoz ai venit, tinere?"

De altminteri, şi fecioru-su, ospătarul Gavrilov, nu se lăsa nici el mai prejos, şi uneori, abia stăpânindu-şi râsul, îi spunea bătrânului, stând înadins cu nasul în ziar:

– Azi, taică, să nu ieşi în stradă, că se face razie, îi caută pe ăia cărunţi şi roşcovani.

Desigur, toate astea se spuneau cu destulă afecţiune şi fără răutate, totuşi se vede treaba că nu prea îi făceau plăcere bătrânului, care a trăit şaptezeci şi doi de ani şi era de bună seamă mai înţelept decât toţi ăştia luaţi la un loc. Ei însă îl socoteau un prostănac, un ţărănoi, şi de-aia îl tratau aşa.

Ceea ce, fireşte, avea un efect negativ asupra comportării sale.

Aşa că atâtea zile cât a stat el aici, tot atâtea scandaluri au fost, cu ţipete, mitocănii şi aşa mai departe.

Pe deasupra, încea de-a şaptea zi a şederii sale, moşneagul s-a îmbătat într-o berărie şi s-a apucat să facă tărăboi. Au vrut chiar să-l ducă la miliţie. Dar moşneagul a şters-o şi a pornit haihui pe străzi.

Merge el aşa pe stradă şi cânta. Bătrânel, cu părul alb, îmbrăcat ca la ţară, cât se poate de simplu. Şi tot mergând aşa, vede deodată că s-a rătăcit.

Vezi bine, era cu neputinţă să se rătăcească. Mai ales că ştia strada. Dar, beat cum era, s-a speriat şi chiar s-a trezit.

Atunci l-a întrebat pe un trecător pe unde trebuie s-o ia. Trecătorul nu ştia, aşa că l-a sfătuit să se adreseze organelor de miliţie.

Fireşte, moşneagul nostru s-a sfiit să se ducă la miliţianul din post şi, tulburat cum era, a mai mers vreo două-trei cvartale.

Dar pe urmă s-a dus la un miliţian, cam cu teamă, gândindu-se că miliţianul o să fluiere din ţignal şi o să ţipe la el.

Dar miliţianul, conform instrucţiunilor regulamentului de ordine interioară, l-a salutat, ducând mâna înmănuşată în alb la chipiu.

Gata de scandal şi neobişnuit cu una ca asta, bătrânul, surprins, s-a cam fâstâcit şi a bălmăjit ceva aiurea. Miliţianul, întrebându-l ce stradă caută, i-a arătat pe unde s-o ia şi, salutându-l din nou, şi-a văzut de-ale sale.

Dar acest mic gest de respect şi politeţe, cuvenit pe vremuri generalilor şi baronilor, a făcut o impresie extraordinară asupra moşneagului nostru. Bătrânul a început chiar să tremure atunci când miliţianul l-a salutat pentru a doua oară, dovedindu-i astfel că nu era nici o greşeală la mijloc şi că aşa se cuvenea să fie.

Şi atunci bătrânul, aşa cum s-a aflat mai târziu, s-a dus şi la alt miliţian, şi din nou a fost salutat, ceea ce i-a pătruns şi mai adânc în sufletul netrebnic.

Desigur, nu ştiu dacă aşa ceva poate să aibă o înrâurire imediată asupra caracterului, dar toată lumea a băgat de seamă că bătrânul s-a întors acasă peste măsură de grav şi, trecând pe lângă portar, nu s-a luat la harţă cu el, ca de obicei, ci l-a salutat fără a scoate o vorbă şi şi-a văzut de drum.

Nu ştiu dacă un lucru atât de mărunt, un fleac ca acesta a putut să joace vreun rol în schimbarea caracterului său, dar toată lumea a băgat de seamă că s-a întâmplat ceva cu moş Gavrilov, ceva cu totul aparte.

Unii l-au văzut cum s-a apropiat de vreo două ori de miliţianul din colţ şi a stat frumos de vorbă cu el.

Şi mulţi, cu un fel de a gândi cam simplu, văzând schimbarea asta, au pus-o pe seama spaimei pe care a tras-o bătrânul când au vrut să-l ducă la miliţie. Dar unii au înţeles schimbarea într-alt fel.

Aşa că un intelectual de la noi din casă, unul care suferă de diabet, a zis aşa despre întâmplarea asta:

– Eu am susţinut întotdeauna punctul de vedere după care respectul faţă de om, laudele şi stima dau rezultate excepţionale. De pe urma acestor lucruri, unele caractere îmbobocesc literalmente ca trandafirul în zori de zi.

Cei mai mulţi n-au fost de acord cu el, ba chiar la noi în apartament s-a încins o discuţie care n-a dus la nimic.

După vreo trei zile, moş Gavrilov i-a spus lui fiu-su că el pleacă la ţară, chemat de treburi urgente.

Unii dintre locatari, vrând s-o dreagă faţă de moşneag pentru glumele lor proaste, s-au dus să-l conducă la gară.

Iar atunci când a pornit trenul, bătrânul, stând pe platformă, i-a salutat cu mâna la tâmplă pe toți cei veniți să-l conducă. Şi toți au râs, şi a râs şi moşneagul, şi a plecat la el la țară.

Iar acolo, acuma e, de bună seamă, mai amabil în raporturile sale cu oamenii. Ceea ce îi va face viața şi mai luminoasă, şi mai plăcută.

1936

Despre respectul faţa de oameni

Iată ce întâmplare s-a petrecut la Leningrad.

Mai bine zis nu la Leningrad, ci în afara oraşului. În halta Parcul Aeronavigației.

Se pare că acolo, judecând după denumire, zboară aeroplane, umblă aviatori, vâjâie elici. Se pare că pe peronul acestei halte, pasagerii coboară cu un sentiment de mare satisfacție morală.

Dar această satisfacție se risipeşte în scurt timp precum fumul. Pentru că aici, de îndată ce cobori din tren, n-ai unde să mergi. Numai câmp şi mlaştină. Vara mai treacă-meargă, dar primăvara puteți să vă închipuiți cum e.

Aşa încât călătorii au prins prostul obicei de a merge aici pe traverse. Or pentru asta, ei sunt, desigur, amendați. Pasagerii însă nu se lasă şi continuă să meargă pe traverse.

Aşa stând lucrurile, în lupta împotriva acestui rău au fost aruncați doi oameni, un paznic şi un secretar.

Secretarul stă în ghereta lui şi scrie chitanțe. Paznicul umblă ca un apucat în jurul gheretei, şi cum ceva, te înhață. Adică îi reține pe cei care au mers pe terasament. Şi-i duce la gheretă. La gheretă li se ia amenda. Câte o rublă de căciulă. Totul e, ca să zic aşa, cum nu se poate mai bine, cum cere legea şi cum şi trebuie să fie. Dacă nu intrăm în amănunte în ce priveşte mlaştina.

Atât că secretarul are chitanțe pe o sumă mai mare decât amenda.

El aplică o amendă de o rublă, dar chitanțele lui sunt de trei ruble. Mă rog, te descurci cum ştii.

Vezi însă că secretarul şi paznicul nu-şi fac probleme cu asta. Ei au găsit o soluție. Adună în gheretă câte trei pasageri. Şi amendează dintr-o dată toată echipa. Şi totul iese de o precizie matematică. Încasează de la fiecare câte o rublă şi le dau la toți o singură, chitanță, împreunând, ca să zic aşa, inimile celor trei pe temeiul necazului lor comun.

Chestia e cât se poate de drăguță. Unde mai pui că e primăvară. Poate că străluceşte soarele. Natura îşi dă drumul. Mlaştina se acoperă de verdeață. În inimi se aprinde, ca să zic aşa, iubirea de oameni. Respectul față de demnitatea umană îți umple pieptul.

Chitanțele, însă, vezi bine, n-ai ce-i face, sunt de trei ruble. Au rămas probabil de la săriturile din mers din tramvai. Trebuiau şi ele folosite cumva.

Desigur, astfel de chitanțe uneori complică operația. Bunăoară s-au adunat doi contravenienți pasibili de amendă, dar al treilea ia-l de unde nu-i. Fireşte, va apare şi el odată cu trenul următor. Oricum, însă, e chestie de aşteptare.

Dar mai ales trebuie ca numărul total al pasagerilor amendați să se împartă la trei. Astfel totul e bine. Aşa, cifrele lor ies la țanc. Dar dacă asta lipseşte, atunci pardon de aşa aritmetică.

Iată însă că o dată numărul pasagerilor amendați nu se împărțea la trei. Nu era divizibil cu trei.

S-au poticnit aşa, la ei în gheretă, de dimineață. Doi pasageri stau şi aşteaptă, cel de-al treilea nu se arată. Când a apărut al treilea, odată cu el a venit şi al patrulea. Acum stă cel de-al patrulea şi aşteaptă. Lipsesc doi. Vine unul. Apoi iar o pereche. Şi aşa toată ziua. Până şi celor doi angajați li s-a acrit şi au devenit cam nervoşi. Dar n-au coborât steagul producției până seara.

Şi iată că au coborât din tren două persoane. Amândouă lucrează la „Elektrosila". Una e agronomul T. de la sovhozul uzinei, cealaltă – funcționara A.

Cele două persoane merg pe linie, fără a bănui ce necaz le paşte în ziua asta. Şi vezi, dau peste paznic. Şi paznicul le duce la gheretă.

La gheretă, apariția lor produce o mare bucurie. Întrucât aici stau în aşteptare doi inşi. Şi ăştia doi şi-l aleg imediat pe agronom. Aşa că se formează triunghiul necesar. Atuncea secretarul zice:

– Uite, acuma vă înțeleg, puteți pleca.

Funcționara zice:

– Şi eu ce fac?

– Dumneavoastră, zice secretarul, mai aşteptați puțin. Cum apar alți doi inşi, vă dau drumul. Ivanâci, zice, ia ieşi pe linie. Vezi, poate găseşti ceva. Să n-o reținem prea mult pe domnişoara.

Dar oricât s-a străduit paznicul, de data asta n-a putut să facă nimic.

Mai târziu, totuşi l-a adus pe unul rătăcit. Aşa că s-au făcut doi. A treia persoană, însă, lipsea. Ori poate că începuse să amurgească.

Atuncea paznicul, presimțind cam cum iese chestia cu aritmetică, fu oarecum cuprins de panică. Ieşi îndată pe terasament, dar iar nu găsi pe nimeni.

Secretarul, nemulțumit de paznic, ieşi singur ca să ia aer şi ca să vadă totodată dacă nu e cineva care merge pe terasament.

Dar în ziua aceea, cum am mai spus, parcă li se făcuseră farmece. Şi oricât s-au silit ei să-l găsească pe un al treilea, nu l-au putut găsi.

Atuncea secretarul, pe numele său Sumarokov, scoate un oftat şi zice:

– O să trebuiască să scriem două procese-verbale. Achitați dumneavoastră fiecare câte o rublă şi prezentați buletinele de identitate.

Cei doi au semnat procesele-verbale. În timpul ăsta, agronomul, care nu plecase, pentru că o aştepta pe colega sa, îi zice acesteia:

– Să scrii în procesul-verbal şi în privința chitanței de trei ruble.

Ceea ce colega lui a şi făcut.

Dar asta, nu ştiu de ce, l-a supărat pe secretar. I-a atins anumite corzi sensibile. Şi secretarul a zis:

– Nu voi admite nici un fel de propagandă inutilă şi nici un fel de scamatorii la căile ferate.

Şi zicând aşa, închise ghereta şi telefonă la miliție. Şi ceru să i se trimită un milițian.

Dar cum acesta întârzia să vină, secretarul îi conduse personal pe cei doi, escortați de paznic, la gară.

La gară, oamenii au protestat. Şi atunci secretarul, după ce a întocmit un nou proces-verbal, le-a dat drumul.

După un timp, agronomul primeşte o citaţie de la miliţia din Detskoe Selo. Este invitat să se prezinte acolo. Dar agronomul, fiind foarte ocupat, se prezintă mai târziu decât la ora indicată. Şi nu-l găseşte pe inspectorul de sector.

Atunci inspectorul îi scrie pe un ton şi mai energic.

„În caz, scrie, că nu vă prezentaţi la data de cutare, vă voi aduce sub escortă."

Dar agronomul, ca un făcut, n-a putut să se prezinte; fusese trimis la însămânţări la Gdovskie Slanţî. Şi acuma îi e şi lehamite să se întoarcă de-acolo în necunoscut.

Într-adevăr, e ceva trist în treaba asta. Nu ştiu cum, dar şi dintr-o parte, şi din alta e ceva grosolan şi jignitor.

Chestia e, zic eu, să se desfiinţeze mai degrabă chitanţele astea de trei ruble, măcar din respect pentru demnitatea umană.

N-are, zău, nici un haz supunerea asta oarbă în faţa hârtiei. Auzi, să aduni oameni până faci suma! De obicei se întâmplă invers. Dar aşa, zău, e ceva care te pune pe gânduri.

Cât despre cei doi lucrători aruncaţi în lupta împotriva mersului pe traverse, în loc să ne facă greutăţi cu birocraţia asta a lor, ar fi putut foarte bine în timpul ăsta să facă o cărare prin mlaştină. Ceea ce ar satisface în parte cerinţele spirituale atât ale călătorilor, cât şi ale lor înşişi.

Şi n-ar mai, fi atâtea ţipete, lacrimi, supărări şi amărăciuni.

1936

Povestea bolii mele

În primăvara anului 1938, revista „Krokodil" mi-a propus să scriu un foileton despre unele defecţiuni de la spitalele noastre regionale.

Drept material mi s-au pus la dispoziţie vreo douăzeci de scrisori de la cititori, primite de revistă şi de redacţiile unor ziare din Moscova.

Sarcina de a scrie un astfel de foileton putea fi îndeplinită în două feluri: să scriu fie un articol obişnuit de ziar, indicând adresele şi numele administratorilor în culpă, fie un foileton comic.

Am optat pentru cea de-a doua soluţie. Cititorul are în faţă un spital regional imaginar, unde sunt enumerate la modul şarjat defecţiunile reale semnalate de cititori.

Îndeplinirea în acest fel a sarcinii date îşi atinge ţelul nu mai puţin eficient decât indicarea concretă a unor adrese şi nume. Verificarea ulterioară a arătat că multe din defecţiunile surprinse în foiletonul nostru au fost grabnic înlăturate.

Nu-i mai puţin adevărat că unele din ele se mai menţin până şi în ziua de azi.

*

Ca să fiu sincer, eu unul prefer să bolesc acasă.

Desigur, nu încape vorbă, la spital poate e mai multă lumină şi e mai civilizat. Şi hrana, poate, e prevăzută să aibă mai multe calorii. Dar, cum zice-o vorbă, tot mai bine-i acasă.

Am fost dus la spital fiind bolnav de febră tifoidă. Ai mei credeau să-mi uşureze astfel suferinţele neînchipuite.

Dar nu şi-au atins scopul, pentru că am nimerit într-un spital nu ştiu cum mai altfel, unde nu mi-a plăcut chiar totul.

Oricum, s-a adus un bolnav, e trecut în registru, şi deodată bolnavul citeşte acest aviz pe perete: „Cadavrele se eliberează de la orele 3 la 4".

Nu ştiu alţi bolnavi, dar eu unul, când am citit avizul ăsta, era să cad jos. Gândiţi-vă, am temperatură mare, viaţa poate că abia se mai ţine în mine, poate că atârnă de un fir de păr, şi poftim – mi-e dat să citesc aşa ceva!

I-am spus bărbatului care mă înregistra:

– De ce, zic, tovarăşe felcer, afişaţi asemenea avize vulgare? Oricum, zic, pe bolnavi nu-i interesează să citească aşa ceva.

Felcerul, sau cine o fi fost el, s-a mirat auzindu-mă vorbind aşa şi zice:

– Ia te uită, e bolnav, abia mai merge, mai că nu scoate aburi pe gură din pricina fierbinţelii, şi dumnealui, zice, face la toate autocritică. Dacă, zice, ai să te faci bine, ceea ce mă îndoiesc, atunci să critici, că altfel chiar că o să te eliberăm de la trei la patru, aşa cum scrie acolo, şi atunci ai să vezi!

Am vrut să mă iau de felcerul ăsta, dar pentru că aveam temperatură mare, treizeci şi nouă cu opt, n-am stat la discuţie cu el. I-am zis numai:

– Ei las', maţ de clistir, mă fac eu bine, şi atunci ai să dai socoteală pentru atâta neobrăzare. Se poate, zic, să audă bolnavii asemenea vorbe? Asta, zic, le macină moraliceşte forţele.

Felcerul s-a mirat auzind pe un bolnav grav vorbind aşa de degajat cu el şi imediat a pus capăt discuţiei. Între timp a venit o soră.

– Haidem, zice, bolnavule, la punctul de scăldare.

Cuvintele astea m-au şocat şi ele.

– Mai bine, zic, i-ai spune baie, nu punct de scăldare. Aşa e mai frumos, zic, şi ridică moralul bolnavului. Eu, zic, nu-s cal, ca să fiu dus la scăldat.

Sora zice:

– Măcar că e bolnav, zice, dar observă tot felul de fineţuri. Probabil, zice, n-ai să te faci bine, pentru că prea îţi bagi nasul peste tot.

Între timp, sora m-a dus la baie şi mi-a spus să mă dezbrac.

Am început să mă dezbrac şi deodată văd că în cadă, deasupra apei, stă un cap. Şi deodată observ că în baie parcă e o babă, probabil o bolnavă.

Îi zic sorei:

– Unde m-aţi adus, nemernicilor, la baia femeilor? Aicea, zic, văd că cineva se scaldă.

Sora zice:

– E o bătrână, bolnavă. N-o lua în seamă. Are temperatură mare şi nu mai reacţionează la nimic. Aşa că dumneata dezbracă-te fără nici o jenă. Între timp, noi o să scoatem bătrâna din cadă şi o să-ţi turnăm apă proaspătă.

La care eu zic:

– Bătrâna nu reacţionează, dar eu poate că mai reacţionez. Şi nu-mi face absolut nici o plăcere să văd ceea ce pluteşte în cada asta a voastră.

Deodată vine iar felcerul.

– Prima oară, zice, văd un bolnav aşa de cusurgiu. Că asta nu-i place, că asta nu-i bine. Are pretenţii şi pentru că o bătrână pe moarte face baie. Dânsa are poate aproape patruzeci de grade şi nu mai ia seamă la nimic, şi vede totul ca prin sită. Şi în orice caz, la vederea dumitale n-o să zăbovească pe lumea asta cinci minute în plus. Nu, zice, mie îmi place mai mult când ne vin bolnavi în stare de inconştienţă. Cel puţin atuncea toate le sunt pe gust, sunt mulţumiţi de toate şi nu se angajează cu noi în dispute ştiinţifice.

În vremea asta, bătrâna din cadă prinde glas:

– Scoteţi-mă, zice, din apă, că de nu, zice, acuşi ies singură şi vă arăt eu vouă!

Aşa că cei doi s-au ocupat de bătrână şi mie mi-au spus să mă dezbrac.

Cât m-am dezbrăcat, au umplut numaidecât cada cu apă fierbinte şi mi-au spus să mă vâr în cadă.

Cunoscându-mi firea, nu mai stăteau la discuţie cu mine şi căutau să-mi facă voia în toate. Decât că după baie mi-au dat nişte rufe uriaşe, care nu-mi erau pe măsură. M-am gândit că mi-au vârât înadins aşa o garnitură nu pe măsura mea, dar pe urmă am văzut că asta era la ei ceva normal. La ei, de regulă, bolnavii scunzi umblau în cămăşi lungi, iar cei mari de statură, în cămăşi scurte.

Ba încă garnitura mea s-a dovedit a fi mai bună decât altele. Cămaşa mea avea ştampila spitalului pe o mânecă şi nu-i strică aspectul general, pe când la alţi bolnavi ştampila stătea uneori pe spate, ori pe piept, ceea ce şoca moraliceşte demnitatea umană.

Dar întrucât temperatura îmi creştea mereu, n-am mai stat la discuţie cu privire la obiectele astea.

M-au instalat într-un salon mic, unde se aflau vreo treizeci de bolnavi de tot soiul. Unii se pare că erau grav bolnavi. Alţii, dimpotrivă, erau în convalescenţă. Unii fluierau. Alţii jucau dame. Alţii umblau prin saloane şi citeau silabisind ceea ce scria la căpătâiul bolnavilor.

Am făcut gălăgie, cerând să vină medicul şef, dar în locul lui a venit felcerul acela. Eu eram tare slăbit, şi la vederea lui mi-am pierdut complet cunoştinţa.

Mi-am revenit, cred, abia după vreo trei zile.

Sora îmi zice:

– Dumneata, zice, ai un organism teribil. Ai trecut, zice, prin cele mai grele încercări. Ba chiar, zice, te-am pus întâmplător lângă un geam deschis, şi dumneata, cu totul surprinzător, ai început să te întremezi. Acuma, zice, dacă n-ai să te molipseşti de la bolnavii vecini, o să te putem, zice, felicita din toată inima că te-ai însănătoşit.

Vezi însă că organismul meu nu s-a lăsat atins de alte boli, şi numai cu puţin înainte de a ieşi din spital m-am îmbolnăvit de o boală de copii – de tuse măgărească.

Sora zice:

– Te-ai molipsit din pavilionul vecin. Acolo avem secţia pentru copii. Probabil că ai fost neatent şi ai mâncat dintr-o farfurie din care a mâncat un copil bolnav de tuse măgărească. Uite aşa te-ai îmbolnăvit.

Altfel, organismul meu a rezistat şi am început din nou să mă întremez.

Curând m-am făcut bine. După o lună am ieşit din spital. Şi acum bolesc acasă.

1938

O istorioară instructivă

Iată ce mi-a relatat un lucrător din transportul orăşenesc.

Trebuie să spun că istorioara pe care mi-a povestit-o el e instructivă nu numai pentru transporturi. Ea e plină de învăţăminte şi pentru alte sectoare ale vieţii noastre.

Iată de ce ne-am gândit să solicităm atenţia onorabililor cititori cu această, ca să zic aşa, fabulă, în chipul unui mic foileton.

La o direcţie făcea serviciu un salariat destul de important, pe nume K.

Vreme de douăzeci de ani, el a ocupat posturi importante în direcţie. Un timp, imaginaţi-vă, s-a aflat în fruntea comitetului sindical. Pe urmă s-a strecurat în postul de preşedinte al consiliului de conducere. După aia a mai condus nu ştiu ce.

Pe scurt, în toţi cei douăzeci de ani, el a fost văzut pe culmile vieţii. Şi toată lumea s-a obişnuit cu asta. Şi nimeni nu se miră că e aşa. Mulţi îşi ziceau: „Aşa şi trebuie să fie”.

Desigur, K. nu era inginer sau tehnician. Nu avea nici un fel de studii de specialitate. De altfel, în ce priveşte studiile, se pare că în direcţia asta stătea prost de tot.

Nu ştia să facă nimic deosebit, nu cunoştea mai nimic şi nici măcar nu avea o scriere frumoasă.

Totuşi se bucura de multă consideraţie, era stimat, se puneau speranţe în el şi aşa mai departe.

Era deosebit de necesar atunci când aveau loc şedinţe. Aici, ca să zic aşa, se simţea la largul lui. Trântea tot felul de cuvântări, rostea fel şi fel de cuvinte, aforisme şi lozinci. Deschidea fiecare şedinţă cu un cuvânt introductiv ba despre una, ba despre alta. Şi toţi credeau că fără el, lumea s-ar duce dracului.

Toate cuvântările lui erau, desigur, stenografiate pentru posteritate. Ba la jubileul său de douăzeci de ani s-a gândit chiar să-şi publice cuvântările în broşură. Dar întrucât în ultimul timp, din hârtie se fabrică intens farfurioare şi păhărele pentru îngheţată, pentru broşura lui n-a ajuns hârtie. Altfel i-am fi citit cu interes cuvântările originale şi ne-am fi minunat ce fel de oameni există pe lumea asta.

Oricum, însă, s-a hotărât ca jubileul lui să fie sărbătorit cu un fast deosebit. Şi chiar s-a cumpărat o servietă, cu o plăcuţă pe care au fost gravate aceste cuvinte: „Dumneavoastră care... douăzeci de ani... şi aşa mai departe... Noi pe dumneavoastră... dumneavoastră pe noi... Mersi... Etcetera, etcetera...”

Mă rog, ceva cam în genul ăsta.

Dar festivitatea nu a avut loc, deoarece între timp s-a petrecut un eveniment care a făcut să scadă vizibil semnificaţia jubileului apropiat.

Iată ce s-a întâmplat la ultima şedinţă.

Omul nostru abia şi-a rostit cuvântarea. A rostit o cuvântare caldă, înflăcărată; vezi dumneata – muncitorii... munca... muncesc... vigilenţă... solidaritate...

Şi, obosit de cuvântarea sa, s-a aşezat în ropotul de aplauze pe locul său, alături de preşedinte, şi a început să-şi plimbe distrat creionul pe hârtie.

Şi deodată, închipuiţi-vă, se ridică unul, un vatman. Îmbrăcat excepţional de curăţel, într-un costumaş gri, cu o floare la butonieră.

Omul ăsta se ridică şi vorbeşte aşa:

– Adineauri am ascultat convingătoarea cuvântare a tov. K. Am dori să-l întrebăm: ce a vrut să spună cu asta? De douăzeci de ani îi auzim vocea de tenor: ah, muncitorii, ah, munca, ah,

ba una, ba alta. Dar permiteți-mi să vă întreb ce este acest K. în sectorul nostru de muncă? Ce e: tehnician, inginer, sau artist de operă, trimis aici la noi cu un anume interes? Sau dacă ştie să facă ceva? Dar vezi că el nu ştie să facă nimic. Nu fice decât că rosteşte cuvântări fără nici un conținut. Or noi, închipuiți-vă, am crescut mult în aceşti douăzeci de ani. Mulți din noi au studii de şapte clase. Iar unii au absolvit zece clase. Şi dânşii ar putea să-l învețe ei câte ceva pe stimatul tovarăş K., întrucât vatmanii sunt azi de altă formație. Mai înainte vreme, da, vatmanul ştia numai să răsucească manivela motorului, în prezent, vatmanul e un fel de specialist, care ştie şi să deseneze o schemă de motor, şi să țină o cuvântare politică, şi să dea o lecție de trigonometrie oratorului nostru K.

S-a stârnit rumoare. Țipete. Exclamații.

Preşedintele a cam sfeclit-o. Nu ştie cum să reacționeze.

Exclamațiile continuă: „Just!" „Absolut just!" „Afară cu acest K.! "

Atuncea se ridică unul şi zice:

– Nu, nu trebuie ca faimosul nostru orator să fie dat afară, întrucât dânsul a activat pe tărâmul său timp de douăzeci de ani. Dar e mai bine ca el să stea la comitetul sindical şi să lipească timbre acolo, decât să rostească cuvântări moralizatoare la şedințele noastre de producție.

Se auziră din nou strigăte: „Just!"

Unul, cam pornit să sară peste cal, s-a ridicat şi a zis:

– Probabil că acest K. şi-a scornit o lozincă pentru el: decât să duci tu ceva în cârcă, mai bine să-i mâi din urmă pe alții. De-aia a şi ajuns în fruntea noastră.

Atunci preşedintele l-a întrerupt pe vorbitor şi a zis:

– Să nu ofensăm persoanele.

La care toți s-au uitat numaidecât la acest K. Toți se gândeau să vadă pe fața lui indignare, indispoziție, tulburare. Dar n-au văzut nimic din toate astea.

K. s-a ridicat, a zâmbit şi, scărpinându-se după ceafă, a zis:

– De fapt, de ce v-ați legat de mine? Ce vină am eu? Voi m-ați promovat, ceea ce m-a mirat întotdeauna. De la bun început v-am spus că nu mă pricep la nimic în munca voastră. Mai mult decât atât, am început să vă conduc deşi eram aproape cu desăvârşire analfabet. Ba şi acum, ca să fiu sincer, fac câte şase greşeli la două rânduri.

La care toți au izbucnit în râs. A râs şi K.

Apoi a zis:

– Stau, zău, şi mă minunez. Am trăit douăzeci de ani ca-n basme.

Atuncea se ridică un taxator şi zice:

– Aicea e ca la Puşkin... Cu aşa negustorie, halal să-i fie. Acuma fluieră a pagubă.

Închizând şedința, preşedintele spuse:

Acuma fluieră a pagubă pentru că vreme de douăzeci de ani le-a tot dat povețe la alții, dar el n-a învățat nimic.

1939

PANTELEIMON ROMANOV

Versiune românească
de ECATERINA ŞIŞMANIAN

Insigna

Pe stradă, în fața ușii comitetului de bloc, ciopor de lume, se înghesuie de la șase dimineața. Unul stă cu o listă și-i notează pe cei care se apropie.

Un milițian cu revolver trece pe-acolo și strigă:

– Pe-ai voștri să-i mânați în piață, că acolo vi se spune ce și cum. După muncă, toți cei care au lucrat capătă insigne.

Apoi pleacă.

– De ce se adună lumea, maică? întreabă o bătrână de vreo șaptezeci de ani, care sa apropiat între timp.

– Cum, nu te-ai înscris încă? se indignează un flăcău cu cizme tari și cu haina la două rânduri.

– Nu, maică...

– Ce mai caști gura! Acuși ne mână. Înscrie-te degrabă.

– Doamne, cât pe ce să întârzii! se înspăimântă bătrâna, trecând mai la o parte, după ce s-a înscris. Mi-e capul buimac, m-au bușit toată.

– Mai e mult până să ne mânați? se aud glasuri pline de nerăbdare.

– Da' unde ne duce?

– Naiba să-i știe unde. Te cară de colo-colo...

– Nu cară pe nimeni și nici la naiba știe unde, i-o retează un bărbat cu obrazul ras, îmbrăcat într-o manta militară, ci toți cetățenii conștienți sunt chemați să participe la sărbătoarea muncii.

Ceilalți se uită la el cu spaimă și tac. Numai o precupeață, în rochie de stambă și cu băsmăluță la gât, zice:

– Mai bine ne-am vorbi cu toții și n-am merge nicăieri; auzi, ce le dă prin cap!

– Da' mergem voluntar, sau obligatoriu?

– Voluntar, răspunde cel cu lista, câte un ins de fiecare locuință.

– Da' dacă nu te duci, ce se întâmplă?

– Dracu' știe... Cică au să ne elibereze nu-șce insigne.

– Da' ăl de n-are insignă ce pățește?

– Eu de unde să știu, ce te-ai legat de mine, întreabă-i pe comuniști. N-ajunge că-i mân, afurisiții, mai trebuie să le dai și lămuriri. Și așa-s năuc de cap.

Precupeața în rochie de stambă se gândește cât se gândește apoi spune:

– Mai bine ne-am înțelege cu toții și n-am merge.

– Tu aici te înțelegi, da' pe strada ailaltă nu se înțeleg și o nimerești cu oiștea-n gard, se amestecă un fost băcan, cu cizme de lac ponosite.

– Și-apoi mai e și insigna, adaugă careva din mulțime. Dracu' știe, s-ar putea să n-aibă nici o însemnătate, da' poate că fără ea n-ai trecere pe nicăieri. Uite, de pildă, cică în curând or să se dea galoși. Vii să cumperi – „Prezentați insigna. N-aveți? Prea bine, nici noi n-avem galoși pentru dumneavoastră."

– Asta încă n-ar fi nimic; dar dacă te șterg de tot? zice unul.

– De unde?

– Ei, frate, găsesc ei de unde!

– Gata, isprăviţi cu vorba şi haidem în piaţă. Încolonarea!

– Curat ca la paradă, se aude un glas batjocoritor.

– Acum mai e cum mai e... Dar data trecută ne mână un comunist, şi-apoi ne-a pus să cântăm cântece, de mai mare chinul.

– Alinierea! strigă omul cu lista, şi se dă cu spatele până-n mijlocul străzii, la fel cum îşi ia distanţă un comandant care se pregăteşte să-şi conducă regimentul la paradă.

– Matale, bătrâno, ce te vâri ba încoace, ba încolo? Odată ce s-a dat comanda de aliniere, înseamnă că trebuie să te aşezi în rând. Mergeţi pe mijlocul străzii; ce vă tot suiţi pe trotuar?

– Of, Doamne, maică!...

– Înainte marş! Iar v-aţi cocoţat pe trotuar? Ce mai nărozi!...

– Păi eu îs însărcinată...

– Atunci de ce te mai învârti pe aici! Zeloşi, nevoie mare, când nu trebuie. S-a zis limpede – câte un ins de fiecare locuinţă, da' ei s-au adunat dracu' ştie câţi.

– Păi nimeni n-are chef să rămână fără galoşi, rosteşte careva în surdină.

– Du-te acasă, ţi s-a spus doar... o sfătuiesc cei din jur pe femeia însărcinată.

– Mă tem că n-au să-mi dea insigna.

– Le-au luat minţile cu insigna lor, blestemaţii. Băbuţo, ţine pasul!

Când să ajungă în piaţă, le iese înainte o altă echipă, cu orchestră şi cu drapele roşii. Oamenii păşesc, vorbind între ei, au feţele vesele şi flutură prietenoşi basmale şi şepci.

– Pe ăştia i-au şi procopsit, spune fostul băcan.

Deodată, cei din faţă se opresc.

– Ce v-aţi poticnit! strigă cei din urmă, ridicându-se în vârful picioarelor.

– Păi nu ştiu încotro să ne mâne mai departe. S-au dus să întrebe.

– Mai bine era să fi adus lopeţile de cu seară şi să ne fi găsit o treabă din timp, că am fi scăpat cu toţii în două ceasuri, se amestecă un bărbat pletos. Pe când aşa, stai şi aşteaptă.

– Să mi se usuce mâinile dacă mă ating de lopată, se jură precupeaţa în rochie de stambă.

– Ştim noi cum împart ăştia lopeţile – aduc câte una la cinci inşi şi, treaba ta, descurcă-te.

– Slavă Domnului că-i aşa, baremi nu-ţi spurci mâinile cu asemenea muncă.

– Nu-i chiar slavă Domnului! Au să zică pe urmă: n-ai lucrat – nu capeţi insignă.

Precupeaţa tace încruntată, apoi, după o clipă, începe iar:

– Nu-s eu vinovată că n-au lopeţi, da' de venit am venit, aşa că trebuie să capăt insigna.

– Încearcă de te înţelege cu ei. Au să-ţi zică: n-aveai decât să lucrezi cu rândul.

– Au adus lopeţi! Înhaţă, nu căsca gura, strigă grăbit careva.

Toţi se reped la căruţă. Şi, înaintea tuturor, precupeaţa în rochie de stambă prinde coada unei mături pe care o ţinea altă femeie.

Braţe, lopeţi, mături se agită în aer. Se aud strigătele speriate ale oamenilor ce se îmbulzesc în jurul căruţei.

– Ce faceţi? Aţi căpiat? Hei, muiere, a dat strechea în tine? Păi aşa îi smulgi braţele, strigă câţiva la precupeaţă.

Un miliţian înhaţă două femei pe la spate, de poalele fustei, şi le trage înapoi:

– Aveţi tot timpul! Staţi! Opriţi-vă!

– Au turbat de-a binelea! Nu ştiu care a mai pomenit aici de galoşi! Adevărată pacoste, zău aşa!

Cel cu obrazul ras şi cu manta militară a fost trântit la pământ din prima clipă şi, ca să nu-l strivească, s-a băgat sub căruță şi se uită de-acolo.

– Aşa-i trebuie, să nu mai țină predici, diavolul, strigă careva.

Precupeața în rochie de stambă şi-a cucerit până la urmă o lopată, iar altă, care-şi zdrelise mâna, încercând să i-o smulgă, o amenință cu pumnul, de după căruță:

– Las' că-ți arăt eu să mai smulgi lopeți din mână, scârbă neruşinată ce eşti. Ai căpiat de rupi mâinile la oameni?

– Să nu te vâri înaintea altora! Dumneaei vrea să înhațe totul numai pentru ea.

– Înainte marş!

– Şi acum poftim de bate străzile – om în toată firea, tată a trei copii, spune un coşar cu mătura pe umăr.

După vreo cincisprezece minute se opresc din nou în dreptul pieții.

– De ce-ați stat iar?

– Am ajuns. S-a dus ăla să întrebe, dar se vede că iar nu-i ceva în regulă.

Se uită cu toții spre piață unde mătură, râzând şi vorbind între ei, bărbați şi femei cu fețele asudate.

– Ce mai veselie! Rosteşte băcanul ironic. În loc să se înțeleagă cu toții şi să plece, stau de-şi îndoaie spinările. Eh, neam de gloabe!...

– La ce i-ai mânat încoace? strigă din piață un bărbat înalt cu lopata în mână.

– Da' eu ce ştiu?... Mi s-a spus să-i aduc aici...

– Păi ce, ălora de acolo le cântă greierii în cap, că-mi trimit a treia echipă? Eu nici cu dracii ăştia de aici nu ştiu ce să fac.

– Ce facem, o luăm înapoi? îl întrebă oamenii pe şeful echipei.

Acesta se apropie încruntat şi nu catadicseşte să răspundă. Apoi scoate batista, îşi şterge fruntea asudată, se uită fără țintă într-o parte şi în alta şi flutură nehotărât batista de-a lungul străzii, cu un aer posomorât:

– Dați-i drumul, pornim!...

– De cu seară trebuia să ne fi găsit o treabă, rosteşte din nou bărbatul cel pletos.

– Data trecută tot aşa ne-au canonit. Au adunat la lume cu ghiotura, da' nu găseau nimic de făcut şi pace. Ne-au plimbat pe la toate barierele. Am umblat până la şase seara. Noroc că s-a nimerit un responsabil cumsecade, de ne-a dat până la urmă insignele.

– E ceasul douăsprezece şi voi umblați de colo-colo ca nişte lunateci! Le strigă un militar, trecând grăbit, călare, prin piață, aidoma unui vechil care controlează muncile câmpului pe moşie. Nu v-ați găsit nicăieri un rost?

– Ce să facem dacă ne alungă de peste tot, răspunde ursuz şeful echipei.

– Nu lucrați cu mintea neam, de-aia vă alungă. Ia-o înapoi. Şi de ce mergeți ca muții?

– Vezi, dacă am fi nimerit la ăsta, precis ne-ar fi pus să cântăm, spune băcanul. Pesemne că-i dintr-ăia.

– S-aştepți mult şi bine că n-o mai iau înapoi, mormăie şeful echipei, după ce militarul a dispărut după colț. Şi porneşte înainte cu ai lui.

Zărind o casă dărâmată în colțul unui maidan, se opreşte şi strigă:

– Cărați cărămizile lingă gard şi astupați gropile. Da' mai cu spor că, dacă nu isprăviți până la trei, nu vă dau insigne.

– Slavă ție, Doamne, în sfârşit ne-am găsit un rost!

– Bine că am dat de căsuța asta, că altfel rătăceam până seara.

Ard cu toții de nerăbdare să se apuce de lucru. Unul sapă cu lopata, iar alți cinci stau la coadă în urma lui şi-i strigă:

– Ți-ajunge, nesățiosule, să tot sapi!

– Ăsta dacă a pus mâna pe lopată nu i-o mai smulgi! Lăsați-o şi pe bunicuța să sape nițel, respectați-i bătrânețile.

Câte unii, care se nimeresc să treacă pe lângă ei, îi bruftuluiesc:

– Zeloşi, nevoie mare... Ce mai nătăfleți...

Munca s-a terminat şi au început să se împartă insignele, dar n-au destule ca să-i dea şi băbuței.

– Ce-ți mai trebuie insignă, când ai peste şaizeci de ani – puteai nici să nu vii.

– Doamne, maică, păi matale m-ai înscris. Uite, a văzut toată lumea.

– Nu ți se cuvine. Ai priceput? Care are peste şaizeci de ani e scutit de muncă. Câți ani ai?

– Merg pe şaptezeci şi unu, maică.

– A căpiat băbuța de s-a prezentat.

– Mi-e capul buimac, nu mai pricep nimic, se vaită bătrânica.

– Acum putem merge pe trotuar?

– Puteți...

– Insigna s-o prind în piept, sau cum să fac? întreabă gravida.

– Asta te priveşte personal.

Toți se întorc acasă în grup vesel, cu insignele în piept, şi se uită chiorâş la trecătorii care n-au insigne.

– Dumnealor se plimbă, se tem să nu facă bătături ia mâini, spune precupeața. Nu înțeleg de ce se poartă cu mănuşi cu ei. Ar trebui să-i prindă pe stradă şi să-i trimeată.

Bătrânică păşeşte grăbită în urma tuturor şi murmură:

– Uite, mi-e capul buimac, nu mai pricep nimic...

1920

Pomană creştineasca

Un şir lung de sănii unduiau prin zăpadă, prăvălindu-se la hârtoape. Se îndreptau spre oraş, la târg. În sania din față, şedea o femeie cu şal mare, pufos, înfofolită atât de tare, că ai fi zis că-i o momâie, din care pricină abia dacă se mai putea întoarce ori de câte ori o strigau din săniile de la spate.

– Cumătră, hei cumătră, ian opreşte nițeluş, o chemă din urmă o altă femeie, însoțită de un băiețandru care stătea în genunchi şi tot trăgea de hățuri biciuind călutul, care se dădea când într-o parte, când într-alta, speriat de zăpada adâncă. Băiatul se tot căznea să întreacă prima sanie.

Femeia cu şalul pufos opri fără să se întoarcă. Cealaltă sanie o ajunse din urmă.

– O-o, măicuță, tu erai, Stepanovna? o întrebă femeia din spate care, pe sub broboada uriaşă, mai avea fruntea legată cu o basma albă, împăturită, ca s-o ferească de vânt.

– Eu, maică.

– Fedka, tu du-te, că eu trec lângă Stepanovna, spuse cea din spate. Luă din sanie o boccea, veni fuga şi se prăvăli în sania cumetrei, apoi se ghemui lângă ea, cu poalele cojocului strânse sub şezut.

– Te duci la târg? întrebă noua venită, pipăind cu mâna un săculeț.

– Nu, îi duc în dar cucoanei mele un codru de pâine albă.

– Da' ce, o duce rău?

– Tiii, tare rău, fereşte-ne Doamne! Cucoana-i gingaşă ca o trestioară, înainte vreme nu ştia ce-i aia muncă, da' acu' aprinde singură focul în sobă, cară oalele de tuci. De Pocroave, tocmai mă pregăteam să plec la oraş şi-aşa o jale m-a apucat când mi-am amintit de ea, drăguța, că nu mai puteam de oful ei...

– Nu spune, şi eu la început n-am fost în stare să închid ochii trei nopți la rând.

– Da... M-a apucat jalea şi hai, îmi zic, să-i duc un dar. Iar dânsa, când a văzut bocceluța, pune-te pe plâns. Şi eu după ea. Pe urmă s-a uitat lung, lung la mine şi la bătrânul meu şi a zis, ca şi când ar fi vorbit de una singură:

„Ce fel de oameni sunteți, la urma urmei?..." Şi se ținea cu mâna de cap.

„Păi suntem de-ai dumneavoastră, măicuță, din Sonino, zic eu, sau nu ne mai recunoaşteți". Şi chiar că m-a apucat spaima:

„Te pomeneşti, îmi zic, că i s-au rătăcit mințile."

– Păi de ce, ați mătrăşit-o şi voi pe-a voastră?

– Am mătrăşit-o, măicuță. Totul i-am luat, până la ultimul fir. Din lucruri unele s-au spart, altele le-au cărat oamenii. Eu am apucat să iau, uite, numai şalul ăsta. Cu atâta m-am ales din bunul ei, drăguța de ea. Şi pe ăsta l-am luat numai ca să nu ajungă pe mâinile unor oameni haini. Ei, şi mai am ce mi-a mai dat ea singură, mai înainte.

– Era darnică?

– Păi cum nu, era darnică mândra noastră, la ea puteai să vii şi să ceri ce-ți pofteşte inima. Nu s-a întâmplat o dată să spună că nu-ți dă, răspunse cu foc femeia cu şalul pufos şi se întoarse către cumătră.

– Uite şi eu, tot aşa, îi duc stăpânei mele. Şi pe ea au mătrăşit-o. Da' noi, pot să spun că ne-am căpătuit bine.

– Aveți picioare mai tinere, de-aia. Eu nu mai sunt bună de nimic, rosti femeia cu şalul pufos.

– Da', cu toate că apucăm, fără să mă uit, tot ce-mi cădea sub mână, până la urmă am strâns lucruri, nu glumă. Uite, sub zeghea asta am şuba ei de vulpe. Şi dânsa om bun, nimic de zis. Prin alte locuri boierii umblau cu nasul pe sus de nu te lăsau, să te apropii. Da' dânsa, când se întâmplă să vin, nici una, nici două: „Bea un ceai, Ivanovna". Mereu îmi dădea să beau ceai.

Sania intră în oraş. De o parte şi de alta se perindau garduri, prăvălii cu uşi ferecate, felinare, colțuri de stradă.

– Ține un pic hățurile, drăguță, se rugă femeia cu şalul pufos. Îşi desfăcu în grabă şalul şi-l vârî sub țol. Pe urmă apucă bocceaua şi alergă săltat spre portiță.

Peste vreo zece minute se întoarse cu ochii plânşi.

– Ei, ce-i? o întrebă femeia cu basmaua albă, trecându-i hățurile şi uitându-se la ea cu nelinişte.

– Nu mai am putere în mine s-o văd ce viață duce, răspunse cealaltă, plângând şi suflându-şi nasul în colțul basmalei. Spărgea lemne singură. Intru în curte, întreb unde-i cucoana

Alexeevna. Când colo, era chiar dânsa. Nici n-am recunoscut-o: pe cap cu o băsmăluţă subţirică, în picioare pâslari de mujic... Cum am văzut-o, m-a şi podidit plânsul…

După ce se depărtară la o oarecare distanţă de casă, femeia se uită înapoi, scoase şalul de sub ţol şi se înfăşură cu el.

– Pe urmă ne-am dus în casă, iar copilaşii, când au văzut pâinea albă, numai ce li s-au aprins ochişorii. S-au repezit la mine, de parcă ar fi venit a doua lor mamă. Dânsa le-a tăiat câte o feliuţă, pe urmă s-a aşezat lângă mine, şi-a lăsat capul pe umărul meu şi dă-i şi plângi. „Vezi şi tu...” zice. „Văd, zic eu, sărăcuţa de tine, văd, frumoasa mea. Văd ce-ai ajuns... Doamne...”

Femeia tăcu, înghiţindu-şi lacrimile, şi întoarse capul.

– Mare păcat, mare păcat... Şi de unde pedeapsa asta, Doamne!

– Numai Dumnezeu ştie.

– I-au călcat şi casa?

– I-au luat tot, până la ultimul capăt de aţă, răspunse femeia cu şalul pufos şi se aplecă peste marginea saniei ca să-şi sufle nasul de atâta plâns.

– Drăguţă, opreşte lângă căsuţa aia albă, se rugă tovarăşa ei şi se apucă să-şi scoată în grabă zeghea, apoi şuba de vulpe. Rămase într-un cojocel rupt şi, apucând bocceluţa, alergă la rândul ei până la portiţă.

Femeia cu şalul pufos rămase să aştepte şi se apucă să cerceteze şuba de vulpe. Peste cinci minute cealaltă se întoarse, ştergându-şi cu mâneca urmele de lacrimi.

– Ei, cum îi?

Femeia cu basma se mulţumi să dea din mână.

– Plânge şi ea, plâng şi eu. Am văzut-o, şi parcă o vedeam pe sora mea bună. Atâta i-am spus: „Măicuţă! Oropsita mea!”... Şi pe loc mi s-au umplut ochii de lacrimi de n-am mai putut scoate o vorbă.

– Of, Doamne Dumnezeule, Mikola preamilostivule... rosti cu un oftat adânc femeia cu şalul pufos, de unde năpasta asta!

Amândouă căzură pe gânduri şi tăcură îndelung...

1918

Tunica albastră

Cu puţin timp înaintea alegerilor în comitetul agricol, în sat apăru un ins cu tunică albastră şi cizme de lac, cu mustăţi mari şi bărbia rotundă, rasă.

Veni la şcoală unde aveau loc alegerile. Oamenii îl măsurară duşmănoşi, cu priviri chiorâşe, întrebându-se unii pe alţii:

– Al cui o fi?

– Păi, cică-i feciorul lui Andreev, ăl de-a ieşit din obşte. Acu’ vreo douăzeci de ani şi a plecat la Sevastopol.

– L-a întâlnit acolo cumătru-meu din slobozie. Făcea slujba la jandarmi, parcă, aşa zicea.

– Da, se poate. Are tunică albastră.

– Ăi de-acolo l-or fi aflat ce poamă e şi n-are trăi cu dânşii; de-aia a şi întins-o încoace.

– Las’ că nici la noi nu face purici mulți.

– Mulți pungaşi de-ăştia umblă creangă, de colo-colo. Ar face bine să-şi ia cât mai degrabă picioarele la spinare şi s-o şteargă de-aicea.

Străinul stătea de vorbă cu băcanul, preşedintele sovietului, în fața ferestrei din încăperea cea mare a şcolii, unde se afla şi masa pentru prezidiu. Oamenii îl măsurau tăcuți, cu priviri bănuitoare, duşmănoase.

– Se cunoaşte după mustăți din ograda cui a picat motanul ăsta, zise careva.

– Mai cu seamă îți dă de bănuit tunica asta! Postav albastru, afară de jandarmi, nu mai purta nimeni.

– Şi-a scos epoleții şi vrea să ne ducă. Nu-ți merge, măi frate, că pe-aicea nu-s proşti.

Deodată, toți întoarseră capul; necunoscutul se apropie de masa prezidiului, ciocăni cu creionul, ca şi cum ar fi cerut să se facă linişte, aşteptă o clipă să se potolească lumea şi-şi plimbă ochii de la răsuflătoare la ceasul din perete, apoi la propriul său ceas pe care-l scoase din buzunar.

În odaie se lăsă tăcere. Toți îşi ațintiră privirile asupra necunoscutului.

– Curat ca la depunerea jurământului, rosti în surdină cineva din spate. Ce l-aş mai lua de guler, să-l scot de la masa aia...

– Tovarăşi! Rosti noul venit cu glas sonor, calm şi plin de siguranță. Vă rog să-mi acordați cinci minute atenția dumneavoastră, după care începem alegerile.

Mulțimea din fundul sălii veni mai în față. Scoțându-şi căciulile, oamenii se înghesuiră, în semicerc, în jurul mesei, ca la citirea unui manifest.

– M-am născut aici, aici am crescut, sunt consătean de-al vostru şi am venit să muncesc în ținutul meu de baştină. Fiecare e dator s-o facă în vremurile grele prin care trecem.

– Dă-i înainte cu minciuna... se oțărî în fundul sălii fierarul, cu glasul pe jumătate.

– Mă primiți în obştea voastră, oameni buni?

Țăranii aveau de gând să tacă, dar, întrucât necunoscutul îşi rostise întrebarea cu ochii la Feodor, care şedea acolo, cu cojocul sfâşiat la umăr, acestea, fără voia lui, numai fiindcă nu se cade să nu răspunzi când eşti întrebat, aruncă în silă:

– Mă rog, pofteşte.

– Te primim, de ce nu... îl sprijiniră şi ceilalți, cu totul împotriva voinței lor, doar fiindcă unul apucase să spună şi ți-era peste mână să taci. Până şi fierarul care, de lângă sobă, unde stătea, îl amenințase furios cu pumnul pe Feodor, rosti:

– Cum să nu, bucuroşi...

– Iată, tovarăşi, la dumneavoastră, aici, se organizează comitetul agricol. Pentru dumneavoastră ăsta-i un lucru nou şi nu mă dau în lături să vă ajut.

– Mai bine te-ai duce dracului, cât mai ai timp, bombăni fierarul, atât de tare încât cei din jur se uitară la el.

– Ajutoare de-astea câte vrei... rosti ursuz sobarul către şelar, care se înghesuia împreună cu el pe un colț de laviță. Băcanul se apropie şi el de masă, lângă noul venit.

– Îl propun candidat, în fața adunării, pe tovarăşul Lomov, pentru funcția de preşedinte al comitetului.

– Mă rog... îi scăpă pe negândite lui Feodor, după care, aruncând o căutătură speriată către fierar, dădu din mână şi se aşeză pe altă laviță, mai încolo.

– Afurisitul dracului! îl ocări fierarul, apoi răcni aproape furios:

– Mă rog!

De pe lavița lui, Feodor zări de astă dată mai mulți pumni care-l amenințau.

– De la primele vorbe să-i fi dat câteva peste ceafă, să-şi ia tălpăşița de-aici, spuse şelarul către sobar care rostise „mă rog” cu totul împotriva voinței sale şi acum se uita cu ură la Feodor.

– Ce mai: dacă are tunică albastră, e limpede.

– Şi ce aere-şi dă, ai zice că-i vreun şef din ăia mari... ba mai ciocăneşte şi cu creionul, cârteau câțiva într-un colț mai lăturalnic.

– S-a învățat să comande...

– Las’ că la noi îi piere cheful, făcu Andriuha, aşezat cu spatele la prezidiu, pe o laviță, lângă Feodor pe care şi-a pus în gând să-l păzească.

– Tovarăşi! Se auzi iar glasul ferm şi măsurat de la prezidiu.

Câțiva, ca şi cum ar fi protestat, continuară să vorbească, dar noul preşedinte al comitetului agricol bătu în masă cu vârful creionului. Toți tăcură, ațintindu-şi privirile asupra lui.

– Ciocăne întruna cu creionul, cu asta ne ține în mână, diavolul, mârâi fierarul.

– Tovarăşi! Vă propun să centralizați fondurile băneşti în mâinile unei persoane alese de dumneavoastră, care să dea socoteală în fața obștii. În caz că vreți să evitați o cheltuială în plus, pot să iau această sarcină asupra mea şi să prezint rapoarte săptămânale.

– Mă r... apucă să zică Feodor. Dar păzitorul său, Andriuha, se grăbi să-i tragă un ghiont în spate, încât Feodor, cu răsuflarea tăiată, îşi înghiți vorba.

Băcanul veni iar lângă Lomov şi, întrucât oamenii începură să lărmuiască în jur, împotrivindu-se, luă creionul din mâna preşedintelui proaspăt ales şi ciocăni cu el în masă.

– De unde au mai deprins şi obiceiul ăsta, blestemații! făcu fierarul.

– Acuşi ai să vezi cum mi ți-i duce de nas pe nătărăii ăştia, de mai mare dragul.

– Ce le-aş mai smulge din mână creionul ăla!

– Propun să-l rugăm pe tovarăşul Lomov să ia asupra lui această obligație, ca să evităm cheltuieli inutile. Cine este pentru, să ridice mâna.

Oamenii tăceau.

– Naiba să-l ştie de unde a picat, îl vezi la față pentru întâiaşi dată şi să-i dai pe mână bani, rosti încet Ivan Nikitici, sobarul, zâmbind a batjocură şi clătinând din cap.

– Trecem la vot individual. Ivan Nikitici, care-i părerea dumitale?

Sobarul se uită în jur, descumpănit.

– Păi, ce părere? Că doar nu de mine-i vorba. Ce zic alții zic şi eu...

– Cu alte cuvinte eşti de acord să-l însărcinăm pe tovarăşul Lomov.

– Fie şi aşa, încuviință Ivan Nikitici.

Şi, în timp ce băcanul se adresă celorlalți, trase un scuipat şi-i întoarse spatele.

– Astea-s şolticării curate! Îi spuse el şelarului. Auzi la el, cică-i vot individual. Păi, el, diavolul, vede bine că nu-s de acord şi dinadins a început-o cu mine.

– Se pricep să umble cu şoalda. Tunica aia albastră li s-ar potrivi la amândoi.

– Chiar aşa.

– Tovarăşi, urmă băcanul, ca s-o scurtăm, întreb pe toată lumea odată; care-i împotrivă să ridice mâna.

Țăranii tăceau nemişcați.

– ... în unanimitate.

Şi băcanul tăie aerul cu mâna.

– Declar şedința închisă.

Oamenii se ridicară în silă şi începură să se împrăştie.

– Am nimerit-o bine... spuneau ei la ieşire. Ce lume neroadă! Păi pe un ticălos ca ăsta nu-l laşi nici să-ţi calce pragul, darmite să-l alegi.

– Ăsta de cum a venit trebuia luat frumuşel de subsuori şi,... ia pofteşte mata la centrul de plasă. Uite care-i povestea, tovarăşe preşedinte de plasă fii bun şi stai de vorbă cu dumnealui.

– Să-l fi luat la întrebări în privinţa tunicii, pasămite de ce-i albastră, adăugă un glas batjocoritor.

– Că bine zici...

– Ah, afurisiţii, că n-au minte nici atâtica. De-acu încolo ăsta se aciuiază aici şi se apucă să ne stoarcă, ca să-şi umple buzunarele, şi n-ai ce să-i faci.

– Mai cu seamă că a fost ales în unanimitate, aici e buba.

1918

Trântorii

Portarul şedea pe un scăunel, printre grămezi de petice împrăştiate pe duşumea, şi dregea nişte cizme. Pe un alt scăunel şedea un prieten al său, fochist la calorifer în clădirea vecină, îmbrăcat într-un palton vechi şi cu mâinile murdare de funingine.

– Te-a căutat nevasta muzicantului, ăl de şade la numărul 30, spuse intrând în odaie nevasta portarului, o bătrânică scundă, înfăşurată într-un şal mare, călduros, petrecut pe după subsuori şi înnodat la spate. Te-a rugat cu cerul şi cu pământul să-i spargi niscaiva lemne.

Portarul nu răspunse; cercetă cu îndoială un petic de piele pe care-l scosese dintr-o lădiţă, îl aruncă la loc şi începu a scotoci căutând altul mai potrivit.

– Te-apucă mila când te uiţi la ei, zău aşa, spuse bătrânică, de astă dată către fochist. Dumneaei n-are putere să spargă lemne, iar bărbatu-său cică n-are voie să-şi strice mâinile. Să spele rufe nu se pricepe, să frământe aluat aşijderea. Deunăzi m-am dus eu de i l-am frământat.

– Ce mai trântori, Doamne iartă-mă! oftă portarul.

– Păi ăl de nu-i învăţat de mic să pună osul la muncă o duce greu acum, rosti fochistul clătinând din cap.

– Curată pacoste pe capul nostru, urmă bătrâna şi, desfăcându-şi broboada de pe cap, o aruncă pe masă. Cică-i om vestit la noi, aşa umblă vorba.

– Astăzi nu-i nici o scofală să fii vestit, rosti portarul.

– Pesemne că n-or fi având mare nevoie de ei...

– Da, astăzi trebuie să vii cu o treabă ca lumea. Altminteri, dacă nu te pricepi nici să spargi un lemn, faima nu-ţi ţine de cald.

– Măiculiţă Doamne, ce frig şi ce murdar e la ei în casă!... Stau într-o odaie şi toate-s acolo claie peste grămadă: coşuri, lăzi, vase; ca după cutremur.

– Da' ce, cu muzica lor nu câştigă nimic?

–Azi câştigă numai cine munceşte. Pe când ei toată viaţa n-au ştiut decât tri-li-li şi tra-la-la.

– Păi de ce să nu se distreze şi ei, rosti fochistul împăciuitor. Că doar nu fac rău nimănui...

– Mă rog, cântă cât pofteşti, nimeni n-are nimic împotrivă, atâta doar că trebuie să ştii să le faci pe toate la timpul lor. Că deh, acum a venit vremea să te pui pe treabă serioasă, iar dânşii...

Fochistul vru să riposteze, dar portarul îl întrerupse.

– Deunăzi alt necaz: le-a căzut burlanul de la soba de tuci. Iar a venit la mine. Cică să-i chituiesc burlanul. „Păi asta-i buba, i-am zis, că dacă bărbatul matale s-ar fi priceput să facă treabă, v-ar fi fost mai lesne, că aşa şi vouă vă e greu, şi ălor din jur nu le pică prea bine". Şi ce crezi – s-a supărat. „El, zice, a muncit toată viața, e vestit în toată Europa." A început să tremure şi pune-te pe plâns.

– Şi-n timpul ăsta, sărăcuța, se tot uita la carnea din farfurii, că tocmai eram la masă şi bărbatu-meu îmi adusese niscaiva porc de la țară. „Ce te tot uiți?" o întreb. Iar dânsa s-a roşit toată, s-a înfăşurat în şal şi a plecat.

– Sunt tare afanisiți, că înainte vreme se ploconeau toți înaintea lor, iar acum îi pun să spargă lemne, observă portarul. Care-i bun de muncă e şi azi sătul şi stă la căldură. Uite, spălătoreasă, de pildă, ce de bănet câştigă.

– Păi, fiindcă munca ei are căutare.

– Asta ziceam şi eu.

– Avem şi noi în blocul nostru o artistă... rosti fochistul şi zâmbi, clătinând din cap, am uitat cum o cheamă... Şi despre dânsa se spune că, la timpul său, era vestită în toată Europa. Apoi, altădată, mamă Doamne!... Veneau şi străinii s-o vadă, numai flori câte primea... Scriau şi-n ziare despre dânsa, cum umblă, cum şade...

– Acu', măi frate-meu, s-a zis cu florile...

– N-au căpătat rație mărită?

– Asta-i...

– Astă-toamnă s-au tot zbătut să intre în aceeaşi categorie cu muncitorii. Ca să li se dea o rație mai mare de pâine.

– Da' ce, au muncă grea?...

– Păi ăştia atâta ştiu... răspunse portarul. Du-te, omule, mai întâi şi pune umărul la treabă, da' ei fac ce fac numai să trăiască pe socoteala altora.

– Dumnezeule, dar le-o fi şi lor foame, se amestecă bătrâna.

– Păi astăzi dacă ai sta să-i hrăneşti pe toți trântorii, crapă de foame şi ăi care muncesc.

– Uite-o, iar vine încoace, rosti bătrâna, uitându-se pe fereastră.

– Ei, drace, acu' nu mai scăpăm de ei. Nu-i da drumul, spune că nu-s acasă.

Nevasta portarului ieşi descumpănită în tindă.

Din tindă se auzi un glas de femeie, agitat: „Pentru Dumnezeu, măcar câteva bucăți, bărbatu-meu nu poate să spargă, deseară are concert. Am înghețat de tot."

– Dacă nu s-ar ține atâta de muzici, n-ar mai îngheța, bombăni portarul.

„... dar tot pentru voi o face, sălbaticilor, fiare ce sunteți, ah Doamne, Dumnezeule!" strigă din tindă glasul femeii şi uşa de afară se trânti cu zgomot.

Tulburată până la lacrimi, bătrâna intră în odaie.

– Ți-am spus să nu-i dai drumul! strigă furios portarul.

– Păi n-a intrat decât în tindă...

– Nici în tindă să n-o fi lăsat. „Tot pentru voi o face"... Nu-i roagă nimeni şi pe urmă îți mai scot şi ochii.

– Ian priviți, a ieşit chiar dumnealui cu toporul.

Cu toții se apropiară de geam să privească.Un domn cărunt, cu pălărie, ieşi pe poarta clădirii, cu un topor în mână. Afară de topor mai căra şi o buturugă groasă de mesteacăn.

– Ei, Doamne-ajută, pentru prima dată îl văd şi eu că face ceva, rosti portarul.

Domnul cel cărunt aşeză buturuga lângă prag şi, după ce-şi privi, nu ştiu de ce, mâinile, se apucă s-o spargă.

Portăreasa scoase un oftat:

– Rău e de ăl care nu-i învățat de mic să facă o treabă adevărată!

1918

Despre suflet

Cât a ținut iarna, țăranii nici nu îndrăzneau să se gândească la pământ. Cu toții erau încredințați că la primăvară, când o începe împărțeala, are să iasă cu bătaie, fără doar şi poate.

Au aşteptat atâta amar de vreme. Şi-acum or să sară ca lupii.

Dar primăvara veni şi trecu şi nu se întâmplă nimic deosebit. Cei din comitet umblau cu registrul şi notau cui să adauge pământ şi cui să-i scadă.

Fură nevoiți să-i scadă băcanului, geambaşului şi fierarului, ăi mai înstăriți din sat.

Când au venit la fostul lor moşier şi l-au întrebat cât pământ îi trebuie, se simțeau ei înşişi mişcați la gândul că, nu numai că nu-i poartă pică, dar îl şi tratează omeneşte, cu binele. Şi nu mai departe de iarna trecută spuneau adeseori că, înainte de toate, ar trebui să smulgă ciotul ăsta blestemat, cu rădăcină cu tot.

– Cu cât pământ să vă scriem: pentru cinci inşi? întrebă Stepan, care-şi vârî căciula sub şezut, pe scaun, şi se apucă să noteze pe hârtia liniată.

– Câți suntem, cu atâta să mă treceți, spuse moşierul.

– Are să vă iasă prea puțin, rosti Stepan, ridicând ochii de pe hârtie şi uitându-se la moşier.

– Sigur că-i puțin, întăriră şi ceilalți. Mai adaugă un suflet.

– Păi de ce? Faceți totul după lege, răspunse moşierul.

– Doamne păzeşte, nu cumva credeți că ne pare rău! săriră toți într-un glas. Alde noi suntem obişnuiți, ne mai strângem nițeluş, da' dumneavoastră o să vă vină greu la început, că-i puțin.

– Scrie al şaselea suflet, scrie! strigă Feodor, împungând hârtia cu degetul, pe după umărul lui Stepan.

Nu mai avea stare, era tulburat la gândul că le făceau pe toate cu binişorul. Ceilalți erau şi ei agitați şi ar fi vrut să-i facă şi mai mult pe plac omului acestuia, care se aştepta, pesemne, la rău din partea lor.

– Păi cum altfel, parcă n-avem şi noi suflet! Unui om bun să nu-i facem bine? Bucuroşi oricând.

– Cneazul a fost şi el un om bun, dar ce-ați făcut cu el?

– Ei, se mai întâmplă... L-ai scris pe al şaselea?

– Scris.

– Ei, să dea Dumnezeu numai bine!

Şi-au îndesat căciulile în cap şi au plecat. Şi toată ziua au umblat veseli şi mulţumiţi, afară de Zahar-cel-strâmb, care bombănea, posomorât:

– Înainte vreme ziceau să smulgem ciotul din rădăcină, iar acu' s-au muiat cu toţii. Aici trebuia mers pe o singură cale: să le dai la cap ticăloşilor şi basta.

– Le-am tot dat la cap, e vremea să ne mai gândim şi la suflet.

Băcanul, geambaşul şi fierarul erau neliniştiţi şi preocupaţi. La moşier nu s-au dus, împreună cu cei de la comitet, dar când aceştia au pornit-o prin sat, li s-au alăturat tustrei.

Băcanul socotea ceva în minte şi era atât de absorbit de calcule, încât se împiedica de geambaşul care mergea înaintea lui, ori de câte ori acesta se oprea brusc.

– N-o să se descurce sărăcimea cu pământul, rosti el, ca şi când ar fi vorbit de unul singur, şi clătină din cap. Caii, câţi i-au căpătat, s-au dus pe apa sâmbetei; cu ce să-l mai lucreze?

– Asta nu-i treaba noastră, răspunse cizmarul Nikolai, membru în comitet, fără să se uite la băcan.

– Da' nu s-ar putea cumpăra?

– Ce să cumperi?

– Păi... pământ. Că de la noi s-a tăiat.

– De la cine să cumperi? întrebă Nikolai, întorcând capul spre băcan, dar fără să se uite la el.

– Păi de la aceia... care, să zicem, n-o scot la capăt.

– Să cumperi pământ sub puterea sovietică nu-i voie, drăguţule, făcu Stepan cu blândeţe.

Băcanul tăcu mâlc.

– Dacă nu s-or descurca, îi ajută lumea, se amestecă geambaşul. Că doar nu-i oprit să dai o mână de ajutor!

– Să dai o mână de ajutor, asta se poate oricând, răspunse Stepan. Ba, dimpotrivă, tocmai acolo vrem să şi ajungem, ca toţi să se ajute între ei.

– Aşa ziceam şi eu, încuviinţă geambaşul, altminteri cum să se încropească ei singuri, că n-au avut pământ de când mama i-a făcut. Ia-o, de pildă, pe Stepanida, ce-o să facă asta cu pământul?! Fără ajutor nu se descurcă nicicum.

– Da' voi încotro aţi pornit-o? întrebă Nikolai, întorcându-se spre băcan, geambaş şi fierar.

– Nicăieri, doar aşa, să privim şi noi.

Ajunseră la Stepanida. Femeia îşi lăsă ruşinoasă poalele sarafanului sumes de jur împrejur şi-i pofti în izbă.

Căsuţa era afumată toată, întrucât soba n-avea horn şi fumul rămânea în odaie. Un perete o luase razna în afară, unde era sprijinit cu o bârnă, iar altul, aplecat înăuntru, era aşijderea susţinut cu un ţăruş proptit de zidul cuptorului. De sus, de pe cotruţa cuptorului se iţeau patru capete bălaie.

Stepan se aşeză cu hârtia lui la masa pe care mai întâi o zgâlţâi, ştia el de ce, cercetându-i picioarele pornite şi ele care încotro şi strânse cu o frânghie cu capetele răsucite pe un băţ.

Membrii comisiei luară şi ei loc la masă.

– Ei, cât pământ îţi trebuie? Să-ţi scriem pentru cinci inşi?

– Păi la ce-mi foloseşte pământul? Că doar nu mi-oi înhăma copilaşii la plug, rosti Stepanida, aruncând o privire spre cuptor. Căpşoarele bălaie se ascunseră degrabă.

– Ai patru inşi de hrănit, au ba?

– Ăştia-s inşi! făcu Stepanida, care stătea în fața mesei cu mâinile încrucişate sub şorț, aşa cum stau argatele când le face stăpânul socoteala. Ce să fac cu atâta pământ?

– Ce tot spui, ce tot spui! exclamă geambaşul. Las' că ți-oi da eu o mână de ajutor, că aşa-s vremurile de azi, să ne ajutăm unii pe alții.

Băcanul, ocupat să facă socoteala cât pământ îi revine Stepanidei, scăpă prilejul să-i spună că o va ajuta el, aşa că i-o luă înainte geambaşul, căruia se mulțumi să-i arunce o privire plină de ură.

– Fie, atunci scrieți pentru cinci suflete.

– Cum pentru cinci? Da' în leagăn ce-i? sări geambaşul.

– Leagănu-i gol.

– Drace... Da' parcă erai grea nu demult.

– L-am lepădat.

– Să te ia naiba! S-a dus deseatina. Păi cum se poate una ca asta? De ce săriți ca nişte capre! Aveai în burtă o deseatină întreagă!

Când au ajuns la Kotiha şi-au întrebat-o cât pământ îi trebuie, femeia, într-o rochie murdară, descheiată la gât de i se vedea pieptul alb, şi cu o mătură în mână, cu care tocmai mătura podeaua de lut din tindă, îl luă la zor, furioasă:

– Ce dracu' să fac cu pământul ăsta? Să-l ar cu mâțele? Ia te uită la ei, ce mai binefăcători!

– Binefăcători... Da' vacă ți-am dat, au ba?

– Nici cu vaca nu poți să-l ari, spuse Kotiha, uite-o colo, îşi dă duhul, că mi-ați dat o vacă de-o să-mi hăpăie în curând toată casa. Asta-i ucigă-l toaca, nu vacă.

– În evidență scrie că-i vacă, rosti sever Nikolai. Hai, n-o mai lungi, spune cât pământ să-ți dăm

De astă dată băcanul avu noroc şi i-o luă înainte geambaşului. Acesta nici n-apucă să deschidă gura că grădinarul şi luă asupra lui chestiunea cu ajutorul.

Dar Kotiha n-avea decât trei copii.

Băcanul cercetă şi el leagănul, la fel de gol ca al Stepanidei.

– Le faci de petrecanie pruncilor? O întrebă el bănuitor.

– Mor ei şi singuri, că n-au ce să bage în burtă, răspunse ea cu ură.

– Poate mai faci alții?

– De unde să-i fac, dacă n-am bărbat!

– Şi ce dacă n-ai, aşa-s vremurile acum. Mai bine te-ai gândi cum să pui mâna în fiecare an pe o deseatină, asta-i!

În a treia bătătură căzu norocul peste fierar. Intrară la Soloha şi aceasta avea cinci copii.

Băcanul şi geambaşul plesneau de invidie.

– Da-s copii de-adevărat? întrebă geambaşul bănuitor.

– Păi cum vrei să fie? făcu Soloha, privindu-l chiorâş. Mâini, picioare, toate-s la locul lor.

– N-are a face că-s la locul lor, se amestecă băcanul. Ți-a plecat bărbatul trei ani la oraş, la muncă, şi trei ani la război, da' copii ai o ciurdă.

– Nu te băga unde nu-ți fierbe oala, îl repezi fierarul, copiii sunt cum sunt. Vrei să bagi mâna în buzunarul altuia, ticălosule!

Pe urmă, cei din comitet se mai duseră pe la alte zece bătături şi porniră spre casă. În spatele lor, mai la distanță, păşea băcanul, îndoindu-şi degetele de la mâna stângă şi privindu-le concentrat. După el venea geambaşul, săltându-şi la fiecare minut capul, cu ochii mijiți, ca un om

care socotește cu glas tare. După geambaș, fierarul mormăia preocupat. „Două suflete plus trei suflete fac cinci suflete”... Și, lovindu-se brusc de geambașul care se oprise, încurcă socoteala.

– Să te ia toți dracii, ce-mi stai în drum! Acu’ trebuie s-o iau de la început.

Stepan se uită la ei, clătinând din cap.

– Ca să vezi cum s-au schimbat oamenii: pe timpuri, când te duceai să ceri ajutor unui bogătan, stăteai ca la poarta lui Dumnezeu, da’ acu’ vin ei singuri, buluc, să te-ajute.

– Așa-s vremurile, răspunse Feodor, și amândoi se gândiră la suflet.

1919

Săraci cu duhul

Trenul venea dinspre granița germană. Lumea năvăli în vagon umplând toate culoarele, toate banchetele, toaletele și platformele. Geamurile erau sparte, ușile nu se închideau cum trebuie. De pe platforme se tot ițeau chipuri de soldați care se ridicau pe vârfuri încercând, peste capetele celorlalți, să arunce o privire înăuntrul vagonului.

– Ce te tot vâri în mine? rosti supărat un soldat, cu capetele glugii legate cruciș peste piept, întorcând capul spre unul fără căciulă, care-l înghesuia.

– Poate m-oi strecura și eu în vagon, răspunse acesta, că-i frig rău fără căciulă.

– Da’ un’ ți-e căciula?

– Mi-au furat-o. Cum am trecut granița, cum mi-au șterpelit-o. Rogu-vă, lăsați-mă să trec.

– Unde să treci? Crezi că în vagon îi mai bine? se oțărî soldatul.

– Poate nu suflă așa tare.

– Ei, nu suflă, bombăni un bătrân; avea nasul și obrajii negri, în zbârcituri i se încuibase praful de cărbune – un fochist, pesemne. Șuieră vântul pe aici, mai avan ca-n câmp deschis.

– Ăștia așa s-au învățat: cum văd un vagon, se și reped buluc, se amestecă un țăran bărbos cu suman, care ședea pe un sac, pe culoar, da’ cum îi în vagonul cela, nu stau să cerceteze.

Și, îngropându-și obrazul în marginea sumanului, își sprijini capul de perete, așa cum stai când călătorești cu sania pe viscol.

– Auzi ce ticăloși, să-ți smulgă căciula din cap! Tâlhari de codru, nu alta!

– Nu-i chip să mai pleci la drum, rosti o bătrână ce stătea pe culoar cu o boccea în mână. Trebuie să te ții mereu cu mâna de buzunar, și ți-e și teamă să-ți mai iei ochii de la boccea. Uite, adineauri, n-a stat trenul în gară nici cinci minute, da’ pe doi i-au și curățat de lucruri.

– Deh, harnici oameni.

– Nu știți să vă păziți, d-aia vă fură, se amestecă un om ursuz de pe bancă. Căscați gura în toate părțile și-apoi... vârâți oamenii în păcat.

– Nu știți să vă păziți! Că dumnealui are ochi de vultur! îl îngână un soldat care stătea culcat pe bancheta de sus. Eu am servit în gară și-apoi oricât boldeam noi ochii, tot ne-au șterpelit astă-iarnă lingurile și paharele – nu mai zic de ăi care înfulecau și pe urmă o ștergeau fără să plătească.

– Înseamnă că n-ați știut să boldiți bine ochii.

– O ține pe a lui... Cum naiba să-i urmărești pe toți? Dacă erau niscaiva pungași, mai zic, pe ăștia-i cunoști de la o poștă, da' dacă fură toată lumea...

– Așa-i, nu apuci să vezi de toți. Oricât de prevăzător ai fi. Uite, eu am mâncat în gară și mi-au cerut plată înainte, iar în spatele meu a stat tot timpul unul, până am predat farfuria și lingură, iar când am cerut un pahar de ceai mi-au luat garanție treizeci de ruble pentru pahar.

– Cum te apropii de tejgheaua bufetului, se uită la tine ca la un tâlhar, rosti un bărbat în suman, e de-a dreptul jignitor.

– N-ai de ce să te simți jignit, că doar nu strigă la tine, iar de uitat, Dumnezeu cu ei, n-au decât să se uite cât or pofti.

– Nu-i motiv de supărare, întăriră câteva glasuri. Mă rog, dacă s-ar uita numai după tine, da' azi se uită după toată lumea.

– Oricât te-ai uita, nu te-ajută nici cât negru sub unghie, se amestecă soldatul de pe bancheta de sus; stătea culcat pe spate și se uita în tavan. Ar însemna că, dacă vin trei sute de oameni, să ai trei sute de slujbași care să stea pe după scaunul fiecăruia.

– Ba încă pe după ăi de stau lângă scaun ar mai trebui să steie câte unul, se amestecă un muncitor șugubăț.

– Să-l controleze pe ălălalt?

– Păi cum altfel!

– Altminteri n-o scoți la capăt.

– S-or fi nărăvit din pricina războiului?

– Cin' să-i știe!

– Uite, eu vin din Germania, spuse omul fără căciulă, care izbutise cum-necum să se strecoare în vagon, și-apăi până să ajung la graniță n-am pățit nimic, da' cum am trecut granița, pe loc mi-au șterpelit căciula și un sac cu pesmeți.

Toți se uitară la capul lui gol.

– Asta a fost de bun-sosit în țară, rosti muncitorul cel șugubăț.

– Ai căscat gura, de bună seamă, observă ursuzul.

– M-am dezobișnuit, că am lipsit mult de-acasă; doi ani am fost pe frontul franțuzesc și m-or mai ținut alte opt luni prizonier.

– Doi ani... ce-i drept, te poți dezobișnui; păi așa ajungi și fără obiele, nu numai fără căciulă.

– Da' de ce, pe-acolo nu se fură? întrebă un glas de pe bancheta de sus.

– Defel. Îs atât de cinstiți, blestemații, că-ți vine nu știu cum...

Toată lumea se întoarse cu capul spre fostul prizonier. Numai ursuzul se uită pe fereastră și spuse:

– Nu cască gura, de-aia nu-i fură.

– Ba nu, ăi de acolo îs... cum să zic... săraci cu duhul. Acolo, de pildă, cobori în gară, îți iei singur ce-ți poftește inima și pe urmă plătești.

– Maică precistă! exclamă bătrânică. Cine știe cum îi mai curăță...

– Și nici nu te controlează cât ai mâncat, de parcă le-ar fi rușine.

– Nici pe voi nu vă controlau?

– ... La început nu, răspunse prizonierul după o mică șovăială.

– Ia te uită, ticăloșii, ce purtări alese au.

– Acolo aşa se poartă. La noi, aici, îţi iau garanţie şi pentru pahar, şi tot te urmăresc, da' acolo se întâmplă să mănânci de vreo trei ruble şi să zici că numai de cincizeci de copeici. Şi nu păţeai nimic, îţi mergea.

– Chiar că-s săraci cu duhul. Pe ăştia să-i tot tragi pe sfoară...

– Şi la început o duceam bine, da' pe urmă unul dintre ai noştri şi-a dat în petic – a şterpelit o lingură şi o furculiţă – şi-atunci ne-a mers mai greu.

– Vă dădeau afară? întrebă muncitorul.

– Nu, de dat afară nu ne dădeau, da' cum te apropiai de bufet, şi cum băgau de seamă că eşti rus, îţi făceau semne cu mâna să nu te atingi de nimic. De purtat se purtau însă la fel, cu „dumneavoastră" şi în toate, mă rog, cum se cuvine.

– Ia te uită ce popor inimos. Şi se spunea despre ei că-s sălbatici, că-s fiare. Iar ei poate c-or fi mai buni ca noi.

– Buni, nebuni, da' nu poţi zice nimic rău despre ei. Uite într-altă dată tot aşa: unul dintre ai noştri a furat o lingură...

– Da' ce vă tot azvârleaţi numai la linguri? Îs scumpe sau ce-i? întrebă cu nerăbdare în glas bătrână.

– Cică lucea tare frumos... Da... Şi nu l-au bătut, nu i-au făcut nimic, doar atâta că s-au apropiat doi inşi şi-i zic: „Aţi luat din greşeală o lingură de-a noastră"... Se-nţelege că pe limba lor au spus-o.

– Aici la noi ar fi mâncat o bătaie soră cu moartea, spuse ursuzul. Fură dacă vrei, da' să nu te prindă. Dacă ai minte de găină, nu te băga.

Bătrână oftă şi-şi pipăi bocceaua. Apoi, aruncând o privire spre vecinul său, şi-o trase mai aproape.

– Când mai auzi şi de-alde astea... rosti ea. Şi aşa eşti cu spaimă în suflet.

Trenul se opri într-o gară. Prizonierul, împreună cu muncitorul, păşiră peste bocceaua bătrânei şi-şi făcură loc spre ieşire, ca să coboare pe peron.

Mutându-se îndelung de pe un picior pe altul, bătrână oftă:

– Noroc de ăi de n-au bagaj, că dacă ai vreo nevoie să ieşi, ţi-e frică.

– Norocul ăsta ţi-l pot rostui ei într-o clipă.

– O, Doamne, ce tot spui! Şi aşa m-am sleit de tot. Fii bun, taică, şi vezi de bocceaua mea, că acuşi mă întorc, rosti ea către ursuz.

– Bine...

Bătrână porni să iasă, dar, ajunsă la uşă, îşi privi bocceaua şi se adresă soldatului cu glugă:

– Maică, ai grijă de omul care-mi păzeşte bocceaua.

În sala gării, unde intrase prizonierul însoţit de muncitor, şedeau călători la mesele golaşe, fără vaze de flori, şi mestecau ceaiul cu o frântură de aşchie în paharele fără farfurioare. Alţii, printre resturi de mâncare nestrânse şi scursuri de ciorbă, mâncau din străchini de lut, cu nişte linguri mari de lemn cu care se mănâncă la ţară. Pe alte mese şedeau ori stăteau culcaţi soldaţi cu saci, femei cu prunci ţipând în braţe.

În spatele călătorilor care mâncau, stăteau câţiva chelneri care, aidoma unor vechili la muncile câmpului, aruncau priviri agere în toate direcţiile.

– N-o mai linge atât, dă farfuria şi vezi-ţi de drum, strigă un chelner bătrân, ras, cu un şervet murdar ca o cârpă pe braţ, adresându-se unui soldat scund cu obrazul ţepos, care ţinea farfuria cu amândouă mâinile şi lingea resturile.

– Lasă gura, că mare nevoie am eu de farfuria ta.

– Ca să eliberezi locul, de-aia... Linge şi tot linge, bombăni chelnerul, strângând după soldat şi privind în urma lui, da' cum îți iei ochii de la el, te-ai lins tu pe boț de farfurie.

– Ce-ai înhățat paharul, dă garanție treizeci de ruble, strigă bufetierul unuia cu pâslari şi cu scurtă de oaie legată la brâu cu o curea.

– Nu s-ar putea să te adresezi mai politicos unui intelectual?

– Totuna-i, dă garanție. Intelectual... dracu' îi mai recunoaşte acu', că umblă zdrențăroşi cu toții, ca nişte borfaşi. Ba se mai şi supără, mormăi bufetierul punând garanția în sertar.

– Care va să zică nici pe boieri nu-i prea răsfață? întrebă prizonierul.

– Acu' toți au parte de cinstire egală.

– Aici o fi fost clasa întâi? întrebă fostul prizonier, aruncând o privire în jur.

– Da. S-a zis cu clasele lor.

– Le-au luat fețele de masă şi florile?

– Unele au fost şterpelite, altele au apucat să le strângă.

– Curios, rosti prizonierul şi privi din nou în jur.

– Te-ai dezobişnuit, da' las' că ajungi acasă şi acolo ie înveți. Uite, au strâns lingurile de la bufet, băgă de seamă muncitorul.

– Cetățeni, plecați de lângă bufet! Strigă bufetierul gras, apărând de după samovar.

– Ia-o mai încet! Când m-oi prinde cu ocaua mică, atuncea să strigi; da' câtă vreme nici n-am întins mâna, să taci, altminteri te pomeneşti că-ți ard o bleandă, de nu te vezi.

1917

Gulerul de samur

Soția şefului de poştă şedea la ceai cu nevasta fierarului, o femeie în vârstă, când tocmai sosi preoteasă, având de trimis un colet.

O poftiră şi pe dânsa la ceai.

– Doamne, rosti ea, plimbându-şi ochii în jur, prin colțuri şi peste scaune, în căutarea unui loc unde să-şi puie pălăria, am văzut cum l-au mătrăşit aici pe moşierul vostru: geamurile de la ferestre sparte, tabla de pe acoperiş smulsă.

– Ne doare inima de mila lui, oftă soția şefului de poştă, care stătea în picioare, sprijinită de speteaza scaunului, aşteptând ca musafira să ia loc.

Nevasta fierarului şi pornise spre uşă, unde se oprise cu mâinile încrucişate umil pe sub şal; dar, poftită de gazdă, se aşeză iar, îşi potrivi şalul şi, clipind din ochi, se apucă să-şi soarbă ceaiul din farfurioară.

– Da, ca să vezi cum şi-au dat arama pe față oamenii noştri, spuse preoteasa şi trase spre ea chiseaua, dând la o parte ciucurii şalului care-i atârnau peste braț. Şi cine-i de vină? Intelectualii noştri i-au educat aşa, că ăştia n-au nici casă, nici frică de Dumnezeu şi de aia au întins mâna spre bunul altuia. Că averea altuia e uşor s-o împărți.

– Să fi văzut mata, coană preoteasă, ce-a fost aici în primele zile: unul ducea în spinare o masă de nuc, altul – un orologiu de bronz, al treilea căra un pian cu căruța.

– Şi pe mâinile cui au încăput toate astea? o întrerupse musafira. Pe mâinile unor neciopliți, care habar n-au a umble cu nişte lucruri mai acătării.

– Tocmai asta te indignează cel mai tare. Zice lumea că pianul stă la curelar în tindă, că-n casă n-a încăput, de şi-au făcut găinile cuibar în el.

– Ei, vezi...

– Tot atunci au sosit samsarii de la oraş, şi le-au cumpărat apoi pe toate de la țărani.

– Cum de nu li se usucă mâna să cumpere lucruri de furat, să tragă folos din necazul altuia! se indignă fierăreasa.

– Le sticleau ochii în cap, uitaseră de toate pe lumea asta, când au văzut că pot să cumpere pianul cu treizeci de ruble. Câte unii de pe-aici au încercat şi ei să cumpere, da' degeaba, cât ai clipi din ochi n-a mai rămas nimic. Ivan Platonici al meu s-a întâlnit cu tâmplarul, tocmai căra masa de nuc. „Vinde-mi-o", zice; când colo, o şi vânduse... cu zece ruble. Ba îi mai şi strigă: „Du-te de-ți ia singur."

– Du-te de-ți ia... Păi acolo nici să te apropii nu-i chip, cu jefuitorii ăia, că-s în stare să te şi omoare, spuse preoteasa. Ăştia de pe-aici îs tâlhari de-a binelea. Voi te pomeneşti că nu v-ați căpătuit cu nimic?

– Nici vorbă de căpătuială, coană preoteasă! dădu din mână soția şefului de poştă. Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă, schimbând tonul: Doar cu dulapul ăsta ne-am ales, că a izbutit să-i înduplece Ivan Platonici, şi cu fotoliul pe care ni l-a adus mai pe urmă tâmplarul, că i-am botezat toți copiii. Da' văsăria şi niscaiva argintărie, pe alea ni le dăduse din vreme chiar bătrânul, să i le ținem la păstrare, şi încă vreo câteva lucruşoare.

– Da' el unde-i acum? întrebă preoteasa cu glas scăzut, trăgându-şi scaunul mai aproape de gazdă.

– Stă la oraş.

– Şi te pomeneşti că o să le ceară pe toate înapoi?

– Dumnezeu să-l ştie, poate că are să plece undeva mai departe.

– Poate dă Dumnezeu şi pleacă, spuse nevasta fierarului.

– Ne-a scris o dată, ne-a rugat să i le ducem. Dar ne-a fost teamă să nu ni le ia pe drum.

– Ferească Dumnezeu! exclamă preoteasa, dând din mâini, la rândul ei, spre gazdă. Vă mai şi închide pentru asta!

Şi-apoi, nici nu mai avem cal.

– De unde cal în ziua de azi!

– Ca să vorbim cu dreptate, o fi având el destule lucruri şi fără astea.

– La fel ne ziceam îşi eu cu bărbatu-meu, rosti preoteasa, de bună seamă că a apucat de a mai dosit câte ceva.

– Da, avea avere multă. Dacă am fi ştiut dinainte... fireşte, n-ai cum să le ghiceşti pe toate, da' în prima zi ce de-a lucruri s-au vândut pe-aici, chiar că pe gratis: ce de oglinzi, ce şube, un guler de samur – ăla singur face cinci mii de ruble şi l-au dat pe cinci.

– Şi voi ce-ați păzit? întrebă agitată preoteasa.

Soția şefului de poştă oftă şi nu răspunse, apoi, peste o clipă, o lămuri:

– Mi-e şi ruşine să-mi amintesc! Era ca şi al meu. Ivan Platonici s-a dus să-l vadă, l-a văzut, la dânşii a fost, rosti ea, dând din cap spre nevasta fierarului.

– La noi, la noi, întări aceasta, iar eu, proastă bătrână, nu mi-am dat seama că v-a plăcut. Şi când colo, numai ce-a ieşit Ivan Platonici al dumitale, că a şi venit samsarul de i-am vândut totul, cu toptanul, şi rău ce mi-a părut când am aflat că-l vroiai dumneata.

– Numai un prost de dă în gropi ar mai putea face ca Ivan Platonîci al meu: a dat o fugă până acasă, vezi Doamne, să mă întrebe dacă să-l cumpere sau nu. Pentru cinci ruble!

– Trebuia să i-l smulgă cu amândouă mâinile, întări preoteasa. Uite, m-am amărât din pricina dumitale, adăugă ea, lăsându-şi şalul pe spate, de parcă i s-ar fi făcut cald.

– Cum să nu te amărăşti, când e un lucru atât de scump!... Păi o ocazie ca asta nu mai întâlneşti o viață întreagă. Şi parcă aveam o presimțire; de mult îi tot spuneam generalului: „Să-mi dați să vă pun bine gulerul de blană”. Da el nu, îi părea rău să-l dea.

– Asta-i lăcomie curată, făcu preoteasa. Să te agăți de lucruri până-n ultima clipă.

Tăcură tustrele, mâhnite de amintirile încă vii şi tulburătoare.

– Când mă gândesc câte mi-au scăpat, mi se strânge inima. Un om mai iute şi mai isteț, nu ca Ivan Platonici al meu, ce de avere ar fi adunat!

– N-aveai altă treabă decât să le culegi, atâtea lucruri erau, rosti ca un ecou nevasta fierarului.

Soția şefului de poştă mută iritată zaharnița pe masă şi nu spuse nimic.

– Ei nu, țăranii noştri îs mai cumsecade, începu preoteasa. Pot spune cu mâna pe inimă că nimeni n-a avut oprelişte când l-au curățat pe moşierul nostru. Au venit şi au luat tot, care ce-a vrut. Ba chiar au trimis după părintele Piotr al meu, când împărțeau scândurile conacului.

– Doamne, exclamă soția şefului de poştă, aşa oameni cu suflet mai înțeleg!

– Ai noştri-s fiare sălbatice, întări nevasta fierarului, chitind chiseaua cu dulceață şi trăgând-o spre dânsa.

– Nu, de oamenii noştri nu mă pot plânge, urmă preoteasa. Când s-au abătut peste moşier, au anunțat de-a dreptul: care vrea, să-şi ia ce-i place, fiindcă totu-i ai poporului şi toată lumea are voie. Fireşte, care s-a dovedit mai iute, acela a înhățat mai multe. Noi am apucat să luăm numai vreo trei scrinuri, o cafetieră de argint şi alte câteva fleacuri.

– Păi da, fiindcă bărbatul matale-i om vrednic. Nu ca Ivan Platonici al meu. Parcă-i sărac cu duhul, zău aşa. Pacoste pe capul meu, nu alta. Când îmi amintesc de blană aceea de samur... se poticni ea la jumătatea vorbei şi întoarse capul.

Nevasta fierarului lăsă ochii în jos, aşa cum faci când ai în față un om care-ți mărturiseşte o durere sfâşietoare, încercând să-şi rețină lacrimile.

– Nu, la noi şi Ivan Platonici al dumitale şi-ar fi căpătat partea lui. Ei, fireşte; nu prea mult, dar oricum. Până şi scândurile s-au împărțit la urmă frățeşte, iar părintele Piotr al meu a căpătat chiar mai multe.

– Ia te uită ce oameni de treabă, se minună nevasta fierarului.

– Oameni buni, maică. Cât despre scrinurile alea, le-am cărat noi din vreme, când am văzut că tot asta li-e soarta.

– Da’ n-or să vi le ia? întrebă soția şefului de poştă.

– Noi nu suntem moşieri... rosti brusc înțepată şi cu răceală preoteasa. Şi chiar de-am luat câte ceva, am luat pentru folosință şi nu pentru avere.

Şi se sculă, căutând din ochi icoana.

– Nu, nu, e timpul să plec... se împotrivi ea grăbită, la invitația gazdei să mai rămână.

– Coană preoteasă... rosti soția şefului de poştă, de parcă şi-ar fi amintit de un lucru pe care-l trecuse cu vederea, ziceai că aveți trei scrinuri.

– Acuma-s două. Unul l-am vândut.

– Poate că-mi opreşti şi mie unul.

– Bine, bine, văd eu.

Preoteasa plecă. Iar soția şefului de poştă se apucă să strângă vasele, fără s-o mai întrebe pe nevasta fierarului dacă mai pofteşte ceai, ori ba.

– A venit dinadins, ca să-mi întoarcă sufletul pe dos, se plânse ea; când îmi amintesc de gulerul acela de samur, mi se răscoleşte inima.

1918

Fumul

Cu vreo trei zile înainte de hram, preşedintele sovietului sătesc fu chemat la plasă.

Lăsând copiii să fiarbă rachiul, plecă împreună cu secretarul.

În timp ce treceau prin sat, se uitară la coşurile caselor şi clătinară din cap: din fiecare coş şerpuia un firicel de fum.

– Muncesc toți... zise preşedintele. Cine ar fi crezut că o să ajungem s-o vedem şi p-asta: fiecare gospodărie cu cazanul ei.

– Îți desfată ochii, nu alta! răspunse secretarul. Vezi bine, nu degeaba ne-am chinuit.

Peste o jumătate de oră se întoarseră amândoi în fugă. Preşedintele ciocănea la fiecare geam, strigând:

– Stingeți focul la cazan, diavolilor! Declar toate povernele închise.

Din case săriră afară țăranii înspăimântați, să-l întrebe ce s-a întâmplat.

– A sosit agitatorul... ăl cu lupta. Fiți cu ochii-n patru. Ascundeți tot.

– Unde naiba să mai ascundem acum, când plămada-i gata?

– Unde vreți. Dinspre partea mea, puteți s-o dați şi vițeilor. Da' dac' oi găsi ceva pe la vreun ticălos, a voastră-i vina.

Şi alergă mai departe.

– La adunare!... strigă secretarul în celălalt capăt al satului.

– Îndată, mai e timp, lasă-ne să strângem totul.

– Păi treabă-i asta! bombăneau țăranii care se agitau pe lângă cazane, împiedicându-se în prag de copiii care se uitau speriați în urma lor.

– Ce vă tot foiți pe sub picioare! Voi mai lipseați aici. Hei, muieri, puneți mâna! Trageți cazanele în curte.

Peste o jumătate de oră preşedintele ieşi în uliță şi se uită la coşuri. Fum nu se zărea pe nicăieri.

– Bine lucrat, făcu el, într-o singură clipită s-a trezit din beție tot satul.

– Disciplină, deh!

Noul sosit, într-o scurtă de piele cu gaică la spate şi cu o servietă în mână, veni la şcoală unde fusese convocată adunarea; trecu prin mijlocul mulțimii dese care se despica în fața lui, făcându-i loc, de-o parte şi alta, la fel ca în biserică, atunci când trec spre altar notabilitățile.

Se opri în fața mesei şi-şi deschise servieta, potrivindu-şi din când în când cu mâna şi dându-şi spre spate părul care i se tot resfira şi-i cădea pe frunte, ori de câte ori se aplecă deasupra mesei. Se uită un timp, cu o privire bănuitoare, la mulțimea adunată şi deodată întrebă:

– Rachiu fierbeți?...

Oamenii tăceau.

– Care nu fierbi, ridică mâna.

Toți stăteau nemişcați.

– Ce dracu'... făcu noul sosit.

Şi se adresă unuia care stătea mai în față.

– Tu fierbi?

– Ferit-a Sfântu'...

– Atunci de ce nu ridici mâna?

– Păi la ce s-o ridic numai eu!

– Dar tu?

– M-a păzit Dumnezeu.

– Aşa, tovarăşi, se declară săptămâna luptei împotriva rachiului: care strică grâul pentru vodcă, acela săvârşeşte crimă mare, fiindcă iroseşte avutul poporului. Grâul e puțin şi aşa. Trebuie păstrat. E limpede?

– Apăi ce-i greu de înțeles aici? E lucru ştiut... rostiră câteva glasuri.

– Aşa. Iar voi trebuie să fiți cu ochii în patru, să vedeți dacă nu se află în obştea voastră unii membri lipsiți de conştiință, care nu înțeleg acest lucru.

La ultimele cuvinte ale agitatorului, cei de față, aşezați în semicerc înaintea mesei, cu căciulile în mâini, cum stai când asculți predica, începură a arunca priviri în spate şi a-şi plimba ochii printre rânduri, ca şi cum ar fi căutat să vadă de nu s-or găsi niscaiva membri lipsiți de conştiință.

– Că, iată, treceam printr-un sat şi-apăi acolo aproape din fiecare coş se înălța câte un fir de fum...

– Cum se poate... Păi pentru asemenea treabă... dacă ai, din mila Domnului, cu ce-ți duce zilele, ce alta-ți mai trebuie...

– Da-i sărbătoare... se auzi din spate un glas şovăitor.

– Şi ce dacă-i sărbătoare! Uite, şi la voi e sărbătoare, dar fum nu-i.

Țăranii care stăteau pe margini, lângă ferestre, se aplecară să privească, cine să-i ştie de ce, în uliță, plimbându-şi ochii peste cer.

– Da' nu s-ar putea să mutăm săptămâna asta peste ailaltă? întrebă o voce şovăielnică.

– Cum?...

Întrebarea nu se repetă.

– O să mergeți şi pe la case?

– Cum?

Nici un răspuns.

Peste o jumătate de oră agitatorul, dându-şi cu mâna părul spre spate, ieşi din clădirea şcolii. Oamenii, înghesuindu-se în tindă, se bulucică în urma lui pe uliță şi, cu răsuflarea tăiată, aşteptau să vadă încotro are s-o apuce.

Noul sosit stătea cu servieta în mână, mutându-şi privirile de la un acoperiş la altul. Țăranii, în spatele lui, roteau şi ei ochii în aceeaşi direcție.

– Parcă n-ar fi fum pe nicăieri, rosti noul venit.

– La noi nu se întâmplă niciodată, se grăbi să răspundă preşedintele, făcându-şi loc să iasă în față.

– Asta-i bine. Că la vecinii voştri ieşea fum din fiecare coş.

– N-au disciplină, făcu secretarul.

– Ei, iată, declarăm, care va să zică, săptămână luptei împotriva rachiului. Să ascultaţi de preşedinte şi să-l sprijiniţi în toate cele.

– Da' după săptămâna asta ce facem?...

– Cum?...

Nu răspunse nimeni.

– Ce năpastă, bombăneau ţăranii, sărbătoarea bate la uşă, lepregătisem pe toate după cuviinţă, plămada-i gata şi deodată, pas de mai fă ceva.

– Te pomeneşti că în curând or să declare să umblăm o săptămână fără nădragi.

– Cam aşa. La tine-i sărbătoare, iar ăştia-ţi vin pe cap cu săptămâna lor.

– Poate c-am putea să aţâţăm iar focul, se auzi un glas din spate, după ce musafirul dispăru la cotitură drumului.

– Îţi arăt eu aţâţat... răcni preşedintele. Odată ce ţi s-a spus că timp de o săptămână e luptă, înseamnă că trebuie să înţelegi.

Veni fierarul, gâfâind. Lipsise de la adunare.

– Pe unde-ai umblat?

– Pe unde... dar-ar boala în burta ei, ocărî fierarul ştergându-şi mâinile de şorţ. De spaimă, muierea mea a turnat plămada din cazan în jgheabul vacii şi-apoi s-o matosit vita şi a pornit să hălăduiască, de nu te mai înţelegeai cu ea.

– Data trecută, tot aşa, ne-au picat din senin vreo câţiva, spuse curelarul, iar plozii erau la cazan şi-atâta au tras la măsea, că se clătinau dracii. Unul dintre cei veniţi le-a spus nu ştiu ce, iar Mişka al meu, de opt anişori, îi trânteşte una de mamă. Eu cu bătrână mea să cădem jos de spaimă şi mai multe nu.

– Cu copii-i năpastă mare. Toţi ca unul beau rachiu.

– Păi deh, ei îl fac, ei se cinstesc.

– Fedka al meu merge abia pe al nouălea an şi-apoi nu-i zi de la Dumnezeu să nu-l vezi beat şi iar beat – da' turtă!

– E mic încă, ce ştie el.

– Da, copiii au noroc: pe vremea noastră te cinsteau abia când te făceai flăcău, da' ăştia trag de la cana, maică, din leagăn.

– În schimb au să aibă ce-şi aminti.

– La război tare greu a mai fost. Cinci ani am luptat şi, să nu-ţi vină să crezi, în fiecare zi aveam capul treaz. Ţi-era şi silă să mai trăieşti.

– Acum iar se ţin de-astea. Ce, nu se puteau uita în calendar? Au nimerit taman în preajma sărbătorilor.

Preşedintele privi cam prea lung, pe sub palma făcută streaşină, înspre partea în care plecase agitatorul, apoi întrebă:

– N-aţi văzut, a trecut de podeţ, au ba?

– Uite-l, urcă pe dâmb, rostiră câteva glasuri şi cu toţii se uitară la preşedinte. Acesta îşi scoase punga de tutun şi, fără să se uite la nimeni, prinse a-şi răsuci o ţigară.

– Da, în timpul războiului ne-am chinuit rău de tot. Se apropiau sărbătorile şi n-aveam rachiu. Umblam cu toţii de parcă am fi pierdut nu-ş ce. De Crăciun nu auzeai uneori nici măcar o înjurătură de mamă.

– Halal sărbătoare!

– Ce mai, umblam ca morţi.

– Eh, când distrugeam fabricile de spirt... ce-am mai băut atunci... Când am năvălit în slobozie, la rezervoarele cu spirt, apoi beam până ne prindea moartea.

– Asta zic şi eu moarte... numai în poveşti mai vezi aşa ceva.

– Da... uneori treceai prin sat şi ziceai că n-a rămas suflet de om în viață, zăceau toți duşi pe ceea lume.

– Nu-i libertate adevărată. Eh, oftă unul. Când mă gândesc cât amar de grâne se pierde pe degeaba, că le iau pentru impozitul ăla. Păi dacă mi-ar fi rămas pe de-a-ntregul, din primăvară mi-aş fi muruit cazanul, i-aş fi înhămat pe copii la treabă şi ține-te, nene, de te cinsteşte. Pe când aşa, uite, sărbătoarea-i aproape, iar noi am rămas ca sălbaticii...

– Acuma toate-s pe dos, spuse altul. Înainte vreme, de sărbători oamenii umblau beți, iar vacile treze, pe când acuma oameni-s treji, iar vacile bete...

Fierarul tăcea. Apoi, după o clipă, scuipă cu năduf şi spuse:

– A hăpăit ca la vreo două sticle, afurisita.

– Şi ce rachiu frumos fierbeam! Pe vremuri, când îl beai – Maică Precistă, ce pedeapsă – mirosea a fum, a dohot, că după aia nici capul nu puteai să-l mai salți. Pe când acu', tocmai când ne-am istețit la treabă şi noi, vin ei cu săptămânile lor. Ba-ți mai iau şi cazanul. Înseamnă că iar să te cațeri pe pereți.

– Păi le pasă lor de asta? Atâta au în cap: să-ți strice ție rostul.

– Parcă poți trăi fără vodcă? Nu mai zic că-ți cere şi ție inima, da' fără ea nu poți face nici o treabă: ai de dat o declarație, te duci la plasă, cum să te prezinți cu mâinile goale?

Preşedintele fuma mai departe, scuipând din când în când, şi se uita spre dâmb, fără să scoată o vorbă.

– Aşa-i, aşa-i, întăriră mai multe glasuri deodată.

– Uite, întârziasem să scot hârtie pentru caii mei. Nu mai erau de mult mânji şi stăteau la mine fără înregistrare. Gândeam că mă bagă la zdup. Şi le-am dus trei sticluțe...

– Ehei, pe unde se nimereşte câte un preşedinte cu inimă, înțelegător, acolo mai poți trăi.

– Mai cu seamă că nu se poate să nu bei: dacă aşa-i lăsat de la natură, oricât ai suci-o şi-ai învârti-o, tot acolo ajungi.

– Asta aşa-i... anul trecut am băgat toată secara în vodcă, iar noi am rămas cu burțile goale, de ne-am ținut numai cu pleavă; în schimb fiecare eram pregătiți de sărbători cu tot tacâmul şi chiar din prima zi aşa ne-am îmbătat, că am zăcut ca buştenii.

– Păi cum altfel... că suntem oameni pravoslavnici, slavă Domnului, nu ni s-au dezvățat frunțile de semnul crucii; mai cu seamă unde preşedintele-i om înțelegător...

Preşedintele isprăvi de fumat țigara, aruncă o privire spre dâmb, apoi zise:

– S-a dus...

Toți se întoarseră spre el şi rămaseră nemişcați.

– Cu prilejul sărbătorii... ținând seama de condițiile locale şi nevoile populației... declar povernele deschise. Dar fiți cu ochii-n patru. Dacă săptămâna asta prind pe vreunul – n-are scăpare.

– Păi, cum facem cu fumul? întrebă careva din spate.

– Fumul te priveşte cum îl ascunzi, copii beți pe uliță să nu văd, că uite-aşa iar mai pică vreunul dintr-ăi mai mari de-i prinde că umblă pe şapte cărări.

– Dați ascultare preşedintelui, rosti secretarul.

1921

Bănet

(Perioada anului 1919)

Țăranii se adunaseră în preajma cooperativei de consum şi vorbeau între ei, minunându-se câți bani s-au adunat acum în sat.

– Adineaori a fost la mine bătrâna lui Arhip, spuse responsabilul, m-a rugat să-i schimb o mie de ruble.

– Să vezi şi să nu crezi!... Bătrâna lui Arhip să aibă o mie de ruble...

– Da, s-a milostivit preabunul Dumnezeu de ne-a înzestrat şi pe noi cu niscaiva avere, rostiră câteva băbuțe.

–Şi ce de bănet au oamenii!... înainte vreme, dacă aveai un sutar erai bogătan, da' acu' o sută-i fleac.

– Acuma treburile merg altfel, spuse jar responsabilul. Să vedeți, deunăzi vine la mine altă bătrână, mama lui Nefedov din slobozie. „Cântăreşte-mi, zice, maică, banii ăştia, că nu mă pricep să-i număr." Şi-mi întinde o bocceluță mărişoară. I-o cântăresc. Trei funți!

– Trei funți? exclamară ceilalți.

– Da... Şi într-un funt să fie vreo cinci mii, dintr-ăştia mici.

– Ba mai mult!

– Nici un negustor nu avea înainte vreme atâția bani câți avem noi acum.

– Preşedintele nostru spunea deunăzi că, dacă am strânge toți banii, Kerencile astea de le are acu' norodul, s-ar putea aşterne cu ei un drum până la Piter, pe o lățime de doi arşini.

– Straşnic!... Ce de-a bogăție, măiculiță-Doamne!

– Şi de unde ne vine?... Păi de acolo că țăranul nostru nu aruncă banii în vânt, ci-i pune bine, la teşcherea. Alții cum dau de o copeică, cum o bagă în „treburi obşteşti", sau o dau pe găteli şi pe alte alea, pe câtă vreme la noi, vezi, de pildă, oierul, deşi are sute şi mii, umblă cu aceleaşi încălțări ponosite ca şi până acum. Boierii de altă dată n-ar fi ținut nici vițeii într-o casă ca a lui, da' el trăieşte şi rabdă. În schimb, nu-i fluieră vântul prin buzunar.

– Asta-i drept, se amestecă un țăran cu o scurtă de blană peticită, uite, să-i luăm măcar şi pe vecinii mei. Kerencile şi Nikolaevcile astea le cântăresc cu funtul, da' ei se țin doar cu cartofi şi băga-n ei la pâine cu pleavă... în schimb, duc în fiecare săptămână la Moscova câte un sac cu cartofi. Ăştia nu-ți irosesc pe fleacuri nici o copeicuță, nu le aruncă pe „treburi obşteşti".

– Amarnic de zgârcit s-a mai făcut norodul, spuse responsabilul. Deunăzi preşedintele mi se plângea: cică i-a impus cu o contribuție de câte două ruble şi jumătate de căciulă pentru spital, şi pentru atâta lucru au lungit-o până n-au mai putut.

– Contribuție voluntară? întrebă un țăran din slobozie.

– Voluntară. Şi cum spuneam... Iar pe urmă tot satul a cerut să plătească în rate.

– Păi cum altfel, spuse o bătrână, că banul aşa îl aduni. Dacă ții strâns copeica, nici nu-ți fuge printre degete.

– Strâns, mai strâns nici că se poate. Înainte-vreme, dacă se-ntâmplă să ceri un coltuc de pâine nu stătea nimeni pe gânduri să-ți deie. Da' acu' stă şi socoteşte cât ar putea să capete pentru bucata asta. Acu' nu le mai dau nici cerşetorilor.

– Când erau banii puțini ți-era mai puțină milă de ei.

– De ce-o fi aşa?

– Dumnezeu ştie...

Pe lângă țăranii adunați la vorbă, trecu o bătrânică murdară şi zdrențăroasă; îi privi cercetător, cu mâna streaşină la ochi, cum se uită bătrânele, apoi se întoarse şi intră în prăvălie.

– Uite şi asta, rosti responsabilul, când o vezi, zici că locul ei e-n pridvorul bisericii, să ceară de pomană; da' aşa cum îi ea, ruptă, desculță, murdară, şi tot are mii de ruble. Că fiu-său mereu duce grâu şi rachiu la Moscova.

– Deh, ne dădu şi nouă Dumnezeu avere, drept răsplată că am răbdat atât.

Peste un minut bătrână se întoarse şi se apropie de cei ce vorbeau.

– Acilea erai, şi eu te caut în prăvălie, îi zise ea responsabilului. Fii bun şi uită-te ce bănişori am eu aici, că nu mai pricep nimic: înainte erau mici, da' acu' nu ştiu de ce scot cogeamitea-i hârtiile. Îs mai bune sau mai proaste?

– Ăsta-i împrumut de stat. Câte o sută de ruble bucata.

– O sută?...

– Da...

Bătrâna se gândi puțin, privind bancnotele, apoi întrebă:

– Şi cum să fac: le număr, ori le cântăresc?

– Totuna-i, spuse responsabilul. Ce să le mai numeri, ascunde-le în ladă, sau îngroapă-le în pământ şi las' să stea acolo.

– Aşa fac, maică.

– Mai bine le-ai da pentru „treburi obşteşti", rosti un glas batjocoritor.

Bătrâna nu înțelese, se uită doar la cel ce vorbise, apoi, îngrijorată, la bani şi, fără să scoată o vorbă, dădu să plece.

– Hei, ia stai, ia stai! strigă responsabilul. Dar contribuția pentru spital ai plătit-o? Ai de dat cinci ruble.

– Am păsuială în rate, maică.

Şi plecă târâş spre casă.

– O adevărată pacoste cu contribuțiile astea. La fel am pățit şi cu învățătorii: de două luni nu le dăm leafă şi nici un țăran nu vrea să scoată o copeică.

– Le mai arde lor de învățători, când stau şi ei cu burțile goale!

– Ei, fiindcă țin strâns bănuții. Îi pun bine, rostiră bătrânele, nu-i aruncă în vânt. În schimb îs avuți.

– Da' totuşi se pierd mulți bani: câte unul îi ascunde în pereți şi, când te uiți, îi ia foc casa şi s-au dus bănişorii.

– Acu' nu-i mai ascund în case, mai mult îi îngroapă, lămuri țăranul cu scurtă de blană peticită, aprinzându-şi luleaua.

– Peste tot îi vâră... Muierea lui Petruha i-a învelit într-o cârpă şi i-a vârât sub cuptor, în cenuşă, da' vezi cârpa ceea era unsuroasă şi i-au mâncat şoarecii şase funți de Kerenci dintr-astea...

– Ce să-i faci? Se mai întâmplă şi aşa, n-ai cum să te păzeşti de toate. Da' ştiu să țină bine gologanii. Că doar nu-i lucru de şagă, uite, dac-am lua, de pildă, satul nostru: noroiu-ți ajunge până la genunchi, seara oamenii stau cu opaițul, nu se îndură să arunce banii pe gaz, copiilor nu le mai dau lapte, de li s-au umflat burțile ca nişte tobe; da' dac-ai sta să numeri, în tot satul strângi peste un milion.

– Ba mai mult. Numai oierul are şase funți de Kerenci.

– Asta bănet, nu glumă!

– Straşnic bănet! Numai de-ar da Dumnezeu s-o tragem cumva până la primăvară, să nu crăpăm de foame, că făina am vândut-o toată.

1920

Dar de la Domnul

(Perioada anului 1920)

Pe tampoanele unui vagon de marfă, peste care aşezaseră o scândură, călătoreau trei femei în vârstă.

Două dintre ele aveau câte un sac cu făină. A treia – doar o bocceluță.

Se urcaseră în timpul nopții, pe furiş, după ce furaseră din gară scândura, făcându-şi din ea o bancă.

– Doamne-Dumnezeule, am făcut cale de trei sute de verste ca să aduc făină şi mi-au furat bănişorii, spuse femeia cu bocceluță şi începu să plângă.

– Mare necaz... răspunse vecina ei, o bătrână cu obiele albe înfăşurate gros în jurul picioarelor şi pe deasupra legate cu sfori de curmei – uite, mie mi-a ajutat Dumnezeu. N-are a face că n-am dormit nopți în şir de nu mai pot ține ochii deschişi, da' când mă gândesc numa' că duc făină acasă, saltă inima în mine de bucurie. Şi am căpătat-o, aş putea spune că aproape pe degeaba... Unui țăran, la fel ca matale, i-au furat banii, nu mai avea cu ce să plece acasă, şi i-am luat eu făina asta cu o mie de ruble.

– Dar de la Domnul. Ți-a picat din cer! rosti femeia cu bocceaua.

Bătrâna care făcuse rost de făină oftă cu înțelegere, apoi îşi pipăi sacul şi se aşeză mai comod sprijinindu-şi piciorul în discul tamponului.

– Doamne, Maica Domnului, ce mă fac eu acum? se văicări femeia cu bocceaua. Cum să mă arăt în ochii bătrânului meu fără făină? Că mănâncă acolo frunză de tei.

– Eu măcar că am puțină, da' tot le duc ceva, făcu cea de-a treia răsucindu-se spre sacul ei, de două ori mai mic decât al celeilalte.

– Păi şi eu, îmi căram sacul şi-mi tot făceam cruce, zise bătrână cu obiele.

– Aveai şi de ce. Aici se vede că-i mâna lui Dumnezeu la mijloc – cogeamite sacul cu o mie de ruble.

Trenul cobora grăbit pe povârniş. Vagoanele se legănau încoace şi-ncolo. Deodată se auzi un țipăt neomenesc. Ceva căzu sub roți. Şi dispăru. Bătrânei cu sacul îi alunecase piciorul de pe tampon şi celelalte două îi mai zăriră doar o clipă, pe sub roți, basmaua şi picioarele înfăşurate cu obiele şi legate pe deasupra cu sfoară de curmei.

Femeia cu bocceaua privi cu spaimă pe după spatele vagonului şi scoase un țipăt acoperindu-şi fața cu palma: la cotitură drumului, printre şine, se zbătea ceva însângerat, cum se zbate o găină tăiată. Începu apoi să urle, ca scoasă din minți, să cheme într-ajutor.

– Lasă, că acuma-i degeaba, îi spuse vecina. A tăiat-o?...

– A tăiat-o, maică!.., Ți-era şi groază să te uiți, răspunse femeia cu bocceaua strângându-şi obrajii în palme şi privind cu ochii măriți de spaimă. Ce se mai zbătea...

– Doamne, stăpâne atotputernic, ce vremuri trăim!

Un timp tăcură amândouă, zguduite de cele întâmplate.

– Dacă a tăiat-o, s-o fi sfârşit de-acu!

– Trăia omul şi uite-l că nu mai e... Şi ăi de-acasă o aşteaptă pesemne, numără zilele până să le ducă baba făină.

– Zicea că-şi tot făcea cruce când căra sacul, credea că-i dar de la Domnul, şi când colo, îşi ducea moartea pe umeri.

– Of, Doamne, acu' am s-o visez toată săptămână. Când m-am uitat eu – se zbătea, sărăcuța. Te pomeneşti că era vie, degeaba n-am oprit trenul...

– N-aş crede... făcu femeia cu făina. Dacă a tăiat-o înseamnă că nu trăieşte mult. A pedepsit-o Dumnezeu fiindcă a tras folos din necazul altuia. A cumpărat făina pe nimica şi s-a mai şi bucurat.

Tăcură din nou şi rămaseră o vreme nemişcate.

Apoi se uitară amândouă în acelaşi timp la sacul bătrânei rămas pe tampon şi, încrucişându-şi privirile, îşi feriră ochii fiecare într-altă parte.

– Of Doamne, Dumnezeule... Pesemne că se lasă ger la noapte.

– Da, într-acolo trage. Anul trecut, de Pocroave a căzut zăpadă, răspunse femeia cu făina.

Trenul se apropia de gară şi ea ar fi vrut să-şi aşeze din timp făina pe sacul bătrânei.

– Ce, nu stai bine? Las' că trag eu sacul ăsta mai spre mine.

– Ba nu, nu-i nimic...

– Lasă-mă să trag sacul ca să te aşezi mai aproape.

– Nu, nu, îmi aşez făina, uite-aşa, pe sac şi vin mai încoace.

– Un' s-o pui pe sacul ăsta curat, nu vezi că al tău e mânjit tot de noroi?

– Da' tu ce treabă ai?... Ce-i făina ta?...

– N-am zis că-i a mea. Dă-i păcat să murdăreşti sacul.

– Taci din gură, dacă nu-i a ta!

Şi femeia cu făina îşi aşeză sacul peste sacul bătrânei, din care pricină părea că amândoi sacii ar fi fost ai ei.

– Unde dracu' i-ai îngrămădit aşa!... strigă femeia cu bocceaua, dă-l jos îndată, că nu pot să şed bine.

– Ia-o mai încet...

– Îl dai jos, au ba?...

– Ce, ai pus ochii pe el?...

– Eu, una, nu i-am pus, da' tu pesemne că i-ai pus. Cum intrăm în gară, las' că povestesc eu cum nu m-ai lăsat să țip! Strigă, de astă dată în gura mare, femeia cu bocceaua. Ai un sac întreg, ei, nu, ți-e puțin, mai vrei să jupoi şi de la morți. Dă-l jos degrabă că de nu – îl împing sub vagon.

Femeia cu bocceaua făcu o mişcare ca şi cum ar fi vrut să răstoarne sacul.

Vecina îi înfipse mâinile în păr.

– Ah, aşa va să zică?!

Şi femeia cu bocceaua, lăsând ghearele adversarei să-i smulgă părul, o apucă cu amândouă mâinile de gât.

Aceasta începu să horcăie încercând cu o mână să dea jos brațele ridicate spre gâtul ei, iar cu cealaltă trăgând convulsiv sacul spre ea.

S-ar fi putut ajuta şi cu cealaltă mână ca să-şi elibereze gâtul, dar se temea să nu scape sacul.

Trenul porni din nou pe povârniş. Scândura pe care şedeau cele două femei începu să salte şi pe sub picioarele lor, ca nişte dungi pestrițe, alergau traversele.

În cele din urmă femeia cu făina, holbând ochii, îşi dădu drumul la mâini, cu degetele răşchirate şi țepene.

Cea cu bocceaua o mai ținu un timp aşa, zgâlțâind-o uşurel, din care pricină capul adversarei cădea mereu spre spate, cu ochii ieşiți din orbite. Pe urmă o lăsă şi trase degrabă spre ea sacul bătrânei.

– Te-ai potolit?... Vezi să nu te arunc de-a binelea sub țug. Scorpie!... Ai un sac şi-ți mai întinzi gheara să-nhați şi altul străin.

Femeia cu făina izbucni în plâns, suspinând şi tresărind din tot corpul, aşa cum plâng copiii.

– Măcar jumătate toarnă-mi, nemernico!...

– Vezi să nu!... D-aia, va să zică... Bătrâna poate că mai era în viață, da' dumneaei nu mă lăsa să țip, că a pus ochii pe bunul altuia. Îți merge mintea, ai ghicit repede ce şi cum... Scârnăvie.

Femeia cu făina nu răspunse nimic, continuând să plângă jalnic, cu amărăciune.

În depărtare, pe după cotitură, se zărea turnul de apă al unei gări.

Femeia cu făina îşi şterse lacrimile, clipi din ochi şi, tot mai tresărind de suspine, rosti cu jale, umil:

– Cumătră... drăguță, baremi vreo zece funți să-mi torni.

Nu căpătă nici un răspuns.

– Vezi că eu te-am oprit, altminteri ai fi strigat şi tot ne-ar fi luat făina, dacă a rămas în viață. Or, dânsa era vie, zău n-a murit, numai că i-a retezat trenul mâinile sau picioarele. Oricum ar fi spus totul... despre făină.

Dar vecina, fără să-i răspundă, şedea țeapănă ca o stană de piatră, privind dârză înainte. Şi doar mâinile şi le ținea strâns încleştate pe sac.

Nu se opri trenul bine, că şi sări săltându-şi sacul în spinare, şi, fără 'să privească înapoi, porni cu el în grabă, în direcția opusă gării.

Cealaltă, care rămăsese, se uită la sacul ei, de două ori mai mic, şi ochii începură din nou să-i clipească mărunt, plini de jale.

Printre lacrimile ce-i încețoşau privirea, se uita în urma celei care pleca şi, în semiîntunericul serii ploioase ce se lăsa cuprinzând zărea, o mai văzu mult timp pe femeia cu sacul greu pe umăr depărtându-se de linia ferată şi schițând întruna cruci mari, în semn de neaşteptat noroc.

1920

Turma inconştienta

În dreptul gării oraşului se înghesuia lume, aşteptând să se deschidă casa de bilete. Câte unii veniseră de cu noapte şi şedeau pe câte o treaptă încovoiaţi, cu mâinile ascunse în mâneci, privind cu ochii tulburi la trecătorii ce alergau pe trotuar.

– Arătaţi de parcă aţi fi beţi... spuse unul din trecători. De mult staţi aici?

– De ieri, răspunse în silă unul din cei ce aşteptau.

– Ziceau că au să ne dea nu-ş ce bonuri, ca să aşteptăm mai puţin, ei, şi ne-am gândit să prindem şi noi câte unul şi-am venit de cu seară după bonurile astea.

– Aşa-i.

– Da' mai cu seamă congresul ăsta ne-a sleit de tot.

– Care congres?

– Păi uite colo, peste drum, în sala teatrului. Miliţianul a sărit la noi, că ne-am adunat cică prea mulţi şi a interzis să se facă liste, rosti un om cu albeaţă în ochiul drept, ce şedea pe o treaptă.

– Se dă şi el peste cap, cum poate. Doar că mai sare uneori peste cal, spuse un altul, ce stătea lângă zid, un bărbat în vârstă, eu ochelari a căror ramă o întărise în dreptul nasului cu aţă neagră – şi-i făcu cu ochiul miliţianului ce se afla pe aproape.

– Numai de treabă să fie, spuse vecina celui în vârstă, că azi cu ăi zeloşi mai rău o păţeşti.

Miliţianul se uită la omul care vorbise primul, dar nu zise nimic.

Între timp se apropie de el un miliţian călare cu o căciulă ca de poştaş, cu ţugui, şi-i spuse:

– Vezi să nu se înghesuie prea mulţi. Dracu' i-a mai pus să vândă bilete tocmai aici. Să se aşeze aşa fel, ca să se vadă că-i coadă, că-i prea mare neorânduială. Şi să nu facă liste, că tot flutură listele alea de nu mai ştii ce-s. Iar cei de dincolo ne ceartă, pe urmă.

Miliţianul călare plecă. Celălalt se apropie de oamenii care aşteptau:

– Cetăţeni, fiţi buni şi aşezaţi-vă la rând, că pe urmă pe mine mă trage la răspundere. Şi, vă rog, descurcaţi-vă fără liste.

– Modă nouă... bombăni cel cu ochelari.

– Cine face listele? întrebă gâfâind o cucoană sosită în goană, cu pană la pălărioară şi cu o servietă în mână.

– Nimeni. S-a interzis.

– Cum adică, s-a interzis? Asta-i neruşinare! E absurd!

Deschise cu hotărâre servieta şi scoase în grabă o foaie de hârtie.

– Ne-a rugat cu frumosul, rosti cineva din mulţime.

– Dacă vă roagă cineva cu frumosul să faceţi o prostie, vă muiaţi pe loc, ripostă iritată cucoana.

Şi rupse cu foşnet hârtia.

Miliţianul tresări, întoarse capul în direcţia foşnetului şi se apropie îndată de cucoană.

– Cetăţeană, strânge hârtia.

– De ce, adică?

– Nu-i voie.

– Asta-i revoltător! Iar lumea stă, şi tace! Ca o turmă inconştientă: ce le porunceşti, aia fac.

– Matale, maică, nu te aprinde aşa, spuse un bătrânel într-un cojoc ca vai de lume, cu guler năpârlit: i se porunceşte şi omul execută. Că dacă nu execută...

– L-a luat gaia, îl completă un muncitor care stătea alături, răsucindu-şi o ţigară.

– Întocmai, aşa stă treaba. Şi dacă omul te roagă cu frumosul, de ce să nu-i faci pe plac, urmă bătrânelul privind în treacăt la muncitor.

– Aşa e! întăriră câteva glasuri din mulţime.

– Dacă fiecare ar sta să judece numai cu mintea lui, mai iese naiba ştie ce.

– Asta-i! Noi stăm o jumătate de zi aici şi plecăm. De descurcat ne-om descurca cumva şi fără liste, pe când dumnealui are nevastă şi copii. Trebuie să ne gândim şi la asta.

– Adevărat, aşa-i, se amestecă o femeie cu basma. Trebuie să ne gândim şi la alţii, nu numai, la noi.

– Păi, cum altfel! Pe dumneaei să n-o atingi nici c-un deget, că se porneşte, mamă-Doamne!

– Crede că dacă s-a împopoţonat cu pălărie are trecere pe oriunde.

– Ferească Dumnezeu să ai de-a face cu de-alde astea. Numai la ele se gândesc, se stârniră vorbe prin mulţime.

– Nu de pălărie e vorba; trebuie să judeci ce-i cu cap şi ce-i fără cap, în loc să te supui oricărui... răspunse enervată cucoana şi se întoarse cu spatele, fără să mai termine ce-avea de spus.

– O ţine iar pe-a ei.

– Dumneata, maică, mai bine n-ai mai judeca atât, ci te-ai gândi la alţii, spuse bătrânul cu cojoc.

Un domn cu melon, care stătea lângă perete, schimbă o privire cu cucoana, apoi zâmbi batjocoritor şi, clătinând din cap, scoase din buzunar un ziar şi-l desfăcu.

Miliţianul se uită înapoi, speriat:

– Cetăţene, strânge hârtia.

– Ce te legi de mine! Mi-am scos ziarul.

– Naiba mai ştie ce scoateţi voi acolo, urmă miliţianul, oprindu-se din mers, că din pricina voastră pot s-o păţesc.

– Nu se poate lipsi de ziarul lui nici o clipă, rosti femeia cu basma strângând nemulţumită din umeri şi uitându-se neprietenos la domnul care citea ziarul; îl roagă omul cu frumosul, da' dumnealui nu, dinadins citeşte şi foşneşte cu hârtia.

– Unul ca ăsta să te asculte, poţi să aştepţi mult şi bine.

– Uite-l, nici să citească, nu mai are chef, dar îl ţine dintr-adins în mână fiindcă-i interzis de lege, urmă femeia.

– Hei, hei, unde te-ai aşezat! strigă muncitorul la o femeie cu un copil.

– Unde trebuie, acolo m-am aşezat.

– Nu unde trebuie, că te vârî pe locul altuia.

– Da' ce, ai la tine scris al cui e locul ăsta? Dacă era al tău, aici să fi stat.

– Păi e adevărat, a şi stat aici. Ce v-aţi pornit aşa! se auziră mai multe glasuri.

– Mda, fără listă mai rău nici că se poate, spuse careva.

Un timp tăcură apoi, deodată, începură cu toţii:

– Chiar aşa, naiba ştie ce mai născocesc, iar ţie îţi iese sufletul. Şi-aşa n-am dormit toată noaptea.

– Pe dânsul n-aveți de ce să vă supărați, rosti bătrânul cu cojoc. Că poate-i om simplu, fără carte, o fi tras şi el o duşcă acolo, ce să-i faci? Că doar nu se obrăzniceşte, te roagă cu frumosul.

Tăcură iar.

– Înainte vreme, când se dădeau alimente la magazin, îți scriau numărul cu cretă, pe spate, spuse muncitorul, stingând între degetele muiate în scuipat chiştocul de țigară.

– Aşa-i, încuviință bătrânul cu cojoc; apoi se adresă milițianului. Hei, stimabile, ce-ai zice dacă am folosi creta?

– Cum?

– Dacă, zic, am scrie cu cretă, se poate? .

– Unde să scrieți?... Oricum, e interzis! se grăbi el să adauge.

– Păi, mai înainte ne dădea voie să scriem pe spinare când se dădeau alimente.

– Pe spinare scrieți cât vreți, numa' hârtie să nu fie.

– Ne-a dat voie. Spuneam eu că-i om de treabă. Şi dacă-ți cere să faci cum zice, pune-te tu în locul lui şi-ai să vezi că o să fii la fel.

– Adevărat, aşa-i. Nu mai foşniți acolo cu hârtiile. Ce i-a mai apucat şi pe ăştia...

– Ce turmă inconştientă, îi şopti domnul cucoanei cu pălărie.

Cucoana dădu din mână şi se întoarse cu spatele.

– Stați puțin, strigă muncitorul! De ce să ne mâzgălim hainele? Ne descurcăm noi şi fără cretă. Scoase din buzunar un căpețel de creion chimic, îl dete cu scuipat, şi, fără să spună nimic, se apropie de un om somnoros, primul din rând, care stătea chiar lângă uşă.

– Întinde mâna...

– De ce să întind mâna? întrebă acesta, îngrijorat.

– Întinde, îți spun. Scuipă-ți în palmă şi întindeți scuipatul. Aşa... Ei, şi-acum să-ți dăm un număr. Eşti primul?

– Primul, drăguță.

– Atunci ai să intri primul.

– Îți mulțumesc, taică.

– Care-i numărul doi, să vină încoace.

– Brava lui! exclamă femeia. Nici pe omul ăla nu-l mai supărăm, şi de noi e bine.

– Porcărie curată! făcu domnul cu ziarul.

– Nu-i nimic, taică, pe urmă îl ştergi, îl linişti bătrânul cu cojoc.

Toți întindeau mâinile, după ce mai înainte scuipau palmă, şi se depărtau, ca enoriaşii la biserică, atunci când sărută crucea şi capătă blagoslovenia. Numai un bătrân înalt cu barbă lungă şi sură, şi cu înfățişare de starover, se împotrivi deodată.

– Nu vreau să-mi pun pecetea lui antihrist.

– Ce antihrist! N-ai decât să-ți scrii singur numărul.

– Nu vreau...

– Gata, l-am scris... Care-i cu numărul zece?

– Eu, taică, rosti o bătrână, făcându-şi loc prin mulțime.

– Poftim şi matale. De ce ți-ai umplut toată palma cu scuipat! Strigă deodată muncitorul, oprindu-se descumpănit înaintea unui soldat cu manta zdrențuită. Scutură-l jos!

– Păi ce-ai cu el, că scuipatul nu-i oprit, spuse careva.

– Dracu' să-l mai ştie ce-a scris ăsta aici, rosti un om cu cojoc, ducându-şi palma la ochi şi privind-o, ba zici că-i patru, ba că-i şapte. Halal cărturari!

Când veni rândul domnului şi cucoanei, amândoi roşiră şi declarară râtos că ei vor sta fără număr şi să-i lase în pace.

– Te pomeneşti că s-au supărat? întrebă careva din mulţime.

– Da. Mare necaz cu domnii ăştia. La fiecare pas, dumnealor se supără.

Când cucoana şi domnul voiră să-şi ocupe locul în rând, cel cu cojoc, care stătea înaintea lor, scoase cotul şi împingând-o uşurel pe cucoană spuse:

– Nu, dacă n-aveţi număr, aşezaţi-vă la coadă, că pe urmă iar se iscă încurcătură.

Şi întrucât casa de bilete se deschisese, cucoana, după ce schimbă o privire indignată cu domnul, strânse din umeri, se apropie de muncitorul care scria numerele şi întinse palma.

– V-aţi răzgândit? întrebă acesta. Poftim creionul; scuipaţi şi scrieţi singuri: să nu ziceţi că nu sunt respectuos!

Stăteau cu toţii ţinând cu grijă mâna dreaptă, ca să nu se şteargă numărul; ori de câte ori un trecător zărea în rând pe câte un cunoscut şi se apropia să-l salute, acesta îi întindea mâna stânga:

– Unde te-ai rănit? întreba trecătorul.

– Nu, mă tem să nu se şteargă numărul.

– Ei, aţi scos-o la capăt? întrebă prietenos miliţianul, apropiindu-se de rând.

– Am scos-o, răspunseră cu toţii într-un glas.

– Ba încă mai bine decât cu listă, tăicuţule, spuse bătrână cu basma.

– Foaia te pomeneşti că se rătăceşte pe undeva şi rămâi pe dinafară, pe când aşa n-ai stăpân pe cap, eşti cu numărul tău şi nu-ţi pasă de nimeni.

– Şi mai cu seamă nu l-am obijduit nici pe dumnealui, rosti bătrânul cu cojoc.

1920

Pisica

Într-o odăiţă din apartamentul nr. 45 locuia o femeie care nu mai era nici tânără şi nici frumoasă.

Nimeni dintre locatari nu ştia de unde apăruse şi cine era de fapt. Nu ştiau nici măcar dacă fusese măritată sau nu, dacă o lăsase bărbatul sau îi murise şi nici din ce trăia. Ultimul fapt era cu atât mai ciudat, cu cât de obicei un locatar e bine informat în ceea ce priveşte amănuntele din viaţa personală a vecinului său: din cât trăieşte, dacă are leafă mare, dacă cheltuieşte mult. Şi, dacă în viaţa aceasta personală se ascunde vreo taină, cum ar fi, de pildă, un concubinaj, asemenea locatar sau locatară se bucură de un interes deosebit din partea celor din jur.

Fiecare pas al respectivului locatar e înregistrat cu exactitate şi analizat, astfel că părerea despre el e gata formată chiar din prima zi. Şi cu cât viaţa acestuia cuprinde mai multe aspecte nelegale sau, din punctul de vedere al moralei locatarilor, reprobabile, cu atât mai multă atenţie i se acordă.

Vecinul va scoate neapărat capul pe uşă dacă va auzi că locatarul sau mai cu seamă locatara din odaia alăturată are o vizită; iar dacă va auzi un zgomot prudent de sticle şi o voce de bărbat necunoscută în chilia până atunci singuratecă a femeii, va ieşi fără doar şi poate pe

coridor, cu aerul că ar căuta ceva, şi cu inima bătând din pricina curiozităţii nepermise, va face câţiva paşi prin faţa odăii vecinei – dacă va descoperi că uşa nu-i bine închisă – în speranţa că va izbuti să surprindă o frântură de viaţă – mai ştii, poate interzisă şi demnă de acuzaţie.

Atunci se va întoarce la severa şi virtuoasa lui nevastă şi, ca aceasta să nu interpreteze cumva într-altfel interesul lui exagerat faţă de vecină, va spune cu dispreţul unui bărbat aşezat şi cuminte:„Halal vecină ne-a trimis Dumnezeu: casă de pierzanie, nu alta. Adineauri am ieşit dinadins să văd ce se petrece acolo”.

La care nevasta, privindu-l chiorâş, va spune cu vădită neîncredere faţă de cuminţenia lui: „Ai face mai bine să te uiţi mai puţin la altele, că în fiecare seară te foieşti prin faţa uşii ei”.

Dar nimeni nu putuse observa la locatara odăiţei din apartamentul nr. 45 ceva care să le dea prilej s-o vorbească de rău. Nu deranja niciodată pe nimeni, nu făcea zgomot, nu venea nimeni la ea. Era slabă, palidă, cu pieptul teşit, purta mereu aceeaşi bluză de culoare deschisă şi aceiaşi pantofi peticiţi.

Lipsea aproape toată ziua, plecând nu se ştie unde cu un pachet moale de percal negru sub braţ, semănând cu pachetele pe care le poartă croitorii şi croitoresele când îşi duc comenzile. O vedeau numai dimineaţa, când ieşea din odaia ei ca să-şi fiarbă ceai în bucătăria comună. Şi până şi treaba asta o făcea încet, neauzit, dându-se cu fereală la o parte dacă cineva se apropia de plită.

Nici măcar nu ştiau toţi că o cheamă Maria Semionovna şi poate că nimeni n-ar fi băgat-o în seamă şi nu s-ar fi gândit la ea, dacă n-ar fi existat un fapt datorită căruia unii dintre locatari o invidiau chiar: avea o pisică uriaşă cu blana lungă şi pufoasă, albă, fără nici o pată. Chiar din prima zi când a apărut Maria Semionovna, pisica fusese cercetată de întreg apartamentul, ba chiar întoarsă cu labele în sus ca să se vadă dacă nu există, într-adevăr, nici o petişoară pe blana ei.

Dar n-avea pete. Nici una.

Pisica, era unica fiinţă care nutrea un simţământ de dragoste pentru femeia aceasta săracă şi neinteresantă. Stârnea uimirea tuturor prin devotamentul ei, atunci când aştepta cu regularitate, seară de seară, la uşa din dos, să se întoarcă Maria Semionovna. Iar apoi, torcând, îşi urma stăpână pas cu pas. În acelaşi timp era prietenoasă şi blândă cu toată lumea. Copiii o înhămau la cărucior, o puneau să le sară peste braţ, sau o aşezau cu labele în sus în antreu, pe un divan vechi şi desfundat, şi înfăşând-o, îi puneau la gât o suzetă de cauciuc legată de o aţă. Iar pisica torcea, culcată, cu suzeta la gât şi moţăia cu ochii închişi. Numai coada şi-o mişca uşor pe sub pelinci. O chema Maşka. Odată dispăru timp de o zi şi o noapte şi toţi în apartament băgară de seamă, întrebându-se neliniştiţi dacă o să se întoarcă sau nu.

Oricine intră pentru întâia dată în locuinţă, la vederea Maşkăi, exclamă fără voie:

– Ce splendoare! A cui e?

Iar dacă celui ce întrebase i-o arătau în tăcere pe Maria Semionovna care se afla din întâmplare pe coridor, acesta o privea fără să mai spună nimic, răcorit dintr-o dată, şi numai după ce stăpâna pisicii dispărea după uşă îşi relua tonul entuziast.

De Maşka aveau grijă toţi locatarii, aducându-i lapte şi carne. Dar văzând pisica grasă, bine hrănită, alături de chipul palid-cenuşiu şi supt al stăpânei sale, pesemne că în mintea multora se năştea întrebarea: dar Maria Semionovna cu ce s-o fi hrănind oare? Oare n-ar mânca bucuroasă din cele ce capătă pisica? Dar Maria Semionovna era atât de neinteresantă, atât de comună, încât chiar dacă un asemenea gând se năştea în mintea cuiva, nu-l ducea niciodată până la capăt. De vreme ce Maria Semionovna umblă, se mişcă, îşi fierbe ceaiul şi nu cere nimănui

nimic, înseamnă că-şi duce ea existenţa într-un fel sau altul. Însuşi faptul că Maria Semionovna era o femeie deosebit de modestă şi blândă îi făcea pe locatari să adopte faţă de ea o atitudine mai rece şi mai indiferentă.

Dacă ar fi fost un om rău, cicălitor şi neplăcut, oricine ar fi avut o justificare pentru nepăsarea pe care i-o arăta. Cum era însă o fiinţă căreia n-aveai ce-i reproşa şi, după toate probabilităţile, cu suflet bun, fiecare în parte se simţea întrucâtva vinovat pentru răceala sa şi de aceea se străduia să n-o bage în seamă, să nu intre în vorbă cu ea, de parcă s-ar fi temut că ajungând la o discuţie de la suflet la suflet va fi silit s-o întrebe cum o duce. Şi dacă va reieşi, de pildă, că o duce greu şi rabdă de foame, va fi nevoit să-i ofere de mâncare sau cine ştie ce. Fiindcă deh! dacă ai apucat să asculţi păsul cuiva, e ruşinos să te dai în lături când e vorba să-l ajuţi.

Aşa se face că nici de Maşka nu se apropiau când în bucătărie se afla Maria Semionovna.

Intrau în vorbă eu ea numai locatarii cei noi, instalaţi doar de o zi, două în apartament, şi care nu cunoşteau încă toate obiceiurile casei şi relaţiile dintre vecini, şi nu apucaseră să-şi formeze o părere proprie despre fiecare dintre ei. Aceştia spuneau de obicei:

– Aveţi o adevărată comoară. Umblă după dumneavoastră pas cu pas şi vi se uită în ochi. Zici că-i un om!

Şi Maria Semionovna, pe care, pesemne, nici un om n-o privise astfel în ochi, o strângea pe Maşka la piept şi o săruta duios, ca pe unica ei alinare.

Iată însă că într-o zi de primăvară se întâmplă o nenorocire care tulbură întreg apartamentul. Maria Semionovna plecase de dimineaţă de acasă lăsând-o pe Maşka în odaie cu fereastra deschisă. Maşka lenevi mult timp tolănită pe pervaz, cu labele strânse, încălzindu-se la soare.

Câteva vrăbii trecură în zbor, cu ciripit zgomotos, pe lângă fereastră şi se aşezară pe pervazul vecin. Maşkăi i se aprinseră ochii şi, uitând cu desăvârşire că locuia la etajul cinci, se lipi o clipă de pervaz apoi, cu un salt puternic, se azvârli să înhaţe prada. Dar nu se putu menţine pe pervazul îngust, îmbrăcat în tablă: o clipă rămase atârnată de labele dinainte, căutând convulsiv ceva de care să-şi sprijine labele din spate, apoi se prăvăli jos în curtea asfaltată.

Copiii, care o zăriră cei dintâi, stârniră larmă şi plânsete. Apoi alergară cei mari în jurul pisicii muribunde; îi privea cu ochii larg deschişi în care ardea flacăra verde a morţii şi labele îi zvâcneau convulsiv.

Careva vru s-o ridice, dar o duzină de glasuri femeieşti, înecate de plâns, îi strigară să o lase, întrucât de bună seamă că cea mai mică atingere i-ar pricinui nişte dureri crâncene.

Lumea adunată comentă cu indignare că Mariei Semionovna i-ar fi putut veni în gând să închidă fereastra, înainte de a pleca de acasă. Şi cum o mai iubea pisica, umbla după dânsa ca un copil! Unde se ducea stăpână-sa, acolo şi ea.

– Ce femeie dezgustătoare! Nu degeaba nu-i vine nimănui să stea de vorbă cu dânsa. Din toţi locatarii nu găseşti unul care să fie în relaţii bune cu ea.

– Săraca Maşka, uite-o cât se chinuieşte, spuneau femeile din apartamentul nr. 45.

– Nu se mai chinuieşte: s-a sfârşit, rosti careva.

Îi pipăiră labele. Era moartă.

Deodată toată lumea întoarse capul. Dinspre stradă, străbătând curtea, venea Maria Semionovna. Cu ochii lăsaţi în pământ, cu legătura sub braţ, vreo comandă mizeră, pesemne, mergea cu pasul ei grăbit, care nu atrăgea atenţia nimănui. Şi deodată, văzând lume în faţa ei, se opri. Fără voie, ridică privirile, cu spaimă, în direcţia ferestrei.

Obrajii îi deveniră pământii, iar ochii îngrozitori de mari. Se apropie iute de mulţimea care se dăduse la o parte, îşi duse mâinile la gură, ca şi când ar fi vrut să-şi înăbuşe un ţipăt, se uită câteva clipe, strângând din buzele-i subţiri, la animalul ce zăcea pe asfalt, apoi se lăsă în genunchi, ridică tăcută în braţe leşul pisicii şi, fără o vorbă, intră în casă.

– Măcar să fi scos un sunet, observă cineva. Îmi vine s-o ucid pentru pisica asta, rosti o femeie tânără şi voinică din apartamentul nr. 45.

– De-acu' trei nopţi la rând n-am să mai pot dormi, are să-mi tot apară în faţă priveliştea asta, spuse o altă femeie, din corpul lateral al clădirii. A mai trăit sărmana vreo cinci minute şi ce chinuri o fi îndurat!

– Te cred, de la înălţimea asta, păi să tot fie vreo zece stânjeni.

Cu toţii se uitară spre fereastra de unde se prăbuşise Maşka, şi apoi începură să se împrăştie.

– Nici n-a ţipat măcar, spuse la plecare o femeie în vârstă, cu basma, ştergându-şi ochii cu şorţul, se uita doar jalnic la mine.

Viaţa în apartament îşi reluă cursul obişnuit, dar dispariţia Maşkăi lăsase un gol straniu. Mereu era pomenită. Mai cu seamă în prima zi, când locatarii treceau pe lângă farfurioara ei cu lapte din colţul de lângă plită. Dinadins n-au mai strâns-o: ca să-şi amintească de ea. Tuturor li se părea că Maşka – superbă, pufoasă – o să vină îndată, o să-şi scuture de pe lăbuţe laptele vărsat pe jos şi o să înceapă să lipăie cu limba ei delicată şi roză.

Trecură două luni. Gospodinele se adunau ca mai înainte lângă plită, în timp ce găteau, şi-şi duceau discuţiile obişnuite.

Una dintre ele spuse într-o zi:

– Ce-o fi cu Maria Semionovna, că n-a mai apărut.

– V-aţi trezit! Ce, nu ştiţi? întrebă femeia cea tânără şi voinică.

– Ce să ştim?..

– Păi de două săptămâni au dus-o la spital şi moare de oftică.

– Măiculiţă, şi cum rămâne cu odaia?!

– Administratorul a şi dat-o cuiva.

– Ah, ticălosul! De acum şase ani am făcut cerere să-mi schimbe odaia. Ca să vezi ce pungaşi! Unde mai găsesc eu o asemenea ocazie! Şi cum de n-am băgat de seamă că nu-i aici!

– Păi şi noi abia peste o săptămână am observat.

1920

Obiecte grele

În bazarul unde înainte se vindeau haine gata, fiare, cârnaţi fripţi şi alte cele, acum prăvăliile erau închise, cu uşile bătute în scânduri, iar în spaţiul dintre ele şi pe toată întinderea pieţii, peste bălegarul împrăştiat pe jos şi noroiul pe jumătate îngheţat, erau întinse rogojini umede, cu tot soiul de mărfuri pe ele: unul avea de vânzare o pereche de scrumbii stătute, doi nasturi şi o cutie de chibrituri, altul – o şubă ponosită, ori de schimbat o lingură de argint pe o pâine.

– Azi n-a fost razie? întrebau cei care veneau.

– O fost ieri, răspundea în silă careva.

Negustorii stăteau cu ochii-n patru, privind scrutător în toate părţile şi la cea mai mică alarmă se lăsau la pământ, ca să-şi poată înşfăca rogojinile cu marfă şi s-o zbughească undeva pe-aproape, în prima curte întâlnită în cale.

O cucoană cu pălărie boţită adusese o lampă cu un glob mat în chip de abajur şi, uitându-se nehotărâtă în jurul ei, întrebă:

– Cum e, se dă voie să vinzi?

Ceilalţi aruncară priviri răuvoitoare spre cucoană şi spre lampa ei.

– Se dă voie... cui are picioare sprintene, spuse o precupeaţă cu scurtă de oaie, potrivindu-şi basmaua pe cap şi fără să se uite la cea care întrebase.

– Matale, măicuţă, oi fi ieşit pentru întâiaşi dată, întrebă o precupeaţă în vârstă, care avea înşirate pe rogojină cinci scrumbii şi o pompă de bicicletă.

– Întâia dată...

– Tocmai, văd şi eu... că ai adus o lampă cu glob. Dacă o cădea necazul peste noi şi om fi nevoiţi s-o luăm la picior, teamă mi-e să nu ţi-o facă ţăndări.

– Ăştia parcă-s picaţi din lună...

– Cum simţi ceva, uită-te, maică, la bătrânul cela, care vinde lacăte, că-i isteţ foc.

Un om cu podiovkă, care vindea pahare şi vaze, se uită chiorâş şi spuse nemulţumit:

– Păi cu lacăte e uşor să fii isteţ. Le arunci în sac şi gata. Da' ia încearcă să arunci la fel sticlăria asta. Că asta nu-i marfă, ci-i pacoste curată.

– Uite, mai vine una mintoasă, nevoie-mare.

Se uitară cu toţii. Se ivi o femeie cu un fotoliu pe care-l ţinea cu picioarele în sus şi cu perna proptită în creştetul capului. Femeia aşeză fotoliul pe pământ şi se opri, abia mai răsuflând.

– Altceva mai greu n-ai găsit? întrebă o precupeaţă tânără.

– E ultimul, maică.

– Ăştia se cred înainte de eliberare.

Deodată traseră toţi cu urechea.

– Stai, parc-ar şuiera...

Se auzea într-adevăr un şuierat.

Moarte, şi de spaimă am scuturat toate scrumbiile în tină, ocărî cea cu scrumbiile.

– Ţie ţi-e teamă de şuieratul ăsta, ca de alte alea... Da' las' că ieri ne-au lucrat bine şi fără şuierat.

– La tine nu-i mare lucru: înhaţi rogojina şi să ne vedem cu bine, pe când uite astea – cu lampa şi cu fotoliul – ce-or să se facă? Păzeşte-le Doamne!

Dintr-o fundătură ieşi un om cu un ciubăr cu varză încărcat într-o roabă şi porni cu ea spre mijlocul pieţii.

– Dă-te la o parte, femeie. O fost ieri razie?

– Fost.

– Ei, înseamnă că azi n-o să fie.

– Ia te uită la el, parc-ar fi cu roibii la teleagă. Uşurel, drace, că dai peste lume.

– Se îndeasă afurisiţii, şi cum se întâmplă câte ceva, se pornesc să sară cu ciubărele lor peste capetele oamenilor. Nu pricep de ce-i mai lasă aici.

Deodată bătrânul cu lacătele ciuli urechea, îşi vârî luleaua în buzunar, fără să scoată o vorbă, apoi scutură lacătele de pe rogojină în sac şi dispăru în mulţime.

De departe se şi auzea un şuierat înăbuşit şi prelung aidoma semnalelor prin care se anunţă vânătorii între ei că au dibuit vânatul.

Precupeaţa în vârstă se uită neliniştită şi exclamă:

– Ah, împieliţaţii, au venit pe cealaltă parte...

– Acum o ţin tot aşa, diavolii, în fiecare zi – şi nici nu mai şuieră.

Într-o clipă totul intră în mişcare; oamenii se repezeau în toate părţile, aşa cum soldaţii aşezaţi în tabără îşi caută scăparea prin fugă la un atac neaşteptat al inamicului. Nu se zăreau decât saci aruncaţi pe umăr, ciubere, lăzi.

– Ce-mi stai în drum, mă, cap sec, să fi strâns din vreme, n-ai învăţat încă?

– Da' tu ce mi te vâri cu tăpăloagele peste scrumbii? A căpiat de tot, Doamne iartă-mă!

Bătrânul cu lacătele nu-i dete nici o atenţie, ba se mai apucă să-şi aprindă luleaua. Treptat se liniştiră şi ceilalţi.

– Bătu-v-ar în cap să vă bată, că m-aţi speriat de moarte, şi de spaimă am scuturat toate scrumbiile în tină, ocărî cea cu scrumbiile.

Mai încolo se auzeau ţipete stridente şi zângănit de sticlă spartă; ţăranul cu şorţ îşi rostogolea roaba cu varză printre tarabe.

– Doamne, Maica Domnului, mi s-au muiat picioarele de spaimă. Şi nu ştiu încotro s-o mai apuc, plângea femeia aşezată în zăpadă.

– Ia-o pe-acolo. Că au venit pe dincoace.

Dar în întâmpinarea mulţimii ce fugea răsunară şuierăturile miliţienilor.

– Ne-au tăiat calea, dracii! Spuse un soldat cu un sac cu cartofi în spinare; se opri şi trase un scuipat. Uite pe-acolo, pe după turnul de apă trebuia să fi ocolit. De-am fi apucat-o într-acolo, de la început, am fi răzbit în fundătură.

– De-acu' ne iau ca din oală... hei, încotro cu lampa aia? A mai cărat şi abajurul! Mare pacoste cu lumea asta!

– Nu cunosc rânduielile, de aia cară ce se nimereşte.

– Uite, colo, unul a adus nişte coarne de cerb. Ăsta când te atinge o dată cu coarnele pe sub coastă, îţi dai duhul.

– Hei, voi de colo, aţi adormit? strigă un soldat cu căciulă de postav ţuguiată. Ocoliţi prin dreapta şi mânaţi-i pe toţi într-un colţ.

De după turnul de apă săriră alţi soldaţi şi împrăştiindu-se în cerc începură să-i mâne pe toţi într-o parte.

– Ia te uită, ăştia pândeau şi pe după turnul cu apă.

– Ne înconjoară, vor să ne prindă în sac. Ah, afurisiţii! spuneau femeile.

– Gata, ne-au înconjurat... de-acu' s-a zis cu noi, făcu soldatul cu cartofii, erau pregătiţi mai demult.

– Acu' barem nu trag, că mai înainte când îi ardeau câte o salvă în aer, te lăsai la pământ şi picioarele-ţi erau ca de vată.

– Şi acuma, măi frate, parcă-s de vată.

Bătrânul împreună cu femeia cu peştii, cu precupeaţa cea tânără şi cu soldatul, care li se alăturase, apucară să se strecoare pe o poartă şi încovoind spinările, se furişară pe un maidan de-a lungul gardului rupt.

– Femeia cu fotoliul a rămas, sărăcuţa.

– Să se înveţe minte altă dată. Că asta era în stare să vină şi cu un scrin în cârcă.

– I-au mânat în colț. Mamă, ce-i mai gonesc! spuse soldatul. Ah, că dibaci îs! Da' asta nu-i nimic... uite noi, când luam Erzerumul, am năvălit tot aşa în piață... Ehei!

Tarabele astea de-aici îs nimica toată pe lângă ce era acolo! Ții, ce-a mai fost! Da' de ce nu trag? Mai întâi şi mai întâi trebuie să tragi în aer, fără oprire, până-i buimăceşti bine. După asta îi iei şi cu mâna goală.

– Da ce-o fi aia de aleargă cu picioarele în sus?... întrebă precupeața cea tânără – colo, colo... vezi, s-a oprit. Iar a pornit, uite, fuge iar.

Ceilalți se uitară în direcția arătată. Înspăimântată, lumea se azvârlea cârduri – cârduri, când într-o parte, când într-alta, iar în mijlocul învălmăşelii se învârtea prin piață un fotoliu cu picioarele în sus.

– Oh, dânsa o fi, pesemne. Doamne fereşte!

– Asta îşi vatămă mijlocul, spuse bătrânul.

– Păi se poate, într-o vreme ca asta să vii cu astfel de lucruri.

– Eh, prea puțin au tras, făcu soldatul cu părere de rău, văzând cum oamenii adunați grămadă erau acum aşezați în rând, trebuiau să pocnească din puşti fără oprire.

După ce mulțimea porni, mai rămase câtăva vreme să privească piața cu tarabele răsturnate şi scrumbiile împrăştiate pe jos, apoi scuipă admirativ:

– Oricum îs dibaci, bătu-i-ar să-i bată. Noi, când luam Erzerumul, aveam măcar cavalerie, da' ăştia-s infanterişti şi ce bine i-au lucrat.

– O scot ei la capăt şi fără cavalerie, vezi-bine, observă bătrânul. Că voi ați luat Erzerumul ăla o singură dată, da' ăştia îşi fac de lucru pe aici de câte şapte ori pe săptămână, aşa că au avut timp să deprindă meşteşugul.

1920

Pescarii

– S-a primit ordin ca toate bunurile împărțite sa fie strânse şi înapoiate statului – anunță sosind la adunare Nikolai – cizmarul, membru în comitetul de plasă. Cei care dosesc din lucruri vor fi trimişi în fața tribunalului.

Oamenii stăteau înmărmuriți, fără a scoate o vorbă. Numai Senka, tâmplarul, nu se putu abține şi zise:

– Panglicuțe roşii... halal...

– Sa dat ordin să se controleze după liste care ce-a luat din vite şi din inventar.

– Păi de ce?

– De ce, de ne ce, nu-i treaba noastră. Dacă mi s-a spus, înseamnă că trebuie să execut.

– Păi nu ziceau că totu-i al poporului?

– Şi ce dacă ziceau. A fost al poporului şi acu' vor să fie al statului. Ei, ajunge cu trăncăneala. Trebuie să controlăm.

– Da' ce s-a dat fără listă or să ni le ia şi pe alea? întrebă fierarul.

Ceilalți îşi ținură răsuflarea.

– Ai răbdare să controlez barem după listă, îl repezi Nikolai, şi flutură din mână cum alungi o muscă sâcâitoare.

Se apucară să controleze.

– De la fermă s-au împărțit douăzeci de vaci cu lapte celor săraci şi lipsiți de avere... Aici văd numai cinci. Unde-s celelalte?

– Ei, unde-s... dacă n-au avut loc în bătătură... se auzi un glas nemulțumit.

– Cum adică n-au avut loc în bătătură? Ce-ai făcut cu vaca ta? o întrebă aspru Nikolai pe Kotiha.

– A crăpat, asta am făcut cu ea – se oțărî Kotiha, care stătea acolo în scurteica ei jerpelită şi descheiată pe pieptul descărnat. Mi-ați dat pe cap o namilă de vacă, de nici până la bot nu-i ajungeam, darămite s-o hrănesc.

– Fir-ați ai dracului – ocărî Nikolai – ai s-o plăteşti, fără multă vorbă.

– Vezi să nu...

Vacile celorlalți dispăruseră de asemenea. Unul o vânduse geambaşului pentru tăiere, altuia îi crăpase.

– Vi s-au dat de-a gata şi n-ați fost în stare să le păziți – făcu Nikolai. Ei, da' cum îi cu inventarul? S-au împărțit zece căruțe, zece sănii, pluguri şi alte cele... Să fie adus înapoi totul.

– Păi de unde să le mai luăm? strigă sobarul. Eu, de pildă, m-am ales, de la căruțele alea, cu două roți din spate;

Alea din față se învârtesc pe la alt careva. Pas, de le mai găseşte acum.

– Dacă le aduce fiecare, s-ar aduna toate roțile.

– Se adună pe dracu...

– Păi ce-ați făcut cu lucrurile? strigă nerăbdător Nikolai.

– Cin' să mai ştie – răspunseră ceilalți. S-au împrăştiat pe la oameni.

– Păi oamenii nu-s tot aici?

Nu-i răspunse nimeni.

– Da' ce-i fără listă... au să le ia şi pe alea? întrebă iar fierarul.

– Au să le ia. Trebuie să facem percheziție – răspunse Nikolai cercetând nişte hârtii.

Oamenii deveniră din nou atenți, iar câțiva o tuliră prin curtea din dos...

– Ba împart, ba adună, te-au năucit de-a binelea, naiba să-i ieie.

– Viață-i asta? Să căpiezi de tot, Doamne iartă-mă.

– Mai cu seamă că ne-au luat pe nepusă masă. Unde să le mai piteşti acum? Care-s de lemn, să zicem că poți să le arzi, da' fiarele ce să faci cu ele?

– Le îngropi. Ăi din slobozie le-au îngropat toți.

– Sau le îneci în iaz, făcu careva.

– Unele le îneci, cum le îneci, da' cu altele îți stuchi sufletul, bombăni fierarul.

– Da, tu ce ai?

– Păi destule... căldări, bidoane de lapte, ghiventuri, o jumătate din ăla de-i zice... separator, sau boala să-l mai ştie cum. Pe urmă un cuțit de la secerătoare.

– Pe ăsta-l îneci.

– Da' când trebuie să le aducem? întrebă unul.

– Acuma trebuiesc aduse, răspunse Nikolai care se uita concentrat prin nişte hârtii.

– Păi când mai apucăm?

– Te pomeneşti că o să ne scrieți?

– Ce să scriem?

Nimeni nu răspunse. Alţi câţiva se desprinseră din mulţime şi se strecurară şi ei prin uşa din dos. Cei rămaşi se uitară cu nelinişte în urma lor, schimbând priviri.

– Unde se duc?

– Oameni cu cap, ştiu ei unde – rosti fierarul apoi, amintindu-şi parcă de ceva, se grăbi să plece şi el. Ţii, drace! Trebuie să-i dau fân calului – făcu el.

Nikolai continua să se gândească la ale lui. Când se uită, lângă el mai stăteau vreo trei oameni.

– Unde-i lumea? întrebă el.

– Naiba să-i ştie. Ei, ce facem, mergem pe la case?

– Da, mergem – răspunse Nikolai. Dar, deodată, amintindu-şi, rosti în grabă: Aşteptaţi niţel, că-mi stă vaca neadăpată – şi se strecură grăbit în bătătură.

*

Peste vreo cinci minute, Nikolai şi fierarul se ciocniră fără veste lângă iaz. Fierarul ducea nişte bidoane mari de lapte, din tablă albă, Nikolai – înşiruite pe o sfoară – găici, balamale, sfeşnice. Fierarul se piti pe după o tufă cu bidoanele lui. Nikolai dădu să facă la fel, apoi dete din mână a lehamite:

– Naiba s-o ia... totuna-i... Numa' vezi să nu trăncăneşti.

Şi după ce îşi aruncă în iaz găicile şi sfeşnicile înşirate pe frânghie, cu o plută prinsă de ea, se apucă să îngroape în mâl capătul frânghiei.

În vremea asta, suflând din greu, cărând o roată de secerătoare şi alte câteva mărunţişuri, sosi în fugă sobarul şi, dând ochii cu fierarul, se lăsă la pământ, ca fript, dar, zărindu-l în cealaltă parte pe Nikolai, dădu din mână şi zicând „Să nu trăncăneşti" – ieşi pe zăgaz.

Mai trecură cinci minute şi începură să mai apară şi alţii.

– Dracu i-a mânat!... Şi toţi în acelaşi loc, de parcă-s înţeleşi...

Fierarul îşi aruncă bidoanele dar acestea se întorseseră cu gura în sus şi nu vroiau să se ducă la fund, oricât le plimbă el pe apă trăgând de sfoară.

– Dar'ar boala în ele! Ştiam eu că nu le poţi veni de hac! Ia te uită la ele cum îşi mai saltă botu-n sus! Ptiu!

Veni Senka, cu nişte găleţi. Apoi Afonea cu un soi de aparat care stârni atât de mult curiozitatea celorlalţi încât lăsară o clipă treaba şi se apucară să-l cerceteze.

– Ai zice că-i pentru curăţat mere – spuse Fonea, privind mai întâi la aparat, apoi la stăpânul lui.

Acesta se uită şi el la aparat, răsucindu-l în mâini de parcă l-ar fi văzut întâia oară.

– Cin' să-l ştie – făcu el în sfârşit – l-am luat cu gândul că-l pun mâner la treierătoare, da' nu s-a potrivit.

– Ei, ajunge cât aţi trăncănit – rosti sever Nikolai – puneţi mâna de isprăviţi şi împrăştiaţi-vă pe la case.

Cu toţii, ca nişte argaţi la îndemnul aspru al stăpânului, se apucară de treabă, muncind, pe întrecute, în jurul iazului, de nu mai auzeai decât ici-colo:

– Unde-l arunci peste frânghia mea, cap sec ce eşti! strigă unul.

– Dă-te mai încolo cu plutele. Vrei să ocupi singur tot iazul?

– Unde să mă dau, când podeţele-s ici? Vezi că n-ai pic de judecată?

Bidoanele fierarului continuau să plutească cu gâtu-n sus.

– Ai zice că-l au pe dracu-n ele. Îți vine să te bagi singur în apă şi să le îneci, zău aşa. Uite, afurisitele, cum mai aleargă!

– Unde naiba te vâri cu donițele alea! Mă, nepricopsitule, strigă Afonea, trăgând înfrigurat de frânghie – uite, te-ai agățat de frânghia mea!

– Să te ferească Dumnezeu de alea de-s goale la mijloc – spuneau oamenii. Acu' barem ai timp, da' dacă o trebui să faci totul în grabă, îți dai duhul, zău aşa!

– Eu mi-am azvârlit gramofonul şi n-am grijă – spuse Andriuşka frecându-şi palmele, ca un negustor după o afacere izbutită.

– Gramofonu-i bun, că are miezul greu. Da' uite donițele astea...

– Eram în slobozie când au venit cu percheziția – povesti Feodor – şi-apăi ce-a fost acolo, mamă!... Toți ca unul au bidoane dintr-astea. Că acolo era pe vremuri o brânzărie. Să le fi văzut când s-au pornit să plutească pe tot iazul, pacoste curată, alergau oamenii cu limba de un cot.

– Chiar că-ți iese limba – rosti Zahar care-şi muta plutele, şi strigă la fierar: unde dracu le mii, de vii să mi te încurci şi pe aici.

– Ce pot face dacă le mână vântul? Adineauri le împingea încolo, acuma înapoi, lovi-le-ar ciuma.

Dinspre sat, văzând lume lângă iaz, alergau copiii cu ulcioare şi găleți.

– Încotro împielițaților! strigară la ei țăranii.

– La pescuit...

– Pescuit... Numai la năzdrăvănii li-e gândul.

Şi ori de câte ori vreun țăran, făcându-şi vânt, cu un „Doamne ajută", îşi arunca povara departe de mal, băieții cu ulcioarele se repezeau spre el şi se opreau nedumeriți, uitându-se cu mirare când la apă, când la cel care aruncase.

– Ce vă tot vârâți pe sub picioare! strigau la ei din toate părțile.

– Nu-i chip să te apuci de-o treabă, că îndată răsar şi lăcustele astea.

– S-au dat la fund!... se auzi strigându-se de pe zăgaz.

Băieții se năpustiră într-acolo. Fierarului îi dăduse prin ninte, până la urmă, să aplece spre apă, cu o prăjină, gâturile bidoanelor şi acestea, bolborosind, porniră în jos.

– Ai ostenit? întrebă Feodor, privindu-l compătimitor.

– Cum să nu osteneşti... răspunse fierarul prinzând poalele şorțului, cu amândouă mâinile, şi ştergându-se de sudoarea ce-i şiroia pe față, aşa cum se ştergea la fierărie ori de câte ori, isprăvind de bătut fierul încins, îl vâra înapoi în vatră şi se ducea la uşă să se răcorească.

– Ei, ajunge, ajunge! Terminați, spuse Nikolai.

În timp ce oamenii uzi leoarcă şi osteniți se întorceau în şir de la iaz, cei care-i întâlneau se opreau, se uitau la țăranii cu straiele ude şi la capiii cu ulcioare şi întrebau:

– Ați pescuit mult?

–Mult... răspundea ursuz fierarul – să-ți dea Dumnezeu şi ție, tot atâta!

1920

Un flăcău lipsit de curaj

În fața uşii unui magazin, cu geamurile din afară sparte şi ferestrele astupate cu scânduri, se înghesuia lume.

Oamenii care aşteptau în stradă, încălțați cu pantofi de pâslă meşteriți în casă şi cu sacoşe de pânză pe după umăr, tropăiau pe loc, cu mâinile ascunse în manşetele mânecilor, ca să se apere de frig, şi întorceau capul spre uşa de intrare ori de câte ori ieşea vreunul de acolo cu un pachet în mână. Câte unii crăpau uşa vârând capul şi se uitau în magazin. Dar un tânăr cu şorț, care stătea lângă uşă, o împingea s-o închidă la loc, silind capul să se retragă.

– Ce s-a dat? – îi întrebau oamenii pe cei care ieşeau din magazin.

– Nu ştiu, maică, nu mai pricep nici eu – rosti o bătrână de vreo şaptezeci de ani şi se apucă să desfacă hârtia.

– Da' matale ce-ai cerut?

– Păi, o cămaşă pentru moşneag şi o căciulă, iar ei, priveşte, mi-au dat, nu ştiu de ce, pelinci şi nişte cârlige.

– Cu pelincile au întârziat nițeluş – făcu un muncitor – dumneata câți anişori ai?..

– Din zori stau aici –se plânse bătrână, fără să-i răspundă.

– Aşa-i lumea, veşnic nemulțumită – făcu iar muncitorul – multe mai vrei şi dumneata: ți-au dat ce nu-ți trebuie, şi tot nu-ți ajunge. După ce capeți marfă de prima mână...

– De-alde ăştia-s buni numai să dea din gură.

– Şi câte nu erau pe vremuri acolo – tot ce-ți poftea inima, zise femeia în vârstă; şi haine gata, şi blănuri de tot soiul; ar fi ajuns să îmbraci o lume întreagă.

– Da, numai că cei de aici au jefuit totul din primul an, de n-a mai rămas nimic, decât cârlige şi pelinci.

– Şi unde s-or fi dus toate – rosti o altă bătrână, care avea bon pentru un palton.

– Ei, unde, se ştie unde... De-ar fi oamenii cinstiți!...

– Să fi pus un controlor, dacă-s hoți.

– Da' pe controlor cine să-l controleze?

– Dacă erau oameni cinstiți, ar fi împărțit totul frățeşte de ne-ar fi ajuns pe zece ani. Şi pe urmă... stai, nene, pe cuptor de înfulecă la plăcinte.

– Ai cheltui prea multe lemne – făcu muncitorul – n-ai de unde să arzi atâtea.

– Păi, zău aşa, ce obraz trebuie să ai ca să furi în vremuri de astea!

– Acu' e taman bine de furat – se amestecă un flăcău.

– Uite toți îs aşa, tinerii ăştia.

– Ba nu, de mine s-a milostivit Dumnezeu – spuse bătrâna – am şi eu un flăcău, da' pot să zic că nu pune mâna pe nimica.

– Ăştia-s rari.

– Chiar dacă o ducem greu, nu-i nimic, în schimb are cugetul curat.

– Uite, eu am nişte vecini... – spuse o femeie grasă – bărbatul are slujbă la depozit... şi apăi ăştia au lăzile pline până sus.

– O duc bine?

– Bine. De toate au: şi făină albă, şi zahăr.

– Da... Se-nțelege, a nimerit o slujbă bună şi cară.

– Păi azi nici nu se poate altfel – spuse femeia cea grasă – dacă nu iei tu, înhață alții.

– Aşa-i, aşa-i – rostiră câteva glasuri deodată – de-aia se şi fură, fiindcă în jur îs numai hoţi, nu dai de unul cinstit să-l cauţi cu lumânarea.

– Ba nu, uite, al meu, mulţumesc lui Dumnezeu... începu bătrâna.

– Să intre cinci oameni, strigă tânărul din prăvălie deschizând uşa. Un' te bagi? Am zis cinci.

– Stau şi eu aici, mai lângă uşă, că mi-au îngheţat rău de tot picioarele.

– Las' că te încălzeşti acasă.

– Uite la el cum mai comandă. De el e bine, că şade la căldură. Pe când tu, pentru orice fleac, stai de îngheaţă în ger.

– A nimerit un loc bun şi nici că-i pasă. Priveşte-l: are şi pâslari, şi podiovcă.

– Bună ar fi o slujbă ca asta – spuse flăcăul.

– Şi aici depinde după cum îi omul – observă bătrâna – uite şi băiatul meu are slujbă la o instituţie... nu mă pricep să-i rostesc numele. Şi apăi acolo, la depozit, au îmbrăcăminte de tot soiul şi doctorii.

– Atunci de ce mai stai aici?

– Păi, fiindcă-i zelos din cale afară. Are sub nas, aş putea să spun, un munte de avere, alţii şi-au vârât mâinile până-n coate, da' pe el nu-l lasă inima să ia.

– O fi comunist?

– Nu, ferit-a sfântul, da' aşa-i el, fără curaj.

– Degeaba mai ocupă locul – rosti flăcăul şi scuipă.

– Iar maică-sa stă să îngheţe aici în ger.

– Că aici poate capătă niscaiva scutece – spuse muncitorul.

– Şi eu la fel gândesc... nu zic să-şi facă de cap da' aşa, să ia măcar lucrurile de care avem nevoie. Că din asta nu sărăceşte visteria.

– Se-nţelege că nu, cât poate lua un om, acolo!... Alta-i treaba când începi să cari fără măsură – spuse femeia cea grasă. Eu am un nepot care lucrează la o farmacie, şi-apoi chiar şi el tot mai aduce uneori niscaiva prafuri. Măcar că lucrurile de acolo nu-s prea folositoare; vine uneori cu câte o sticlă că nici nu ştii ce să faci cu ea.

– În ziua de azi totu-i folositor.

– Asta zic şi eu, care-i mai curajos şi mai gospodar ăla se gândeşte şi la casă – spuse bătrâna.Iiar pentru maică-sa-i o înlesnire.

– Păi sigur, farmacia-i slujbă proastă, vorbă goală, nu slujbă, da', uite, noi am căpătat prafuri de copt pentru două puduri de pâine.

– Un om deştept ştie să se descurce bine chiar şi într-o slujbă proastă – rosti un fost negustor.

Bătrână oftă, apoi spuse, după o clipă de tăcere:

– Da. Uite, uneori, stai noaptea în pat şi te gândeşti: Maică precistă, Fecioară milostivă, de ce m-ai pedepsit să mă canonesc aşa la bătrâneţe. Alţii se roagă la Dumnezeu să capete o slujbă ca asta, iar al meu de nimerit a nimerit-o şi tot n-avem de nici unele. Câte unul stă undeva la birou de se-nvârte printre hârtii şi-apăi până şi ăla, numai ce-l vezi, cară făină acasă.

– Sunt dintr-ăştia. Le merge mintea – rosti fostul negustor – fiindcă au fost învăţaţi de mici să se descurce. Câte unul abia a ieşit din pelinci da' stă şi se uită în jur cum ar putea să învârtă mai bine o afacere, sau să pună mâna, să ia.

– Am fi putut trăi ca-n sânul lui Avram, da' eu uite stau de dimineaţă la coadă, ca să-i cumpăr, tot lui, palton.

– Palton, asta-i bine.

– Păi ce să faci cu paltonul, când sub el n-ai nimic?

– Te simţi mai sprinten – rosti râzând muncitorul, suflându-şi nasul într-o parte.

– Ajungă-ţi cât ai rânjit. Alege unul cu vatelină, că-i bun pentru iarnă şi-l poţi purta şi primăvara. Că alergi după blană şi-apoi, primăvara, n-ai ce pune pe tine.

– Şi eu m-am gândit tot aşa.

– Da' ce, el, acolo, nu putea să-şi facă rost?...

– Cum să nu poată... Numai că n-are curaj.

– Ce v-au dat? – strigară câţiva de lângă ei când din magazin apăru un nou grup.

– Ce nu ne trebuie, aia ne-au dat – rosti nemulţumit un bărbat înalt. Pe bon scrie haină de blană, iar ei mi-au dat o jachetă de lână şi nişte cârlige pe deasupra.

– Te omoară cu cârligele lor, blestemaţii! Ţi le vâră pe gât şi fă ce vrei cu ele.

– Să mai intre cinci oameni.

Bătrâna, dându-şi seama că-i strigată, intră în panică şi, făcându-şi grăbită semnul crucii, cu o faţă speriată, dispăru pe după uşă.

– Alege să fie cu vatelină – îi strigă din urmă femeia cea grasă.

– Ce ne tot dau ăştia cârlige? E a treia oară când capăt aşa ceva.

– Cin' să ştie. Pesemne că le dau în schimbul altor lucruri.

– Ăştia când încep să-ţi dea ceva, apăi o ţin aşa întruna, până se termină.

– Vai de capul meu. Priveşte ce mai cârlige, Doamneiartă-mă. După ce-s de fier, mai sunt şi ruginite. De unde naiba le-au scos? Pentru nişte gioarse ca astea stai câte cinci ceasuri. Unde-or fi dispărut lucrurile bune?

– Uite, vecinii mei n-ar sta la coadă cinci ceasuri pentru nimic în lume – rosti femeia cea grasă. Deunăzi a adus el o bucată de stofă, să tot fi avut vreo douăzeci şi cinci de arşini.

– Ca să vezi că mai sunt şi slujbe dintr-astea... le mai capătă câte unul.

– Da, care a avut noroc.

– Un om cu cap are noroc pretutindeni – spuse fostul negustor. Că pe un prostălău, ca al bătrânei care a intrat după palton, oriunde l-ai pune, nu iese nimic dintr-însul.

– Vine bătrâna. Slavă Domnului, barem nu te ţin mult. Ai luat unul cu vatelină?

– Cu vatelină?... Mi-au dat în loc nişte feţe de pernă şi cârlige. M-a pedepsit Dumnezeu cu băiatul ăsta al meu. Ai altora îs oameni ca toţi oamenii pe când jigodia mea afurisită... Las' că ajung eu acasă şi-i dau peste bot cu cârligele astea... Doamneiartă-mă, păcătoasa de mine!

1920

Moştenirea

Trenul urca încet pe povârniş. Pe o parte a liniei ferate se afla un conac cu câţiva brazi.

În mijlocul unei pajişti verzi, cu brazde de flori răscolite, se înălţa un morman de gunoaie şi cărămizi ciobite. De o parte şi de alta se înşiruiau hambare şi şoproane cu acoperişurile sparte, cu uşile şi porţile smulse din ţâţâni.

– Priveşte-i, mintoşii, ce treabă au mai făcut pe-aici – rosti un muncitor cu scurtă călduroasă şi căciulă cu urechi, care şedea lângă fereastră. În loc să păzească bunul poporului, l-au azvârlit în tuspatru vânturi.

– Cei de pe la noi aşa au făcut pretutindeni – răspunse un ţăran îmbrăcat cu un cojoc, care şedea în faţa lui, şi se scărpina întruna când pe umăr, când la subţioară. Eu am fost paznic la grădina moşierului nostru, un soi de grădinar care va să zică, şi-apăi acolo s-a luat tot, până la ultima scândură. Era ditamai căsoiul, cu podele de... cum îi zice... parchet, iar tinda era pardosită toată cu plăci de marmură. Plăcile alea le spărgeau şi le cărau acasă. Peste o lună n-a mai rămas pe locul acela decât o grămadă de cărămizi la fel ca asta. Să mă bată Dumnezeu dacă nu-i aşa.

– Păi vezi – făcu muncitorul – asta fiindcă au minte multă.

– Pe urmă m-au pus pe mine paznic la conac, din partea obştii, ca să nu se facă jaf – urmă ţăranul.

– Ce să păzeşti, dacă n-au mai rămas decât cărămizile?

– De formă – lămuri ţăranul şi se uită pe fereastră.Le-am zis şi eu, da' ei de colo: „Noi te-am pus – care va să zică noi suntem stăpânii. Altminteri, dacă ne împiedici să furăm, te dăm afară de tot". Aşa că preţ de vreo două săptămâni, nu mai mult, am fost paznic la conac.

– Şi de cine-l păzeai? Întrebă careva.

– ...De cine... Ştiu şi eu? Aşa-i rânduiala, răspunse ţăranul. Dealtfel nici nu mi-au plătit, ce-am luat singur cu aia m-am ales.

Între timp intră un nou pasager – un flăcău cu un chipiu pătrat şi cu un baston ciudat în mână, încât toţi se uitară mai întâi la baston şi abia pe urmă la dânsul.

– Aţi primit moştenire, nu glumă – rosti muncitorul aruncând un ochi spre baston – şi dacă ar fi încăput pe mâna unor oameni cu cap şi cu învăţătură, ce de lucruri s-ar fi putut face peaici. Trăiţi în cocini, ca porcii, vezi bine, şi ce de case mândre aţi dat la pământ aşa, din senin.

– Eu n-am nici o vină – spuse ţăranul – eu ce luam, luam fără să sparg. Şi alţii ar fi făcut la fel. Da' când îi vedeai pe ăi din satul vecin cum cară, parcă fără să vrei... Ăi de colo duceau căruţe întregi.

– Căruţe întregi! se minună un târgoveţ bătrân, cu surtuc şi fular gros la gât, trăgându-se mai aproape de cei ce vorbeau.

– Mintoşi, nevoie mare... spuse iar muncitorul privind mohorât pe fereastră – în loc să le folosească cu rost, desfac totul bucată cu bucată...

– Până să le foloseşti cu rost nu rămâne o surcea – rostiră deodată mai multe voci.

– Păi cum altfel, că nu te lasă vremurile să stai cu braţele încrucişate – făcu bătrânul cu fular.

– Mai întâi trebuie să apuci ce-ţi cade în mână, ca să ai ce rostui pe urmă – adăugă vocea unui pasager nevăzut, de undeva din tavan. Pesemne că stătea culcat pe bancheta cea mai de sus şi asculta cu capul aplecat spre cei de jos.

– S-au găsit şi pe la noi niscaiva deştepţi care ziceau la fel, tot aşteptau, nu se atingeau de nimic şi până să se ajungă la opis au rămas cu deştu-n gură.

– Ce să mai vorbim, aşa e. Că de ţinut predici se pricepe şi-un...

Muncitorul, strâns cu uşa, păru descumpănit şi o vreme nu găsi ce să răspundă. Apoi se întoarse către ţăran, care-şi răsucea o ţigară ţinând pe genunchi o pungă din câte se scuturau fire de tutun şi-l întrebă făţiş:

– Mata din care partid faci parte?...

Ceilalţi amuţiră uitându-se la ţăran şi aşteptând ce are să spună.

– Apăi noi suntem socialişti... Şi ce-i cu asta? răspunse ţăranul privind ţintă la muncitor, cu aerul că-i gata să facă faţă la oricâte întrebări:

– Socialişti... Şi crezi mata că socialiştii trebuie să se poarte astfel?

– D-apoi cum?

– Cum... – răspunse ursuz muncitorul – să ajungă să se căpătuiască toţi, uite cum.

– Care n-a căscat gura ăla s-a căpătuit. Că noi n-am oprit pe nimeni. Uite, eu eram paznic, da' nu ziceam o vorbă nimănui. Dacă am fi furat numai noi şi nu i-am fi lăsat pe ceilalţi, altă socoteală.

– Atunci aţi fi fost hoţi de-adevăratelea.

– Da' acuma ce suntem?

– Dracu' să vă ştie.

– Păi vezi, asta e.

– Aţi rămas fără nume... – băgă de seamă bătrânul cu fular care asculta zâmbind.

– Fără nume, da' în schimb cu bunuri – spuse paznicul luând ţigara în gură şi strângându-şi punga.

– Ce bunuri?

– Grâne, ce alta... Boierul nostru mai avea în grădină şi un soi de păpuşi albe, şi-apoi pe alea, se înţelege...

– Nici o scofală...

– Şi noi la fel – adăugă flăcăul cu baston – când l-am călcat pe moşierul nostru gândeam, tot aşa, că o să găsim avere berechet: şi grâne, şi mă rog... de toate, da' când ne-am dus, afară de floricele, şi poze, şi mofturi fel şi chip n-am găsit nici pe dracu'.

– Nu te pricepi, de-aia n-ai găsit – spuse muncitorul.

– Păi ce să te pricepi aici – făcu flăcăul – dacă făceau o treabă cu rost, da' ei numai muieri mâzgăleau.

– Da' păpuşi albe erau? întrebă paznicul.

– Erau.

– Ca să vezi, oameni bătrâni şi tot la păpuşi li-e gândul.

– Halal moştenire! râse bătrânul cu fular.

– Care nu pune mâna să muncească, nici că rămâne ceva de pe urma lui.

– Floricele şi tablouri, poftim de le ia,că grâne nu-s.

– Noi cu tablourile astea acoperim oalele şi-atât.

– Păi ce alta să faci cu ele!

– Şi florile astea... Uite mi-am făcut şi eu un baston, cu atâta m-am ales – spuse flăcăul.

Ceilalţi se uitară la baston.

– Ce lemn îi ăsta? întrebă paznicul şi luând bastonul se apucă să-l cerceteze.

– Naiba să-l ştie. Stătea ditamai pomul, cu frunze cât plăcinta de mari... Pe ăsta l-am făcut dintr-o aşchie.

– Atâta ţi-a fost moştenirea? întrebă veselul bătrân cu fular.

– Bună moştenire... – se auziră mai multe glasuri batjocoritoare.

– Du-te de caută un muşteriu, poate ţi-o cumpăra bastonul. Că sunt dintr-ăştia. Cumpără te miri ce, vin pe-aici anume pentru asta.

– Sunt, sunt – întări flăcăul – au fost şi pe la noi, tot de păpuşile alea întrebau, vezi numai că noi le-am spart nasurile la toate câte-au fost.

– Le iau ei şi fără nas.

– Ce nu-i trebuie poporului muncitor nici pe gratis, cumpără ei pe bani buni.

– Nici nu-i de mirare. Pe la noi au venit şi de la Moscova, de la şefii ăi mari, să caute tablouri. Da' noi mai rămăsesem doar cu ramele. Bune rame erau!

– Cu geam?

– Geamurile le-am scos noi mai demult.

– Da... halal moştenire, n-ai ce zice...

Trenul se opri. Intră un alt pasager, un ţăran înalt şi uscăţiv, într-un cojoc vechi şi zdrenţuit, gârbovit sub greutatea unui sac pe care-l căra pe umeri.

Ceilalţi se uitară tăcuţi la el.

Fără să privească pe nimeni, ţăranul căută din ochi un loc pe care să-şi pună sacul care-i rupea, pesemne, spinarea.

– Greu îi sacul, neică? întrebă blajin bătrânul cu fular.

– Greu, mânca-l-ar holera,vorbi ţăranul şi bufni cu năduf sacul într-un colţ al banchetei, apăsându-l cu amândouă mâinile, ca să nu se prăvălească.

Vorbea cu venin, aşa cum îţi răspunde o mamă vitregă atunci când o întrebi despre băieţelul care-o însoţeşte, crezând că-i fiul ei.

– Şi ce-ai în sac? se interesă bătrânul.

– Cărţi... – îl lămuri ţăranul, în silă. Îşi scoase căciula miţoasă de oaie şi se scărpină în părul încâlcit, apoi se uită roată prin vagon, ca şi cum nu s-ar fi hotărât dacă să rămână aici ori să pornească mai departe, în căutarea unui loc unde să se poată aşeza.

Muncitorul măsură sacul cu o privire rapidă.

Paznicul băgă de seamă şi, făcând cu ochiul către vecinul său, îl întrebă pe ţăran:

– Au ajuns pentru toată lumea?

– Care-o fost prost, ăluia i-au ajuns, rosti iritat stăpânul sacului.

– Şi asta-i moştenire, care va să zică! întrebă flăcăul cu baston.

– Cum?

– De unde-l cari, adică?

– Apoi de-acolo, de la conac, vorbi ţăranul nemulţumit, împungând cu degetul noduros undeva într-un colţ, peste umărul lui.

Ceilalţi tăcură.

– Şi de ce te-ai ales numai cu atât? Altceva n-a mai fost nimic?

– De fost o fost... Numai că, până să ne trezim noi, ăi deştepţi şi luaseră tot ce era mai de Doamne-ajută. Nouă nu ne-au rămas decât cărţile; le-am ales şi noi pe care erau mai groase, da' ne-au ieşit pe nas.

– Şi voi ce căutaţi? grăi flăcăul cu baston.

– Grâne căutam...

– Da' păpuşi albe erau? se interesă paznicul.

– Erau... – mormăi ţăranul.

– Va să zică, tot tacâmul, cum se cuvine.

– Un om deştept ştie să tragă foloase din toate cele, pe când prostul nu se căpătuieşte oricât ar lua, rosti muncitorul care tăcuse îndelung şi la care nu se mai uita nimeni.

– Poftim de încearcă să tragi un folos din asta – se răţoi flăcăul cu baston. Scoase din sac cartea cea mai groasă, o cântări în mână, ca şi cum ar fi vrut să-i încerce greutatea apoi clătină din cap cu un zâmbet batjocoritor şi o deschise.

Ceilalţi, tăcuţi, se uitau când la carte, când la flăcău.

– Dicționar en... en... glez, citi flăcăul, şi mai departe-s nişte semne încârligate. Cară-l, măi frate, că ai nimerit un lucru bun.

– Taman bine să astupi oalele cu el – vorbi de pe banchetă pasagerul nevăzut. Asta-i mai ceva decât tablourile.

– Vezi bine, fiindcă-i mai greu. E bun să-l aşezi peste brânză, să se scurgă.

Țăranul luă cartea, fără să spună o vorbă, o vârî încet în sac, şi, călcând cu opincile peste picioarele celor ce şedeau pe culoar, plecă plin de obidă, în caftanul lui zdrențuit, să-şi caute alt loc.

– Aşa moştenitor mai zic şi eu! îi strigă flăcăul în urmă.

– Mda, o viață întreagă au trăit din sudoarea truditorilor şi când a venit norodul să-şi capete moştenirea – ia-o de unde nu-i.

– Prostul nu se alege cu nimic, oricâtă moştenire ar căpăta – făcu muncitorul.

– În schimb avem cu ce astupa oalele, îi ripostă flăcăul cel vesel.

Râseră cu toții.

1917

Recensământul

După ce au fost înscrise toate vitele, din care o parte au fost luate pe urmă pentru tăiere conform repartiției, sosiră nişte oameni de la oraş şi, convocând o adunare, anunțară că trebuie să se întocmească liste cu copiii sub vârsta şcolară.

Înghesuiți în încăperea şcolii, întunecoasă şi afumată ca o baie, țăranii se priviră nedumeriți.

– Cum adică?... Să-i numeri şi pe copii?

– Nu-i numărăm, ci alcătuim liste, răspunseră noii veniți.

– Tot dracu' ăla e.

– Ăştia cam întrec măsura... rosti careva din spate.

Ceilalți se uitară neliniştiți peste umăr.

– Deunăzi s-au dat la vite, iar acu' au ajuns şi la copii.

– Vreți să ne luați şi copiii? întrebă din fund un glas batjocoritor.

Cei din comisie, ocupați cu hârtiile lor, nu răspunseră.

– De luat nu-i iau, da' ceva tot are să se întâmple.

– Listele se vor face aşa... anunță unul din comisie luând de pe masă o foaie de hârtie şi uitându-se în ea.

Țăranii tăcură, strângându-se şi mai mult unul într-altul şi, în grup compact, făcură un pas înainte, temându-se parcă să nu scape lămuririle.

– ...Copiii sub cinci ani – separat, copiii sub şapte ani – separat. Pe cei mai mari nu-i treceți nicăieri. Ați înțeles?

Oamenii stau tăcuți.

– Dealtfel, o să trecem pe la case şi-o să-i înscriem pe loc, altminteri cine ştie ce bazaconii mai spuneți, că n-o să ne mai descurcăm după aceea. Declar şedința închisă.

– Îmi dați voie să întreb în scopul cărei necesități se face asta? întrebă băcanul, membru în sovietul sătesc.

– Datele sunt necesare pentru indemnizații, statistică şi pentru cercetări pedagogice; pe baza lor se vor emite noi dispoziții – lămuri cel cu lista, fără să se uite la băcan şi se apucă să-şi adune hârtiile de pe masă, aşa cum le adună un judecător care, cu câteva clipe mai înainte, a rostit o sentință fără drept de apel.

– Iar vor să ia ceva... Când au să se termine toate astea?...

– Puteți pleca. Pe copii să-i pregătiți de îndată.

Femeile năvăliră afară din şcoală şi se repeziră pe islaz, fiecare spre ulița sa, cu o înfățişare atât de buimacă încât țăranii care treceau cu căruțele struniră caii, aruncând priviri în toate părțile, aşa cum te uiți când bate clopotul de alarmă.

– M-am zăpăcit de nu mai nimeresc unde să-l ascund!... se auzi dintr-o tindă un glas de femeie.

– Nici nu mai ştii din care parte vin să te muşte.

Nu trecură nici cinci minute şi femeile, cu basmalele alunecând de pe cap şi ciocnindu-se în fugă una de cealaltă, se năpusteau afară din casă, fiecare cu câte o sarcină în brațe şi la subsuori, pe care le cărau în spatele bătăturii – aşa cum scoți lucrurile la foc. Din cânepişte se auzeau în cor urlete şi plânsete de copii.

– Vin!...

– Femeile se repeziră înapoi din lanurile de cânepă şi aşezate în pragul casei, abia trăgându-şi răsuflarea, aşteptară comisia.

Când aceasta se înfățişă, însoțită de băcan, şi, desfăcând hârtiile pe masă vru să înceapă înscrierea, se constată că în cutare bătătură nu sunt copii. La fel şi în celelalte, nu găsiră nici unul. Se mai nimereau câte unii, foarte rar şi numai din cei mai mărişori de câte 12–13 ani.

– Cum se poate, nu aveți nici unul copii?

– Păi când să-i fi născut?... Ba a fost război, ba...

– Atunci cine țipă acolo?

– O fi la vecini, tăicuță...

– Naiba să mai priceapă, dacă în tot satul nu-i picior de copil, atunci țipetele astea de unde se aud?

– Or fi venind de jos, din slobozie, taică...

Intrară în casa de la margine în pragul căreia stătea o nevastă tânără, care repetă întruna, speriată:

– Nu-i bun, taică, nu-i bun de nimic... Nici mâinile, nici picioarele nu le ridică.

– Cine nu-i bun? Nu-a bun pentru ce?... Nu-i nimic: dacă-i bolnav, se face el bine...

– Ăştia, măi frate, nu stau să vadă ce şi cum – rosti un glas din mulțimea care păşea tăcută în urma comisiei.

Şi numai la Kuzneciha găsiră cinci copii deodată. Când comisia intră, femeia, care şedea pe duşumea căutându-l în cap pe băiatul mai mare, de şapte anişori, rămase încremenită.

– Le-a căzut în plasă... rosti în surdină careva.

I-au înscris pe toți cinci. În locul mamei, o vecină tânără spunea vârsta fiecăruia, întrucât Kuzneciha nu mai era în stare să scoată o vorbă.

– Da' ai tăi unde sunt? o întrebă nedumerit băcanul pe femeia cea tânără.

Aceasta îl fulgeră cu privirea şi, amenințându-l cu pumnul pe sub şorț, se grăbi să răspundă:

– Eu n-am copii. Erau ai soră-mi...

– Naiba să-i mai înțeleagă... făcu băcanul strângând din umeri.

– Am mâzgălit hârtia degeaba, rosti unul din noii veniți, uitându-se la listă.

După ce comisia plecă la băcan să bea ceai, în cânepişte se stârni din nou foială. Unele femei cărau înapoi în casă leagănele, sau alergau zăpăcite prin lanuri, în timp ce altele le bruftuluiau:

– Ce te învârți prin lanul altuia!...

– L-am pierdut pe ăl mic, de-aia!... Of, Doamne-Dumnezeule, că-l pusei aici, lângă hat.

– Trebuiau adunați grămadă, că, uite, i-au vârât peste tot, de nu-i mai găsesc nici ele. Nu mai zic ce de cânepă au să mai calce, lua-le-ar dracu!

– Uite un copilaş al nu ştiu cui!

Câte una din femei se repezea într-acolo, dar în aceeaşi clipă, dând din mână, venea înapoi.

– Nu-i al meu, că al meu îi cu căciuliță roşie.

– S-au împrăştiat prin cânepişte, care-ncotro... Curată pacoste...

– Unde te-ai mai dus, la dracu-n praznic?! Te-am aşezat aici, ți-am vârât biberonul în gură, să fi stat locului... Uf, plod împielițat!

– Din ăştia-mi eşti? Stai că-ți dau acuşi una la c..., ca să ții minte altă dată – amenința alta trăgând de mână un băiețel de vreo trei ani; acesta, cu gura schimonosită a plâns şi ferindu-şi ochii cu cotul, abia se ținea după maică-sa.

Doar cele care aveau copii de țâță îşi duceau liniştite povara uitându-se, din când în când, cu un aer nemulțumit, la vecinele care alergau înnebunite.

– Ăsta-i chin, nu viață: ba să mâni vitale, ba să piteşti copiii, parcă n-ai avea altă treabă, spuse o nevastă tânără cu un sugar în brațe.

– Ție ce-ți pasă: înhați leagănul subsuoară şi, haide, ai pornit cu el. Da' ia încearcă să te descurci cu doi în brațe şi alți doi care ți se agață de fuste. Uite că pe unul l-am şi pierdut.

– Ei, orice s-ar spune, da' frumos i-am mai dus. Ne-am învățat de când cu scrierea vitelor. În cinci minute eram gata.

– Şi încă nu ne-am dumerit dintr-o dată, că altminteri...

Toată lumea era mulțumită. Numai Kuzneciha şedea în iarbă lângă saca şi bocea de mai mare mila: câți copii avea, pe toți i-au scris, au pus gheara pe ei. Oamenii se adunaseră în jur şi se uitau la ea.

– Pică femeia în plasă din te miri ce, rosti unul.

– Altă dată are să se păzească. Că a născut o ceată întreagă şi crede că aşa e bine... Nu, măi frate, au trecut vremurile alea.

– Şi apoi, dac-ar fi să vorbim cu mâna pe inimă... cu copiii e mult mai uşor decât cu vitele. Ăştia chiar de s-au împrăştiat, nu-i mare necazul, da' când trăgeai de funie un tăuraş de un an care-ți repezea un corn pe la spate – mamă... vedeai stele verzi, nu alta.

– Da, cu copiii ți-e mult mai la îndemână.

– Oricum, atunci au luat destule vite.

– Păi dacă te iau pe nepusă masă, cum să-ți dai seama dintr-o dată?

În uliță apăru băcanul.

–Care şi-a înscris copiii să se ducă sâmbătă la oraş.

Țăranii se uitară fără voie la Kuzneciha.

– Da' ce-o să fie acolo?

– Să capete indemnizaţie pentru copiii sub şapte ani, haine, încălţăminte...

O vreme tăcură toţi. În cele din urmă unul din ei rosti scuipând cu năduf:

– Afurisită viaţă, că nu poţi să le ghiceşti pe toate.

O înconjurară iar pe Kuzneciha, de astă dată cu invidie: numai ea, din tot satul, o nimerise bine.

1920

Oameni primitori

Într-o haltă mică se opri un tren cu soldaţi, care veneau din Turkestan, şi rămase pe loc o zi şi o noapte.

– Stai şi-ngheţi ca un câine – vorbi un soldat uscăţiv într-o manta zdrenţuită, zgribulindu-se de frig, cu mâinile vârâte în mâneci. Haine nu-s, lemne nici pe-atât – adăugă el privind în jur.

– Ascultă, nene, nu s-or găsi niscaiva lemne pe la mata?

– Nu – răspunse paznicul de la calea ferată, care trecea pe acolo, cu paftaua prinsă în piept. Se opri şi aruncă o privire spre ostaşi. Traversele, câte au fost, pe toate le-au ars soldaţii, iar scândurile, tot aşa.

Paznicul se dovedi om cumsecade, cu chef de vorbă, aşa încât îşi aprinseră pipele şi tăifăsuiră împreună.

– Care va să zică, nouă nu ne-au mai rămas decât gardurile – rosti un alt soldat, îmbrăcat într-o tunică cu mânecile prea scurte, cusută pe măsura altuia.

– Apoi cam aşa...

– Al cui o fi gardul de acolo?

– Al unuia de pe la noi.

– N-avem ce-i face, trebuie să-l punem pe foc, că altceva n-a mai rămas.

– Vine lume multă – spuse paznicul – erau pe-aici de toate, da' acu' suflă vântul peste tot... Ei puneţi-vă de-l desfaceţi cu încetul, iar eu m-oi da mai la o parte, că nu mi-e la îndemână. De aia-s şi pus aici, ca să mă uit. Mai marele nostru nu-i, e dus la oraş. Şi nu vine înainte de se face noapte.

Soldaţii se îndepărtară. Peste un minut se auzi trosnind gardul, zgâlţâit din stâlpii putrezi. Iar peste vreo alte cinci minute şedeau cu toţii de cealaltă parte a vagoanelor, pe terasamentul năclăit de catran, ca în toate gările, şi se încălzeau la foc.

– I-aţi venit de hac? întrebă paznicul apropiindu-se.

– I-am venit. Arde bine, că era vopsit.

– E mai bun când îi vopsit, încuviinţă paznicul.

– Panourile şi ele ard straşnic...

– Panouri nu mai sunt, nu mai e nimic...

– Vai de capul nostru, rosti careva şi oftă.

Ceilalţi tăcură.

– Mâine, când s-o scula gospodarul, ia gardul de unde nu-i.

– Are să aibă mai multă lumină, că-i astupa ferestrele – vorbi soldatul cu mânecile scurte.

– Dacă ne prindea, ce de scatoalce am fi încasat, ba ne mai şi târa unde trebuie.

– Nu, făcu paznicul, oamenii s-au obişnuit cu de-alde astea, iar voi v-aţi văzut de treabă, fără tămbălău.

– S-au făcut mai buni oamenii?

– Ei, totu-i că v-aţi văzut de treabă şi mai ales că nu v-aţi obrăznicit. Că eu, de pildă, sunt pus ca să păzesc bunul statului, dar voi dacă aţi făcut lucrul cu binişorul, n-am nimic de zis.

– Uite, noi venim din Turkestan, şi acolo era taman pe dos. La început erau buni, de nu mai ştiai ce să zici... Cu un cuvânt, au ei o lege cum că, dacă ţi-a intrat un oaspe în casă– fie el şi soldat, de-o pildă – ai datoria să-l hrăneşti, să-i dai să bea, şi totul pe degeaba.

– Pe degeaba? se miră paznicul şi, chincit cum era, se mută mai la o parte de fum, ca să asculte în voie.

– Pe degeaba.

– Oameni primitori, care va să zică?

– Straşnic de primitori!

– Asta încă nu-i nimic... Mai au ei o rânduială potrivit căreia, dacă mosafirul laudă de pildă şuba gazdei – halat cum îi spun ei – spunând că i-a plăcut, apoi gazda trebuie să i-o deie.

– Mosafirului?

– Da.

Ceilalţi soldaţi şedeau în jurul focului şi tăceau, scormonind, din când în când, în foc cu o aşchie – cu aerul că toate astea le sunt cunoscute. În jur se întindea noaptea neagră de toamna, punctată de luminiţele palide ale sătucului pierdut în stepă.

– Da, aşa norod mai zic şi eu. Şi v-aţi procopsit bine de pe urma lor, în felul ăsta?

– Binişor... răspunse cam în silă un soldat uscăţiv. Şi încă ne puneau beţe-n roate ăi mari, care ne-au tot luat lucrurile înapoi.

– Păi de ce să le ia, dacă asta-i legea?

– Întreabă-i de ce...

– Uneori mâncai, beai şi-apoi începeai să lauzi: ba că halatu-i frumos, ba una, ba alta.

– Şi nu vă venea peste mână?

– La început, desigur, luam câte puţin, că tot ne era, parcă, nu ştiu cum. Da' pe urmă, când am văzut că toţi au prins clenciul, n-am mai avut vreme să stăm să le alegem: lăudam tot ce ne cădea sub mână.

– Şi ei? întrebă lacom paznicul.

– Ei ce puteau să facă, dacă aşa-i legea lor? Se înţelege că le venea să-şi smulgă părul din cap.

– Şi cu toate astea nu nesocoteau legea?

– N-o nesocoteau. Păi un popor bun se ţine de cele legiuite. Şi uite-aşa, măi frate-meu, i-am curăţat de-a binelea. La început, cum te vedea unul, te chema la el, te ospăta pe săturate şi pe urmă aştepta să vadă ce-ai să alegi.

–Chiar aştepta?! Halal oameni!

– Da' după aceea, când am început să cărăm pe apucate, se mai piteau şi ei, care cum putea.

– Împotriva legii, care va să zică?

– Mă, sucitule, păi le-am luat tot, până la ultimul capăt de aţă.

– N-ai ce-i face, te ascunzi când eşti silit să-ţi dai tot bunul, cu mâna ta – rosti soldatul cu mânecile scurte.

– N-am lăsat nici măcar o plapumă în casă – urmă uscățivul. Şi totul după lege, nu să zici că făceam vreo silnicie.

– Dacă-s oameni buni, primitori, trebuie să-i iei şi tu cu frumosul – băgă de seamă paznicul.

– Asta aşa-i. Şi crede-mă, n-a ieşit rău nici cu frumosul. Numai că după aceea – a înțărcat bălaia: uneori se întâmplă să lauzi câte-o oaie răpănoasă, da' el face pe surdul. Ei, şi-atunci ne-am pus pe furat.

– V-ați întors iute la legea pravoslavnică.

– Păi cum altfel. Numai că şi ei au priceput repede cum stă treaba şi cum să se poarte cu de-alde noi: după aceea, chiar de luai numai un băț, erau gata să te târască la comisar.

– Ca să vezi cum s-au schimbat! Au deprins pe loc orânduielile.

Deodată, de lângă căsuța de unde au cărat gardul, se auzi scârțâit de teleagă. Apoi scârțâitul amuți, de parcă cel din căruță a rătăcit drumul şi s-a oprit să-l caute. După care cineva strigă:

– Doamne Isuse! Unde am mai nimerit? M-am rătăcit chiar în hogeagul meu. Hei, oameni buni! Ce gară-i aici?

– Spune că-i Arsenievo, îi şopti paznicul soldatului – că eu trebuie să mă pitesc. Ăsta-i chiar stăpânul casei. Îl cunosc...

– Arsenievo! strigă soldatul cu mânecile scurte.

– Ce dracu!... se auzi dinspre casă.

Şi peste un minut, la lumina focului, apăru în zare un om cu o podiovcă şi cu biciul în mână.

– Mi-a luat Dumnezeu mințile – m-am rătăcit în întuneric, de nu-mi mai găsesc casa.

– Nu cumva te-a împins păcatul şi-ai tras la măsea? întrebă soldatul cel uscățiv, dându-şi un bobârnac peste gât şi privi, cu ochii mijiți de fum, la omul care se apropia.

Acesta nu răspunse şi se uită nedumerit în jur.

– Toate-s la locul lor, aşa cum erau, rosti el, dar deodată, văzându-şi gardul culcat, se scărpină la ceafă şi, fără să mai spună o vorbă, porni înapoi. Numai după ce se depărtase la vreo zece paşi se auzi cum scuipă încrâncenat.

– A plecat? întrebă paznicul, de după un vagon.

– A plecat... Şi-a găsit casa. Că dânsul vroia s-o recunoască după gard şi s-a încurcat, lămuri soldatul eu mânecile scurte.

– Şi n-a zis nimic? întrebă iar paznicul.

– Nimic. Doar atâta că a scuipat. Da' asta după ce a plecat.

– Înainte vreme, dacă-l jefuiai ca acum, te târa de păr până la plasă să te-nvețe minte. Pe când acuma, se poartă de parcă toate ar fi după rânduiala.

– S-au dezvățat de obiceiurile vechi. Au trecut la altă credință, rosti soldatul cu mânecile scurte.

– Unii se dezvață, alții se învață.

– Depinde de om, care va să zică... făcu paznicul.

1920

Norocul

Soarele în amurg îşi trimite razele, aidoma unor ace lungi, roşiatice, şi se strecoară pe sub mestecenii bătrâni ai cimitirului de ţară, presărând pete de lumină pe crucile şubrede şi pe mormintele năpădite de iarbă.

În colţul cel mai îndepărtat, lângă drumul de care, se zăreşte o movilă proaspătă de humă. Se sapă un mormânt. Un flăcău şade pe marginea gropii cu picioarele atârnând în jos. Ţinându-şi capul plecat pe umăr, îşi răsuceşte o ţigară şi îngână cu glas subţiratic, ca de femeie, un cântec tărăgănat şi trist.

Din groapă, mâini nevăzute aruncă afară lopeţi de pământ reavăn.

– Sapi la mormânt şi-ţi arde de cântat, îi strigă de peste şanţ un ţăran cu căciulă şi cu o nuia în mână, care trecea pe acolo.

– Păi nu mi-a venit încă rândul, răspunse flăcăul şi fără să se uite la cel care-l strigase, se apucă să-şi lege punga cu tutun.

Ţăranul sări peste şanţ şi veni mai aproape.

Din groapă se iţi un bătrân, legat la cap cu o bentiţă de curmei.

– Ne vine rândul la toţi, rosti el, ştergându-şi cu mâneca sudoarea de pe frunte, apoi dispăru iar în groapă.

– Pentru cine săpaţi acum?

– Gania şi-a dat duhul, răspunse glasul bătrânului, nevăzut din pricina grămezii de pământ. S-a milostivit Dumnezeu de ea.

Numele acesta alintător era al unei bătrâne fără căpătâi, în vârstă de nouăzeci de ani, care trăia pe socoteala satului şi pe care o hrăneau şi o adăposteau peste noapte, pe rând, toţi gospodarii. Dar fiindcă de obicei se codeau s-o primească în casă, era nevoită să se ascundă noaptea de vreme rea şi de gerurile dimineţii prin şoproanele de nuiele.

–Astă-noapte, ne-a izbăvit Domnul de ea – spuse un bărbat cu haină şi cu şorţ care vopsea, ceva mai încolo, grilajul unui mormânt.

– Şi unde a murit? În şopron?...

– Nu, la staroste. A îngheţat în tindă. Că azi-noapte s-a lăsat ger. Iar dânsa era numai într-o cămaşă, udă şi aceea. A apucat să se târască doar până la Anton şi-apoi ăsta a tras-o pe rogojină până la staroste.

– Da' de ce taman la staroste? întrebă ţăranul cu nuiaua, privindu-l pe omul cu haină care, storcind din când în când bidineaua de marginea grilajului, vopsea ţăruşii.

– Păi fiindcă era rândul starostelui. Şi apoi, el o luase în seama lui, aşa că trebuia să-i poarte de grijă. Iar dânsul a tras-o până-n tindă, cu rogojină cu tot, şi a lăsat-o acolo.

– O, Doamne! Să se poarte aşa când femeia trăgea să moară!

– Ce să-i faci. Da' de-acu' a scăpat...

– Parcă starostelui îi vine bine! rosti omul cu haină. Toată săptămână a cărat-o în şopron să mâie acolo şi taman când s-a arătat şi el mai milos de-a lăsat-o în tindă, dânsa i-a făcut pocinogul. Şi să mai zici că aşa şi pe dincolo. Ce ţi-e şi cu oamenii ăştia...

Razele soarelui se sting pe geamurile cupolei. Pe izlazul satului se aşterne o umbră lungă.

– Uite, mai vine unul care, azi-mâine, o să ne cadă pe cap, la fel ea Gania.

Cu toţii se uitară în direcţia arătată. Pe drum mergea cu paşi rari un bătrân înalt. Într-o mână avea un sac gol, în cealaltă o cârjă lungă în care se sprijinea, potrivind-o cu grijă la fiecare pas în faţa sa, aşa cum fac bătrânii.

– Are optzeci şi cinci de ani, gândea că o să moară repede şi-atunci şi-a dat pământul fie-si, ca să-l ţină dânsa. E al treilea an de când îl hrăneşte, pe el şi pe bătrână-sa, dar moartea nu mai vrea să vină şi pace. Să-şi smulgă părul din cap femeia şi mai multe nu, lămuri flăcăul, apoi îşi aruncă ţigara neterminată şi scuipă.

– Da, a cam încurcat-o, adăugă bătrânul din groapă.

– Îşi dă şi el seama că nu-i frumos, numai că n-are ce face, că moartea n-o poţi chema când vrei.

Tăcură un timp, uitându-se la bătrânul care se apropia.

– S-a gătat... rosti bătrânul oprindu-se şi privi îndelung, cu ochi stinşi, mormântul, cu gândul la ale lui. Răsufla din greu, cu buzele veştede întredeschise, întocmai ca un bolnav de astmă.

Purta nişte opinci ponosite şi un caftan vechi, ros până la urzeală şi rupt la umăr.

–De unde vii? îl întrebă omul cu haină.

– Am trecut pe-aici să mă închin şi-apoi mă duc după făină. A izbăvit-o Dumnezeu după merit, rosti el ca pentru sine şi, cu pieptul sprijinit în toiag, privi undeva într-o parte.

– Nu-i nici un merit aici, replică omul cu haină, că a hoinărit cât a hoinărit, până şi-a dat duhul, fără împărtăşanie, fără nimic.

– Asta aşa-i, încuviinţă bătrânul cu ochii aţintiţi în zare – ce-i drept, fără împărtăşanie. Da' nici n-avea de ce păcate să se pocăiască. Bunul Dumnezeu şi fără împărtăşanie... Nu ai de vânzare niţică făină?

– Nu, du-te la arendaş.

– Deh, norocul, se-nţelege, nu se împarte cu dreptate: câte unul îşi găseşte pacea devreme, da' alţii încep să prindă rădăcini în pământ şi nu se mai duc. Nici faţă de lume nu-i bine. Uite, Kuzma Somovski a murit şi, cică, n-avea nici şaptezeci... Ilia a murit şi el, vorbi bătrânul parcă de unul singur, şi apoi era mai tânăr ca mine cu vreo zece ani.

– Abramovna s-a pregătit şi ea de moarte, se amestecă bătrânul din groapă scoţând capul afară, cu bentiţa lui de curmei, care-i ţinea părul să nu-i cadă în ochi când săpa. S-a pregătit cu de toate: ce cămaşă să-i pună, şi-a cusut singură giulgiul, mie mi-a dat, acum un an, arvună pentru mormânt o jumătate de rublă şi uite că tot nimic...

– Nu se-mparte cu dreptate norocul, nu... rosti bătrânul clătinând din cap.

– Se plânge că n-a mai zăcut bolnavă de când lumea şi se teme să nu moară cumva fără să zacă; că nu-i bine să mori fără să zaci, aşa zice lumea. Da' poţi să ştii dacă-i aşa?

Apoi dispăru iar în groapă.

– Ce-i drept, de zăcut trebuie să zaci mai înainte, încuviinţă o bătrână care se apropiase între timp.

– Da' ce-i cu ea, o duce rău? întrebă ţăranul cu nuiaua.

– Cine, Abramovna? Da' de unde, o duce bine.

– Atunci, de ce se grăbeşte să moară?

– Apoi cum altfel, că nu-i bine când nu vine moartea. Ganei i-au adus acum sfeşnicele alea mari din biserică... Când au aprins lumânările să le fi văzut ce frumos luceau – spuse bătrâna.

Ceilalţi se întoarseră către ea.

– Ai fost acolo?

– Am fost s-o spăl. Ce era pe ea!... făcu bătrâna dând din mână îşi se şterse la gură.

– Era ce trebuie să fie, răspunse omul cu haină – a hoinărit fără căpătai, săpun pesemne că n-a văzut de când hăul.

Soarele a asfinţit. Dinspre sat adie miros de colb, stârnit pe drum, şi de lapte muls de la cireada mânată de pe islaz. Cu cămeşile sumese, arătându-şi din fugă călcâiele desculţe, femeile mână vacile şi oile rătăcite.

Lângă casa starostelui s-a oprit, mai la o parte, un grup de bătrâni şi bătrâne. Tot acolo e şi Abramovna, cea care se pregăteşte de moarte.

Tocmai a ieşit din casă, făcându-şi cruce.

– Ei, ce mai e pe-acolo?

– Au pus-o în odaia mare – spune ea în şoaptă, cu faţa luminată. Zace, de zici că-i un înger. A primit-o Dumnezeu, vezi bine.

– Dânsa măcar merită. Păcat numai că n-a bolit. Ei, da' şi aşa era numai piele şi os.

Se întunecă. În zare se desenează o siluetă înaltă. Bătrânul cu sacul pe umăr îşi târăşte paşii pe drumul de întoarcere, încovoiat sub povara lui. Mişcă din buze, vorbeşte cu el însuşi. Pesemne despre norocul care a căzut pe capul Ganei.

Prin curţi scârţâie porţile care se închid pentru noapte, în preajma unora, gospodarii cinează pe iarbă.

Iar prin fereastra casei starostelui se zăreşte linţoliul alb, sărbătoresc, de pe coşciug şi luminările ce ard în sfeşnicele mari de la biserică.

1913 – 1925

Datina

Printre puţinii pasageri din vagon se afla un muncitor care, înaintea fiecărei gări, îl ruga pe studentul rumen la faţă, ce şedea lângă el pe banchetă, să aibă grijă de lucrurile lui; după care dispărea, iar după al doilea semnal apărea iar, ştergându-şi din mers gura cu muchea palmei.

– Nu mai ştiu ce să mă fac, nu mă răzbeşte şi pace – spuse el.

– Ce nu te răzbeşte? întrebă studentul.

– Nu mă îmbăt, nu ştiu de ce. În fiecare gară trag câte o duşcă şi nici atâtica... Mare năpastă!

– Da' ce, ţi-e mai bine când eşti beat?

– Pe dracu' mai bine, îţi întoarce toate maţele pe dos.

– Atunci la ce-ţi trebuie?

– Apoi mă duc acasă, răspunse muncitorul. Uite, şase grivne s-au şi dus şi nici măcar n-am ameţit. De fiecare cinzeacă o grivnă. Acu' o să fiu nevoit să încep o sticlă, poftim altă rublă şi douăzeci.

– Ai fi, pesemne, bucuros că te duci acasă? întrebă iar studentul.

– Da' de unde, bucuros... nevasta-mi zace la pat, ar trebui să-mi cumpăr vacă şi n-am bani... Da' aşa-i lumea pe la noi... poţi să fii, de pildă, om harnic, bun, mă rog, fără cusur, dar dacă ai ajuns acasă treaz şi liniştit, fără gălăgie şi te-ai dus în bătătură la tine pe jos, nu faci două parale, nu te bucuri de nici o preţuire şi nimeni nu se uită la tine. În schimb, dacă te-ai matosit de

nu mai ştii de tine, dacă ai adus daruri cui trebuie şi cui nu trebuie, iar acasă ai venit cu birja, toţi îţi arată cinstire şi te respectă în toate cele.

– Păi de ce să te respecte? întrebă studentul.

– Asta te-ntreb şi eu!... Fiindcă-s întunecaţi la minte de-aia. Mai mare nerozie nici că se poate: bani ai puţini şi-aşa, femeia ţi-e bolnavă, iar tu fă bine de te îmbată ca să cânţi în gura mare, când treci prin sat, şi să spui vorbe spurcate. Ce-i bine în asta? Eu de felul meu îs om liniştit, băutura nu-mi place, blăstămăţiile de tot soiul nu le sufăr nici pe alea, da' ce să fac?... De vină-i numai înapoierea asta afurisită.

– N-ai ce-i face, asta-i datina, rosti un ţăran cu opinci nou-nouţe, care şedea în faţa celui ce vorbise.

Trenul se opri într-o gară. Muncitorul scoase capul pe fereastră şi se uită pe peron. Dintr-un vagon ieşiră alţi doi muncitori, amândoi beţi. Se sprijineau unul de celălalt şi-şi târau sacii pe peron, cântând cât îi ţinea gura.

– Uite, vezi, făcu muncitorul arătând din cap în direcţia lor, care are noroc... De băut or fi băut, poate,numai de-o copeică şi jumătate, da' gălăgie fac berechet şi-i respectă toţi: că vorba ceea, dacă eşti beat, se vede treaba c-ai câştigat bine. Pe când eu pot să dau pe gârlă şi două ruble că tot fără folos.

– Da' poate că se prefac? rosti ţăranul.

– Naiba să-i ştie. Şi asta-i cu putinţă. Da' de ce nu m-o fi răzbind, rogu-vă să-mi spuneţi? Se căina iar muncitorul, strângând din umeri. Beau fără să mai îmbuc şi tot degeaba. Simt numai cum mă arde afurisita de băutură şi nimica alta. Măiculiţă, curând cobor!... adăugă el. Deunăzi am ajuns treaz şi s-au stârnit vorbe... Au venit după aia cumetrele la nevastă-mea, s-o întrebe dacă nu cumva m-au dat afară de la lucru, sau dacă poate n-o mai iubesc şi vreau s-o las. Câte n-au scornit...

– Asta aşa-i, vorbi ţăranul cu opinci – oricui îi poate trece prin minte: dacă a venit omul de la lucru treaz, se vede că ceva nu merge cum trebuie. Degeaba vrei să-i lămureşti, ei tot se uită chiorâş şi fiecare gândeşte în felul lui. Că datina nu noi am statornicit-o şi nu nouă ni-e dat s-o schimbăm.

– N-ai vrea să-mi ţii tovărăşie, moşule, că singur mi-e tare silă, zău aşa. Mai cu seamă că-i încă dimineaţă, oamenii abia se ridică să plece la lucru, iar eu să apar aşa...

– Se poate, de ce nu, se învoi bătrânul. Şi eu în tinereţile mele eram rău la băutură, da' cu anii m-am învăţat şi acu n-am nimic.

Şi răsturnându-şi bărbia în sus se apucă să bea din sticlă, clipind din ochi şi privind spre tavan.

Muncitorul se uită la el aşa cum se uită un medic la bolnavul căruia i-a dat o doctorie.

– Ei cum e? întrebă el luând sticla.

Ţăranul îşi mângâie burta:

– M-a răzbit...

– Fir-ar să fie... înseamnă că fiecare-i într-alt fel... Eu cu atâta mă aleg, că-mi întoarce măruntaiele pe dos după aceea. Mi-au spus doctorii la noi la spital că am o boală la maţe şi nu mi-e îngăduit să beau nici o picătură.

– Omul sănătos, se înţelege, nu păţeşte nimic, încuviinţa bătrânul, dar unui bolnav îi vine greu.

– Canon, nu alta, se plânse muncitorul clătinând din cap şi uitându-se la sticla pe care-o mai ţinea în mână. Uite, acum, până ajung acasă, o să tot beau din otrava asta. Îmi dau duhul, zău

aşa. Păi, în felul ăsta... faci trei drumuri până acasă şi eşti mort. Şi dacă ai ajuns, să zicem, primul lucru pe care trebuie să-l faci e să dai de băut neamurilor. Iar tu e musai să fii beat. După aia te duci pe la cumetri şi acolo, tot aşa, eşti nevoit să bei pe rupte. Că altminteri se supără: doar nu i-ai văzut de atâta vreme şi dacă ai sosit nu se cuvine să stai în ospeție treaz.

– Păi mai e vorbă? Îi jigneşti de moarte, întări bătrânul şi-l rugă el, de astă dată: Ia mai dă-mi o înghițitură, că nu mai am mult să mi se suie la cap.

Muncitorul trase mai întâi el câteva înghițituri, dându-şi capul pe spate, apoi îi întinse sticla, ştergându-şi dezgustat buzele.

În timp ce bătrânul bea, urmă:

– Şi de unde ne vine oare înapoierea asta blestemată? Că, poftim, de popi şi de religie ne-am scuturat, da' de obiceiurile astea nu-i chip să ne descotorosim. Uite eu, de pildă: am făcut ceva bănişori, să mă fi dus frumuşel acasă cu ei, să-mi fi rostuit ceva de-ale gospodăriei. Azi-mâine mi-aş fi cumpărat poate şi-o văcuță; pe când aşa, car acasă tot soiul de nimicuri. Numai cârnați o jumătate de pud! Să-ți iei lumea în cap şi mai multe nu! Şi apoi... câtă vodcă de asta, fir-ar ea blestemată. Iar de umblat umblu cu hainele rupte... Of! Măiculiță, am şi sosit? Parcă nici n-am băut... Ah, dracu să mă ieie, că nu mi s-a suit la cap nici un pic! Ptiu!

– Ba eu, slavă Domnului, parcă m-am amețit, se lăudă țăranul, am băut pe socoteala altuia, şi nici prea mult, da' mă simt de parcă aş fi tras zdravăn.

Îşi strânseră sacii şi, când trenul se opri, porniră spre ieşire. Studentul se apropie de fereastră şi se uită afară.

Deodată îl zări pe muncitor, sprijinit de țăran, că înaintează cu pas clătinat pe peron, fluturându-şi mâna liberă şi cântând cât îl ține gura, cu glas de bețiv. Apoi urlă:

– Birjar! Trage încoa' t-ticălosule, vreau să merg acasă! Ce v-ați bulucit aşa, mama voastră!? strigă el la țăranii care se adunaseră să-l privească. Bine, uitați-vă, nu vă opresc.

Aceştia îi făcură loc, continuând să se uite la el. Iar unul dintre ei, înalt, cu o barbă neagră, creață, zise:

– Brava, frumos l-a răzbit. Uite-l, nemernicul, de-abia îl mai ține pământul. Halal de el! Al cui o fi?

– Al lui Semeon Frolov, din slobozie.

– O duce bine. Ah, ticălosul, uite-l ce face!

– Pe ăsta nu degeaba l-au crescut taică-su şi maică-sa. Acuşi ajunge acasă – spre bucuria lui şi alor săi. Pe când noi, aici, stăm de ne încovoierii spinările... Ptiu!

1926

Spaima

În preajma cimitirului, la marginea satului, lângă o izbă goală, părăsită, cu cercevelele sparte, şedeau doi țărani cu sumane trăgând din lulea şi tăifăsuind în şoaptă.

Lângă ei zăceau două bâte, din acelea cu care se merge la paza de noapte.

Cei doi erau de caraulă, păzind un mort: în casa pustie atârna un spânzurat.

– Cel mai păcătos lucru – sa păzeşti morții, rosti primul țăran, care purta o căciulă uriaşă, mițoasă.

Tovarăşul său, un om înalt şi costeliv, cu şapcă de postav în cap, mai întâi tăcu, apoi spuse în silă:

– În schimb eşti liniştit, n-ai grijă c-o să fugă.

– De fugit nu fuge el, da'... şi se uită în jur înghițind în sec.

Un vânt rece, de toamnă, porni să sufle deodată. Dinspre sat se auzeau cântece. Era sărbătoare şi lumea mai petrecea încă.

– Bine că măcar se aud oamenii, îți mai trece urâtul, vorbi țăranul cu căciulă. Uite, anul trecut, tot aşa, s-a înecat moraru' în iaz. Şi ce crezi: cum treci seara pe lângă lacul acela, cum te ia cu frig.

– Doar n-o să te mănânce, că n-au mai rămas din el nici mațele, rosti țăranul cel înalt trăgând din pipă şi privi spre un nor de toamnă negru şi greu de după care licărea, galben-aprins, soarele în asfințit.

– Ba bine că n-au rămas... Te-ai vârî în apă să te scalzi noaptea în lacul acela?...

Țăranul cel înalt nu răspunse.

– Şi eu ştiu că morții nu umblă şi nu pot să-ți facă nimic, da' vezi, oricum o suceşti, tot ți-e frică. Uite, ăsta de pildă: numai o dată m-am uitat la el, ieri, cum stă atârnat în casă deasupra laviței, cu ochii holbați, limba scoasă şi fața vânătă cum îi ceaunul – şi de-atunci mi-e frică să mai ies pe întuneric în tindă. A mers noru-mea cu mine – mai mare ruşinea. Dacă nu era însărcinarea obştii, n-aş fi venit aicea nici pentru bani.

Razele asfințitului s-au stins. Dintr-o dată se făcu mai rece şi mai întuneric. Se stârni vântul, foşnind în crengile pinului, scund şi găunos, ce creştea lângă izbă.

– Şi parcă dinadins s-a pornit şi vântul ăsta, spuse țăranul cu căciulă. Nimic nu-i mai rău ca pinii ăştia, că tare urât se mai plimbă vântul prin ei, şuieră, vuieşte... Ştii, acolo, în marginea satului, lângă clopotniță, îs tot pini. Uneori, când treci noaptea, foşnesc aşa, că ți se face nu ştiu cum şi-ți vine să dai ocol.

– Da' ce te-a apucat de-o ții una şi bună, să stârneşti urâtul!

Țăranul cu căciulă nu răspunse; privi din nou în jur, apoi la casă.

– Rău am făcut că n-am închis uşa pe lumină... Măcar cu un țăruş s-o fi proptit.

– Pentru ce?

– Oricum era mai bine... Că dacă se întâmplă ceva, tot noi o să fim de vină.

– Da' ce se poate întâmplă?

– Cine ştie, multe se petrec pe lumea asta. Mai rău ca asta nici ca se poate... Dacă ştiam, plecam la oraş şi gata.

Deodată amuțiră amândoi.

– Ce-i asta? Ai lovit tu în ceva?

– Nu, nici n-am mişcat.

– Atunci ce-o fi fost?

– Poate vântul.

– Aşa-i, o fi pesemne vântul.

Peste o clipă întoarseră amândoi capul, speriați, spre uşa izbei în care atârna spânzuratul. De astă dată auziră limpede un sunet înăbuşit, de parcă cineva ar fi intrat sau ar fi ieşit pe fereastră.

Țăranii, se priviră în tăcere. Apoi se sculară şi, luându-şi ciomegele, se mutară mai departe de casă. Un timp stătură din nou tăcuți.

Deodată din casă răsună un oftat, ca atunci când un om ostenit se culcă şi răsuflă uşurat întinzându-şi picioarele amorțite.

Cei doi îşi răsuciră capetele, ca la comandă, în direcția izbei, simțind cum li se face părul măciucă.

– Foşneşte pinul, veni-i-ar rău să-i vie...

– Uite, vezi, ştii că nu poate fi nimic, da' tot stai noaptea-ntreagă ca pe ace. Şi mai e şi cimitirul alături. Mai rău nici că se poate...

Abia începuse să se întunece, că pe drum, în dreptul cimitirului, ieşi un om zdrențăros, înalt de stat, năpădit de păr lățos – unul dintre acei care, după înfrângerea albilor, se strecurau în gubernia lor, căutând să ocolească aşezările oamenilor.

Şezu un timp pe marginea şanțului de lângă cimitir, aşteptând să se întunece de tot, apoi se furişă până la izba din marginea satului. Se opri în fața cercevelelor smulse, vru să facă lumină, dar îi păru rău de chibrit şi intră pe întuneric înăuntru.

Găsi pe pipăite ceva care aducea a laviță şi se culcă. Era gata să adoarmă când i se păru deodată că aude un glas vorbind undeva într-un colț. Deschise ochii mari şi se aşeză speriat pe laviță. Dar nu se mai auzea nimic.

Ascultă încordat. De undeva de sus răsuna un zgomot slab, şuierător, dar nu-şi putea da seama de la ce venea.

Se culcă iar pe spate şi închise ochii. În acelaşi timp întinse picioarele şi oftă zgomotos. Piciorul i se propti de un obiect care cedă uşor sub apăsarea acestuia. Apoi ceva îl lovi în călcâi.

Omul îngheță.

Mai întinse odată piciorul, din nou întâlni ceva în calea lui şi în secunda următoare acel ceva îl lovi iar în talpă. Omul scoase chibriturile şi scăpără unul, cu mâinile tremurânde.

Privirea îi fu izbită de o pereche de picioare, încălțate în cizme, care atârnau deasupra laviței. Ridică capul şi scoase deodată un strigăt, un urlet sălbatic, repezindu-se spre partea unde ar fi trebuit să fie ieşirea.

Uşa zbură în lături cu un trosnet, pocnindu-se de perete, şi hoinarul, făcând o săritură de-un stânjen, zbură afară din casă cu părul măciucă şi spinarea înghețată. I se părea că nu țipase el, ci acel ceva din spatele lui care adineaori atârna deasupra laviței iar acum gonea după el. Şi în clipa când făcu săritura, din pământ mai răsăriră două ființe îngrozitoare: una înaltă, păroasă, iar alta scundă, cu părul vâlvoi, înspăimântător, care o luară la fugă înaintea lui scoțând strigăte neomeneşti.

Omul țipă din răsputeri, se azvârli într-o parte şi se aşeză pe pământ, încrucișând caraghios picioarele sub el.

Fălcile îi tremurau, iar ochii priveau sălbatic înainte. Cât timp trecuse nu ştia, fiindcă timpul se oprise în loc. Fără voie îşi pironise privirea în direcția în care dispăruseră cele două ființe păroase şi îngrozitoare şi nu şi-o putea muta în altă parte; nu era în stare să-şi mişte nici piciorul, nici mâna. Nu putea nici măcar să clipească sau să-şi înghită saliva.

Şi deodată văzu ceva la care parcă s-ar fi aşteptat: din direcția în care fugiseră cei doi păroşi se auzi deodată un soi de vuiet, de parcă o ceată întreagă de păroşi s-ar fi năpustit spre el.

Li se zăreau capetele la orizont, pe linia cerului de toamnă, care părea mai luminos deasupra pământului negru.

Ar fi vrut s-o ia la goană, dar aşa cum se întâmplă într-un coşmar, nu putu să-şi mişte nici un picior. Ştia, dealtfel, că tot n-o să reuşească să fugă. Oricum, peste o clipă aveau să-l găsească.

Şedea în aceeaşi poziţie, eu picioarele încrucişate sub el, cu palmele proptite în pământ, arătând, din pricina asta, ca şi cum s-ar fi pregătit de salt. În acelaşi timp dinţii îi clănţăneau fără-ncetare.

Auzea vorbe, aproape că le pricepea înţelesul, dar vorbele răsunau şi ele ca-ntr-un vis şi nu putea răspunde la nici una. Nici să-şi schimbe poziţia nu putea. Şi-apoi ştia că ar fi fost zadarnic să răspundă.

– Ce-i acolo? strigau cei ce veneau în goană.

– A scăpat mortul din laţ...

– Uite-l! Uite-l!...

Urlând, mulţimea se dădu înapoi.

– N-avem un ou de Paşte... Un ou să fi aruncat. Ia desenează un cerc!... Un cerc!...

– Să aprindem paie în jurul lui! strigau din toate părţile.

– Trebuie lovit tare cu ciomagul; dacă-i ăl spânzurat, nu păţeşte nimic, că ciomagul sare înapoi.

– Păi nu vedeţi, afurisiţilor, că şade un om acolo! strigă un glas.

– Vedem noi că e un om, da’ ce fel de om o fi, asta-i întrebarea.

– Cum mai clănţăne, cum mai clănţăne! Văleu!... ţipă un glas de femeie şi mulţimea se dădu, cu un urlet, înapoi.

– Ia-l pe la spate, pe la spate! Ce să te mai uiţi!

– Mai stai niţel, o fi totuşi om.

– Ce om!... Nu vezi că uşa casei e dată-n lături? Halal om!...

– Fără ou nu faci nimic.

– Cine eşti? Hei, răspunde!

Omul ştia că-i întrebat, pricepea şi ce-l întreabă, dar nu se putea sili să descleşteze fălcile; doar dârdâia întruna.

Un braţ de paie aprinse de cineva scălda, într-o lumină roşcată, săltăreaţă şi înspăimântătoare, trupul lui sălbatic, ghemuit la pământ.

– Ocoleşte-l, ocoleşte-l pe la spate! Nu te teme! Loveşte-l tare! În moalele capului!...

Omul auzea, dar tot nu putea întoarce capul, în timp ce ţăranul voinic, desprins din mulţime, începu să-l ocolească cu băgare de seamă pe la spate, apropiindu-se de el cu o măciucă în mână.

– Dacă-i el, bâta trebuie să sară înapoi – spuse un glas.

Ţăranul se strecură la vreo doi paşi de cel ce şedea pe pământ. Oamenii amuţiră văzând cum se ridică măciuca grea.

În clipa următoare răsună o izbitură însoţită de-un plescăit şi un trosnet, aşa cum loveşti o oală cu smântână, şi cel ce şedea se pleoşti la pământ.

– Nu-i el!... strigă cu un oftat de uşurare mulţimea.

1921

Vânătorul

De cum a prins să se topească zăpada şi ogoarele se înnegresc sub soarele primăverii, simţi că se apropie încântătoarele zile, când pe deasupra plopişului de peste pârâu se aud îngânându-se sitarii, iar în poienile năpădite de muşchi şi prin lăstărişul mărunt răsună bătaia gotcanilor.

Prin râpile pădurii mai dăinuie petice de zăpadă bătătorită şi murdară, dar în luminişuri, printre buturugi şi puieţii tainic înrădăcinaţi în pământ, se oglindeşte în băltoace, ca-n toiul primăverii, cerul curat al serilor şi pădurea răsună de ciripitul voios al păsărilor care, în raza amurgului, zburătăcesc prin desişul întunecos sporovăind parcă mai uşuratic în ceasurile când se pregătesc de culcare.

E vremea cocoşilor de munte.

– Ca să-i poţi însă vâna, trebuie să te-nsoţească neapărat Vasili-vânătorul. Îl cunoaşte oricine: locuieşte la marginea satului într-o căsuţă lăsată într-o rână şi sprijinită, pentru mai multă siguranţă, cu o bârnă. Vasili e un prost gospodar. Ca înfăţişare n-are nimic deosebit: uscăţiv, cu o bărbuţă rară şi părul veşnic nepieptănat.

Pentru unul ca el, viaţa are un singur rost: vânătoarea. Vânează orice fiară, orice pasăre, cu condiţia să stea locului. Trage cu puşca de treizeci de ani, dar nu s-a învăţat încă să ucidă din zbor o pasăre. Din pricina asta la vânătoare nu face altceva decât să se furişeze. Şi-n timpul ăsta, încearcă pesemne, cea mai grozavă desfătare. Ai zice că-l mână un instinct milenar atunci când îl vezi, cu arma într-o mână, cum se strecoară în patru labe printre tufe şi se piteşte lăsându-se la pământ. De aceea îi şi place mai mult pasărea de stepă, cumpănită, care şade pe loc deschis şi nu acelea care-ţi ţâşnesc, în desiş, de sub picioare, ca nebunele. Nici timp să tragi o înjurătură, să scuipi în sân de spaimă n-ai, darămite să mai ocheşti cu puşca.

În schimb locurile le cunoaşte ca nimeni altul.

Pe înserat m-am dus după Vasili.

– Mergem la gotcani?

Vasili şedea în casă pe laviţă şi dregea un ham. Nu sări în sus şi nu se repezi în cămară după armă, cum te-ai fi putut aştepta din partea unui vânător înrăit ca el, ci mai întâi stătu o vreme fără să răspundă, continuând să împungă cu sula şi să tragă prin gaură o cureluşă răsucită la vârf. Apoi, privind cerul prin fereastră, rosti:

– De mers se poate, de ce nu?

Şi punând hamul la o parte se ridică alene, uitându-se peste laviţe ca şi cum ar fi căutat ceva. Apoi văzându-şi în cui, lângă uşă, căciula ruptă, şi-o puse peste părul încâlcit.

– De ce nu tragi hamul, ghiavole! Iar n-o să aibă ăl mic cu cin' să care apă – îi strigă femeia care stătea lângă cuptor trăgând cu vătraiul afară o oală cu rufe muiate în leşie.

– Hamu' îi tot aici, nu fuge el, l-oi drege mâine – rosti Vasili fără să se uite la ea şi porni spre uşa de scânduri a cămării, să-şi ia arma.

Ieşi în cerdac, privi în jur, apoi din nou la cer, cumpănind arma în mână, şi abia după aceea spuse:

– Trebuie să mergem la pădurea tăiată de la Pavlovskaia. Până să ajungem, până să ridicăm un adăpost, înnoptăm acolo.

– Puşca ţi-e tot aia veche?

– Tot aia.

– Mai bine ţi-ai lua una nouă.

Vasili se uită mai întâi, tăcut, la puşcă, apoi zise:

– E bună şi asta. Mi-am meşterit-o singur.

Ce-i drept, puşca lui Vasili e făcută mai mult de el. A cumpărat țeava din târg cu cincizeci de copeici şi i-a pus un pat din lemn cioplit cu toporul. A prins țeava de patul puştii cu fâşii de tablă. Arma seamănă mai curând cu o archebuză veche de pe vremea iobăgiei decât cu o puşcă adevărată. Cătarea a aşezat-o singur. Dar n-a nimerit-o bine şi a ieşit strâmbă. De aceea ținteşte pe lângă cătare. Şi tot de aceea nimeni afară de el nu poate trage cu puşca lui, fiindcă, oricât ar ținti, nimereşte întotdeauna mai la dreapta cu vreo doi arşini.

Iar cel care a încercat să tragă se uită prin norul de fum spre locul unde a țintit şi zice cu năduf: „Alege-s-ar praful de ea, pocitania dracului! Pesemne că trebuia s-o dau mai la stânga”. Dar cu cât anume trebuia s-o dea mai la stânga asta n-o ştia decât Vasili şi bunul Dumnezeu.

Şi apoi nici un om care ține la viață nu s-ar învoi să tragă cu puşca lui, şi, mai cu seamă, cu încărcătura pe care o poartă: Vasili toarnă praful de puşcă direct în căuşul palmei, ştergându-şi apoi palma de pantaloni. Şi întrucât căuşul palmei lui n-are o măsură anume, n-are grijă decât de un singur lucru: să nu pună prea puțină pulbere. Iar atunci când trage, întotdeauna e împins înapoi, ca de rafalele unui vânt puternic. După care îşi trece cu băgare de seamă mâna peste față, îşi priveşte palma, şi abia după aceea se duce spre locul unde şezuse vânatul.

Iar dacă nu găseşte nimic, rosteşte tare chiar dacă nu-i nimeni prin preajmă:

– Trebuia s-o țin mai spre stânga...

Puşca o are întotdeauna încărcată. Şi orice sălbăticiune l-ai chema să vâneze – fie gotcami, fie urşi – la toate se duce cu aceeaşi încărcătură. Fiindcă pune alice şi din cele mărunte, şi din cele mari. Ba mai ține pregătit şi un glonț în buzunarul pantalonilor şi, dacă întâlneşte o fiară mai mare, îl vâră şi pe acesta pe țeavă.

Se înserează. Pe măsură ce coborâm în vâlcele, ne cuprinde umezeala primăvăratică venind dinspre pâraie, în ale căror ape, umflate de viitură, se zbat în iuțeala curentului vârfurile lăstărişului de salcie năpădit de vâltoare. Picioarele aci se afundă fără zgomot în păşunea joasă acoperită de muşchi, aci-ți plescăie prin băltoace. Pretutindeni stăruie mireasma delicată a pământului dezmorțit, pe care o întâlneşti atunci când, după o iarnă îndelungată, cu vifornițe şi troiene, ieşi, pentru întâiaşi dată la vânat de gotcani, primăvara.

Pe dâmburi, mai spre pădure, după umezeala rece din vâlcele, te cuprinde fără veste o undă de aer neaşteptat de cald, încălzit parcă anume, ce vine dinspre câmpie, şi picioarele calcă mai temeinic pe drumeagul întărit dintre arături.

Până la poiana de la Pavlovskoe trebuia să treci mai întâi prin câmp, apoi prin pădure, pe o cărare desfundată, plină de hârtoape.

De-l întrebi pe Vasili cât de departe e locul de vânătoare, îți răspunde întotdeauna:

– Nu-i mult pân-acolo... e pe-aici, pe-aproape, numai cât treci câmpul şi pădurea.

Dar cât anume ai de mers prin câmp şi prin pădure, ştie Dumnezeu.

Am trecut peste câmp şi am intrat în pădure, unde, după spațiul deschis de până atunci, ni s-a părut dintr-o dată întuneric; aici trebuia să păşim cu băgare de seamă ca să nu nimerim în vreo băltoacă sau peste vreo buturugă. Numai Vasili, fără a-şi schimba pasul, înainta uşor, fără zgomot, cu puşca în mână pe care o ținea paralel cu pământul. Sărea cu uşurință peste cioturi sau le ocolea pe lângă tufişuri, de parcă ar fi văzut la fel de bine pe întuneric ca şi la lumina zilei.

– Ei, mai avem mult?

– Uite acuşi.

Şi mergea întruna, înainte... habar n-aveai ce înseamnă la el acuşi.

Fiindcă nu ți-e îndemână să-l tot întrebi în fiecare clipă cât mai ai de mers, te ții după el în tăcere, împiedicându-te la tot pasul, ba într-o băltoacă, ba într-o tufă în întuneric.

În sfârşit iată-ne ajunşi la locul vânătorii.

Pădurea bătrână s-a isprăvit şi acum se întind, cât cuprinzi cu ochiul, mesteceni tineri, de-un braț grosime, în pâlcuri care se resfiră de la o singură rădăcină.

Printre mesteceni se zăreşte un spațiu neted, abia eliberat de sub zăpadă, acoperit cu iarbă putredă şi frunze veştede de mesteacăn, iar ici-colo câte-o buturugă arsă.

Vasili mai merge un timp drept înainte şi în sfârşit se opreşte. Aşează puşca jos şi se uită în jur cu aerul că ar fi singur, neînsoțit de nimeni.

În fața noastră, la loc deschis, pe pământul moale, acoperit de muşchi, se înalță ici-colo mesteceni firavi, puieți de stejar, iar printre ei cioturi negre ce se ițesc dintre lăstarii de rogoz din anul trecut, gălbui şi țepoşi. Mai încolo se zăreşte o fâşie de pădure tăiată presărată de puieți, după care porneşte, din nou deasă, pădurea bătrână.

– Aici?

Vasili face un semn cu mâna arătând că e aici şi că trebuie vorbit în şoaptă. Fără să scoată o vorbă, sprijină puşca de un copac, scoate de la brâu un briceag şi se strecoară în tufăriş.

Aşteptându-l, stai în mijlocul tufelor poleite de razele asfințitului privind cerul limpede ce începe să se întunece şi pe care pâlpâie slab primele stele, apoi la vârfurile mestecenilor tineri, încremeniți în nemişcare... tragi în piept mireasma pădurii primăvăratice, umedă şi proaspătă... Şi cât de bine-ți pare că locul acesta se află atât de departe de orice aşezare omenească, în mijlocul poienii şi al pădurii, sub înaltul cer al primăverii.

În sfârşit tufişurile se dau în lături şi apare Vasili, cu un braț de ramuri subsuoară.

Privindu-i silueta tăcută, înaintând fără grabă, cu mişcări leneşe parcă, nu-ți vine să crezi că omul acesta s-a devotat vânătorii cu toată patimă. Chiar când i se vorbeşte de vânătoare, despre câte sălbăticiuni se află prin alte părți, el ascultă la fel de nepăsător, fără să arate nici cea mai mică însuflețire. Dar în timp ce vânătorul cel mai înflăcărat osteneşte şi adoarme, el tot continuă să umble de colo până colo, să se vâre prin tufişuri, să se furişeze.

Adăpostul e gata. În pământul reavăn de primăvară Vasili a înfipt capetele unor ramuri ascuțite cu briceagul, iar vârfurile le-a strâns mănunchi şi le-a legat. Pe deasupra a aruncat alte ramuri şi rogoz uscat smuls de lângă buturugi. Acelaşi rogoz 1-a aşternut şi în adăpost, ca să fie un culcuş moale şi uscat.

Ne strecurăm în adăpost. Vasili încarcă un cartuş pe care-l ține între buzele strânse în timp ce ridică cu efort cocoşul uriaş.

– Alicele tale-s bune pentru gotcani?

– Am pentru toate... Orice sălbăticiune s-o nimeri, taman bine i se potrivesc. Ei, acu' să fumăm oleacă şi basta! Dumneata dormi până atunci, că te scol eu când o fi vremea.

Mă culc pe spate şi prin acoperişul adăpostului mă uit la cer desluşind cu ochii, ca apoi să le pierd iar, stelele tulburi şi palide; ascult şoaptele abia desluşite ale primăverii – ba trece în fugă un şoarece de câmp, ba se ridică la loc iarba călcată – dar toate aceste sunete nelămurite se contopesc într-o singură senzație – prezența primăverii timpurii în mijlocul acestor păduri necunoscute, unde n-ai fi ajuns niciodată dacă nu te mâna patima vânătorii...

Ațipesc. Vântul proaspăt îmi adie peste față. Deschid ochii şi-i închid iar...

Deodată o mână mă atinge cu băgare de seamă şi în acelaşi timp aud o voce înăbuşită.

– E timpul... pe undeva a trecut unul.

După ațipeala de-o clipă simți răcoarea dinaintea zorilor şi o poftă nestăvilită de somn. Îți vine să-ți îngropi obrazul în rogozul încălzit de corpul tău şi să dormi, să dormi întruna... Dar mâna te atinge mai stăruitor, te scutură de umăr.

Şi cât ai clipi ți-a pierit somnul. În aerul subțiat al dimineții se aud limpede, undeva, departe, la marginea pădurii bătrâne, sunetele cunoscute care te umplu de tulburare: ci-ciuf... ci-ciuf...

– Prea departe... şopteşte Vasili. Şi deodată se aruncă la pământ, apoi îşi trage binişor capul înainte şi se uită la dreapta. Unul a trecut... de acum se pornesc.

Şi mă amenință cu degetul, fără să se întoarcă, de parc-aş fi vorbit în şoaptă eu, nu el.

Priveşti cerul palid, lipsit încă de rumeneala zorilor, care se înalță pe deasupra vârfurilor nemişcate ale mestecenilor văduviți de frunze, şi aştepți cu toată nerăbdarea şi patima un singur lucru: să zăreşti silueta necunoscută a păsării mari, cu coada scurtă, cu zbor de găină, dar iute şi energic.

Şi te gândeşti: „De ce s-o fi încăpățânând să zăbovească atâta! Cât de puțin ne trebuie ca să fim fericiți. Numai de l-aş zări. Măcar unul, să-l văd cum zboară. Fie şi pe-alături pe undeva”.

Vasili cade din nou la pământ şi-şi vâră capul între umeri, ca şi cum ar vrea să se facă mai mic. Şi văd în sfârşit, dar cu totul într-alt fel şi nu din partea din care mă aşteptam, cum a săgetat ceva printre mesteceni, s-a aruncat în jos, apoi şi-a desfăcut aripile în aer şi s-a aşezat.

El e!... Cocoşul negru. S-a aşezat în poiană. Şi-a îndreptat aripile, le-a strâns şi a rămas nemişcat. Ai zice că doarme. Apoi trece prin iarbă fără să scoată un sunet. Dar cât e de departe!... Şi iar îl vezi trecând, la fiecare clipă. Privirea încordată ți-e ațintită în acelaşi punct. De atâta încordare îți joacă pete înaintea ochilor şi ți se pare că punctul negru a dispărut. Faci un efort şi-ți deschizi ochii mai larg şi–l vezi că-i tot acolo!...

Undeva în spatele adăpostului se aude limpede cum foşnesc în zbor aripi iuți şi puternice. De unde anume?.. S-a aşezat, ori a zburat mai departe? Şi nu poți scoate capul. Trebuie să zaci nemişcat şi să aştepți cu răbdare până când pasărea o să se aşeze în poiana din fața adăpostului.

Stai culcat şi toată puterea de voință ți-e concentrată într-un singur loc, acolo, lângă ciotul ars unde se înalță un mesteacăn tânăr, iar în jurul acestuia se întinde un câmp, cosit parcă, cu iarba îngălbenită, de anul trecut. Timpul trece.

Din nou foşnet de aripi în zbor şi în depărtare, pe ramura lungă a unui stejar tânăr, care a fost cruțat la tăierea pădurii, se aşează o pasăre neagră. Preț de un minut rămâne locului şi se uită în jur. Apoi îşi îndoaie gâtul în jos şi devine deodată mare, necrezut de mare, din pricina cozii răsfirate. Se aud iar sunetele acelea: ci-ciuf, ci-ciuf.

Alți doi cocoşi, care s-au întâlnit aproape în acelaşi timp, arătându-şi o clipă căptuşeala albă a aripilor, s-au lăsat cu mult, mai departe de mesteacănul pe care țintiseră să se aşeze.

Te uiți la ei fără să clipeşti şi te întrebi:

– De ce nu s-au aşezat de la început mai aproape!

Toată atenția, întreaga voință îți sunt concentrate asupra acestor două puncte, abia desluşite de după tufişuri.

Zorile se aprind aidoma unui coviltir roşiatic peste pădurea îndepărtată. Şi ca la un semnal, din mai multe părți se aude cotcodăcitul acela ci-ciuf, ci-ciuf. Stai cu auzul în cordat şi-ți pare că pădurea întreagă e plină de el, că sunetele păsărilor se contopesc cu muzica naturii ce se trezeşte, a zorilor ce se împurpurează.

Cu o nerăbdare care te face să-ți pierzi orice stăpânire de sine, te întrebi de ce Vasili a aşezat adăpostul tocmai aici şi nu mai aproape de mestecenii aceia. Oare nu era limpede de la

început că acolo trebuiau să se întâlnească? O să stăm aici cât o să stăm şi o să plecăm cu mâinile goale.

Deodată Vasili s-a lipit cu totul de pământ, şi-a ridicat încetişor puşcoacea şi şi-a îndreptat-o undeva spre stânga adăpostului, dar încotro anume, nu văd.

Şi-a mijit ochiul, iar eu mă uit la obrazul lui zbârcit, cu firele bărbii rare, lipit de patul puştii şi, cu inima bătând, cu ochii clipind de presimțirea împuşcăturii, aştept... Trece un minut, trec două. Tot mai ținteşte. Apoi clatină din cap, lasă puşca jos, dar imediat începe iar să ţintească. În jur cotcodăcitul răsună tot mai tare, stârnit parcă şi ațâțat de zorile ce se aprind.

Pe neaşteptate ceva bufneşte asurzitor.

Toate sunetele se sting într-o clipă. Vasili îşi trece cu palma peste faţă şi se uită îndelung spre locul unde a tras.

– Am luat-o prea mult la stânga, spune el în şoaptă, când bătaia cocoşilor se stârneşte iar, treptat.

Văd deodată două păsări mari, negre, aducând cu două găini, care se joacă ori se bat pe după o tufă, lângă buturugă. Şi la rândul meu ridic încetişor țevile armei şi aştept să văd dacă nu se dau în bătaia puştii mele. Dar în vremea asta un cocoş mare, care şedea în spatele mesteacănului chitit de mine, îşi ia zborul, trece peste cei ce se bat şi se aşează aproape, atât de aproape că mi se opreşte inima în loc şi mi se întunecă în fața ochilor.

Plin de emoție, mut, cu mare băgare de seamă, țevile puştii şi apăs pe trăgaci.

Prin fumul împuşcăturii zăresc pasărea zbătându-se în iarbă. Apoi se potoleşte.

Din nou se lasă liniştea. Doi gotcani şi-au luat zborul. Mult timp îi văd plutind pe deasupra tufişurilor pădurii tăiate apoi, pe neaşteptate, o pornesc în jos şi se aşează.

Tot mai stăm culcați. Privirile ni se ațintesc încordate spre tufele nemişcate din zare, apoi se întorc spre pasărea neagră care zace în iarbă.

– Nu mai vin...

Vasili mă amenință cu degetul.

Zorile se împurpurează tot mai puternic pe cerul curat al dimineții. Pădurea amuțită după împuşcături îşi începe iar sporovăiala din sute de glasuri. Pe vârfurile firelor de iarbă apar picături rotunde de rouă care se aştern şi pe frunzele tufişurilor, aidoma unui linţoliu cenuşiu. În dreapta, deasupra unei văi, se ridică albă printre tufe ceaţa dimineţii.

Îndată are să răsară soarele, ţâşnind cu razele-i purpurii peste ramurile ude ale tufişurilor şi va prinde să sclipească în picăturile de rouă de pe firele de iarbă. Dar iată că se aude din nou foşnet de aripi. Şi tresărind, de parcă ar fi simțit pasărea care s-a aşezat aproape de tot, Vasili îşi îndreaptă iar ţeava spre stânga şi bufneşte din puşcoace.

– L-am nimerit la ţanc, spune el, am ţintit mai spre stânga cu un arşin întreg – apoi, mai grăbit ca prima oară, cu oarecare nelinişte, îşi trece cu palma peste obraz. Palma e udă de sânge.

Când părăsim adăpostul, la vreo douăzeci de paşi găsim o pasăre ucisă, cu penele împrăştiate în toate părţile.

Încărcătura lui Vasili şi-a făcut treaba.

Dar cu cât mai tare e vătămată pasărea, cu atât mai mare e mulţumirea ce se citeşte pe chipul lui.

– Asta zic şi eu c-a nimerit cum trebuie, spune el scormonind prin penele însângerate. I-a smuls guşa de tot.

– Dar ai păţit-o şi tu?

– Nu-i nimic... M-a pălit din butoiaşul ăsta.

Luăm păsările, calde încă, şi pornim. Prin rouă se aşterne urma neagră şi şerpuită a picioarelor noastre. Vârfurile îndepărtate ale pădurii, s-au aprins de lumina roşiatică a soarelui ce răsare. Cerul e limpede şi înalt. Dincolo de pădure, învăluit în ceața dimineții, se zăreşte satul cu fuioare de fum drepte şi cu casele lui aşezate pe dâmb, ce par că se încălzesc la soare. Iar în jurul nostru e rouă şi mirosul proaspăt al pământului reavăn de primăvară.

1922

Rochia albastră

I

Ne norocirea asta s-a întâmplat la nuntă, cu vreo două săptămâni înainte de Pocroave, după ce se strânsese grâul şi pe câmp nu mai rămăseseră decât cartofii târzii, de toamnă.

Chiar în ajunul nunții fiicei sale, Spiridon s-a dus pe ogor să vadă dacă nu-i timpul să scoată cartofii. A stat o vreme uitându-se în jur cu mâna streaşină la ochi, apoi a pornit necăjit spre casă. Cu o lună în urmă, Ustiuşka a venit şi i-a spus că se mărită cu un comsomolist, băiatul lui Porfen fierarul.

– Da' bani pentru nuntă cine ți-a pus deoparte? întrebă Spiridon, fără să se uite la fată.

– Ce 'bani? El n-are nevoie de zestre, iar de cununat nu ne cununăm la popă, ne înscriem la starea civilă şi gata, răspunse Ustiuşka cu un soi de nepăsare şi aproape în treacăt; apoi se răsuci în călcâie şi plecă, cu cosița în vânt.

Nevastă-sa Aleona rămase înmărmurită. Spiridon dădu să se repeadă cu pumnul la fiică-sa, dar se opri şi dând din mână rosti doar atât:

– S-a prăsit spița necuratului!...

Nu ştia nici el de ce, dar îl supărase mai ales faptul că mirele n-are nevoie de zestre. „Înseamnă că n-o să-şi rostuiască o gospodărie ca lumea, de vreme ce nu ştie să prețuiască banul”, gândi el.

Nu-şi arătase niciodată dragostea față de nevastă-sa, deşi atunci când aceasta pleca singură la oraş unde zăbovea mai mult, el ieşea în uliță să vadă dacă nu vine cumva, prefăcându-se că se uită nu spre marginea satului, ci pe undeva pe alături, astfel ca oamenii să nu-şi dea seama că-i neliniştit din pricina ei şi că o aşteaptă.

E adevărat că ei doi nu vorbeau decât despre treburile gospodăriei. De la o vreme însă Spiridon devenise tăcut şi iute la mânie, iar dacă era băut şi-l ațâța careva, i se aprindea în ochi o lucire sălbatică, şi atunci, fără să se poată stăpâni, sărea la bătaie.

Odată, chiar treaz fiind, fu cât pe ce să-l omoare pe Siomka, un țăran scund şi ciufulit căit lucra la acoperişuri, fiindcă acesta îl felicitase în batjocură cu „ginerele de ispravă şi pe linie”.

Însă ori de câte ori era beat şi sărea să se bată cu careva, Aleona îl cuprindea în brațe şi o ținea întruna:

– Spiridon, sufletelule, potoleşte-te... Spiridon, drăguțule, să nu faci asta...

Şi-l ducea acasă, oblojindu-i cu lut vânătăile pe care şi le făcea la beție.

Cu cât se apropia ziua nunții Ustiniei, cu atât devenea Spiridon mai ursuz şi mai întunecat. Şi poate că de n-ar fi fost nunta asta, nu s-ar fi întâmplat nici nenorocirea aceea, atât de prostească şi de îngrozitoare.

II

În sat începea voiosul anotimp al nunților. Dar Spiridon umbla amărât de parcă-l bătuse cineva. I se părea ruşinos faptul cănunta fiică-si nu era să fie o nuntă adevărată, ci una fără popă.

Ospățul de nuntă trebuia să se facă la mire. Aleona avusese de gând să-şi pună rochia cea bună, una albastră de stofă, pe care i-o adusese cândva Spiridon de la oraş, dar, fără să ştie nici ea de ce, se răzgândi în ultimul moment şi-şi puse alta, tot de sărbătoare, dar mai simplă. „De parcă aş fi avut o presimțire" – îi povestea ea lui Spiridon mai târziu, când se afla la spital.

Musafirii începură să se adune cu mult înainte de a se întuneca. Pe vremuri se întorceau de la biserică cu troicile, cu flori de hârtie împletite în coamele şi cozile cailor; acum însă veneau în căruțe obişnuite sau pe jos şi fără nici un fel de flori.

Spiridon găsi şi în asta ceva ruşinos şi jignitor.

I se părea că lumea-şi râde de el şi de fiică-sa, că nu consideră nunta ei o nuntă adevărată. Îmbrăcat cum era în podiovca de zile mari şi cu părul dat cu grăsime, se simțea prost de parcă s-ar fi gătit la moment nepotrivit. Altul în locul lui n-ar fi venit deloc sau şi-ar fi pus dinadins straie vechi.

Lumea se aduna în casă unde se înghesuiau mai cu seamă flăcăi purtând haină sau tunică şi fete îmbrăcate şi ele ca la oraş – în rochii albe, pantofi şi ciorapi albi, ca nişte domnişoare. Tinerii sporovăiau şi râdeau de parcă ei comandau şi orânduiau aici totul, în vreme ce bătrânii se retrăseseră stingheri într-un colț.

În odaia cea mare se afla masa aşternută, întocmită din alte trei mese puse cap la cap. Pe fața de masă, în dreptul farfuriilor, fuseseră înşirate ştergare cusute, scoase din lăzi, ca oaspeții să-şi poată şterge de grăsime gura şi mâinile. Se mai aflau acolo sticle cu votcă, vişinată şi platouri cu răcitură de pasăre.

Pe Spiridon nu-l întâmpina nimeni, nu i se arătă o cinstire deosebită ca tată al miresei, de parcă ar fi fost un om fără însemnătate acolo. Stătea în grup cu ceilalți oaspeți aşteptând să fie chemat la masă. Şi cu cât stătea mai mult, cu atât îi creştea obida: a muncit omul douăzeci de ani să-şi crească fata şi acum, la nunta ei, stă ca un osândit, de parcă ar fi fost chemat din milă.

Şi, colac peste pupăză, când s-a dat nu ştiu cum înapoi, fără să se uite ce are în spate, a nimerit cu cizmă în farfurioara cu lapte a pisicii, care se afla lângă perete. Farfurioara trosni făcându-se țăndări, iar de sub piciorul lui Spiridon se scurse un pârâiaş de lapte până spre mijlocul duşumelei. Câțiva musafiri pufniră în râs, iar el se înroşi până la urechi.

Bătrânele gazde, Parfen şi nevastă-sa Anisia, se foiau şi ei fără rost, neştiind pesemne ce să facă cu musafirii plictisiți. Tineretul în schimb se adunase, împotriva tuturor rânduielilor, în odaia de dormit, de unde se auzea vorbă şi râsete. Ustink, în rochie albă, cu părul strâns la ceafă, prins cu un pieptene, şedea cu mirele pe pat, râzând şi ea, şi ba îi potrivea cravata, ba părul, de parcă ar fi fost de pe acum al ei.Şi *toate astea* i se păreau lui Spiridon lipsite de seriozitate şi bunăcuviință. Ba chiar, într-un fel, neruşinate.

Spiridon se posomorî şi mai mult văzând că tot aici se află şi Siomka cel ciupit de vărsat, care-l luase în zeflemea o dată în privința nunții.

Numai cumătrul lui Spiridon, Serghei Gorbâlev, un ţăran în vârstă cu o barbă sură şi creaţă şi cu fire de păr în nări, părea că-l înţelege. Dând la o parte cu piciorul cioburile farfurioarei şi aplecându-se spre Spiridon, îi făcu cu ochiul şoptind:

– Ai venit şi tu în *ospeţie*?

– Aşa se pare... răspunse acesta mohorât.

În sfârşit lumea se însufleţi şi începu să lărmuiască. Flăcăii împingându-se se bulucirâ pe uşa odăii de dormit, înghesuindu-i şi pe ceilalţi.

Comsomolistul Garaska Şcegolev, prietenul mirelui, ieşi în mijlocul casei şi ridică mâna cerând să fie linişte. Ceilalţi tăcură uitându-se la dânsul şi schimbând priviri, cu simţământul stânjenitor că acuşi are să facă sau are să spună ceva care-i va sili să roşească de ruşinea lui. Garaska îşi şterse buzele cu batistă şi vârându-şi un deget pe sub reverul tunicii rosti o scurtă cuvântare adresată tinerilor. În încheiere îi felicită că au renunţat la prejudecăţi şi construiesc viaţa nouă.

Mirele, în tunică cafenie şi pantaloni de la oraş, stătea lângă mireasă şi ba se uita la vorbitor, ba zâmbea şuşotind cu mireasa, ca să-şi ascundă stinghereală. Şi ea îi şoptea din când în când ceva, punându-şi mâna la gură.

Şi din nou îndrăzneala şi purtarea nestânjenită a fiică-şi îi părură lui Spiridon aproape o neruşinare. Bătrâna lui nu numai că n-a îndrăznit să şuşotească sau să râdă cu el când erau miri, dar stătea ţeapănă toată – atât era de sfioasă.

Spiridon se uita la orator, la şuviţa de păr nedată cu grăsime care atârna pe fruntea acestuia, şi-l chinuia gândul că l-au nesocotit pe el, tatăl fetei, ba l-au mai luat şi în râs, atunci când a nimerit în farfurioara cu lapte, şi că toţi se lasă încălecaţi de un băieţandru cu caş la gură.

Mai rău ca alţii i se păru că-şi bate joc de el Siomka; acesta şedea pe pervaz şi-şi răsucea o ţigară, privind întruna la mire şi mireasă şi râzându-şi în barbă. Avea obrazul ciupit de vărsat, mai cu seamă nasul, care era atât de plin de ciupituri că părea mâncat tot. Din pricina asta chipul lui îi părea lui Spiridon mai rău şi mai nesuferit.

Se aşeză la masă cu podiovka pe el şi mânecile ei largi, tivite cu piele, îl împiedicau să mânuiască furculiţa şi cuţitul. Se apucă să taie din bucata de găină proptind furculiţa în farfurie de-a-n picioarelea, dar furculiţa alunecă fără veste cu un scrâşnet atât de îngrozitor că musafirii se priviră speriaţi. Pe vecinul din stânga îl umplu tot de răcitură. Acesta se apucă să scoată speriat bucăţile din barbă lui creaţă de parcă n-ar fi fost o amărâtă de răcitură, ci scântei din vatră fierarului.

Spiridon se roşi iar şi de necaz fu cât pe ce să trântească farfuria de duşumea şi să plece acasă. Dar se stăpâni şi, împingând în lături farfuria, se mulţumi să bea.

– Nu prea-ţi convine, ai? îi spuse peste masă Siomka.

Spiridon se uită la el şi nu-i răspunse.

Limbile începură să se dezlege. Oaspeţii puseră cuţitele deoparte şi începură să-şi folosească mâinile, desfăcând zgârciurile copanelor şi ronţăindu-le cu gura mânjită de grăsime. Tineretul se adunase în jurul noilor căsătoriţi, silind-o pe mireasă să bea votcă şi să se sărute cu mirele.

Lui Spiridon i se părea că ei îşi bat joc de fiică-sa sub ochii lui şi-şi râd de el, din pricină că nu poate să facă nimic.

Siomka-ciupitul se îmbătase şi-şi tot lăsa capul pe masă; se uita cu ochi rătăciţi la tinerii căsătoriţi, apoi la Spiridon şi deodată strigă cu glas împleticit:

– Daţi-i drumul, băieţi, sărutaţi-o de-a valma că nu-i cununată!

Spiridon se făcu alb ca hârtia.

Ţăranii de lângă Siomka încercară să-l potolească, dar el strigă mai tare, rânjind în obrazul lui Spiridon.

Dintr-o dată amuţiră cu toţii. Scandalul era gata să izbucnească. Dar nimeni nu bănuia cele ce aveau să se petreacă.

– Daţi-i drumul, băieţi, nu vă sfiiţi! strigă iar Siomka.

Şi în clipa asta ceva se întâmplă pe neaşteptate...

Cei doi ţărani care şedeau lângă Spiridon zburară la podea, iar acesta se trezi lângă Siomka şi se apucă să-l strângă de gât. Siomka, cu o mână, încercă să se smulgă din mâinile lui Spiridon, iar cu cealaltă bâjbâia pe masă după cuţit. Prinzând de veste, Spiridon îşi desfăcu fără grabă, cu o singură mână, cuţitul meşterit dintr-o lamă de coasă, pe care-l ţinea legat la brâu, sub podiovkă. După ce-l scoase, se aplecă spre Siomka peste masă, printre musafirii care se dăduseră în lături. Dar abia apucase să-l ridice deasupra netrebnicului care clipea năuc din ochi, când de braţul lui se agăţă Aleona strigând:

– Spiridon, sufleţelule, ajunge... Spiridon, drăguţule, să nu faci asta...

Furios ca o fiară, o împinse cu putere pe nevastă-sa cu mâna în care avea cuţitul şi Aleona, cu un ţipăt slab şi mirată parcă, se lăsă încet pe podea.

Avea rochia tăiată de la piept până la poale şi pe duşumea apăru o băltoacă de sânge negru ce se scurgea dintr-însa ca un pârâiaş îngust într-o adâncitură a podelei, iar pe deasupra lui plutea învârtejindu-se praful de pe jos.

III

Rana se dovedi mortală. Aleona fu dusă la spital unde zăcea pe moarte.

Oamenii din sat îl căinau pe Spiridon vorbind între ei despre nenorocirea care s-a abătut asupra lui: i-a rămas gospodăria fără muiere.

Vecinii treceau adesea pe la el; îl priveau cum şade singur în casă cu capul lăsat în jos, şi-i spuneau că fără femeie are să-i fie greu în bătătură, trebuie să se însoare, că doar nu-i bătrân încă... Ar putea s-o peţească pe Katerina Soboleva, că-i femeie harnică şi cu suflet bun, deşi, ce-i drept, are trei copilaşi. Dacă nu, o poate lua pe Stefanida – asta are numai un băiat şi când o creşte i-o fi de ajutor.

Dar Spiridon nici nu voia să audă.

A treia zi îl lăsară să intre la bolnavă...

Când sora de la spital, în halat alb, îl conduse pe Spiridon prin coridorul cu tavan înalt şi se opri la uşa din fund, acesta, păşind în urma ei, stângaci, în vârful picioarelor încălţate cu cizme uriaşe, şi cu o căciulă în mână, se opri şi el, se uită la căciula lui ca şi cum n-ar fi ştiut ce să facă cu ea, apoi la cizme, să vadă dacă n-a murdărit podeaua.

Sora intră în salon. Prin uşa întredeschisă Spiridon zări în colţul cel mai depărtat al salonului gol un pat, iar pe pernă fruntea cuiva, o frunte galbenă şi străină.

Sora se aplecă peste patul acela, apoi se întoarse şi-l chemă cu degetul. Păşind şi mai mult pe vârfuri, din care pricină picioarele i se răsuceau stângaci pe podeaua lustruită şi alunecoasă, Spiridon veni lângă pat.

În faţa lui zăcea Aleona. Fruntea aceea gălbuie, ca de mort, se dovedi a fi a ei. Părea ciudat că s-a schimbat atât de repede. În jurul ochilor adânciţi în orbite se aşternuseră cearcăne negre, pământii. Pe deasupra păturii cenuşii de spital se odihneau mâinile ei palid-gălbui cu degetele răsfirate, parcă atunci spălate, cu unghiile galbene, crescute.

Sora ieşi. Spiridon se aşeză pe marginea taburetului de lângă pat. Se simţea ruşinat şi stânjenit că Aleona murea din cauza lui, iar el venise s-o vadă.

– Ei, cum îţi e?... întrebă Spiridon cu o voce străină. Vru să-şi dreagă glasul, dar se sfii.

Privirea stinsă a muribundei se opri asupra lui, şi pe obrazul ei, după zâmbetul ce licări o clipă, în semn de îmbărbătare parcă, trecu umbra unei griji.

– Mor... rostiră slab, abia auzit, buzele ei lipsite de sânge. Rămase o vreme nemişcată, ca şi cum s-ar fi odihnit după sforţarea făcută.

Apoi, cu aceeaşi umbră de îngrijorare, spuse:

– Mare năpastă... ce-ai să te faci singur... nu te descurci cu gospodăria.

Îşi luase rolul ei obişnuit de a-i purta de grijă, de parcă nu dânsa, muribundă, ar fi avut nevoie de îngrijire şi milă, ci Spiridon, care rămâne singur cu cartofii nedezgropaţi, fără să aibă în preajmă un suflet care să vadă de el şi să-i dea o mână de ajutor.

Iar Spiridon le primea pe toate ca din obişnuinţă, ba, fără voia lui, îşi luase aerul unui om aflat în grea încurcătură. Vru chiar să-i spună neveste-si că vecinii au şi încercat să-l înduplece să se însoare, dar ceva îl opri. Dădu doar din mână ca şi când n-ar fi vrut să mai vorbească despre starea lui şi rosti:

– Nu-i nimic, m-oi descurca într-un fel. Numai pe tine să te văd pe picioare...

Dar la vorbele astea bolnavă clătină doar din cap, fără nădejde.

– Cu mine s-a zis...

Pe urmă se uită la mâinile ei care zăceau pe pătură, le trase încet spre ea, ajutându-se eu unghiile, şi după ce gândi o clipă întrebă:

– Cum e, trăiesc împreună? se gândea pesemne, la fiică-sa.

– Trăiesc deocamdată, răspunse Spiridon.

Aleona clătină iar din cap.

– Nu-i gospodar... nu-i trebuie zestre, înseamnă că n-are să preţuiască banul... o să fie nefericită cu el... n-are s-o iubească.

– Nici vorbă de dragoste, îi răspunse bărbatul pe acelaşi ton.

– Mai mult de două zile n-o duc... mi-a venit vremea să mă hodinesc... rosti Aleona, apoi, gemând de durere, rămase un timp nemişcată, cu ochii închişi.

Pe Spiridon începură să-l usture ochii şi să-l înţepe în nas din pricina lacrimilor. Îşi zise că dânsa, deşi e pe moarte, nu se gândeşte decât la el, pe când el, uite, îşi aminteşte că nu o dată a cumpănit în minte sfatul vecinilor; ca un om deprins să preţuiască banul, îi părea rău de cheltuială dacă ar fi fost nevoit să tocmească un ajutor, căci de unul singur, după moartea ei, tot n-are să se descurce.

Aleona deschise ochii, întoarse spre Spiridon capul, pe perna subţire de spital, îl privi cu sfială şi rosti, parcă ghicindu-i gândurile:

– Să mă aşezi în sicriu cu rochia albastră... o am de la tine... n-am apucat s-o pun niciodată... mă uitam numai la ea... o să-mi aduc aminte acolo de tine.

Spiridon se gândi puţin apoi spuse:

– Păcat de ea... la ce bun să putrezească degeaba în pământ? Mai bine s-o poarte Ustiuşka.

– A, fie şi aşa... pune-mi ce-o fi, că acolo n-au să-mi caute pricină că nu m-am gătit... rosti Aleona şi pe buzele ei trecu umbra unui zâmbet. Ai zice că m-a îndemnat cineva...

Ea se opri, răsuflând slab şi des. Spiridon aşteptă şi fiindcă tăcea, o întrebă:

– Ce te-a îndemnat?

– Să nu-mi pun rochia aceea... s-ar fi stricat de pomană... ai fi spintecat-o toată.

Pe Spiridon începură să-l usture iar ochii şi i se urcă un nod în gât.

– Ce-are a face... omul e mai de preț decât o rochie, rosti el dând din mână.

– Mai de preț... numai că omul aici e, aici nu-i... O şi pusesem pe mine, dar pe urmă am scos-o... ai zice că a avut grijă Dumnezeu de ea.

Spiridon îşi şterse pe furiş lacrimile trecându-şi căciula peste ochi şi peste nas; îi rămase agățată pe nas o scamă din căptuşeală, pe care n-o observă.

Aleona vru să-i atragă atenția, dar pesemne că pentru asta ar fi trebuit să facă o sforțare prea mare aşa că nu-i spuse nimic şi se uită numai la scama aceea care-i atrăgea privirile.

Spiridon se uita şi el la nevastă-sa şi-şi dădea seama că nu-i mai e dat să se ridice pe picioare, că şi ea ştie asta dar că totuşi continuă să-i poarte de grijă. Şi din nou durerea şi jalea pentru omul alături de care a trăit o viață întreagă îi strânse gâtlejul.

Aleona băgă de seamă, i se făcu milă de bărbatu-său şi, ca să-l liniştească şi să-l îmbărbăteze, spuse:

– Nu te omorî cu firea... poate scap... se mai întâmplă...

– Să dea Dumnezeu... răspunse Spiridon şi se gândi speriat că ar fi o nenorocire mai mare dacă scapă fiindcă tot n-are să mai fie bună de nici o treabă şi o să fie silit doar s-o hrănească şi să-i poarte de grijă.

– M-au şi chemat la anchetator, pesemne că de-acu' au să tot tragă de mine şi te pomeneşti că nici să adape calul n-o să aibă cine.

Spuse asta, în primul rând, ca să-şi mai alunge gândurile ruşinoase care-i veneau în cap şi apoi nu-i era îndemâna să şadă aşa în fața nevestei, care murea de mâna lui, sănătos tun, fără neplăceri şi griji; simțea nevoia să se arate cât mai nenorocit, doar cu foarte puțin mai norocos ca Aleona. Se căznea chiar să vorbească cu glas slab, sfârşit.

– De ce să tragă de tine... rosti Aleona cu gândul la anchetator – înțeleg dacă ai fi făcut-o într-adins... ce socoteală să-i ceri unui om beat, că se întâmplă de toate...

Nu isprăvi şi închise ochii, muşcându-şi buzele palide.

– Te doare? întrebă Spiridon, aplecându-se uşor pe taburet.

Aleona dădu slab din cap, apoi gemu iar şi începu să se răsucească în pat.

Iar Spiridon o privea şi în acelaşi timp se întreba dacă într-adevăr are să scape.

Intră sora, îi potrivi bolnavei pătura, îi luă mâna şi, întorcându-se cu spatele, îi luă pulsul, apoi îi făcu semn din ochi lui Spiridon să plece. Dar între timp Aleona deschise ochii şi văzându-l pe bărbatu-său îi spuse cu voce slabă:

– Ei, du-te... poate nu ne-om mai vedea... tocmeşte pe cineva să dezgropi cartofii, că n-ai s-o scoți la capăt singur. Iar rochia dă-i-o Ustiuşkăi... s-o poarte ea... că mie mi-e totuna care mi-or pune-o...

Apoi îşi trase răsuflarea şi adăugă:

– Mai bine te-ai însura... la ce să plăteşti un om străin. M-am şi gândit la Katerina... e femeie cu suflet bun.

– Ce-ți veni! spuse Spiridon. Poate dă Dumnezeu şi te faci bine.

Mai stătu o clipă cu căciula în mână lângă pat şi, neştiind cum să-şi ia rămas bun, se închină adânc, aşa cum te închini în fața unui mort, apoi porni spre ieşire la fel de stângaci, pe vârfuri, cu scama aceea prinsă pe nas.

Ajuns acasă, în odaia goală unde nu demult trebăluia nevastă-sa pe lângă cuptor, Spiridon se aşeză pe laviță şi rămase mult timp astfel, cu capul plecat. Apoi trase sertarul mesei, căutând

ceva de mâncare, dar nu găsi nimic afară de pâine şi nişte cartofi reci, sleiți în ceaunelul de pe prichiciul cuptorului.

Şi puştiul din jur, liniştea aceasta care te făcea să crezi că s-a oprit ceva în loc, pierderea tovarăşei de viață, credincioasă şi grijulie, cartofii reci, toate laolaltă făcură iară să i se ridice un nod în gât.Că doar dânsa i-a fost ca o mamă toată viața... Chiar acum, murind de mâna lui, se gândeşte numai la el, până chiar şi la însurătoarea lui. În vreme ce el n-a prețuit-o şi nici măcar n-a băgat de seamă grija ei pentru el. Şi abia acum, când n-o mai are alături, când cartofii reci din ceaun îi apăr ca o dovadă că a pierdut-o pentru totdeauna, abia acum le simte pe toate.

Şi dacă n-o să izbutească să scape, măcar drept răsplată pentru dragostea ei nemărginită, trebuie să-i rămână credincios până la mormânt. Mai bine are să mănânce cartofii ăştia reci, decât să vie în locul ei altcineva, fie şi Katerina.

IV

Când se duse a doua zi la spital, se întrebă pe drum cum rămâne cu gospodăria: dacă moare ea n-o scot la capăt singur; iar să tocmească un om – păcat de bani.

Se înțelege că cel mai bine ar fi s-o ia pe Katerina. Dar Katerina, deşi-i bună la suflet, are trei copii. Atunci poate că mai bine ar fi s-o ia pe Stepanida, care are numai unul.

Dar dacă Aleona are să rămână în viață, tot va fi schiloadă de acum încolo şi n-o să poată să muncească, aşa că va fi silit până la urmă să tocmească un om, fiindcă atâta timp cât trăieşte ea, nu se poate însura cu alta, ba mai trebuie să ia pe cineva care să aibă grijă şi de dânsa.

Şi pe când se apropia de spital se gândi că acuşi o să iasă sora şi o să-i spună:

– Slavă Domnului, bătrâna ta a rămas în viață, numai că o să trebuiască s-o iei acasă şi să tocmeşti o vecină să vadă de ea, ți-a pus Dumnezeu crucea asta pe umeri, dar trebuie să rabzi, fiindcă dânsa nu-i bună de muncă.

Spiridon încercă să socotească la ce cheltuială ar ajunge, dar nu fu în stare cu nici un chip s-o facă.

Apăsat de aceste gânduri, intră în coridorul spitalului şi, sfios, ca şi când şi-ar fi aşteptat osânda, se opri lângă uşă cu căciula în mână.

Sora ieşi de după măsuța ei albă, dată cu vopsea de ulei, la care scria ceva şi, zărindu-l pe Spiridon, se apropie de el.

– Ei... începu ea.

Spiridon clipi des, inima i se opri în loc, iar fruntea i se acoperi de o sudoare rece. Simți nevoia să şi-o şteargă cu căciula.

– Ce să-i faci, trebuie să înduri, rosti sora în timp ce lui Spiridon, la primele ei cuvinte, îi apăru în ochi gospodăria lui. S-a sfârşit azi-noapte, încheie sora. E acolo, au dus-o la morgă, adăugă ea

Fără să vrea, lui Spiridon îi scăpă un oftat de uşurare. Dar la gândul că i-a rămas casa văduvită, că n-are s-o mai vadă *niciodată* pe bătrâna lui şi auzind cuvintele *au dus-o*, simți din nou cunoscutul nod în gâtlej şi spre surprinderea lui începu să se smiorcăie prosteşte, ca o muiere, de-l prinse ruşinea.

Sate vrăjite

La şedinţa comitetului executiv de plasă s-a luat hotărârea să se înceapă o luptă cât se poate de energică şi neînduplecată împotriva unui rău căruia nicicum nu i se mai punea capăt: fierberea rachiului.

– La ce naiba le-o fi trebuind, nu pricep, spuse preşedintele – au la îndemână tot soiul de conferinţe, li s-a introdus alfabetizarea, s-au înfiinţat case de cultură. Până la urmă s-a pus în vânzare şi votcă de 30 de grade, da' ei tot otrava asta o lărcăie.

– Fiindcă votca-i slabă şi scumpă, rosti în surdină careva dintre membrii comisiei, cu votcă de-asta de treizeci de grade, mai mult alergi la privată.

– Ce-ai spus?

– Nu, nimic, vorbeam aici cu tovarăşul... Dintr-asta îţi trebuiesc două sticle, pe când dintr-aia nerafinată îţi ajunge şi una – rosti aceeaşi voce, dar de astă dată mai încet.

– Întocmai, îi răspunse vecinul.

– Să ştiţi, tovarăşi, urmă preşedintele – că toate săptămânile de luptă pe care le-am organizat până acum nu fac nici două parale. Trebuie să numim trei oameni pe care să-i trimitem incognito. Că dacă anunţi dinainte săptămâna deluptă, au să le pitească pe toate din timp, ticăloşii, şi pe urmă iar începe bâlciul.

– Just. Apăi să-l luăm cu noi pe Feodor-surugiul, că el cunoaşte toate ascunzişurile ăstora şi le găseşte îndată.

– Nici nu-i nevoie să cauţi prea mult, le găseşti numaidecât, spuse preşedintele, că în orice casă-i ascuns rachiu, găseşti până şi la... preşedintele se opri uitându-se în jur, să vadă parcă dacă nu sunt persoane străine de faţă. Principalul e să-i prindeţi asupra faptului; dacă dibuiţi unul beat aduceţi-l fără ocol la plasă, că pe urmă ne răfuim noi aici cu el. Mai cu seamă trebuie cercetate satele Semeonovskoe şi Streşnevo: că acolo oricâţi am trimis nici că le pasă – ei îşi văd de ale lor şi basta.

– Acolo trebuie trimişi oamenii cei mai de nădejde, că prea miroase a vrăjitorie.

Au fost aleşi trei membri ai comitetului executiv şi trimişi la faţa locului.

– Tovarăşe Matiuşin, spuse preşedintele din cerdac, în vreme ce aleşii, aidoma unei echipe care pleacă la vânătoare de lupi, se aşezau în sanie, înfăşurându-se mai strâns în cojoace, tovarăşe Matiuşin, caută mai ales să-i prinzi asupra faptului şi dacă găseşti pe vreunul beat, trimite-l de îndată, chiar cu sania asta, încoace, iar voi rămâneţi pe loc să nu pierdeţi vremea. Tu, Feodor, să le arăţi ascunzătorile şi cum s-a strânge o grupă de beţivi, îi încarci în sanie îşi mi-i mâi încoace.

Surugiul şedea pe capră într-un cojocel ponosit, legat cu fular peste guler, şi aştepta, fără să se uite înapoi, ca membrii comisiei să se aşeze în sanie; întoarse capul spre preşedinte, îşi suflă nasul, se şterse cu poala cojocului şi abia după aceea răspunse:

– Bine, se face.

– Dă-i drumul!

– Bine că ne-am îmbrăcat mai gras, că în câmp e curent – rosti al doilea membru al comisiei, un om ursuz cu mustăţi mari.

– Să tot fie vreo douăzeci de grade.

– Asta dacă le măsori după Reaumur, tovarăşe Matiuşin, spuse al treilea membru, un omuleţ scund cu o căciulă cu urechi şi cu sprâncenele ridicate de parcă s-ar fi mirat întruna, că după Celsius e şi mai dihai.

– Lua-i-ar dracu' urmă al doilea membru, acu să fi stat acasă, la căldură; pe când aşa, poftim... Şi la ce-o fi bună, te întreb eu, porcăria asta, de s-a răspândit aşa, că nu-i mai vii de hac? Că doar pricep ei că-şi fac rău şi lor, şi statului, numai că nu se pot lăsa. Care să fie pricina?

– Nu-s în stare, repetă preşedintele comisiei.

– Ignoranţa-i de vină, tovarăşe Matiuşin, spuse al treilea membru, fiindcă beau votcă dintr-aia făcută în casă şi nu pricep că aşa, necurăţată de alte amestecuri, le dăunează la sănătate.

– Las' că acum ne-am apucat zdravăn de treaba asta. Curând o să le venim de hac. Se şi vede de pe acum că au început să dea înapoi.

– Cum să zic... observă surugiul îndoind într-o parte gulerul cojocului şi răsucindu-se pe capră spre cei din sanie. Ce-i drept, pe alocuri au pus şaua pe ei, de mai mare dragul. Numai că, uite, satele astea două, Semeonovskoe şi Streşnevo – pe care a binevoit să le pomenească preşedintele, ei, pe astea nu le frângi cu nimic.

– Care să fie pricina? întrebă al doilea membru.

– Dracu să-i ştie... parcă-s vrăjiţi. Câţi nu s-au dus acolo şi nici un folos.

– Poate că le-au dat mită, tovarăşe Matiuşin? sugeră întrebător al treilea membru.

– N-aş putea să jur una ca asta, răspunse surugiul.

Ajunse până la răscruce şi întrebă:

– Încotro s-o iau?

– Mână la Semeonovskoe, fie ce-o fi!

– Da' nu vă temeţi? întrebă iar surugiul şi trăgând caii de hăţul stâng coti cu sania pe alt drum.

În timp ce se apropiau de sat, preşedintele întrebă:

– La care casă ne ducem?

– La care-o fi, răspunse surugiul, că n-om da greş cu nici una. Să începem măcar şi cu asta.

Şi arătă cu degetul o casă cu pereţii înnegriţi şi cu acoperişul surpat.

– Ei, eu m-oi duce să aranjez treaba, iar dumneavoastră mai zăboviţi puţin şi veniţi acolo. Eu am să mă fac că vreau să beau şi când intraţi, oi ascunde sticla sub laviţă. Acolo s-o căutaţi. Ca gospodarul să nu-şi deie seama. Nici nu se prea tem ei, dealtfel. Parcă-s vrăjiţi de-a binelea, zău aşa.

Surugiul plecă, iar preşedintele comisiei, tovarăşul Matiuşin, arătă cu degetul cerdacul năruit şi spuse:

– Iată unde-l duce beţia pe om.

– Foarte regretabil, tovarăşe Matiuşin, spuse al treilea membru al comisiei, într-o ţară ca asta, s-ar putea spune prima din lume ca bogăţie, ăştia trăiesc ca porcii. Ar trebui să venim mai des, ca în fiecare săptămână să controlăm reşedinţele de plasă.

Peste vreo cinci minute porniră caii, le deteră bice şi de îndată ce sania opri în dreptul casei săriră din mers şi năvăliră înăuntru.

La masă şedea surugiul. În faţa lui, în afară de o cană de ceai nu se afla nimic. Pe laviţă, ceva mai departe de masă, şedea gazda însăşi. Nu sări în picioare ci se uită, cu nepăsare parcă, la cei ce intrară în fugă.

Unul dintre membrii comisiei scotoci pe sub laviţă şi scoase de acolo o sticlă.

– Ei, ţi-ajunge cât ţi-ai făcut de cap! rosti preşedintele comisiei. Uite ce-i, drăguţă, fă bine de te pregăteşte să mergi la plasă.

Gazda se ridică în silă căutându-şi căciula.

– Da’ acolo ce mai ai?.. rosti al doilea membru al comisiei şi, cercetând pe după sobă, mai scoase trei sticle.

Gazda nici nu întoarse capul şi-şi văzu de căutatul căciulii scărpinându-se pe spinare.

Al doilea membru aşeză sticlele pe masă, se uită la ele şi deodată rămase încremenit, de uimire.

– Ce ai? întrebă al treilea membru.

Acesta nu-i răspunse şi rămase mai departe nemişcat. Apoi, după un timp, rosti:

– Halal meşteri, lua-i-ar naiba!.. Se vede până la Moscova printr-însa!...

– Ca lacrima, aşa-i? făcu surugiul venind mai aproape.

Al treilea membru veni şi el, privi sticlele în zare şi rămase încremenit.

– Votcă de asta n-am mai văzut, tovarăşe Matiuşin, rosti el în sfârşit.

Peste un ceas cei trei făcură o percheziţie asemănătoare în Streşnevo. Mai arestară vreo doi oameni şi confiscară alte şapte sticle.

Cel de al doilea membru le înşiră pe toate unsprezece pe masă, se chinci înaintea lor, şi închizând un ochi, le privi la lumină.

Al treilea membru se chinci şi el alături în timp ce preşedintele, cu sprâncenele ridicate, se plimba prin odaie frecându-şi mâinile îngheţate. Surugiul, care şedea cu căciula şi biciul în mâini, spuse:

– Poţi să umbli prin toată gubernia, dar votcă ca asta nu găseşti. Nici de-asta din Semeonovskoe, nici din Streşnevo. Fiindcă ăştia, care va să zică, îşi pun toate puterile ca s-o facă.

– Ah, tovarăşe Matiuşin, în loc să se gândească la reconstrucţie, dumnealor uite ce fac...

– A din Semeonovskoe e bună că-i limpede tare, urmă surugiul – pe când a din Streşnevo, chiar dacă-i mai tulbure, te răzbeşte măi frate-meu!... te păleşte aşa, că dintr-un pahar te laşi la pământ.

– Care, asta? întrebă al doilea membru arătând sticlele.

– Chiar asta.

– Mda, ca lacrima... rosti gânditor al doilea membru.

– Ăştia înainte de-o fierb o lasă să stea la ger, pe urmă o rafinează într-un fel că, uite-o, iese cum îi roua Domnului, urmă iar surugiul, dar... fireşte, depinde cui îi place. Câte unii sunt gata să-şi dea sufletul ca votca să iasă limpede să vezi Moscova printr-însa, da’ alţii vor ca în primul rând să te ardă la ficaţi şi să-ţi ameţească bine creierii.

– Tovarăşe Matiuşin, priveşte aici: asta-i din Semeonovskoe, iar asta din Streşnevo. Dintr-o dată se vede deosebirea, zici că-i trasă o linie între ele.

– Ah, nemernicii, făcu al doilea membru, dacă nu eşti cu un ochi pe ei, îşi beau şi minţile... Ce oameni! De ce-or fi aşa?

Preşedintele se chinci şi el în dreptul sticlelor şi, clătinând din cap spuse:

– Da, îs meşteri...

– Da’ la gust care zici c-o fi mai bună? îl întrebă el pe surugiu.

Acesta se gândi o clipă, apoi spuse:

– La gust?... cum să zic... La gust cred că-s la fel, da’ la tărie, se înţelege că a din Streşnevo.

Când arestaţii intrară, pe masă se înşirau nouă sticle, iar membrii comisiei, aşezaţi pe laviţe, cu capetele proptite la rând pe marginea mesei, se uitau şi-şi dădeau cu părerea:

– Vezi, cu cât îi mai tulbure... care nu se pricepe se uită doar la ea şi bea din ailaltă, limpede, fiindcă se gândeşte că are mai puține amestecuri. Pe când dacă eşti un om cu glagorie, un specialist, se înțelege că n-ai ce face cu dânsa: din aia-ți trebuiesc două sticle, iar di aslantă îți faci treaba şi cu una singură.

– Câte sticle avem?

Preşedintele se apucă să numere împungând cu degetul în fiecare sticlă, dar la a treia nimeri în golul dintre două sticle şi încurcă socoteala.

– Ține-o mai la dreapta, îl sfătui surugiul.

– Măiculiță, nu-ş ce are degetul meu, că parcă-s două! exclamă preşedintele.

– Asta-i din pricina gerului, tovarăşe Matiuşin.

– A, prieteni vechi! Strigă preşedintele văzându-i pe arestații care stăteau lângă uşă. Ce veşti bune ne-ați mai adus? Se spune despre voi că ați fi vrăjiți? Las' că scoatem noi vraja asta din voi. Când oți sta o noapte la magazia rece, la plasă, se duce ea şi singură. În loc să munciți zi şi noapte, voi... Ptiu, drace!.. amarnic m-a răzbit, măi frate!..

– Da, straşnică-i aia tulbure...

– Şi cum ați izbutit, afurisiților, să faceți votca asta? Măi ce te păleşte!.. Ah, fir-ar blestemată!

– Ce dracu' o mai fi şi asta; îs şaisprezece sticle pe masă! Exclamă al doilea membru al comisiei – care-a mai pus?

– Sunt opt. Ți se pare aşa din pricina gerului, spuse al treilea membru.

– Bine, stați jos să beți pentru ultima dată, îi îmbie preşedintele, şi să nu ne-o luați în nume de rău... Da... Da... țara-i săracă, ca să zic aşa... îşi încordează toate puterile cu asta... cu reconstrucția, iar voi, în loc să... nu-i bine. Vă faceți singuri rău.

– Uite, dacă am veni aici în fiecare săptămână, spuse al treilea membru, să vezi atunci... cum mai...

Preşedintele căută din ochi şi, găsindu-l pe surugiu, rosti:

– Feodor, tu, care va să zică., să-i prezinți acolo pe toți, în cap.

– Se face...

– Bea, nu te codi! le strigă preşedintele arestaților. Noi, măi frate, suntem oameni fără farafastâcuri.. Că ați greşit, asta-i drept. Pentru asta au să vă tragă la răspundere, da' până atunci beți fără sfială. Că afară-i un ger straşnic iar vouă, acolo, v-au pregătit o încăpere cam răcoroasă. Feodor, pregăteşte caii de drum.

– Şi nu ne spuneți secretul vostru, cu ce v-ați vrăjit?... rosti al doilea membru...

– Aşa-i, care să fie pricina? întrebă al treilea membru uitându-se drept înaintea lui şi legănându-se, fără voie, când înainte, când înapoi, de parcă l-ar fi împins cineva. O țară bogată ca-n poveşti, cu un popor ca să zic aşa, tânăr, şi uite... s-a-ncuibat otrava asta... şi totul merge anapoda..

Peste o jumătate de oră surugiul intră în casă. Membrii comisiei zăceau unul lângă altul, cu capetele pe masă, iar țăranii stăteau lângă uşă, cu căciulile în mână.

– Ei, sunteți gata? întrebă surugiul.

– Pare-se că i-a răzbit, răspunseră țăranii.

– Maică Precistă... Bine, dă-mi o mână de ajutor.

Patru țărani îi luară de subsuori pe cei ce zăceau, apoi îl săltară în spate, şi apucându-i de brațele ce atârnau peste umerii lor, îi târâră până la sanie, aşa cum târăşti un sac.

Cel de al treilea membru se trezi pentru o clipă şi trăgând cu zgomot aerul în piept spuse:

– În loc să se gândească la reconstrucție, uite-i ce fac...

– Care-o fi pricina?...

1925

Circulara

În dreptul intrării pe peron, unde se controlau biletele pentru un tren local, se înghesuia o mulțime de pasageri cu cutii şi coşuri în mână. În mijloc se afla o bătrână ținând un coşuleț şi o colivie cu o pasăre.

– Treceți odată, ce v-ați împotmolit? strigă ea.

– Ne controlează biletele...

– Aici controlează, în tren controlează, Doamne Dumnezeule!

– S-au deşteptat oamenii, nu-i mai duci de nas. Ba au mai scos şi-o circulară, să deschidă mai bine ochii la bagaje, că sunt câte unii de încarcă o jumătate de gospodărie, umplu o jumătate de vagon şi duc lucrurile pe gratis. Iar statul păgubeşte.

– Asta mi-e tot bagajul, oricât s-ar uita, spuse femeia, arătând pasărea.

– Fiecare cu ce are...

– Lasă vorba, c-aveți timp pe urmă, acum înaintați! strigă controlorul ridicând ochii şi uitându-se, peste ochelari, la şirul de oameni. Prezentați biletele. Hei, stai! Un-te duci cu pasărea? Arată biletul.

– Păi l-am mai arătat.

– Biletul pentru pasăre.

– Cum pentru pasăre? N-am.

– Atunci nu pleci.

– Doamne Dumnezeule, dar cum vine asta?

– Să faci bine să citeşti circularele: pentru animalele mici de pe lângă casă se scoate bilet separat.

– Păi ce, ăsta-i animal? Ce-ai căpiat?

– Lasă vorbă. Că nu suntem nici noi proşti. Se asimilează cu animalele. Ai priceput? Că n-oi fi vrând să se scoată separat o lege pentru pasărea ta. Du-te la secția de bagaje, acolo o să-ți ia taxa pentru pasăre şi-o să-ți dea chitanță. Abia după aceea să vii aici, spuse controlorul.

Îi vârî femeii biletul în palmă, dădu din mână arătându-i spre celălalt capăt al platformei şi-şi văzu de treabă, uitându-se pieziş, pe deasupra ochelarilor, la fiecare bilet.

– Da' dacă întârzii la tren?

– Ai timp.

Şi în timp ce femeia cu pasărea, apucând cu mâna poalele fustei, porni în fugă, se uită în urma ei şi spuse:

– Se tot grăbesc, dar de-i întrebi încotro, habar n-au.

– Hei, hei, aia cu pasărea!... Unde te vâri? Aşează-te la rând!

– Păi sunt cu trenul ăsta. N-am decât păsărica asta de cântărit.

– N-are a face. Trebuie să respecți ordinea. Ai naibii, mereu se înghesuie să treacă peste rând.

– Asta se plimbă fără nici o treabă cu pasărea ei, în vreme ce tu, deşi pleci în delegaţie, eşti silit să stai trei ceasuri la coadă.

Femeia nu răspunse şi se aşeză cu colivia la rând.

– E sticlete? întrebă cu interes un bătrânel zbârcit cu galoşi mari în picioare.

Şi fiindcă femeia nu răspunse, adăugă:

– Văd şi eu că-i sticlete.

– Ce te-ai aşezat aici? se răsti un hamal mustăcios cu şorţ şi pafta în piept. Nici n-ai cântărit-o şi stai pentru chitanţă! Uite acolo să te duci!

Femeia se repezi speriată la cântarul de pe care doi flăcăi zdraveni tocmai descărcau nişte saci cu sare cântăriţi.

Un om cu haină la două rânduri de nasturi se pregătea să urce nişte saci cu ovăz, când femeia cu pasărea alergă la el.

– Drăguţule, neică, lasă-mi mie rândul matale. Trebuie să mă urc în trenul ăsta. Nu stau decât un minut, doar cât să cântăresc păsărica asta. Nu trage la cântar nici atâtica.

– Bine, las-o, că nu-i mare bagajul.

Femeia îşi făcu loc, grăbită, spre cântar. Acolo stătea cantaragiul care, scoţând de după ureche un căpeţel de creion, socotea şi nota ceva pe tejgheaua scrijelită.

– Ce-ţi trebuie?

– Am de cântărit.

– Pe cine să cântăreşti?

– Păi, uite asta...

– ... Să fi adus mai bine un purice! Ai dracului, că n-au minte neam!

– S-au luat după boieri, de nu mai pot călători fără păsărele – cârteauprin mulţime în vreme ce cantaragiul luă colivia şi o aşeză pe platforma prinsă în chingi de fier.

– Hei, vezi să nu se rupă cântarul! strigă un flăcău cu încălţări rupte care stătea tolănit pe nişte saci cu ovăz. De ce s-o cântăreşti cu colivia? Ia-i greutatea netto.

– Sârguincios nevoie mare, să nu păgubească statul.

Cantaragiul nu răspunse şi alese greutăţile cele mai mici.

Le cântări în palmă, se uită întrebător şi le aruncă înapoi.

– Mai repede, pentru Dumnezeu, că mai întârzii la tren din pricina dumitale.

– Să fi ales mai bine ce ai de dus. Că aşa căraţi ce se nimereşte şi trebuie omul să vă dădăcească, să-şi spargă capul cu voi... Uite că nu trage blestemată, exclamă el, şi am pus pe ultima crestătură!

– Trebuia cântărită cu femeie cu tot că s-ar fi potrivit numai bine pentru cântarul vostru, îndesată cum e...

– E numai bună pentru prima crestătură, sugeră flăcăul de pe saci.

– Mult o să mă chinuiţi aici? Bătu-v-ar în cap cu cântarul vostru, cu tot.

– Te ţin ei mult e adevărat, da’ în schimb cântăresc fără greş, se auzi din mulţime.

– Mai ai mult, Kondratiev? Ce te-ai împotmolit?

– Păi uite, mă zbat cu dihania asta.

Portiţa îngrăditurii de lemn se deschise şi intră un altul, cu chipiu de uniformă, care se opri descumpănit în faţa sticletelui de pe cântar.

Pasărea se burzuluise şi stătea pleoştită în colivie privind cu un singur ochi, în timp ce celălalt era acoperit cu o pieliţă albă.

– E bolnav, sau ce are? Întrebă cel cu chipiul de uniformă.

– Dracu’ să-l ştie, după mine poate să şi crape...

Oamenii care aşteptau la rând, văzând că lângă cântar s-a adunat lume, se apropiară şi ei şi, stând roată, se uitau tăcuţi la sticlete.

– Al dracului, cu nimic nu-i vii de hac! se oţărî cantaragiul şi scuipă.

– Ai pus pe ultima gradaţie?

– Pe naiba, ultima! Ăsta şi fără gradaţie nu trage nimic. N-are greutate.

– Trebuie să aibă. Nu există lucru să n-aibă greutate.

– Mult o să mă canoniţi?

– Acuşi, aşteaptă. Nu te mai miorlăi că mă stânjeneşti.

– ...Şi te pomeneşti că greşeşte cu o jumătate de pud şi-o să trebuiască să dea din buzunar, sugeră iar flăcăul cocoţat pe saci.

– Să cerem voie responsabilului să-i dăm drumul fără cântărit?

– Nu se poate fără cântărit. Scrie în circulara. Da’ de întrebat nu strică. Ivan Mitrici, strigă omul cu chipiul de uniformă, nu s-ar putea să primim un bagaj fără să-l cântărim?

La ferestruia ghişeului apăru o faţă mirată care spuse:

– Ai căpiat? N-ai citit circulara?

– Vezi şi tu.

– Hei femeie, ce te moşmondeşti acolo? Că doar n-ăi fi având o cireadă de vite! strigară cei din spate. Ce are acolo?

– O pasăre.

– Multe?

– Una, ţi-am zis...

– Atunci de ce naiba a prins rădăcini acolo?

– Afurisita, acuşi ne trezim că ne pleacă trenul...

– Scriu şi ăştia circulare, făcu nemulţumit cantaragiul – să iei greutatea după ochi nu te lasă, iar asta pe cântar nu trage nimic. Aveţi timp destul, unde vă înghesuiţi? Că nu fac alta decât să vă cântăresc sacii... Ce mai pacoste, îl poţi strivi cu unghia de mic ce e şi uite câtă lume ţine în loc, te pomeneşti că s-au adunat până în stradă.

– Uite ce-i... ţine o chitanţă ca pentru bagaje de un pud şi du-te, pentru Dumnezeu, că ne dai totul peste cap – spuse omul cu uniformă întinzându-i femeii chitanţa şi dând din mână a lehamite.

Pe peron şuieră o locomotivă.

– Măiculiţă! Strigară cei din rând şi strivindu-se unul pe altul se repeziră pe peron.

– A plecat, a plecat!

– Ah, ticăloasa blestemată, că ne-a tras clapa la toţi!

– Şi de unde a mai adus-o necuratul?...

– Dracu’ s-o ştie. Făcea pe oiţa blândă, aşa s-a băgat.

– Da’ ce avea cu dânsa?

– Animale de casă, cică.

– Ce animale, o pasăre... Un fleac de nimic...

– Halal fleac, spuse flăcăul de pe saci, dacă aduci vreo zece fleacuri dintr-astea, se duce de râpă circulaţia pentru o săptămână întreagă...

1925

Un număr prost

Lângă stația de tramvai se formase o coadă lungă. În față stăteau nişte femei cu basmale, după ele o bătrână cu pălărie legată pe deasupra cu un şal călduros, apoi un cetățean gras şi vreo cinci tineri, cu scurte groase şi cizme, veniți în grabă în ultima clipă.

– Acuşi începe bătălia, rosti una dintre femei trăgându-şi basmaua sub bărbie şi uitându-se înapoi, la coada adunată. Cu ce ți-am greşit Doamne?

– Ăsta-i cel mai prost tramvai, răspunse alta, cu ăsta s-au istovit de tot până şi taxatorii. La nici unul nu se urcă atâta omenire ca la ăsta. De fiecare dată zici că-i sfârşitul lumii, nu tramvai.

– Ar trebui îmbunătățit într-un fel...

– Cum să-l îmbunătățeşti?

– Uite-l vine. Rabla dracului!

– Hei, femei, strigară flăcăii, dați din coate şi lăsați vorba.

Se pregătiră cu toții, uitându-se la vagonul ce se apropia aşa cum se uită vânătorul care hăituieşte fiară. Unii săriră înainte, ca să-l prindă din mers.

– Dați-i drumul, femei, strigară flăcăii, că vă împingem noi din spate.

N-apucă tramvaiul să se oprească şi se năpustiră cu toții spre el, înghesuindu-se să urce pe platformă.

Vreme de câteva secunde nu se desluşiră decât zgomotele înăbuşite ale unei lupte încordate.

Numai arareori mai auzeai:

– Of, Doamne, îmi dau duhul... De ce v-ați împotmolit?!

– Nu-mi pot ridica piciorul cu nici un chip, se plânse bătrână cu pălărie şi şal.

– Vaska, ridică-i piciorul! Strigă unul din spate.

– Altă dată mai bine fac un ocol de două verste, da’ nu mă urc în numărul ăsta.

În cele din urmă s-au înghesuit toți, şi numai flăcăii rămaseră să atârne pe scară. Unul din ei, cu brațele desfăcute, se ținea de barele de fier iar cu pieptul o împingea pe bătrână.

– Vaska, dă-i brânci sus bătrânei, că n-am unde să pun piciorul.

– Doamne, Maică Precistă, dar sunt un om viu, nu o bucată de lemn! strigă bătrâna cu pălărie. De ce mă tot striviți!

– De-aia te şi strivesc, că eşti om viu, că pe un om viu îl poți împinge. Ei, vezi c-ai intrat! Rosti flăcăul care izbutise să vâre bătrâna înăuntru în timp ce aceasta, cu brațele încrucişate, lipite de piept ca la împărtăşanie, era răsucită cu spatele şi târâtă de curent în mijlocul vagonului.

– Taxator, de ce-i mereu harababura asta aici?

– De-aia, fiindcă-i un număr prost, răspunse acesta nemulțumit: alelalte-s numere ca toate numerele, da’ ăsta, câine nu alta... nu mă mai țin puterile.

– Şi nu poate fi îndreptat?

– Pe cine să îndrepți? întrebă taxatorul indispus, uitându-se chiorâş pe deasupra capetelor.

– „Pe cine!”... Vagonul.

– Vorbeşti să n-adormi... Vagonul n-are nimic. Nu vagonul e de vină, ci numărul. La alte numere nu-i niciodată atâta lume, da’ aici merg veşnic ca sardelele în cutie. De ce dracu’ îți fi venind numai aici, de vă repeziți toți la un singur număr! Nu-i chip să mai lucrezi.

– Păi dacă-i multă lume, ar fi trebuit... se auzi glasul unuia strivit de mulțime.

– Ce-ar fi „trebuit”? îl îngână ironic taxatorul.

Glasul nu răspunse.

– Când îi numărul prost n-ai ce să-i faci, adăugă dur un minut taxatorul. Las' că şi lumea-i de vină... cu de-alde ăştia îţi rupi gâtlejul tot ţipând la ei.

– Oamenii noştri nu pot dacă nu ţipi la ei. Aici ar trebui pus un taxator anume.

– Păi nici taxatorii n-au gâtlejul de fier. Mai bine s-ar instala în staţie un megafon ca să-i înjure pe toţi de mamă de câte ori se opreşte tramvaiul.

– Vezi numai că tramvaiele nu se opresc toate în acelaşi timp; de ce să-i ocărăşti tam-nesam, în mers?...

– N-ai decât să-i previi că asta-i pentru staţia următoare.

– Da' de ce nu se dau mai multe vagoane?

– Fiindcă-i o linie periferică şi circulaţia-i mică – răspunse nemulţumit taxatorul.

– Cum dracu' îi mică, dacă noi ne rupem aici coastele!

– N-are a face că le rupeţi, asta se stabileşte după statistică, nu după coaste.

– Maică, nu mă mai împinge aşa! strigă bătrâna, din mijlocul vagonului.

– I-auzi „nu mă împinge!" Da de ce te-ai suit într-un număr ca ăsta, te întreb? Să-ţi fi ales unul după puteri. Numărul patru, de pildă.

– Păi cum să mă sui în numărul patru, când merg cu totul într-altă parte?

– Mai stă să aleagă în care parte, bombăni supărat taxatorul. Hei, ce faceţi acolo! Ce mai nătărăi, doar v-am rugat să vă înghesuiţi mai în faţă.

– Da' mai cuviincios nu se poate?

– Urcă în alt număr, acolo îs mai cuviincioşi.

– Nu cumva ai tras la măsea?...

– Cu numărul ăsta nu poţi merge decât dacă ai băut, că unul treaz nu rezistă, răspunse taxatorul şi adăugă: Ce lume afurisită! Dacă nu ţipi la ei fără întrerupere, nu se mişcă nici de-un deget.

– Drăguţule, ţipă la ei mai tare! se auzi glasul bătrânei – că simt cum mă sfârşesc.

– Cu ţipete nu faci mare brânză aici, răspunse îmbufnat taxatorul şi-i strigă vatmanului: Pankratov, ian, scutură-i niţel!

Vagonul care zbura la vale încetini brusc mersul şi toţi pasagerii care stăteau pe locul de trecere se prăbuşiră unii peste alţii înspre platforma din faţă.

– Doamne Dumnezeule! Ce-i asta?! Ce s-a întâmplat?!

– Nu s-a întâmplat nimic, spuse taxatorul, v-a scuturat pe toţi şi uite că s-a mai făcut loc.

– Da' mai încet nu se poate?! strigă un cetăţean care şedea pe scaun şi căruia îi căzuse căciula după spetează.

– Mai încet nu faci nimic, lămuri taxatorul. La un alt număr se poate, desigur, şi mai încet, pe când aici lumea s-a obişnuit aşa fel că numai când îţi faci vânt la vale şi opreşti brusc, abia atunci îi scuturi. Că ăştia s-au învăţat să stea într-un fel anume; în alte numere oamenii stau cum s-o nimeri, pe când aici fiecare caută să-şi răscrăcăreze picioarele după cum merge vagonul. Cum să-l mai mişti când s-a proptit cu piciorul în podea!

– De cinci ani merg cu numărul ăsta, se plânse cetăţeanul cel gras, şi nu-i zi de la Dumnezeu să nu îndur chinul ăsta.

– Poţi să mergi şi zece ani şi chinul o să fie acelaşi – spuse taxatorul. La numărul ăsta ar trebui să capeţi după trei ani pensia întreagă.

– Şi nu se poate face chiar nimic? întrebă iar careva.

– Nu cu el trebuie făcut, ci cu oamenii. Ba nici cu oamenii n-ai face nimic, afară doar dacă ai căsăpi jumătate din ăi de merg cu numărul ăsta, atunci poate c-o fi mai liber.

Vagonul se opri în stație şi pe platforma din spate se porni iar bătălia.

– Treceți mai în față, că doar a coborât lume! strigau cei de afară.

– Taxator, nu-i mai lăsa să intre, spune că nu mai e loc! strigă o femeie din vagon, cu pălăria răsucită la spate de atâta îmbulzeală.

– Lasă-i să urce, răspunse taxatorul, că dacă mata erai acolo şi nu aici, ai fi vorbit cu totul altfel.

– Cei din față să avanseze! Taxator, strigă-le să avanseze.

– Am început să-mi pierd glasul de atâta strigat, spuse taxatorul, las' că îndată plecăm şi-atunci ne aşezăm cum se cuvine.

Şi când vagonul porni luând viteză la vale, strigă: „Pankratov, scutură-i mai zdravăn!"

1926

Un om cinstit

Locuitorii sloboziei Mâşina, un raion mai mărginaş, erau de-a dreptul disperați din pricină că nu erau în stare să găsească un responsabil bun, un om cinstit şi cu cap.

Fuseseră schimbați până acum unul după altul câțiva responsabili de cooperativă.

Primul avea mereu în magazin atâta marfă veche, de parcă ar fi ținut-o la păstrare câțiva ani înainte de-a o pune în vânzare. Cafeaua din cutiile de tablă, când le deschideai şi o miroseai, n-avea nici o aromă, atâta doar că te făcea să strănuți şi n-avea nici un gust, afară doar de o vagă amăreală. Învelitoarea de pe cutie era îngălbenită şi pătată toată de muşte.

– De unde vă vine norul ăsta de muşte? întrebau cumpărătorii.

– Anul trecut erau şi mai multe, că a fost vara tare călduroasă, răspundea responsabilul.

– Da' de ce-i atât de scumpă marfă?

– Fiindcă-s silit să pun la socoteală şi aia stătută. Că doar nu poate sta un an întreg pe veresie, răspundea responsabilul. Altminteri te duci de râpă cât ai zice peşte. Că uite, mie mi se trimite marfă şi voi no cumpărați, iar asta înseamnă că trebuie să-mi scot pârleala cu altceva.

– A stat un an şi s-a scumpit; păi dac-o st'a cinci nici n-ai să te mai poți apropia de ea, spuneau cumpărătorii.

Celălalt responsabil, pe nume Kladuhin, se dovedi un om bețiv, lăudăros şi hoț. Peste o lună revizia descoperi o lipsă de 500 de ruble.

– Nu găseşti un om cinstit, oricât ai căuta. Unde-s banii?

– Dracu' să-i ştie.

– Unde-i țineai?

– Păi, în ceainicul ăsta de tablă. Unde era să-i țin? Că eu nu mi-s bancă. Iar alteori îi duceam în buzunar. Pe-ai mei în buzunarul drept, pe-ai statului în ăl stâng.

– Da' bețiile pe banii cui le făceai?

– Pe banii mei.

– Da’ de când eşti aşa de bogat? Martorii spun că te-au văzut cum fluturai în cârciumă un teanc de câte zece ruble.

– Şi ce dacă le fluturam... Le scosesem din buzunarul stâng. Păi cum, după ce muncesc pentru voi de mă spetesc, n-am dreptul nici măcar să flutur banii statului?

– Uite că de fluturat i-ai fluturat aşa de bine că acum nu-s.

– Nu-i nimic, se adună alţii... mare lucru! Dar dacă mă daţi afară, să ştiţi că noul responsabil n-are să mai aibă trăi din pricina mea... îi fac eu una, de n-o să-i vină bine. Aşa sunt eu: dacă mă obijduieşte careva, pun mâna pe cuţit. Şi mă pricep bine să dovedesc vina oricui.

– Împotriva unui om cinstit n-ai ce vină să dovedeşti.

Până la urmă hotărâră să se ducă să-l roage pe Ivan Trofimici Şciukin, zugravul, vestit pentru cinstea lui.

Omul acesta umbla întotdeauna într-o podiovkă ponosită, era tăcut, cinstit, drept şi ducea la capăt, plin de zel, orice treabă i se încredinţa.

Ori de câte ori stătea de vorbă cu un client, îl asculta mângâindu-şi bărbuţa rară şi uitându-se gânditor în pământ. Şi numai după ce clientul termina ce avea de spus îşi ridica privirea, încuviinţa din cap şi rostea scurt:

– Bine, fiţi liniştit, se face.

Când veniră să-i spună că-l roagă să fie responsabil, îşi mângâie bărbuţa, se uită în pământ şi răspunse:

– Dar dacă Kladuhin o să încerce să se răzbune? Dacă o să mă vorbească de rău?

– Păi cine-i Kladuhin! Care om l-ar crede? Ţi-ai găsit, să te asemuieşti cu Kladuhin... N-o să-l lăsăm nici măcar să deschidă gura ca să clevetească împotriva unui om cinstit.

– De asta mă temeam eu cel mai tare... că cu treaba m-oi descurca.

– Ei vezi, atunci batem palma. Că tu eşti un sfânt, s-ar putea zice.

Noul responsabil se apucă de muncă. Slobozia Mîşina suspină uşurată: în fiecare lună socotelile ieşeau la ţanc, marfa era întotdeauna proaspătă şi mai ieftină ca la particulari. Şi afară de asta, omul era plăcut, cu chef de vorbă. Nu lăsa un cumpărător să plece fără să-i adreseze câteva cuvinte.

„Iată ce înseamnă un om cinstit”, spuneau cu toţii. Conducerea îi pregătea pentru Sfântul Ilie o adresă de mulţumire şi un dar.

Dar la o lună după numirea noului responsabil, apăru Kladuhin pe maidanul din dreptul cooperativei, se întoarse cu faţa spre magazin şi, ameninţând cu pumnul, strigă:

– N-ai s-o mai duci mult aşa!!!

Oamenii se uitară la el şi se mulţumiră să râdă.

Apoi, la o adunare la casa de cultură, unde se aflau toţi membrii conducerii şi cooperatorii, Kladuhin apăru din nou, pentru o clipă, şi strigă:

– Felicitări pentru responsabilul ales. N-aţi aflat încă nimic?...

Apoi îşi flutură căciula şi dispăru.

Oamenii se priviră neliniştiţi.

Responsabilul era şi el de faţă. Se roşi tot şi spuse:

– Vedeţi... A şi început prigoana.

Ceilalţi se grăbiră să-l liniştească, care mai de care:

– Câinele latră, caravana trece.

– Fii liniştit şi vezi-ţi de treabă.

– Mă gândesc că mi-am lăsat meseria şi-acum clienții au să treacă la alți meşteri iar eu am să rămân fără pâine.

– Nu-ți mai face gânduri, ți-am mai zis o dată şi basta, poți să dormi liniştit. Ți se pregăteşte o adresă de Sf. Ilie şi tu îi dai zor cu pâinea.

A doua zi în uliță apăru iar Kladuhin şi, lovindu-se peste buzunare, strigă:

– Uite documentele, toate-s aici.

Cei ce treceau pe uliță se opriră în loc.

– Ce documente? Despre cine e vorba?

– Despre responsabilul vostru. În privința cinstei lui şi alte cele.

– Ştii ceva, ia mai du-te dracului!

– De dus m-oi duce eu, da' uite, nu ştiu voi unde o să ajungeți. Au să vă scrie pe toți ăi de-i dați târcoale. Asta-i, măi fraților.

Şi, fluierând, Kladuhin porni mai departe, păşind golăneşte – cu mâinile în buzunare şi şapca dată pe ceafă.

– Ce s-a întâmplat? îi întrebară membrii conducerii pe trecătorii adunați.

– Păi zice lumea că s-ar fi găsit nu-ş ce „documente” împotriva lui Şciukin.

– Care a spus minciuna asta?

– Kladuhin trăncăneşte...

– Ah, ticălosul dracului, se ține scai!

De obicei, când n-avea cumpărători, Şciukin ieşea în fața prăvăliei să mai şadă la soare. Şi întotdeauna se adunau în jurul lui doi-trei oameni, să mai stea la taclale.

La vreo două luni după numirea lui, într-o duminică, Şciukin ieşi ca de obicei să mai şadă pe bancă. Stătu toată ziua dar nu se apropie nimeni. Iar dacă oprea el pe careva din trecători, acesta, zâmbind cu vinovăție parcă, îi striga:

– N-am vreme, mi-a născut nevasta. Mă duc la moaşă.

Şi fiecare se gândea: „E om cinstit, se înțelege, da' tot e mai bine să stai de-o parte, să vezi cum s-or termina toate. Altminteri te pomeneşti că-ți cade năpasta pe cap. Au să spună că prea des ai stat de vorbă cu el”.

Dacă intră vreunul în prăvălie, se grăbea şi se tot uita spre uşă, de parcă s-ar fi temut să nu-l treacă cineva pe răboj.

– Ei, cum e, nu s-a lămurit nimic? se întrebau cetățenii ori de câte ori se întâlneau.

– În privința documentelor? Nimic.

– Va să zică-i minciună?

– Se înțelege că-i minciună.

– Ah, ticăloşii, cum găseşti un om bun, care-ți pune treaba pe roate şi ține socotelile la zi, cum încep să-l sape ca să-l dea jos. Pe urmă iar duc lucrurile de râpă, vorbeau între ei membrii conducerii.

– Şi-o să-l dea jos, n-avea grijă. Iar dacă te nimereşti în drum, zbori şi tu, tot acolo.

– Simplu ca bună ziua.

– Da' ce, există vreo dovadă?

– Nu-i nici o dovadă. Dar tocmai asta e rău. Că dacă ar fi dovezi, am fi văzut noi ce fel de dovezi sunt alea. Pe când aşa, dracu' ştie ce treabă o fi învârtit pe-acolo, că zboară alți zece după el. Că doar fiecare îşi are păcatele lui pe suflet. Uite, tu, de pildă.

– Aşa-i aşa-i.

Peste o săptămână Şciukin fu chemat la conducere. Membrii conducerii păreau stânjeniţi, neştiind pesemne cum să înceapă vorba.

– Uite ce-i neică... Eşti membru în sindicat?

– Păi cum altfel...

– Atunci, uite ce-i, du-te, drăguţă, la sindicatul tău şi ia de acolo o hârtie cum că... mă rog, ceva din care să reiasă într-un fel că eşti om cinstit iar ei, că şi-ar pune într-un fel obrazul pentru tine.

– Da' la ce vă trebuie?

– Aşa, pentru orice întâmplare... Că uite, Kladuhin ăsta scoate despre tine tot soiul de vorbe; nu-l crede nimeni, se-nţelege, dă-i mai bine pentru noi să ai o asemenea hârtie.

Indignat de scornelile stârnite, sindicatul îi dădu bucuros lui Şciukin tot ce trebuia.

Peste două zile Şciukin veni la conducere şi spuse că nu mai are trăi cu lumea şi nu mai poate munci. Oamenii se uită la el cu un soi de teamă şi schimbă priviri între ei.

– Care-i pricina? Dacă-s vinovat, judecaţi-mă.

– Da de unde, drăguţă! Ce vină să ai?!

– Atunci, dacă nu-s vinovat, vă rog să mă apăraţi. Că deunăzi mă duc la Centru şi-apoi şi acolo îşi feresc oamenii ochii de mine, de parc-aş fi hoţ şi li-e teamă să se apropie.

Şciukin plecă. Membrii conducerii căzură pe gânduri.

– Îl sapă ticălosul de Kladuhin, spuse unul.

– Da, a ajuns până la Centru. Când or năvăli cei de-acolo, o să trebuiască să-şi scoată la iveală documentele, diavolul. Pesemne că le-a falsificat, nemernicul...

– Asta se face repede.

– Da, te pomeneşti că le-a şi arătat acolo...

– Dracu' să-l ştie!... Nenorocirea e că nu ştii dacă există sau nu. Mergi pe bâjbâite. Sigur că un om cinstit trebuie apărat... dar când nu ştii la ce să te aştepţi, cum să-l mai aperi?...

De Sfântul Ilie, Şciukin fu chemat la conducere.

„În loc să-mi trimită pe tavă mulţumiri de tot soiul, mai bine ar face ceva să fiu stânjenit în muncă" se gândi Şciukin.

– Uite ce-i, drăguţă, e de datoria noastră să-ţi spunem că n-am mai avut până acum un responsabil mai bun ca tine: cinstit, conştiincios, energic – eşti înzestrat cu de toate.

Organizaţia sindicală confirmă acelaşi lucru, dar nu poţi să mai rămâi aici, adică, nu se face să te mai ţinem noi. S-au stârnit atâtea zvonuri, că pretutindeni nu se vorbeşte decât de tine.

– Dar ce vină mi se aduce?

– Cum „ce vină"? Nici o vină. Ce-ţi veni! Dar nu e cazul să mai rămâi. Unii ar putea spune: „Uite ce se vorbeşte despre el, iar voi îl mai ţineţi..."

Vestea că Şciukin a fost scos se abătu asupra sloboziei Mîşina ca un trăsnet.

– Slavă Domnului, spuneau toţi. Poate că n-are nici o vină, da tot e mai bine să te fereşti de păcat. Te rod îndoielile... că şi-n prăvălie ţi-era frică să mai intri: se ţinea de tine să stai la taclale cu el şi, când colo, te pomeneşti că te-au şi scris...

– Păcat că s-a lăsat de meserie! Din ce-o să mai trăiască? Că acum la altă slujbă nu-l mai ia nimeni.

– Păi, cine să-l ia, după o istorie ca asta...

– Da, păcat de el, că era un om tare cinstit!

1926

Odaia

Croitoreasa se târa în patru labe pe duşumea, cu acele în gură, în jurul materialului pe care-l croia, când intră o rudă de-a ei sosită din provincie, o femeie în vârstă purtând nişte mănuşi rupte la degete.

– Ei, n-a murit încă? întrebă noua venită, stând în prag fără să se dezbrace.

– Da, de unde, răspunse croitoreasa ridicând capul şi scoţând acele din gură. Atâta numai că acum a surzit de tot.

– Ce-i de făcut, unde să te vâri? Lucruri berechet, ba nu ştiu ce l-a apucat pe Andrei Stepanovici, de-a mai adus şi doi câini. M-au zăpăcit de tot câinii ăştia.

Noua venită îşi privi picioarele, şi fără să se dezbrace, se aşeză pe scaunul de lângă uşă.

– Aseară aproape că era gata, spuse croitoreasa, bărbatu-meu l-a sunat chiar pe Andrei Stepanovici al tău, cum că poate să aducă lucrurile, că-şi trăia ultimele clipe, da' acu' iar nu se mai ştie cât o s-o ducă.

În odaie intră bărbatul gazdei, fără haină, cu catarama jiletcei descheiată la spate, salută şi spuse:

– Am mai fost o dată şi ieri. Au făgăduit să vă dea vouă odaia, nu altuia. Ziceau că îndată ce moare bătrâna puteţi să vă instalaţi.

Musafira ascultă cu atenţia încordată, apoi începu să privească fără voie cum gazda taie cu foarfecă materialul, după linia trasă cu cretă.

– Da' doctorul ce zice?

– Doctorul zice că se sfârşeşte. Deşi primul, pe care l-aţi trimis chiar voi la început, a spus că, cu boala asta, câte unii trăiesc mult, dacă nu se repetă crizele.

– Ei, ăla-i un prost, rosti femeia iritată.

– Vrei să intri, s-o vezi?

Femeia îşi scoase galoşii în antreu, apoi cumpăni o clipă şi-i mută în salon, sub un fotoliu.

– Tare mult te iubeşte, spuse gazda, mereu întreabă de tine.

Femeia nu răspunse şi la fel de îngândurată porni spre odaia din fund.

Într-un colţ, zăcea pe pat o bătrână uscată, cu nasul ascuţit ca la morţi şi cu privirea fixă.

– Am venit să văd cum te mai simţi, mătuşică, rosti femeia cu glas tare, aplecându-se spre urechea muribundei, cu tonul cu care te adresezi unui om bolnav şi bătrân.

– Ai?

– U, drace... ziceam că am venit să aflu cum stai cu sănătatea.

– Mulţumesc, maică, gândeam că o să uitaţi de mine la bătrâneţe, da' uite că s-a milostivit Dumnezeu... Fiul meu bun m-a uitat, da' tu, uite, mi-eşti nepoată şi nu mă uiţi.

Zicând acestea, bătrâna tăcu privind în gol şi răsuflând din greu de parcă ar fi urcat o scară abruptă.

– Cum te simţi?

– Tot ca mai înainte... Numai că am surzit. Mulţumesc pentru doctori... Ăla de-a venit primul e mai prost... mi-a dat nişte picături că mi-au secat puterile dintr-o dată. Pe când ăstălalt îi mai bun... Dumnezeu să-i dea sănătate.

– Al doilea-i mai bun? întrebă la rândul său femeia.

– Da...

– Da' criza nu s-a mai repetat?

– Nu, slavă Domnului... cum mi-ai dat picăturile alea, cum m-am simţit, dintr-o dată, mai bine.

– Of, Doamne, rosti femeia lăsându-şi fără vlagă mâinile pe genunchi şi uitându-se la icoană.

În uşă se ivi un bărbat cu căciulă de miel şi şuba descheiată. Îşi desfăcu descumpănit mâinile şi, ridicându-se pe vârfuri, se uită peste speteaza patului. Apoi întrebă în şoaptă:

– Ei? Să nu-mi spui că mai trăieşte!

Femeia care şedea lângă pat ridică din umeri. Bărbatul se luă cu mâinile de cap şi scuipă. Femeia se apropie de el.

– Ce-i, ce te-a apucat?

Bărbatul îi şopti ceva, dar dânsa nu-l auzi.

– Vorbeşte mai tare, că a surzit, nu te mai aude.

– Am adus lucrurile...

– Ai căpiat! Ce să faci cu lucrurile când ea zace aici şi nici nu-i pasă!

– Păi am telefonat ieri. Mi-au spus că-i pe sfârşite.

– Asta se sfârşeşte în fiecare zi.

– Atunci ce-i de făcut? Că nici ăi de acolo nu vor să le mai ţină. Nici noi, zic ei, nu mai avem loc să punem ceva. Şi-apoi, cică, nu-i bine să mâi peste noapte fără să te înscrii.

– Of Doamne, Dumnezeule... unde să ne adăpostim? Du-te de-l întreabă pe Alexei Ivanovici, poate le-om putea pune până una-alta pe coridor, că doar n-o trăi până la sărbători!

Chemară gazdele în coridor şi se apucară să discute situaţia.

– Eu, unul, vă înţeleg, spuse gazda împungându-se cu degetul în jiletcă. Mă rog, dacă s-o învrednici să plece pe lumea ailaltă până-n trei zile, mai merge, da' ce te faci dac-o întinde cu povestea asta încă o săptămână întreagă? Atunci ce mă fac? Că doar nu m-oi căţăra în patru labe peste lucrurile voastre.

– Mai cu seamă că primul doctor a zis că mai poate trăi câteva săptămâni, adăugă nevastă-sa.

– Ba nu, vă garantez că mai mult de trei zile n-o duce – spuse bărbatul cu şuba.

– Primul doctor e-un prost, întări femeia.

– Aşa spui tu, da' s-au mai văzut cazuri dintr-astea, observă stăpâna casei. Uite, peste drum de noi şade o bătrână... abia mai suflă. Ei, şi oamenii buni, cu frica lui Dumnezeu, au vrut s-o petreacă la groapă cum se cuvine. Aveau nevoie şi ei de odaie, se-nţelege. I-au comandat sicriu, au cumpărat din timp provizii pentru praznic. Da' dânsa nu mai murea şi pace. Doar nu erau să lase să se strice proviziile. Au chemat cunoscuţi de-ai lor şi au mâncat bucatele de sufletul ei. Iar dânsa mai trăieşte şi azi.

– De ce naiba ţineţi oamenii afară? spuse intrând surugiul, îmbrăcat c-un suman şi cu un bici în mână.

– Aşteaptă, acuşi, că nu s-a lămurit încă.

– Te tocmeşte cu trei ruble şi-ţi pierzi cu dânşii ziua-ntreagă... ba mi-aţi dat pe cap şi câinii ăştia. Se hârjonesc în mijlocul curţii.

– Mă duc să văd cu ochii mei, spuse bărbatul cu şubă.

Şi se îndreptă spre odaia bătrânei:

– Cel mai rău e că au încetat, pare-mi-se, crizele, rosti nevastă-sa păşind în urma lui: Ce ne tăcem dac-o mai ţine până la sărbători? Cum ne descurcăm?

– Cum te mai simți, mătuşă? Nu aude nici pe dracu'. Te întrebam cum o duci cu sănătatea? strigă bărbatul cu şubă.

Bătrâna clătină uşor din cap şi rosti abia auzit:

– Când mai rău, când mai bine... al doilea doctor m-a ajutat, Dumnezeu să-i dea sănătate.

– Crize n-ai avut încă? întrebă bărbatul aplecându-se spre bătrână.

– Nu, maică, slavă Domnului.

Bărbatul îşi îndreptă spinarea şi întorcând capul se uită la nevastă-sa şi la gazdă, care stăteau în spatele lui.

– Un om tânăr când moare, moare dintr-o dată, spuse iritată stăpâna, pe când bătrânele astea, curată pacoste, îți scot sufletul până să se urnească. Parcă a început să şi răsufle mai bine. Bunicuțo, ți s-a mai uşurat răsuflarea? întrebă ea cu glas tare.

– Mulțumesc... s-a mai uşurat.

– Ei, vedeți...

Bărbatul cu şubă nu asculta, socotind ceva în minte. Apoi, nu ştiu de ce, se uită roată prin odaie şi zise:

– Iată ce: pentru mine principalul e să vâr divanul şi scrinul. Încap aici, cum nu se poate mai bine. Numai pe bătrână s-o mutăm colo în colț şi basta.

– Asta-i cu totul altceva.

– Mătuşica, ți-am adus un divănaş şi un scrin, spuse bărbatul cu şubă, aplecându-se deasupra patului.

Bătrâna ridică spre el privirea încețoşată şi şopti:

– Fiul meu m-a părăsit... la bătrânețe. Iar nişte oameni străini... îs mai buni decât de-ai tăi... şi doctori, şi scrin...

– Ia pune mâna! strigă bărbatul cu şubă, făcându-i semn din ochi neveste-si ca să apuce patul. Şi într-o clipă îl împinseră într-un colț mai depărtat.

– Adă lucrurile! strigă el spre uşă căruțaşului.

După ce aduseră mobilierul şi-l aşezară, bărbatul se apropie de bătrână şi-i spuse:

– Ei, fă-te bine, mătuşă, până-n sărbători poate-o da Dumnezeu...

1923

Credincioşii

S-a răspândit zvonul cum că preoților o să li se interzică să mai slujească iar bisericile vor fi sigilate.

Când s-au strâns la şcoală, pentru adunare, toți erau tulburați iar sobarul, fără să mai aştepte să se deschidă şedința, strigă din colțul de lângă sobă, unde stătea:

– Antihrişti blestemați, ați ajuns să vă legați şi de credință, care va să zică?

– Care credință? întrebă preşedintele.

– Păi, credința... v-ați pus în gând să închideți bisericile?

– Biserica poate fi închisă numai în cazul când nu veți prezenta o listă de credincioşi pe care s-o înaintăm Sfatului...

– Încearcă numai de-o închide...

– V-aţi vândut necuratului şi acum vreţi să ne târâţi şi pe noi în cazanul lui?

Încruntând sprâncenele, preşedintele se uita peste hârtiile înşirate în faţa lui şi se făcea că nu ascultă ce se vorbeşte. Apoi însă ridică capul, se uită stăruitor la sobar şi întrebă:

– Despre ce-i vorba?

– Ei despre ce... ştii tu...

– Cetăţeni, problema bisericii se va discuta îndată, când o să-i vină rândul. Vă rog să respectaţi ordinea de zi. Ivan Mikitiev, taci din gură.

– Ba nu, mă frate, am tăcut noi unde am tăcut, da' acu' să nu te aştepţi. Cum v-aţi atins de credinţă, s-a zis cu voi.

– Ai isprăvit? întrebă preşedintele.

– Am isprăvit... de v-aţi isprăvi şi voi, afurisiţilor.

– Foarte bine. Să trecem, dar, la problema bisericii... voi de colo, vă rog să fiţi atenţi... puteţi vorbi şi acasă.

Oamenii lăsară discuţiile şi se pregătiră să asculte aşa cum asculţi în biserică după ce s-a terminat predică şi începe iar slujba.

– Iată ce vreau să vă spun: nimeni nu se gândeşte să se atingă de biserica voastră; vi se cere numai să alcătuiţi liste cu credincioşi. Sau poate că nici nu avem credincioşi pe-aici.

– Cum să n-avem. Toţi îs credincioşi.

– Doar n-or fi păgâni.

– Pe noi să nu ne puneţi la socoteală, spuseră tinerii.

– Nici nu vă punem. De mult oftează iadul după voi.

– Atunci, dacă toţi îs credincioşi, rosti preşedintele – scrieţi o declaraţie cum că vreţi să aveţi biserică şi iscăliţi-vă.

– Ce să vrem, când o şi avem.

– Aşa-i rânduiala, căpăţânosule. Nu plăteaţi pe vremuri impozit pentru biserică la eparhie?

– Plăteam. Şi ce-i cu asta?...

– Păi asta-i, că şi acum trebuie să plătiţi. Poftim o foaie, scrieţi declaraţia şi răspundeţi la întrebări, după ce vă iscăliţi.

Oamenii tăcură şi ridicându-se pe vârfuri se uitară unii peste umerii celorlalţi la foaia pe care le-o dăduse preşedintele, şi care se afla pe prima bancă de lângă masa prezidenţială.

– Ce întrebări?

– O să vedeţi. Scrie sus: „Declaraţie”, se adresă el unui flăcău ciufulit care şedea în banca întâi eu un suman vechi, având însă mâneci noi.

– Nu-mi ajunge hârtia, nu încape totul aici – rosti flăcăul.

– Dacă nu ţi-o ajunge, ţi-oi mai da. Scrie: „Declaraţie... Noi, subsemnaţii, alcătuim un grup de credincioşi, şi pe baza asta prezentăm o listă cu cei ce doresc să aibă obiserică...”

– Stai puţin, că-i prea repede, spuse flăcăul cel ciufulit, fără să ridice ochii de pe hârtie.

– Nu le mai picta şi tu atâta... „cei ce doresc să aibă o biserică pentru oficierea slujbelor religioase”. Ei, care-i credincios să iscălească. Şi încă ceva: „Ne obligăm să întreţinem biserica pe socoteala noastră şi să plătim impozitele ce-i revin”.

Nimeni nu se mişcă.

– La ce să iscălim, diavole, când ţi-am mai spus o dată, pe limba omenească: toţi îs credincioşi! Strigă sobarul de pe locul său.

– Atunci vino de iscăleşte dacă eşti credincios. Că de țipat țipi mai tare ca toți, dar fără folos.

Oamenii întoarseră cu iuțeală capul spre sobar.

Acesta şovăi o clipă, apoi scuipă înverşunat şi începu să-şi facă loc, cu căciula în mână, prin mulțime, împingând cu umărul înainte.

– Ei, unde să iscălesc... spuse el şi punându-şi căciula pe bancă îşi suflecă mânecile podiovkăi.

– Uite aici, îi arătă flăcăul cel ciufulit şi-i întinse tocul.

– Te-ai iscălit?...

– Păi cum credeai...

– Stai, încotro te duci?... Acum răspunde la întrebări – îi strigă preşedintele.

Sobarul se opri şi se uită peste umăr la preşedinte.

– Ce întrebări?...

– Câte suflete ai în casă?...

– Ce, nu ştii? Patru...

– Şi cât pământ?

Cei din preajma mesei se uitară unul la altul.

– Dar ce-are a face pământul? întrebă după o tăcere Ivan Nikitici.

– Aşa-i rânduiala, de-aia.

– Patru loturi. Şi mai departe?

– Câte vaci?

– Ah, neruşinații... se auzi un glas plin de nelinişte.

Sobarul tăcea. Oamenii îşi țineau răsuflarea. Deodată sobarul îşi luă căciula de pe bancă şi ştergându-şi cu mâneca picăturile de sudoare de pe frunte, porni, fără să scoată o vorbă, spre sobă.

– Unde pleci?... Câte vaci? Răspunde!

– Două... făcu sobarul fără să mai întoarcă capul şi se duse la locul său sub privirile care-l aținteau.

Oamenii se uitau la el aşa cum te uiți la un om care a rămas lefter la cărți şi acum se îndreaptă, de la masa de joc, spre ieşire.

– Da' de ce întrebați de vaci? întrebă un glas speriat.

– Pentru informare. Că poate te angajezi să întreții biserica, şi când colo n-ai nici de unele.

– Păi trebuie mult ca s-o întreții?

– Vreo zece milioane de căciulă, spuse preşedintele.

– Câte o grivnă, care va să zică, nu-i mult. La ce atunci să mai scrieți vacile pe de-a-ntregul?

– Că doar n-o să le înscriem numai cozile... Ei, care-i la rând să vină...

Dar cei cărora li se adresa ba se făceau că se uită într-altă parte şi nu-l văd, ba că nu-l aud.

– Piotr Stepanovici, înscrie-te, că doar cânți în strană.

– Măiculiță, acu' s-au pornit să ne strige pe nume.

– Hei, voi de colo, nu ieşiți! Când s-o isprăvi, atunci se poate – strigă preşedintele ridicându-se de pe scaun şi privind pe deasupra capetelor spre uşa care se tot deschidea şi se închidea în fiece clipă.

– Nu ieşiţi, împieliţaţilor! strigă deodată sobarul, cu un soi de încrâncenare, din colţul său de lângă sobă unde tăcuse până atunci. Vânzători de cruce ce sunteţi!...

Oamenii se uitară la el cu aceeaşi curiozitate şi milă ascunsă, ferindu-se să-i întâlnească privirile.

– Bine, făcu deodată cu glas tare Prohor Stepanâci, care stătea în mijloc. Şi dând din mână, începu să se înghesuie spre masă, prin mulţime.

– Doamne, nu i-e frică... rosti un glas de femeie din ultimele rânduri. După Prohor Stepanâci ieşi Seoma – prostovanul, dar, neştiind carte, iscăli în locul lui flăcăul cel pletos. El între timp rămăsese în dreptul mesei strângând căciula la piept şi se uita zâmbind în toate părţile, de parcă l-ar fi evidenţiat pentru ceva.

Dar Seoma n-avea nici vaci, nici oi, nimic.

– Ei, aţi isprăvit? întrebă preşedintele.

Tăcuţi oamenii schimbau priviri.

– Din cinci sute de inşi, credincioşi îs numai trei, ceea ce nu înseamnă nici unul la sută, spuse preşedintele uitându-se peste masă la hârtii.

– Dacă se înscriau toţi, n-aveai de ce să nu te înscrii, vorbeau prin mulţime, da' aşa o păţeşti la fel ca Ivan Nikitici.

– Mai ales că, să nu zic vorbă urâtă, ăştia se leagă de vaci.

– Au să-i jupoaie...

– Da... au păţit-o rău de tot. Cum or să se descurce numa' ei doi? Seoma nu intră la socoteală. Că el n-are nimic afară de suflet, şi-acela nevolnic.

– Ce să mai vorbim... Să zicem că te-ai înscris al patrulea. Da nici cu patru nu faci nimic.

– Unul singur a ţinut piept cum trebuie, şi nu s-a lăsat. Să-i dea Dumnezeu sănătate, vorbeau bătrânele despre Ivan Nikitici. Numai pentru asta şi i se iartă toate păcatele.

– Biserica nu se închide; vor răspunde pentru ea cei trei înscrişi.

Lumea începu să se împrăştie, căutând să ocolească pe cât putea locul unde stătea sobarul.

– M-aţi vândut, ticăloşilor, cu haine cu tot, rosti sobarul.

În timp ce preşedintele, cu registrul în mână, se ducea spre casă, de după biserică, dintr-o ulicioară întunecoasă i se alăturară, în acelaşi timp, două siluete, una în dreapta, alta în stânga.

Erau sobarul şi Prohor Stepanâci.

– Ptiu, drace, m-aţi speriat de moarte. Ce vă trebuie?

Sobarul vru să spună ceva dar, zărindu-l pe ProhorStepanâci, tăcu.

Prohor Stepanâci vroia să spună şi el ceva, dar văzându-l pe sobar, îşi muşcă buzele şi nu scoase o vorbă.

Apoi, deodată, întrebară amândoi într-un glas:

– Te duci acasă?

– Da' unde să mă duc?...

– Mâine începi cositul?... întrebară iar amândoi într-un glas şi se uitară cu ură unul la altul.

– Trebuie să încep.

– Aşa... vremea-i numai bună. Ei, eu m-oi duce, spuse unul dintre ei, dar nu plecă, aşteptând parcă ceva.

– Bine, eu am plecat, spuse al doilea, dar rămase şi el privindu-l chiorâş pe primul.

Ajunseră până la casa preşedintelui, stătură un timp şi se despărţiră, unul luând-o pe după un colţ, celălalt pe după altul.

Sobarul nu se duse acasă, ci intră într-o şură de peste drum.

– Ptiu, bătu-te-ar... Nu-i chip, spuse Ivan Nikitici şi plecă acasă.

Duminică, deoarece parohia nu mai avea credincioşi, preşedintele încuie biserica. În jur stătea lumea făcând larmă. Bătrânele îşi ştergeau ochii.

– Întrucât parohia e lipsită de credincioşi, biserica se declară închisă, rosti preşedintele, şi se predă învăţământului pentru scopuri culturale.

– Ia te uită la el! Iar o ţine pe-a lui. Afurisiţii! Vânzătorii de cruce! Că doar i s-a spus limpede că toţi îs credincioşi. Când o să-i ajungă oare pedeapsa lui Dumnezeu pe antihriştii ăştia?

– Cu ce-am păcătuit de s-a mâniat pe noi bunul Dumnezeu? Spuneau bătrânele cu lacrimi în ochi, privind biserica închisă.

1923

Purcelul

Spălătoreasa şedea în curte, pe sub funia cu rufe întinse şi sporovăia cu o vecină scărpinând pe după urechi un purcel alb, tolănit la picioarele ei.

– Atâta avere ne-a mai rămas, rosti ea.

Vecina oftă.

– Cu toţi îi la fel.

– Dar, să nu zic într-un ceas rău, ne-a crescut un purcel cum nici n-am visat. Era o stârpitură, mic, slăbuţ, iar acu' priveşte-l ce frumuseţe.

– Mănâncă bine?

– Cam leneş la mâncare. Îl hrănim cu de-a sila. Câte puţin şi mai des. Uită-te la el, ce face, ştrengarul.

– Îi place să-l scarpini pe după urechi, spuse vecina.

– Şi când doarme – juri că-i om. Avem în casă un ţol aşternut anume pentru el, şi când se tolăneşte şi se propteşte cu capul de perete, îţi vine să-i pui o pernă sub cap, nu alta.

– Să nu-l lăsaţi singur în curte, că au să vi-l şterpelească repede.

– Ferească sfântul! Nu-l las nici un pas fără mine. M-am tocmit guvernantă la bătrâneţe, ce mai! Îl plimb vreo două ceasuri pe zi. Măi şmechere, ia te uită la el cum s-a tolănit. Să juri că-i om.

– Mai bine ai pune copiii să-l păzească, de ce să stai numai dumneata?

– Ah! Afurisiţii ăştia de copii parcă-i poţi ţine în casă? Vin în fugă, mănâncă şi iar o iau la picior.

– Da, cum îs vremurile, aşa-s şi copiii – pedeapsa lui Dumnezeu, nu alta.

– Ce să mai vorbim, mai mare povară nici că se poate! Ăl mic a bolit deunăzi... Şi eu şi bărbatu-meu ziceam că-l strânge Dumnezeu. Dar nu, s-a făcut bine. Oricum, îs cinci guri.

– Da, mare belea... Şi te cunoaşte?

– Cine, Vaska? Mă cunoaşte după glas. Cum mă aude vorbind prin curte, dac-am fost plecată undeva, îndată-mi dă de ştire. Deunăzi eram la piaţă, iar lui îi era urât fără mine. Cum m-a auzit că vin, s-a proptit cu picioarele dinainte în pervaz, stătea şi se uita pe fereastră. Juri că-i om şi mai multe nu! Numai că azi, nu ştiu ce are, că a mâncat cam puţin. Tremur pentru el, numai eu ştiu cum.

– Păi cum să nu tremuri, Doamne! Îl ţineţi cât îl ţineţi vara şi la iarnă-l tăiaţi. O să aibă vreo cinci puduri, în curtea pe care o aveţi aţi putea creşte vreo cinci dintr-ăştia. Dar bărbatul dumitale nu se ocupă cu aşa ceva?

– Se dă în vânt! rosti spălătoreasă. Cum vine de la fabrică numai eu el îşi face de lucru, îl scarpină, iar deunăzi 1-a scăldat cu mâna lui.

– Păi cum să nu, maică, numai slănină o să aveţi vreo două puduri pentru la iarnă...

Portiţa se deschise şi pe lângă cele două cumetre care şedeau trecură în goană, intrând în casă, doi băieţaşi desculţi, cu picioarele murdare şi arse de soare. Purcelul guiţă speriat, sări în picioare şi se aşeză pe fundul gras.

– Ce alergaţi ca turbaţii! strigă spălătoreasă. Încotro vă repeziţi? Ce, te-ai speriat? Las’ că nu se-atinge nimeni de tine.

– Da, mare necaz cu copiii ăştia, spuse vecina, câte griji îţi fac şi câtă alergătură, să te ferească Dumnezeu!

– Dă-i încolo, eu i-am lăsat de capul lor, numai să nu-i mai văd învârtindu-mi-se în cale.

– Eu ziceam altceva, că hoinăresc nu ştii pe unde şi nu ştii cu cine se-nhăitează – ăştia nu-s copii, ci bandiţi sadea.

– Păi cum să nu fie, dacă nu-i poţi supraveghea cum trebuie. Că înainte vreme, până să crească, scoteai de zece ori sufletul din el, da’ acu’ să-l atingi nici c-un deget n-ai voie. Şi parcă se poate fără bătaie? Pe noi ne-au crescut de nu îndrăzneam nici să crâcnim şi tot mâncam chelfăneală de vreo două ori pe săptămână, uneori pe merit, alteori doar aşa, ca să ştim de frică. Pe când măgarii ăştia habar n-au de băţ.

Cei doi copii ieşiră alergând, cu undiţele şi cu câte un colţuc de pâine în mână. Fără să se oprească, rupseră cu dinţii o îmbucătură şi se repeziră spre portiţă.

– Ce vă tot îndopaţi în fiece clipă? le strigă spălătoreasă din urmă. Mare năpastă cu ei, cum vine vara, mănâncă de te seacă.

– Aleargă, de-aia mănâncă, spuse vecina.

– Crede-mă, oricât aş găti, tot degeaba. Am copt acu’ două zile o pâine albă, cât roata carului, şi n-a mai rămas nimic, adună firimiturile. Nu ştiu când au să se sature căpcăunii ăştia. M-a pedepsit Dumnezeu, nu alta: alţii au câte unul, cel mult doi, pe când la mine-s cinci, o hoardă întreagă. Şi orice-ar păţi, nici focul nu-i arde, nici apă nu-i îneacă. Păi aşa, mai trec zece ani până să ai vreun folos de pe urma ălui mare. Iar pe lângă cel mare mai sunt alţi patru, ăi mai mici. Şi nici nu ştii măcar ce-o să iasă dintr-însul. Poate creşti în casă un hoţ şi-un tâlhar.

– Numai de-ar fi de folos pentru ai lui, spuse vecina, că-n ziua de azi cu unul cinstit ai necazuri mai multe.

– Asta aşa-i... femeia tăcu, apoi zâmbi. Uite, ar trebui să pun la încălzit mâncarea lui bărbatu-meu, că acuşi vine de la fabrică, iar eu stau cu hoţomanul ăsta, m-am legat de el de parc-ar fi copilul meu...

– Şi eu tot aşa l-aş dădăci, cum să nu te-ngrijeşti de unul ca ăsta: după vârstă n-ar trebui să tragă nici un pud, iar el o fi având de pe acum numai slănină vreo treizeci de funţi.

În curte intră bărbatul spălătoresei, maistru la fabrică, ținând în mână o şapcă de pânză pătată cu ulei.

– Masa nu-i gata, se-nțelege! strigă el.

– Acum pun la încălzit, îi spuse nevastă-sa, degeaba urli!

– Ce treburi ați fi având, afurisiților! Te speteşti muncind din zori, vii acasă cu burta goală şi nu găseşti nimica de mâncare, strigă el la nevastă-sa, îndreptându-se spre ea. Dar văzând-o că scarpină purcelul tăcu şi se opri, furios încă. Apoi se lăsă pe călcâie.

– Mă! făcu el.

– Ce te vâri cu labele murdare, că abia l-am spălat.

– N-are nimic, îl mai spălăm noi, răspunse bărbatul şi apucând purcelul de cuta groasă de pe burtă rosti: S-a plimbat tâlharul... şi-a umplut burdihanul.

Peste un minut ieşi nevastă-sa şi-i strigă:

– Hai, vino la crăpelniță, că doar n-oi încălzi de zece ori! Ba vine unul, ba altul. Pe blestemații ăia am să-i las să rabde de foame, că toată ziua îndeasă în ei şi cum vine prânzul nu vezi pe nici unul. Bătu-i-ar în cap să-i bată. Doamne, Maica Domnului, când o să mă scap de ei! Nu-i mai ia moartea odată?

1923

Tagma afurisită

La oficiul brațelor de muncă dintr-un oraş de gubernie era înghesuială, lume multă.

Pe o canapea cu spetează de nuiele care se afla într-un coridor întunecos lângă perete, şedea o femeie cu un şal roşu, al cărui capăt şi-l înfăşurase în jurul gâtului; alături, un bărbat cu podiovkă şi pâslari albi şi un muncitor cu o căciulă ale cărei clape desfăcute spânzurau de-o parte şi de alta.

– Ea treia săptămână de când umblu, şi nici un folos nici măcar atâtica, spuse muncitorul.

– Eu umblu de-o lună, rosti bărbatul cu pâslari albi. De ce-o fi aşa? Fiindcă numai ăla care are cunoscuți, sau frați şi cumnați, numai ăla capătă. Pe când de-alde noi stăm şi înghițim în sec. În vorbe toate-s frumoase cum nici că se poate: toți îs egali, totul se împarte după dreptate, da' când o iei la bani mărunți – pe dracu'! Şi de unde ni se trag toate astea? Păi de acolo, că nu există conştiință cetățenească. Dac-ar fi să te angajeze pentru ei, te-ar fi întors şi pe față şi pe dos, da' nu-i pentru ei, ci pentru stat, aşa că, „fie ce-o fi, îl pun pe cumătru-meu sau pe gineri-miu, iar ăl de-i priceput să aştepte pe divan."

– Asta aşa-i, ce să mai vorbim, încuviință muncitorul trăgând din țigară şi privind înaintea lui în podea.

– Şi peste tot dai numai de domnişoare dintr-astea, te şi întrebi de unde-au mai răsărit atâtea, întări femeia.

– Ia te uită la ăsta cum se duce de-a dreptul – făcu bărbatul cu pâslari albi, arătând un tânăr care mai întâi s-a aşezat în rând, dar peste un minut a scos o scrisoare într-un plic închis şi a început să cerceteze toate uşile. După aceea s-a apropiat de femeia de serviciu, îmbrăcată cu o

scurtă bărbătească, care ducea un coş pentru hârtii, şi a întrebat-o ceva continuând să cerceteze uşile.

Femeia de serviciu îi arătă spre uşa odăii din fund, şi tânărul se îndreptă într-acolo.

Apoi, peste cinci minute, încheindu-şi paltonul din mers şi zâmbind pesemne unor gânduri plăcute, trecu pe lingă cei ce şedeau pe canapea şi ieşi trântind uşa şubrezită de atâta trântit.

– Pe ăsta 1-a descântat bunică-sa – făcu bărbatul cu pâslari albi – ce mai tagmă afurisită! Pentru ăştia nu există nici rând, nimic! Ţuşti – drept în birou! Şi gata treaba.

– N-au griji, întări muncitorul. Şi nouă, la fabrică, ne trimiteau dintr-ăştia, care nu se pricepeau la nimic. Şi odată te trezeai c-a ajuns responsabil. El o fi fost, poate, cofetar, la viaţa lui, da' ei îl băgau la turnătorie. Şi toate-s din pricină că există protecţie.

– Păi lui ce-i pasă, făcu femeia, primeşte bani şi atâta-i trebuie. Eu însămi m-aş duce oriunde, numai să-mi plătească leafă. Că de mâncat trebuie să mănânci!

Bărbatul cu pâslari albi întoarse capul spre femeie şi se uită o vreme, nemulţumit, la ea.

– Uite d-aia merg la noi toate cu susu-n jos, fiindcă oamenii judecă la fel ca dumneata. Parcă n-ar fi toate ale lor, ci ale altora: nu se gândesc decât cum să smulgă o bucăţică pentru ei, da' că din munca lor nu se alege nici un folos, asta nu-i priveşte. Păi dacă am fi noi cetăţeni adevăraţi, care se zbat să-şi construiască patria, am privi într-altfel lucrurile. Uite, să zicem că pe mine mă numesc într-un post şi mi se dă leafă bună, iar eu le zic: scuzaţi, madam, sau cum vă zice, eu la treaba asta-s cam nepriceput, dar sunt oameni mai destoinici decât mine, luaţi-i pe ei că eu... deocamdată mai aştept.

– Îţi toceşti pantalonii de atâta aşteptat – ripostă îmbufnată femeia.

– Aşa-i, desigur, rosti muncitorul cercetându-şi cizma căscată – dacă ar fi toate după dreptate, de ce să nu aştepţi. Fiindcă ştii că atunci când ţi-o veni rândul, au să te aşeze la locul care ţi se cuvine. Da' când vezi pe câte unul ca ăla cu plicu-n mâna, cum ţi-o ia înainte, te scarpini la ceafă fără să vrei.

– Şi asta-i tot lipsă de conştiinţă, se împotrivi bărbatul cu pâslari albi – noi singuri trebuie să avem grijă. Uite, ăla s-a strecurat în birou, foarte bine, te iei în aceeaşi clipă după el, îl prinzi asupra faptului, faci scandal şi la judecată cu dânsul!

– Nu poţi păzi toate uşile, făcu iar îmbufnată femeia. Tu îl pândeşti lângă o uşă, iar el se strecoară pe alta. Nu, cu şmecheri de-ăştia n-ai ce păzi.

– De-aia nici nu i-ai putea păzi, fiindcă judeci cum judeci. Statul ni se adresează ca unor cetăţeni conştienţi: „Ajutaţi-ne, zice, să stârpim răul sau nedreptăţile de tot soiul, fiţi cu ochi-n patru, lucraţi mână-n mână cu noi" – iar noi ne scărpinăm pe după ceafă. Vezi cum se săvârşeşte o ticăloşie sub ochii tăi, şi nu numai că este păgubit statul, dar ţi se smulge chiar ţie bucata de pâine de sub nas, care-i dreptul tău, şi tu stai, te uiţi în urma lor şi taci.

Pe coridor trecură grăbite două domnişoare cu şube, sporovăind vesele. Se apropiară de o uşă, se ciondăniră niţel... pesemne că una o poftea pe cealaltă să intre cu dânsa, iar aceea n-avea curaj; apoi prima dispăru pe după uşă, iar a doua rămase să aştepte.

– Priveşte-le, tagmă afurisită, rosti bărbatul cu pâslari albi, acuşi au să dea niţel din coadă şi gata treaba. Acuma să fi intrat în birou şi să fi întrebat: pe ce bază?

– Da' poate că au venit cu totul pentru altceva, spuse femeia. Degeaba ai sta să alergi după toţi. Că dânsa, dacă are nevoie, poate să intre şi pe dincolo.

– De-aia nu reuşim nimic, fiindcă stăm să mai judecăm în loc să...

Peste câteva minute domnişoarele plecară ciripind şi râzând cu mai multă veselie, aşa cum râzi după ce ți s-a rezolvat pe neaşteptate o treabă la care nici nu îndrăzneai să visezi...

– Fratele lui lucrează acolo, spuse prima fată.

Şi amândouă dispărură.

– Poftim, „pentru altceva”. Pretutindeni nu auzi decât de frați şi de cumnați.

Deodată în şirul de oameni, unde până atunci domnise linişte, se auzi zarvă şi țipete.

– Ce repartiție mi-au mai dat şi ăştia?! strigă un bărbat cu o scurtă uitându-se nedumerit la hârtia pe care o căpătase. M-am înscris ca tâmplar, iar ei mă trimit la brutărie!

– Taci, nătărăule, ce faci gălăgie!... mulțumeşte-i lui Dumnezeu că ți-au dat-o, îl potoli un om în vârstă, cu o scurtă călduroasă încinsă la mijloc. La brutărie ai s-o duci ca-n sânul lui Avram. Mănânci plăcinte şi dai din buze, iar dacă ai cap ai să ajungi să şi comanzi acolo.

– Habar n-am de meseria asta.

– Dac-ar trebui să plăteşti fiindcă nu ştii, mai înțeleg, dar te plătesc ei, măi, sucitule!

Omul cu scurtă se mai uită o dată la hârtie, se scărpina nehotărât la tâmple şi, dând din mână, porni spre uşă zicând:

– Bine, mai învăț o meserie.

– Şi ce-i rău în asta? îi spuse un om cu manta militară care stătuse în spatele lui, te-ai născut tâmplar şi ai să mori brutar.

– Halal s-a învârtit! Rosti clătinând din cap bărbatul cu pâslari albi. N-ajungi departe cu oameni dintr-ăştia. Ce să mai vorbesc.

Deodată un bărbat cu căciula din blană de iepure, care trecea pe-acolo, se uită la cel cu pâslarii albi, aplecându-se uşor ca să-l distingă mai bine în semiîntunericul din coridor, şi exclamă:

– Ivan Andreevici, tu erai? Ce vânt te-aduce pe-aici?

– Ah, dragul meu, ce bine că ne-am întâlnit! Păi uite, de o lună întreagă bat pragurile să-mi caut slujbă.

Bărbatul cu căciulă de iepure îl trase deoparte şi-i spuse:

– Păi îl am aici pe cumnatu-meu, îți aranjează el cât ai zice peşte.

– Care cumnat? Fedoseici?

– Ei da!

– Ptiu, fir-ar să fie! Iar eu mi-am tocit pantalonii tot aşteptând pe canapea.

Amândoi dispărură în dosul uneia dintre uşi.

Iar peste câteva minute ieşiră discutând veseli şi se îndreptară spre ieşire.

– Ca să vezi ce noroc pe mine! spunea bărbatul cu pâslari albi. Cu toate că nu mă pricep nici atâtica la munca asta, că doar îs specialist la uscarea legumelor, da’ ce să-i faci, n-ai timp să mai alegi. Ei, îți mulțumesc! Haidem să sărbătorim evenimentul...

– Tagmă afurisită, rosti muncitorul cu căciula cu clape, să fi intrat după ei în birou, să-i fi prins cu mâța-n sac, să-i fi luat la întrebări şi... la judecată cu ticăloşii ăştia!

1923

O slujba rară

Milițianul Ivan Mitrohin, de la secția 65, ajunsla postul său, după ce petrecuse de ziua cuscră-si, stăteade strajă rezemat de-o poartă.

– Cel mai rău e atunci când bei bere după votcă–chibzuia Mitrohin. Te cuprinde moleşeala şi-n ochi ți se năzar fel de fel de lucruri. Da' de ce să te temi? Stradă ca toate străzile, iar împotriva hoților ai revolver.

Dar deodată îi îngheță sângele în vine: drept spre dânsul veneau două dihănii în patru labe. Păşeau într-un chip ciudat, căutând, pesemne să se ațină tot pe mijlocul străzii, dar deviau mereu spre trotuar unde se adunaseră troiene.

Mitrohin scoase revolverul, însă îndată îşi dădu seama că dacă-i necuratul revolverul nu ajută la nimic, iar apoi îşi aminti că n-are voie să creadă în necuratul.

Dihăniile se apropiau. Şi-l fulgeră gândul c-or fi niscaiva urşi scăpați din grădina zoologică.

Se ascunse în dosul porții aşteptând. Cei doi urşi ajunseră până-n dreptul său şi Mitrohin desluşi limpede următoarele:

– Da, am gustat azi pe săturate, rosti unul dintre ei.

– Of... făcu celălalt şi vru să mai adauge ceva, dar se mulțumi să dea din labă şi porni mai departe.

Auzind vorbă, Mitrohin se apropie cu fereală.

– Stați pe loc, cetățeni! Spuse el aşezându-se în drumul lor.

Îi strigase „cetățeni”, într-o doară. Dar după câte se părea erau într-adevăr doi cetățeni necunoscuți, care mergeau în patru labe.

– De ce nu umblați cum umblă toată lumea?

– Păi am încercat în fel şi chip, răspunse unul dintre ei ridicând capul, dar rămânând mai departe în patru labe.

Îşi îndreptă căciula de miel care-i alunecase pe ochi şi urmă, eu limba împleticită:

– La început mergeam cum se cuvine, da' ne izbeam cu nasu-n toate cele.

– Şi ăl mai rău îi că te mână parcă necuratul să te-nvârți mereu tot pe-un loc, spuse celălalt, fără să-şi ridice capul. Numai să ieşim de după colț ne-a trebuit, cred, mai mult de-un ceas.

– Sunt silit să vă rețin, rosti Mitrohin. Facem proces-verbal, iar pe urmă au să vă poftească la judecată tovărăşească.

– Pe noi nu ne sperii cu judecată, spuse unul, stând, tot în patru labe şi ştergându-se la gură cu mâna.

– Ba cu judecată îi vii de hac oricui, îi ripostă milițianul, că republica, cum să zic... luptă din toate puterile, iar voi umblați în patru labe.

– Sucit mai eşti, zău aşa, spuse celălalt, da' cum vrei să umblăm? Să fi fost tu în locul nostru, mergeai la fel.

– Da' cine sunteți voi?

– Degustători, spuse primul.

– Cum?

– Uite-aşa. Că tot nu pricepi.

– A, dacă nu pricep, atunci urmați-mă. De unde veniți?

– De la slujbă.

– Păi ce fel de lucrători ăți fi, dacă v-ați îmbătat criță? Să fi fost şi eu ca voi, era bine?

– Apoi de-aia suntem beți, fiindcă venim, de la slujbă.

– Lasă vorba. Dă mâna-ncoa, să te ajut să mergi.

– Ai fi vrând să merg în trei labe?

– În două trebuie să mergi, ca toți ceilalți cetățeni ai republicii, rosti pe un ton sever milițianul.

– Ceilalți, poate, da' nu noi...

– Ptiu, drace! făcu milițianul că nu pricep chiar nimic. Cum ziceai că vă numiți?

– Degustători.

Milițianul ciuli urechea, să audă mai bine, apoi dădu din mină şi spuse:

– Haidem, ne-om descurca noi acolo.

Mitrohin o luă înainte, şi simți din nou că după votcă nu se cade să bei bere.

– Hei! îi strigă din urmă unul din arestați, ce te-nvîrți aşa? Ți-e prea îngustă strada, de te-mpinge dracu' în troian?

– Ce troian, nu-i nici un troian aici, răspunse milițianul, scuturându-şi mâneca de zăpadă, fiindcă se izbise de-o îngrăditură şi lunecase cu brațul de-a lungul zidului. Ce treabă să mai faci cu voi, ce fel de constructori ai republicii sunteți? urmă el, înaintând pe lângă îngrăditură. Cum de v-ați matosit astfel?

– Am făcut ore suplimentare, lămuriră arestații.

Milițianul întoarse capul, se uită la ei şi, fără să spună nimic, scuipă şi porni mai departe.

– Am mai dus bețivi la viața mea, dar împielițați dintr-ăştia n-am văzut de când sunt, mai spuse el apoi.

Ajunşi la miliție, Mitrohin intră la ofițerul de serviciu şi-i spuse:

– Am adus nişte bețivi.

– Iar bețivi? îți vine să le stâlceşti mutra ticăloşilor ăstora!... Cine sunt?

– Dracu' să-i ştie cine... făcu milițianul – că nu te înțelegi cu ei. Numai după vorbă i-am recunoscut că-s oameni.

– Adă-i încoace, porunci ofițerul. Stai că le-arătăm noi!

Arestații intrară, plini de zăpadă, cu căciulile alunecate

Pe ochi, tot silindu-se să le îndrepte cu mâinile vârâte în mănuşi. Ofițerul de serviciu, aşezat la masă, se uită la ei pe deasupra ochelarilor cu ramă de fier şi-i întrebă:

– Cine sunteți?

– Degustători... răspunseră aceştia.

Milițianul aruncă o privire rapidă spre ofițer.

– Nu există cuvântul ăsta. De unde veneați?

– De la slujbă.

– Care slujbă?

– De la depozit.

– Va să zică v-ați îmbătat în timpul serviciului?

– Păi se înțelege, doar n-am băut ca să ne aflăm în treabă.

– Nu pricep, neam, îi şopti milițianul ofițerului.

Acesta, nemaiştiind, pesemne, ce întrebare să le mai pună, se uită încruntat la arestați.

– Şi de ce veneați aşa de târziu?

– Am făcut ore suplimentare.

– Da' de ce v-ați îmbătat? întrebă iar ofițerul de serviciu şi pocni cu palma într-un gândac care sărise nu ştiu de unde şi se pregătea s-o ia la goană de-a curmezişul mesei.

– De-aia ne-am şi îmbătat, fiindcă am făcut ore suplimentare, răspunseră cei doi.

– Poftim de te descurcă dacă poți, spuse milițianul.

Ofițerul se lăsă pe speteaza scaunului.

– Da' în ce constă slujba asta a voastră?

– Cum în ce... gustăm vinul şi-i stabilim soiul... care-i mai scump, care, tot aşa, e şi mai scump...

Milițianul îşi ofițerul schimbară iute o privire.

– Fir-ar să fie!... Păi asta-i slujbă?

– Da ce credeai! Slujbă, se-nțelege.

– Fir-ar a dracului!...

– Şi cum gustați?

– Păi cum se gustă, ne clătim doar gura şi scuipăm – aşa se cuvine.

– Să scuipați vinul? întrebă nedumerit ofițerul.

– Ei da.

– Asta-i bătaie de joc! Spuse milițianul şi scuipă – să-ți clăteşti gura şi să-l dai afară? Vezi să nu! Şi voi chiar îl scuipați?

– Cum se nimereşte... Când guşti din mai multe soiuri, ți se urcă la cap chiar dacă nu scuipi.

– Aşa-i dacă amesteci mai multe, întări milițianul, mai cu seamă votca cu berea.

– Şi care va să zică, în fiecare zi de la Dumnezeu sunteți în halul ăsta? întrebă ofițerul de serviciu.

– Nu, numai când facem ore suplimentare.

– Şi poți face ore suplimentare de câte ori îți vine cheful? întrebă milițianul.

– Păi cum nu, când ai treabă multă?

– N-aş fi lăsat să-mi scape o zi, rosti milițianul ştergându-se la gură.

– Aşezați-vă, ce stați în picioare, îi pofti ofițerul. Ca să vezi ce slujbe mai există pe lumea asta!... Bei, care va să zică, şi nimeni nu-ți poate face nimic. Aşa slujbă mai zic şi eu. Iar nouă ni se cere acum să-i urmărim mai cu seamă pe bețivi, fiindcă beția aduce un mare rău republicii... Huliganism şi alte câte. Uite, voi mergeați în patru labe, iar noi eram obligați să vă arestăm. Şi, când colo, chiar slujba vă cere să umblați în patru labe.

– Da' ce se întâmplă dacă nu-l scuipi de fel? întrebă milițianul.

– Atunci nu mai ajungi acasă nici în patru labe, răspunseră arestații.

– Straşnic!

– Ei, cum vreți, rămâneți la noi peste noapte, sau să trimitem pe careva să vă conducă?

– Nu, om ajunge noi şi singuri într-un fel.

– Iar mâine, care va să zică, o luați de la capăt iar, de dimineață?

– De dimineață.

– Ce mai slujbă!... Ca să vezi!

După ce arestații, sprijinindu-se unul de celălalt, ieşiră din secție, mergând tot de-a lungul peretelui, cei doi se uitară lung în urma lor.

Ofițerul le strigă:

– Da' concediu vă dă?

–Nu, că n-avem când.

Milițianul se scărpină la ceafă şi ieşind în cerdac în urma arestaților, strigă:

– Da' zilieri nu primiți?...

1926

Banii poporului

Într-una din întreprinderile industriale sovietice, s-a pus în discuție problema producției, care era sub orice nivel.

După plan trebuia să iasă un beneficiu de cinci sute de mii, iar în fapt a ieşit o pierdere, tot de cinci sute de mii.

– Dracu' să le ia de calcule! spuneau membrii conducerii: s-au potrivit la țanc: copeică cu copeică, după socoteală, numai că taman pe dos.

Situația a fost sesizată mai sus. Sosiră comisii.

– De ce-i atât de mare pierderea?

– Cine să ştie... Părea că merge bine. Am şi luat împrumut 200 de mii în contul beneficiului şi când colo, parcă şi-ar fi vârât coada necuratul...

Se apucară de revizie. Se dovedi că la fiecare depozit, unde ar fi fost de ajuns doar un gestionar, erau angajați câte un responsabil, un secretar, o dactilografă şi un curier.

– De unde să întrețineți o hoardă ca asta! La cei cinci sute ar fi trebuit să vi se mai dea o suplimentare de buget – spuseră membrii comisiei.

– Am cerut noi, dar ne-au refuzat, răspunseră cei din conducere. Te zbați, te zbați...

Persoanele care sesizaseră problema se apucară să susțină într-un glas că membrii conducerii efectuau cheltuieli cât se poate de neproductive. Fiecare dintre ei căuta să-şi angajeze tot soiul de neamuri şi cunoscuți. Dealtfel, pretutindeni ai nevoie de protecție, că fără o fițuică de la o persoană cu autoritate nu te poți angaja, iar când cineva prezintă o asemenea fițuică este angajat fără vorbă, chiar dacă nu e nevoie de el.

Cel mai tare se agitau doi lucrători devotați întreprinderii – un lungan pe nume Hruşciov, şi altul scund, Taskin.

– Uitați-vă şi voi, tovarăşi, le striga Hruşciov membrilor comisiei, priviți numai câte birouri avem! Şi dintre toți cei care stau la ele, cincizeci la sută au fost angajați prin protecție: ba rude, ba cunoscuți, ba cei cu scrisori de recomandare de la persoane importante. Iată cum se respectă regimul de economii, iată cum se cheltuiesc banii poporului.

Salariații umblau speriați, aşteptându-se la comprimări.

– Trebuie să ne sprijiniți! Spuneau membrii conducerii. Că dacă ne dau afară pe noi, zburați şi voi, cu toții.

Şi salariații căzură de acord să-i sprijine, fiindcă fiecare trebuie să mănânce o pâine.

– Să ne sprijiniți! Le strigau salariaților Hruşciov şi Taskin. Dacă dăm jos actuala conducere, punem la punct problema beneficiului, scăpăm de deficit şi drept mulțumire că ne-ați sprijinit, n-o să concediem pe nimeni, întrucât producția va fi lărgită.

Şi salariații căzură de acord să-i sprijine, fiindcă fiecare trebuie să mănânce o pâine.

Conducerea fu schimbată, iar în posturile libere fură numiți Hruşciov şi Taskin.

A doua zi veni la ei administratorul şi le spuse:

– Tovarăşi, sora mea a fost scoasă în chip samavolnic de fostul aparat de conducere. Trebuie să faceți dreptate şi s-o primiți înapoi.

– Unde e? Ad-o încoace, spuse Hruşciov.

Sora administratorului veni în grabă, iar Hruşciov o duse într-un birou şi anunță:

– Iat-o pe victima samavolniciei foştilor barbari care au introdus nepotismul în instituție şi i-au dat afară pe salariații lipsiți de protecție. Îi dau un post şi o avansare.

Toată lumea aplaudă.

Pe urmă Taskin şi Hruşciov începură să fie vizitați de rude şi de cunoscuți. Nici nu intrau la conducere, ci umblau mai întâi prin întreprindere cercetând-o cu tot interesul, aşa cum examinezi o casă pe care ai căpătat-o ca moştenire.

Iar dacă Hruşciov şi Taskin le spuneau că nu-i pot angaja, aceştia se supărau:

– Halal rudă, că mult îi pasă de ai lui, n-ai ce zice. Cât timp a avut nevoie, tot prin jurul nostru se învârtea, da' acu' umblă cu nasul pe sus şi nu vrea să facă nimic pentru noi. Da' pe sora administratorului de ce a luat-o? Pe un străin îl pot primi, da' pe ai lor nu?

Pe urmă veniră la Hruşciov rudele nevestei. La început le refuză. Drept răsplată – acasă – mutre bosumflate, scandal. Aşa că a fost nevoit să primească doi dintre solicitanți.

După ce i-au primit pe aceştia, au venit şi la Taskin trei rude, şi când le-a refuzat, i-au spus că Hruşciov a putut să ia rude de-ale lui, iar el, Taskin, de ce nu poate?

Au fost siliți, scrâşnind din dinți, să-i ia şi pe ăştia trei.

Pe urmă au venit oameni cu bilete de la persoane importante.

I-au refuzat.

Dar aceştia au spus că de ce pe ei îi refuză iar pe rudele lor le primesc?

Au fost nevoiți aşadar să-i ia şi pe ăştia. Fiindcă, dacă-i refuzi, nu rămâi nici tu mult timp. Or, de mâncat trebuie să mănânci.

Aşa se face că într-o zi veni administratorul la conducere şi întrebă:

– Ce ne facem?

– Dar ce s-a întâmplat?

– Nu ne ajung birourile.

– Ptiu, drace... ei, să se aşeze câte doi oameni la un birou.

– Care doi, când pe alocuri stau câte trei. E o înghesuială... că nu poți nici să răsufli... Şi gândiți-vă că oamenii stau şase ceasuri în întreprindere.

– Să mai comprimăm, poate? Că aici mai sunt multe rude ale celor din vechea conducere.

– Nu se face... Doar au fost de partea noastră. Nu, mai bine comandăm nişte birouri. Şi apoi s-a nimerit să fie jos tâmplarii... se foiesc pe-acolo de parcă le-a şoptit sfântul duh că-i rost de câştig.

În biroul conducerii năvăli Taskin şi spuse grăbit:

– Fir-ar a dracului de situație, zău aşa! Iar trebuie să primim un om. Nu mai am putere, pricepi, nu mai am! Le tălmăceşti că nu se poate, că întreprinderea nu-i moşia lui tat-tu, că banii nu-s ai tăi, ci ai poporului, degeaba, nu vor să ştie de nimic. Ba încă îmi dau de înțeles că au să-mi facă bucata, că au să trimită o notiță la ziar. Ce-i de făcut?

– Ce să faci? O să trebuiască să-l primim, răspunse Hruşciov. Pe un om cumsecade îl mai poți repezi, dar de ticăloşi dintr-ăştia trebuie să te fereşti. Şi ca să nu umflăm statele, o să fim nevoiți să-l angajăm ca zilier.

– Dar îți revine de două ori mai scump!

– Şi de trei ori să fie, n-are importanţă, că poţi să treci cheltuiala la alt articol. Că şi la noi, după state, iese o sumă de te sperii! Şi-apoi oricum le-am făcut tâmplarilor comanda pentru mese. Din cauza asta am fost siliţi să majorăm cifra la producţie. S-o majorăm pe hârtie e uşor, dar cum o s-o facem practic, nu se ştie.

Între timp s-a şi stârnit fierberea. Se strigă aproape deschis că asta nu-i întreprindere ci sat fără câini, că conducerea îşi angajează rudele şi pe cei cu tot soiul de bileţele, direct, şi că nici vorbă să poţi intra acolo prin oficiul braţelor de muncă.

Discuţia asta o stârniră cei a căror angajare fusese refuzată. Şi o susţineau cei care rămăseseră nemulţumiţi. Cel mai tare se agitau trei lucrători devotaţi întreprinderii – Suşcev, Laskin şi Smidt.

Iar când tâmplarii aduseră noile birouri, aceştia strigară arătând birourile de la fereastră:

– Iată cum se cheltuiesc banii poporului! Şi pentru cine toate astea? Pentru protejaţii lor. În timp ce l-au dat afară în doi timpi şi trei mişcări pe frate-meu, un om care nu era mai prejos decât ei. Duceţi-vă pe la depozite, să vedeţi câtă lume e acolo: un responsabil, cu un locţiitor, doi contabili şi două dactilografe, doi calculatori şi doi curieri! Ba mai ştiu că au vârât şi zilieri care nu sunt trecuţi pe state... Sprijiniţi-ne să-i dăm de-a berbeleacul.

– Să vă sprijinim ca pe urmă să concediaţi jumătate din noi?

– Nu cu voi avem ce-avem, ci cu şefii care irosesc banii poporului.

– Atunci se schimbă socoteala.

Problema a fost sesizată mai sus. Sosiră comisii. Se apucară de revizie. Situaţia se dovedi catastrofală: se scontase pe un beneficiu de şapte sute de mii şi rezultă o pierdere tot de şapte sute de mii.

– Exact la ţanc!... Ca şi la ăi de dinainte, numai că cifrele-s mai mari. Copeică cu copeică. Chiar că şi-a vârât coada necuratul. Iar noi am şi cerut un împrumut de trei sute de mii, în contul viitorului beneficiu. O fi stând clădirea pe-un loc blestemat, naiba să ştie ce-i la mijloc.

– Ba nu, nu locul e de vină – strigară Suşcev, Laskin şi Smidt – ci faptul că banii sunt ai poporului. Că dacă ar fi condus întreprinderea pe banii lor, precis că n-ar fi adus atâta lume, ei ar fi căutat să-l stoarcă pe fiecare de ultimele puteri. Pe când aşa, dacă banii sunt ai poporului – să vină şi fraţii, şi cumnaţii, şi ăi cu bileţele. Ar fi trebuit să aibă beneficiu de un milion în cap, iar la ei sunt şapte sute de mii pierdere. Păi cum să nu fie pierdere, când dumnealor au şi maşină, şi deplasări, dracu' ştie unde, şi câte şi mai câte. Pe scurt, e vorba de banii poporului. Sprijiniţi-ne, trebuie să stârpim molima asta!

Peste o săptămână fu anunţată realegerea conducerii. Cu toţii au remarcat incontestabila justeţe şi curajul cu care au luat cuvântul Suşcev, Laskin şi Smidt, indignaţi fiind în acelaşi timp de explicaţiile încâlcite ale fostei conduceri ca şi de statele umflate.

Iar între timp, jos, ferindu-se de ochii trecătorilor, se înghesuiau, nu ştiu de ce, tâmplarii, privind din când în când în sus, unde se ţineau realegerile.

– Ce v-aţi adunat aici? întrebă portarul.

– Păi aşa... aşteptăm şi noi...

1926

Despre vaci

Perioada 1918

Trofim zugravul veni la şedinţa sovietului de plasă şi întrebă descumpănit:

– Se aude că le-aţi pus capac nevestelor...

– Care neveste?

– Păi cele legitime...

– Te-ai trezit şi tu... încă de săptămâna trecută. Toate alea de s-au cununat înainte de soviet, s-a zis cu ele!

– Păi eu cu baba mea trăim de treizeci de ani – spuse sobarul – ce să mai fac cu ea acum?

– Ce vrei, da' să n-o mai vedem pe-aici, îi răspunse Mitka roşcovanul.

– Când eşti cap sec şi nu pricepi, mai bine ai tăcea – se amestecă un membru al sovietului. Nu le alungă nimeni, li se cere numai să pună ştampilă.

– Unde s-o pună?

Acesta se gândi apoi spuse:

– Unde se cuvine...

– Ba nu, nouă ni s-a spus ceva de bătrâne, replică zugravul.

– A, despre bătrâne – că-i voie să te desparţi?

– Asta era... Numai că în privinţa despărţeniei era voie şi înainte.

– Înainte vreme erai nevoit, poate, să umbli vreo trei ani după dânsa cu martori, ca s-o prinzi cu o treabă urâtă, pe când acum desparte-te când vrei. Numai să dai declaraţie şi să arăţi pricina. Şi dânsa poate să te lase, dacă te porţi urât cu ea.

– Cum adică, dacă te porţi urât?

– Ei, să zicem, dac-o baţi.

– Păi cum vine asta? Nu mai am voie nici s-o bat?

– Nici măcar s-o înjuri.

– Pe nevasta ta?! se mirară câteva glasuri.

– Pe aia de ţi-a dat-o Dumnezeu?! Strigă Prohor Stepanâci care citea psaltirea în biserică, în loc de diacon.

– Aţi căpiat de tot cu Dumnezeu ăsta, rosti cu năduf soldatul Andriuşka, venit să se intereseze de ceva de la un membru al sovietului. Va să zică, dacă vreau să mă despart, pot să arăt că din pricină c-o bat? întrebă el.

– Ba nu, dânsa trebuie să declare împotriva ta...

– Dânsa?

– Ei da.

– Da' în privinţa averii cum rămâne? Dacă eu, să zicem, mă despart şi amândoi avem o vacă,cui rămâne vaca?

Membrul sovietului se gândi din nou o clipă apoi răspunse:

– Dacă dovedeşti că nevastă-ta-i de vină, atunci îţi rămâne ţie.

– Dar cu aia nouă cum vine? întrebă Andriuşka.

– Care „aia nouă"? Strigă înciudat membrul sovietului, făcându-i semn cu mâna zugravului care-l sâcâia şi el cu ceva. Vorbeşte mai tare, că nu aud nimic!...

Şi, strâmbându-se, întinse gâtul înainte, spre soldat, care şedea pe banca din spate.

– Spuneam că dacă mă însor şi nevasta cea nouă are o vacă, a cui se socoate că e?

– A amândurora... cât timp trăiți împreună... şi... se-nțelege că bărbatul ține frânele.

– Dar dacă termin cu a veche, mă cununați cu cea nouă?

– Noi nu cununăm. Popa cunună. Noi punem doar ştampila.

– Va să zică, dacă ai ieşit din lege nu mai intri înapoi? întrebară deodată mai multe glasuri.

– Din care „lege”? făcu membrul sovietului. Doar trăieşti cu căsătorie civilă.

– Păi eu cu căsătorie de-asta civilă trăiesc poate în fiecare zi.

– Ai fi trăind, da fără ştampilă... Şi dacă femeia are vacă, n-ai voie să te atingi de ea. Mai întâi pui ştampilă. Ai priceput?

– Am priceput... să-ți pierzi capul, nu alta; curat ca-n pădure, Doamne iartă-mă.

– Multă lume se mai chinuieşte. Acu’ două zile tâmplarul din slobozie s-a despărțit de bătrâna lui – ți-era şi milă să te uiți. Trăiau aşa bine, că nici nu ştiu cum să zic... M-a podidit şi pe mine plânsul.

– Şi din ce s-a iscat pricina?

– Şi-a găsit altă mireasă. Are două vaci, cojoc aproape nou şi cincizeci de puduri de secară.

– Două vaci?

– Da... Ei şi muierea-i frumoasă coz... obrajii plini, zdravănă de mi ți-l ia în cârcă şi pe ucigă-l toaca, şi cară la saci de câte cinci puduri. Iar astălaltă era şi ea muiere bună, supusă, da’ mult mai pipernicită. El a adus în bătătură două vaci şi ea tot două.

– Maică precistă!

– Dă-i trainică treaba asta?... întrebă Andriuşka.

– Cum?

– Păi în privința averii.

– Are avere multă?

– Cine, a veche?

– Nu, cea nouă.

– O vacă, pânză cincizeci de arşini, o podiovkă de postav şi vreo zece funți de zahăr.

– Şi ce-i, te-ai certat cu a veche?

– Ba nu, că-i tare bună. Numai că atunci când toarnă grânele nu-i în stare să ridice un sac.

– A, asta-i altceva.

– Deunăzi Ivan Andronov s-a întors de la cătănie şi când s-a trezit – nici nevastă, nici casă, nici cojoc, nimic. Nevastă-sa s-a măritat cu altul şi a dus totul acolo. Acu’ se judecă. Deunăzi s-a întâlnit cu bărbatul cel nou. „Dă-mi înapoi – zice – vaca şi cojocul şi-n rest dracu’ să te ieie.” Da’ celălalt: „Şi mie ce-mi rămâne?” „Cum ce? Da’ muierea?” „Păi, cum – zice ăla – crezi că degeaba am luat-o eu pe muierea ta, că, uite, nu-i bună nici să are. N-ai decât să-ți iei altă femeie, dacă vrei avere.” Şi uite-aşa, nu i-a dat nici vaca, nici cojocul. În ziua de azi cu judecățile astea... să-ți pui mâinile pe piept nu alta...

– Despre ce vorbeați? întrebă fierarul, apropiindu-se.

– Păi uite, despre vaci.

– Văleu, iar au început să moară?

– Da de unde, ce să moară... vorbeam de despărțenie.

Un om câinos

În satul Hlânovka, din slobozia de sus, a luat foc casa cea mai marginaşă. Până să se bată clopotul, până să se adune lumea, mai luă foc o casă.

Vreo cinci oameni stingeau focul, femeile păgubaşe boceau, iar ceilalți stăteau deoparte. Se uitau la foc şi-şi dădeau cu părerea:

– Ard zdravăn.

– Da, ard bine.

– Îs uscate, de-aia ard.

– Pesemne că nu se întinde mai departe. Se mistuie astea şi gata – spuse careva.

– Depinde de vânt... Că dacă s-o stârni vântul, ajunge până la cooperativă.

– N-aş crede... îți trebuie vânt, nu glumă...

– Bine că-i aşezată mai la o parte, că dacă s-o întâmpla să se stârnească vântul, se duce totul cât ai clipi.

– N-are a face vântul, rosti un țăran, cu un fular înfăşurat în jurul gâtului, care şedea pe un buştean, dacă se întinde incendiul, ia foc chiar dacă-i la două verste. Şi nici nu-i nevoie de vânt.

– Hei, Kuznețov, nu căsca gura, vezi să nu ajungă până la casa ta, că a ta vine la rând.

– Aoleu, aşa-i... făcu Kuznețov, aşezându-şi mai bine şapca, apoi vârî o mătură cu coadă lungă într-un ciubăr cu apă şi se aşeză în dreptul casei sale, pregătit să înfrunte focul.

– Uite c-a ieşit şi responsabilul.

– Se teme pentru marfa lui. Ferească Dumnezeu... Vreo doi ani au tot muncit, abia au construit-o şi deodată se duce totul de râpă...

– Cică are stambă multă, spuse o femeie tânără cu sarafan.

– Multă.

– Da inventarul o să fie curând? întrebă careva.

– Pare-mi-se săptămâna viitoare, aşa ziceau.

Cu toții se uitară spre cooperativă.

– Nu scapă ea, are să ia foc.

– S-ar putea trimite vreo trei oameni cu găleți, pentru orice întâmplare.

Deodată pe izlaz apăru un om desculț fără şapcă, venind în goană mare. Era Karpuha, cel care umbla veşnic fără încălțări şi în capul gol. Îl cunoşteau ca pe un cal breaz, fiindcă la adunări nu era de acord cu nici un fel de propuneri sau hotărâri şi propunea altele. Era sau nu era nevoie, el îşi spunea părerea, se certa, striga şi zăpăcea pe toată lumea.

Karpuha striga ceva de departe şi dădea din mâini spre cooperativă.

– Ce 1-a apucat? O fi luat foc cooperativa?

– Nu, parcă nu se vede nimic.

– Ferească Dumnezeu. Numai stambă cică-i de vreo cinci sute de ruble.

– Hei, Kuznețov, a ajuns la casa ta!

– Unde?... Of, bătu-te-ar...

– Da, s-a adus să aibă femeile de sărbători. Responsabilul zice că i s-a urât să le tot vadă cum vin şi se uită. De cumpărat nu cumpără, vor numai să vadă şi să-şi aleagă din timp. Văleu, măi frate-meu, ce mai arde!...

Cele două case alăturate ardeau în vâlvătăi; paiele se mistuiseră şi cădeau în şamoioage aprinse scoţând un fum de o culoare ciudată, galben-cenuşiu, ca atunci când la mijloc mai sunt paie nearse cu totul. Căpriorii dezgoliţi ardeau slab ou sclipiri jucăuşe.

Gâfâind de alergătură, cu părul ciufulit, Karpuha se opri înainte de a ajunge la mulţimea adunată şi strigă:

– Ce staţi, împieliţaţilor! O să ardă toată marfa!... Trebuie scoasă afară.

– E departe, nu păţeşte nimic, răspunse un glas.

– O fi departe, făcu un altul, da' n-ar strica s-o ferim.

Câţiva inşi se desprinseră din mulţime.

– Unde se duc?

– Li s-a năzărit să apere cooperativa. Mai bine ar sta aici. Că te pomeneşti că ia foc şi casa lui Kuzneţov.

Alţi câţiva oameni se desprinseră în urma celor dintâi şi, după ce şovăiră un timp, aşa cum şovăie la iarmaroc lumea neştiind în dreptul cărei barăci să se oprească, se năpustiră deodată cu toţii spre cooperativă. Înaintea tuturor alergau muierile tinere.

– Adă cheile, descuie! îi strigă Karpuha responsabilului.

– Care chei, ai căpiat?

– Ei, care... trebuie scoasă marfa. Arde – nu vezi!

– Păi arde la o jumătate de verstă.

– În slobozie ardea la o verstă şi tot n-a ţinut piept. Adă cheile, îţi spun.

Descuiară prăvălia şi strivindu-se unii pe alţii năvăliră cu toţii să scoată marfa.

– Staţi, staţi, luaţi-o la rând! strigă responsabilul.

– Mai ai când să le alegi? Până aşteptăm să le luăm la rând, arde totul.

Femeile se repeziră înainte de toate la stămburi.

– Lăsaţi stamba, căraţi făina!

– Îi tare grea...

– Duceţi marfa într-un singur loc, strigă Karpuha, aşezaţi-o la mijlocul izlazului, că până acolo n-o ajunge.

Dar femeile care ieşeau în goană din prăvălie, năduşite, cu feţele roşii, cu basmalele trase de pe cap şi cu braţele încărcate cu baloturi de stambă sau alte mărfuri, nu alergau spre un singur loc, ci tot în părţi diferite: care în cânepişte, care în curtea din dos.

Văzând că se goleşte prăvălia, toţi ceilalţi părăsiră focul şi alergară într-acolo, până şi Kuzneţov care-şi azvârli mătura cu coadă în mijlocul izlazului.

– Măi, hăbăugule, tu de ce-ai mai venit? strigară la el.

– Lasă – făcu acesta dând din mână şi prinse în braţe nişte cutii care mai rămăseseră.

– Hei, de ce le trântiţi în cânepişte! strigau oamenii la femei.

– E mai bine aşa, că n-au să ardă...

– De-acuma poţi să faci inventarul şi mâine, că nu mai ia foc.

După ce salvară toată marfa şi se uitară la locul de pe izlaz unde li se poruncise s-o aşeze, găsiră acolo doar trei găleţi de tablă, o legătură cu covrigi şi două lopeţi.

Oamenii se adunaseră în jur şi se uitau la marfă.

Veni alergând Karpuha, aşa cum la război aleargă un comandant, după atac, să vadă câţi prizonieri s-au luat, şi strigă:

– Dar unde-i restul?

– Pesemne că n-au ajuns încă cu ele. Sau le-or fi pus în altă parte, să fie mai departe de foc.

Din cânepişte ieşeau femeile năduşite şi ciufulite şi, văzând că lumea se uită la ele, începeau să meargă agale potrivindu-şi sarafanele din mers, de parcă s-ar fi dus pentru altă treabă.

– De unde vii?! strigă Karpuha, întâmpinându-le pe toate cu aceeaşi întrebare.

– Din cânepişte, nu vezi?

– Da' pentru ce te-ai dus acolo?

– Pentru ce se merge...

– Marfă ai luat?

– Ce marfă?

– Din cooperativă.

– Ai căpiat! Nici n-am văzut-o în ochi.

– Las' c-o strângi mai pe urmă, principalul e c-ai scos-o – spuneau oamenii.

– Măiculiță, a luat foc casa lui Kuznețov.

Şi se repeziră la foc; înaintea tuturor alerga Kuznețov cu cutiile subsuoară.

– Of, lua-te-ar aghiuță!... strigă Kuznețov împungând deznădăjduit cu cangea în peretele cuprins de flăcări al casei sale. La ce s-a mai vârât, câinele, cu marfa aia a lui! Asta cum hămăie o dată, cum iese încurcătură.

– De-acu s-a zis, spuneau oamenii, las-o să ardă, că mai zboară şomoioagele. Câinos om, zău aşa. Dracu' 1-a pus să latre.

– Da' cooperativa ați scăpat-o? întrebară noii veniți.

– Nici n-avea nevoie s-o scapi. Au scos doar marfa.

– Multă?

– Nu, nu era mai nimic. Zace acolo, pe izlaz.

– Karpuha ăsta merită să-l arunci şi pe el în foc pentru treaba asta. La fel s-a întâmplat şi anul trecut, cu hambarul moşierului. Vroiam să-l vindem că ne dădeau bani buni pe el, da' numai ce-l vezi că se scoală la adunare şi dă-i cu gura: „Fiți cu ochii-n patru, tovarăşi, nu cumva să se fure balamalele de la uşi şi tabla de pe acoperiş, că tabla-i tare bună. E-o tablă groasă, de pe vremuri – zice – cum nu poți să cumperi azi nici cu bani". Toată lumea a ascultat. A doua zi, când ne-am uitat, jumătate din tablă se dusese. Iar peste trei zile au curățat acoperişul de tot. Ca să vezi ce face, împielițatul.

–Om câinos, ce să mai vorbim.

După ce-i arse casa până la temelii, Kuznețov se duse mai încolo, se aşeză pe un buştean şi se apucă să-şi cerceteze cutiile. Desfăcu una, apoi alta, apoi a treia şi scuipă: în toate erau jucării pentru sugaci şi susete de cauciuc.

– Ei, ați, strâns marfa? întrebă careva.

– Am strâns pe dracu'... Ne-a ars şi-o casă în plus, şi nici cooperativă nu mai avem.

– Uite când se aciuează pe undeva câte un om câinos ca ăsta, numai belele şi se trag de la el.

1926

Un lucru ciudat

I

Vinerea, a doua zi după foc, a fost convocată la cooperativă o adunare pentru a se discuta motivele falimentului acestei întreprinderi.

– Vrei să-ți aprinzi luleaua, fă bine de aleargă la oraş după chibrituri. Ne-am sleit de puteri, ziceau ţăranii.

Profitând de situația asta, Prohor Fomicev, un ţăran gras cu jiletcă şi cu rubaşcă de stambă, pe care o purta deasupra pantalonilor, îşi deschise o prăvălie a lui şi se apucă să aducă cele de trebuință, sporind prețul cu un pitac la funt.

Lumea era mulțumită.

Dar când făcură socoteala câțipitaci intra de la tot satul în buzunarul lui Fomicev, ajunseră la concluzia ca sunt nişte dobitoci. Ca dacă au capete pe umeri, de ce să nu facă aşa fel, ca piticii să nu se irosească?

Organizară treaba. Adunară bani şi aduseră marfă, deschizând o cooperativă peste drum de prăvălia lui Fomicev.

– Moarte culacilor şi patronilor! Să nu luăm marfa de la un negustor particular!

Ca responsabil al cooperativei îl aleseră pe Alfonka armonistul, un invalid din războiul civil. L-au ales gândindu-se ca, în primul rând, era un om care se pricepea la toate – dregea armonici, ceasuri, lămpi de gaz; până fi focurile bengale ştia să le aprindă. În al doilea rândn-avea gospodărie şi tot stătea acasă degeaba; dacă îi dai acolo o leafă, el îşi vede de vânzare.

– Te pricepi să vinzi? îl întrebară ţăranii.

– Mare c...! Parcă-ți trebuie glagorie pentru asta – răspunse Afonka. Uite, să dregi un ceas e-o treabă mai complicată şi tot mă descurc.

A doua zi după deschidere, pe iarbă, lângă cooperativă şedea o mulțime întreaga.

– Măiculiță, ce de lume s-a adunat, spuneau trecătorii. De ce stați?

– Aşteptăm.

Oamenii aşteptau cu bidoane pentru dohot şi sticle pentru gaz, fumând şi uitându-se când într-oparte, când într-aha.

– E închis? întrebau alți cumpărători apropiindu-se.

– Închis.

– Da' Afonka unde-i?

– Păi cică i-a dus popii lampa de gaz, că o luase ca s-o dreagă.

– Nu o lampă, ci o jucărie cu arc.

– Drege şi jucării?

– Drege.

– Aşa cap mai zic şi eu... Şi când stă în prăvălie?

– Păi când se nimereşte. Ieri cică a fost chiar de dimineață.

– Când n-are nimic de dres, e aproape tot timpul aici. Ieri bătrâna mea a nimerit tocmai bine, şi s-a întors în cinci minute. Altă dată a avut ghinion şi a aşteptat trei ceasuri.

– Hei, ce stați acolo? Veniți să vă dau marfă, îi strigă din pragul prăvăliei sale Fomicev.

– Ba să crăpi. La ce dracu' ne trebuieşti! îi răspunseră țăranii fără să-l învrednicească măcar cu o privire. Când în capul satului apăru Afonka cu cârja lui, fără şapcă, cu pletele

nepieptănate şi ude de sudoare de parcă tocmai atunci a ieşit de la scaldă, îi strigară vreo zece glasuri:

– Hei, păi aşa ne-a fost vorba! Nici n-am apucat bine să-ți dăm o treabă c-ai şi început să tai frunză la câini. Uite, o să luăm marfă de la negustorul particular, şi-atunci să vezi cum mai fluieri a pagubă.

– Dracu' să vă iele, luați, că mie ce-mi pasă? răspunse Afonka. De mult ați fi fost acasă, în loc să aşteptați aici.

– Păi de-aia te-am şi pus, dobitocule, ca să nu luăm de la el.

– Ei, dacă m-ați pus de-aia, atunci răbdați, răspunse Afonka. Că doar n-oi sta să vă păzesc câtu-i ziua de lungă şi să vând la unu' câte unu'. Aşa barem v-ați adunat mai mulți şi-am să vând la toți o dată.

– Păi bine, împielițatule, te aşteptăm aici de trei ceasuri, drac afurisit ce eşti, ne stau vitele în ogradă neadăpate.

– Rabdă ele...

Afonka punea mai presus de orice meşteşugul său de mecanic. Când i se aducea să dreagă o armonică sau un ceas, le cercetă îndelung şezând pe prispă cu cârja pusă de-o parte, desfăcea şi strângea lângă ureche burduful armonicii, vrând să vadă dacă nu scapă pe undeva aerul. O aşeza pe prispă şi se uita la ea aşa cum se uită veterinarul la un animal bolnav, apoi o lua iar în mâini.

Şi-ți dădeai seama că pentru el clipele de cea mai mare desfătare erau atunci când îi căuta stricăciunea, în timp ce în fața lui stătea, tăcut şi încordat, proprietarul, încercând să ghicească după chipul meşterului ce sentință are să-i dea.

Şi cea mai mare plăcere pentru Afonka era să-i spună pe un ton nepăsător, care avea cu atât mai mult efect:

– S-a isprăvit cu muzicuța ta, nu se mai poate drege...

Iar apoi, când proprietarul descumpănit se ruga de el sfios ca s-o dreagă măcar nițel, ca să cânte cum o fi, doar să cânte, Afonka îi spunea:

– Bine, las-o, mai văd eu.

Atunci se simțea aidoma unui vrăjitor, puternic şi plin de importanță în fața oamenilor, fiindcă ştia să facă un lucru de care, în afară de el, nu era în stare nimeni.

Negustoria o disprețuia, privind-o ca pe o umilință, fiindcă aici nu era nevoie de nici o pricepere: şi un prost poate să vândă, pe când el, un meşter, la ce bun să-şi pună într-însa toată inima? Se purta dinadins astfel, ca lumea să vadă că el e mai presus de negoțul ăsta, că n-are nevoie de el şi nici nu se gândeşte, el, care-i atât de înzestrat, să-şi piardă cu treaba asta zile întregi. Ba să mai şi facă pe vânzătorul!

Firea lui independentă nu se împăca deloc cu socotelile contabiliceşti şi cu obligația de a aduce marfă din timp. Nu nota nimic, nu ținea nici o evidență.

– Dacă-i vândut, e bun vândut, la ce să mai scriu. Când ai marfă în prăvălie nu-i nevoie s-o scrii, fiindcă-i aici oricum. Iar când e vândută, degeaba o scrii, că tot nu e.

– O să dai socoteală. O să te tragem la răspundere.

– N-ai decât, răspundea Afonka şi se întorcea cu spatele, aplecându-se şi bătându-se cu palma peste o anumită parte a corpului.

Cel care-l amenințase se uita spre locul arătat şi vedea acolo un petic şi două găuri prin care răzbea pielea goală.

Găurile astea aveau două înţelesuri: pe de o parte serveau ca dovadă a cinstei lui Afonka, iar pe de altă parte arătau că-i cu neputinţă să-l tragi la răspundere.

Treaba care-i fusese încredinţată o făcea la nimereală şi n-avea un ban la sufletul lui. Aşa încât, când la o săptămână după deschiderea cooperativei veni la el un membru al conducerii şi-l rugă cu fereală să-i dea niscaiva marfă pe datorie, Afonka îi spuse:

– Mie ce-mi pasă?... Ia, că doar nu dau de la mine...

– O scrii? întrebă membrul conducerii turnându-şi singur făină albă.

– La ce să mai scriu?...

– Atunci mai iau şi-un funt de ceai.

– Ia-ţi.

A doua zi veniră ceilalţi doi membri ai conducerii şi se foiră destul de mult prin prăvălie, turnându-şi marfă în saci şi aşezându-i la îndemână.

Iar pe urmă veni un ţăran – un membru al cooperativei, care avea în buzunar o hârtie de cinci ruble, dar îi părea rău s-o schimbe.

– Îmi dai pe datorie?

– Mie nu-mi pare rău, că marfa-i a voastră, nu a mea.

Aflând că la cooperativă se dă pe datorie, veni buluc tot satul.

– Ţin-te bine, Fomicev, îi spuneau ţăranii negustorului care şedea în prăvălia lui, vezi şi tu ce vânzare facem!

Principala însuşire a lui Afonka, şi cea mai preţioasă, era totalul lui dezinteres faţă de bani. Îi trata aproape cu dispreţ şi toţi ştiau că nici o copeică de-a obştii nu s-a lipit de degetele lui. Aşa se face că la vreo două săptămâni după numirea lui ca responsabil, atunci când cineva îl întoarse cu spatele la lumină, peticul şi găurile erau la locul lor.

Particularitatea lui Afonka, în postul de responsabil al cooperativei, era că nu-ţi cerea niciodată să-ţi plăteşti datoria. Se prea poate să-şi fi făcut următoarea socoteală:

„Ei sunt stăpânii, prăvălia-i a lor, şi dacă iau, pesemne că ştiu când trebuie să dea înapoi.”

Deşi se prea poate să nu fi judecat în nici un fel.

– Gaz ai? îl întrebă un cumpărător la trei săptămâni după ce se deschisese cooperativa.

– N-am gaz, am dohot.

– Nu-mi trebuie dohot, de-o săptămână umblu după gaz.

– Poţi să umbli şi trei că doar n-am să mă duc la oraş numai pentru gazul tău. Ia-ţi şi tu de peste drum.

A patra săptămână după deschidere, prăvălia era goală.

– Asta vânzare! spuneau ţăranii, şi noi care ne temeam să nu stea marfa. Hei, de ce dormi şi nu trimiţi după marfă? îi strigau lui Afonka.

– Păi dacă n-am bani.

– Ai vândut o prăvălie întreagă şi n-ai bani? O să trebuiască să-ţi facem revizie.

Sosi revizia. Dar întrucât Afonka n-a notat pe nimeni dintre cei care au luat pe datorie, revizia nu putu să-i descopere pe cumpărătorii care dovedeau atâta lipsă de conştiinţă faţă de bunul obştesc.

– Care a luat pe datorie? întrebă revizorul.

Oamenii se mulţumeau să tacă aruncând priviri în jur şi uitându-se unul la altul, miraţi cât de neruşinată s-a făcut lumea.

– Vom fi nevoiţi să te tragem la răspundere, îi spuse revizorul lui Afonka.

Şi cu toţii îl văzură pe Afonka cum se întoarce tăcut cu spatele la revizor şi cum îi arată şi lui ceea ce arăta îndeobşte oricui ameninţa să-l tragă la răspundere.

Revizorul se uită maşinal spre locul acela şi văzu ceea ce văzuseră mai înainte şi ceilalţi: un petic şi două găuri.

II

Socotiră atunci că-i mai bine să plătească leafă ca lumea şi să angajeze un om sârguincios, care să stea toată ziua în prăvălie, să nu dea pe datorie şi să ţină registrele.

Îl aleseră pe Kubanov, fostul preşedinte, care fusese scos cu ordin de la oraş pentru abuz de putere. Omul acesta era născut să comande şi în cele şase luni cât fusese preşedinte îşi găsise chemarea adevărată. Era încredinţat că fără ordine şi asprime nu poate să meargă nici o treabă. Fusese jignit când îl scoseseră. Iar după ce l-au ales ca responsabil, se mulţumi să spună:

– Aia e, acum v-aţi dat şi voi seama, împieliţaţilor...

Devenind responsabil, el arătă din plin ce înseamnă să ai autoritate fie şi într-un post umil cum e acela de responsabil de cooperativă. Când se apropiau de prăvălie, cumpărătorilor începeau să le clănţăne dinţii în gură, de parcă nu s-ar fi dus după marfă ci la un procuror care o să-i răsucească în fel şi chip, de-o să scoată şi sufletul din ei.

Kubanov şedea întotdeauna şi citea ziarul. Când intra vreo bătrână, striga fără să se uite la cumpărătoare:

– Ce-ţi trebuie?

– Cum?

– Spune de ce-ai venit.

– Eu, maică... mie, maică...

– Cum?! Vorbeşte mai repede, ce te bâlbâi! Ţi-a înţepenit limba în gură? Ei?

– Un funt de gaz...

– Da' de unde ia bani fi-tu? Las' că pun mâna pe voi, descopăr eu tot. Scot totul la iveală. La biserică te duci? Pe popă în casă îl primeşti? Nu te mai bâlbâi, vorbeşte! Impozitul l-ai plătit? Nu? Atunci de unde ai bani? Las' că ştiu eu. La casa de economii cine se duce? Eu le văd pe toate de-aici! Raportez eu totul. Poftim funtul de gaz. Ia-l şi să nu te mai prind pe-aici.

Bătrâna se repezea afară din prăvălie mai mult moartă de spaimă şi tot drumul îşi făcea cruce şi se uita îndărăt.

Kubanov considera că funcţia să îi dă dreptul de a pătrunde în toate amănuntele din viaţa cetăţenilor şi se purta cu cumpărătorii săi întocmai ca un şef cu subalternii săi cărora le cerea, în primul rând, să-i ştie de frică.

Cea mai mare plăcere a lui era să-i vadă cum tremură de groază şi cum le înţepeneşte limba-n gură auzindu-i glasul.

Îşi dispreţuia şi el munca, la fel ca Afonka, şi nu-i dădea nici o importanţă. Pe primul loc însă erau la el ordinea şi asprimea. Faţă de nevoile cumpărătorilor se purta cu acelaşi dispreţ, socotindu-le un răsfăţ.

– Ţi-am cerut ceai, de ce nu-mi dai, îi spunea vreo nevastă tânără.

– Ia ce ţi se dă. N-am ceai. Nu mai scormoni. Vrei sau nu vrei, ia, că o să fie rău de tine. Şi fără multă vorbă, că o să raportez. Ţie ce-ţi trebuie?

– Gaz.

– Peste drum.

Revizia găsi la el o ordine desăvârşită în registre, dar şi toată marfa nevândută. Nimeni nu cumpăra, cu toate că conducerea a scăzut prețurile cu 20% față de ale lui Fomicev.

– Fomicev, mai trăieşti? îl întreba careva.

– Trăiesc, răspundea acesta din prag, scoțându-şi şapca.

– Da' cum de izbuteşti să mai faci negoț? Că dincolo s-a scăzut cu douăzeci la sută.

– Mare-i Dumnezeu!

– Ce mai diavoli afurisiți şi culacii ăştia! Magie neagră şi mai multe nu, spunea clătinând din cap cel care-l întrebase. Cum să-ți venim de hac, Fomicev?

– Ați fi ştiind voi mai bine ca mine, răspundea Fomicev.

Iar după ce se anunță în mod oficial lupta sistematică împotriva negoțului particular, se văzu limpede că lui Fomicev i-a sosit sfârşitul.

I se puse un impozit atât de mare, încât lumea vorbea:

– De-acu', s-a zis cu el. Asta da, luptă! De-acu' încolo n-are să ne mai pună bețe-n roate. Iar dacă plăteşte impozitul ăsta, să i se mai pună încă o dată pe-atât.

– Ei, n-o mai duci mult Fomicev, aşa-i? S-a sfârşit cu tine, măi frate!

– Ce să-i faci, răspunse Fomicev.

Şi fiindcă n-avea bani de ajuns, i s-a luat toată marfa.

– Ei acu' să vedeți ce negoț facem. Dar cum să nimerim un responsabil bun, să alegem unul destoinic? Ne-ar trebui un om care se pricepe să mânuiască marfa.

III

Al treilea fu ales Zubarev, fostul şef al secției financiare de la plasă. Acesta fusese mai înainte responsabilul unui magazin din Moscova, de unde îl concediaseră din pricină că avea vederi largi, după cum explică el.

Zubarev era un bărbat tuns scurt şi periat, cu o față veşnic agitată şi alarmată pe care şi-o ştergea mereu cu batista făcută ghem, de parcă ar fi alergat fără răgaz vreo zece verste, şi-şi tot ciufulea părul ca peria.

Când intră pentru prima dată în prăvălie, îşi plimbă privirile peste rafturi şi aruncă disprețuitor:

– N-a făcut nici un fel de operațiuni de stocuri. Ăsta a fost paznic, nu responsabil. Principalul sunt operațiunile, încăperea nu-i bună de nimic! Trebuie construită alta.

De construit nu-l lăsară să construiască, dar îi repartizară pentru prăvălie casa de cultură. Zubarev sparse pereți, puse geamuri ou vitrină, făcu rost de scaune pentru cumpărători, organiză câteva raioane şi cumpără asemenea mărfuri, cum nu mai văzuse nimeni până atunci: pălării, tablouri înrămate, umbrele. Ba nu ştiu pentru ce mai aduse şi un cilindru.

Când îl întrebară la ce-s bune toate astea, răspunse:

– Să vedeți voi magazinul Mür şi Mürelise, că acolo îs şi mai şi. Voi v-ați învățat cu gazul vostru şi de altceva habar n-aveți. Trebuie să vi se bage-n cap cu de-a sila.

– Dar de ce te-ai întins aşa, de unde ai să iei bani?

– Dar operațiunile de stocuri pentru ce sunt date? La voi nu s-au făcut operațiuni, de-aia şi era marfa scumpă şi zăcea luni întregi.

Pentru operațiuni îi trebuia cal şi trăsură cu arcuri.

Adesea cu trăsura asta soseau nişte oameni necunoscuți. Zubarev le arăta câtă marfă are, pe urmă iscăleau nişte hârtii. Era primul responsabil devotat cu patimă muncii sale. Dar nu ca un negustor, ci ca un artist.

Dar când veniră să cumpere, văzură că marfa-i mai scumpă decât la oraş.

– De ce ne jupoi aşa? întrebară ţăranii.

– Din cauza operaţiunilor şi a cheltuielilor de impozit, răspunse Zubarev, ciufulindu-şi părul scurt. Că ăl dinainte, care făceau negoţ cu scrumbii şi gaz, luau totul din târg, pe când eu, pentru umbrele, a trebuit s-o întind până la Moscova.

– Dracu' să le ia de umbrele, cârteau ţăranii, că de cumpărat nu le cumpără nimeni şi înghit o groază de bani.

– Vânzarea-i slabă, spunea Zubarev, ce asta-i vânzare? Uite, la patronul meu din Moscova era negoţ, nu glumă! Pe când aici numai te mânjeşti. Nu mai ai nici un chef să faci treabă. Aici ar trebui ridicat un trust. Şi în general n-ar strica să mai înviorăm niţel negoţul ăsta.

Iar după ce Zubarev se apucă să învioreze negoţul, se învioră el într-o parte, iar rezultatele se văzură într-alta.

Peste o săptămână, trecând prin dreptul prăvăliei lui Fomicev, ţăranii căscară gura miraţi: prăvălia era plină de marfă.Iar Fomicev însuşi şedea pe un taburet lângă prag şi se uita când în dreapta, când în stânga.

– Ce-i, ai înviat iar! exclamau trecătorii.

– Cu iertăciune, am înviat iar.

– Păi cum ai izbutit?!

– Cu ajutorul lui Dumnezeu şi al conducerii noastre.

– Da' de unde ai luat atâta marfă? De la oraş?

– Nu, că la oraş îi tare scumpă, nu-i pentru buzunarul meu. S-a dat drumul la solduri în cooperativa noastră, ca să se învioreze negoţul.

– Şi la ce preţ vinzi?

– Cu cinci procente mai ieftin ca la ei.

– Cum aşa? Îţi faci singur pagubă?

– Ba nu, pagubă n-am. Că la dânşii cheltuielile de impozit îs mari foarte, şi mai sunt şi operaţiunile alea. Ei au trimis la Moscova, după umbrele, un om anume, pe când eu n-am decât să trec peste drum până la ei să le iau. Uite, după ce m-oi întări niţel, le iau marfa toată, cu ridicata. Chiar pe toată poate că n-o iau, umbrelele n-au decât să le rămână lor, doar dacă mi le-ar da pe veresie, că eu mă zbat mai mult pentru gaz şi manufactură.

– Cum merg treburile? îl întrebară pe Zubarev.

– Nu prea rău. Închei luna cu un deficit neînsemnat.

– Cum cu deficit? Că doar ai vândut toată marfa?

– Toată, până la ultimul capăt de aţă. La mine nu zace. Numai umbrelele mai stau.

– Atunci unde-i câştigul?

– Nici nu trebuie să am câştig. O fac pentru demonstraţie – răspunse Zubarev.

– Cum pentru demonstraţie?

– Păi aşa, ca să ia exemplu şi alţii, răspunse Zubarev. Că a ieşit cu deficit, ce să-i faci, dacă n-am fonduri. Uite, dacă mi s-ar aloca vreo cincizeci de mii, atunci m-aş desfăşura cum ştiu eu! Că altminteri, cu asemenea cheltuieli de impozit şi încă fără fonduri, ce poţi face?

Iar a doua zi striga la adunare:

– Cetăţeni, grăbiţi-vă cu plata contribuţiilor suplimentare pentru acoperirea impozitului.

– Ptiu, lua-te-ar dracii!... Să vină revizia. Plătim contribuţii şi n-avem gaz de-o săptămână.

– Aha, împieliţaţilor, aţi pomenit de revizie – strigă atunci Zubarev, vârându-şi în buzunar peria şi oglinjoara. Las' că vă arăt eu revizie! Nu v-aţi priceput să preţuiţi un om, asta-i! V-aş fi deschis noi orizonturi, pe când vouă, tăpălăgoşilor, nu vi-e gândul decât la gaz. Ce nevoie aveţi de gazul ăsta! Bădăranilor! Pretutindeni auzi numai gaz şi iar gaz, de ţi-e şi silă să mai munceşti. La urma urmei... mai duceţi-vă dracului! Mi-aţi frânt aripile, chiar din prima zi mi le-aţi frânt. Nu dormeam nopţile, visam să vă deschid noi orizonturi, iar voi... Parcă Afonka al vostru era mai bun? Nu-i era gândul la treabă nici atâtica, nu făcea decât să-şi dreagă armonicile. Sau Kubanov... Numai cu propaganda antireligioasă cum vă scotea sufletul. Pe când eu tac. Credeţi că nu văd cum vă duceţi cu toţii la biserică şi că aţi atârnat iar icoanele? Dar nu zic nimic. Mă fac că nu-i treaba mea. Pe când cooperativa – ia uitaţi-vă la ea! Unde mai poţi vedea asemenea ferestre? Numai într-un oraş de gubernie, nătărăilor, nicăieri altundeva. Pe când eu le-am pus într-o prăvălie sătească. Şi cilindru v-am adus, dobitocilor. Pesemne că n-aţi văzut aşa ceva de când mama v-a făcut. Aţi fi murit proşti, fără să-l fi văzut.

În prăvălie intră un ţăran cam ponosit, cu codiriştea biciului în mână, se şterse la nas, privi în jur şi întrebă:

– N-aveţi cumva niscai gaz?

Zubarev scuipă cu năduf şi la început nu răspunse.. Apoi împunse cu degetul spre uşă, rostind:

– Gazu-i dincolo... peste drum. Şi de revizie, măi fraţilor, nu mă sperii eu. Fiindcă n-aţi ştiut să preţuiţi ce are omul mai sfânt în el, puţin îmi pasă de toate celelalte. Pentru voi banii îs mai presus decât omul. Şi-atunci duceţi-vă dracului. Când vine revizia?

– Miercuri, săptămâna ce vine.

Miercuri trebuia să aibă loc revizia, dar luni luă foc cooperativa.

– Bine că s-a sfârşit cu ea, spuseră ţăranii. Care are bani de aruncat ăla să-şi facă de cap, să organizeze cooperativă.

– Da, se vede că nu era de noi. Şi care să fie pricina, măi frate?

– E o treabă ciudată la mijloc.

ILIA ILF şi EVGHENI PETROV

Versiune românească de
RADU ALBALA, LUDMILA VIDRAŞCU şi ELENA CASIAN

În coperte de aur

Când s-a transmis la radio *Frumoasa Elena*, crainicul emisiunilor muzicale a anunțat cu vocea sa catifelată:

– Atențiune, tovarăşi, transmitem lista personajelor:

1. Elena – o femeie cu înfățişare aleasă, care ascunde un suflet dur, pustiit.
2. Menelau – un rege sub ale cărui aparențe se ascund cu măiestrie lipsa totală de voință şi instinctele unui mic proprietar şi ale unui mare feudal.
3. Paris – sub înfățişarea sa de Făt-Frumos se ascunde un veritabil şnapan.
4. Agamemnon – îşi ascunde laşitatea sub înfățişarea de erou.
5. Trei zeițe – un mit naiv.
6. Ajax – doi frați renegați.

Era destul de ciudată lista aceasta de personaje. Fiecare ascundea câte ceva sub înfățişarea lui.

Ascultătorii îşi ciuliră urechile, iar crainicul emisiunilor muzicale continuă:

– Muzica operetei a fost scrisă de Offenbach, care s-a străduit să ascundă, sub o muzicalitate exterioară şi complet inutilă, un suflet total pustiit precum şi instinctele hrăpărețe ale unui mare proprietar sau ale unui mic feudal.

Ascultătorii, enervați, erau gata să se repeadă cu toată indignarea asupra tuturor acestor fățarnici care încercau să profite de bunăvoința lor de ascultători şi totodată să-şi prezinte mulțumirile redactorului emisiunilor muzicale care i-a demascat în ultimul minut pe toți aceşti parişi şi agamemnoni, când aceeaşi voce catifelată anunță:

– Ascultați, aşadar, opereta *Frumoasa Elena*. În câteva minute dăm legătura directă cu sala.

Şi, într-adevăr, după câteva minute s-a dat legătura directă cu sala. Şi începu să răsune muzica, întocmai ca în cuvântul introductiv al crainicului:

a) absolut inutilă,
b) încercând să mascheze ceva,
c) dând în vileag un suflet pustiit.

Nemărginită e uimirea ascultătorului.

În general, iubitorul de valori artistice e puțin încurcat.

Dacă, după ce închide aparatul de radio, ia în mână o carte, îl aşteaptă o altă surpriză. El admiră încântat supracoperta colorată, coperta aurită şi titlul *Moravurile de culise, moravuri de viață publică* – memoriile lui A. M. Snop-Nenemețki, căpitan de infanterie şi artist amator, apoi deschide cartea unde îl întâmpină deodată o largă introducere.

De aici, cititorul află că A. M. Snop-Nenemețki

a) nu s-a remarcat niciodată prin cine ştie ce talent;
b) a fost întotdeauna superficial;
c) memoriile, scrise neîngrijit, sunt stupide, iar autenticitatea lor e îndoielnică;
d) memoriile acestea nu le-a scris el, Snop-Nenemețki, ci Fantalov, un ziarist incapabil, un obscurantist şi-un escroc;

e) însăşi existenţa reală a aşa-zisului Snop-Nenemeţki stă sub semnul întrebării;
f) cu toate acestea, cartea prezintă un mare interes, deoarece zugrăveşte convingător şi colorat filistinismul actoricesc prerevoluţionar, oscilând între mentalitatea de mare feudal şi cea de mic proprietar.

Urmează o gravură foarte fină pe lemn de palmier reprezentând sărutul a doi centauri şi apoi, după centauri, opt sute de pagini de text de îndoielnică autenticitate, dar zugrăvind cu toate acestea ceva convingător.

Zăpăcit, cititorul pune cartea deoparte şi bombăne:

– Vorbe peste vorbe şi pe urmă, hodoronc-tronc, legătura directă cu sala!

S-a format încetul cu încetul o castă aparte de autori de introduceri care, ce-i drept încă neîncadraţi în Uniunea scriitorilor – compun după două reţete standard.

Cea dintâi defăimează cu spume la gură lucrarea, iar în final o recomandă călduros atenţiei cititorului.

Cea de-a doua reţetă o folosesc autorii de cronici de teatru sau de altfel de cronici, care în chip grosolan îmbracă în haină marxistă, aşezând pe o bază ideologică orice bătrânică elizabetană, recomandând, de asemenea, atenţiei cititorului respectivele lucrări.

La această ciudată castă aderă redactorii de la radiodifuziune, precum şi prezentatorii de spectacole care demască înainte de ridicarea cortinei scamatoriile folosite de prestidigitatori, iluzionişti şi fachiri.

Iar amatorul de valori artistice priveşte cartea cu suspiciune. Defăimat, Snop-Nenemeţki nu mai poate trezi nici un fel de interes, iar bătrânică elizabetană care păşeşte curajos sub steagul marxismului nu inspiră nici o încredere.

Şi amatorul pune cartea în raft, oftând. S-o lăsăm totuşi acolo. Oricum, are coperte aurite.

1932

Ţi-ai făcut datoria, pleacă

Nu v-aţi întrebat niciodată cine a enunţat pentru prima oară sentinţa uimitor de scurtă şi destul de grosolană:

„Nu fumaţi, nu scuipaţi pe jos”

Cine a născocit toate anunţurile astea categorice şi imperative:

„Intrarea interzisă”
„Nu intraţi fără treburi”
„Trageţi apa”

De unde vin toate astea? Ce reprezintă toate astea? Înţelepciunea poporului? Dragostea nemărginită pentru ordine? Sau pur şi simplu binefăcătoare măsuri administrative?

Totuşi, toate textele amintite mai sus şi toate preceptele sunt, fără îndoială, izvorâte dintr-o necesitate şi nu au nevoie să fie susţinute de argumente. Într-adevăr, ce-ar fi dacă în tramvaiele din Moscova s-ar fuma! Sau lumea ar scuipa pe jos! Călătoria ar fi cât se poate de neplăcută! Sau să presupunem că într-o instituţie intră o persoană care nu ştie pentru ce a venit, fără treburi. O asemenea persoană merită să fie speriată de un afiş. Sau – intră, îşi rezolvă treburile şi nu mai

pleacă. Cade cloşcă. În sfârşit, mai sunt şi asemenea sălbateci care se străduie să tragă chiulul afişului cu trasul apei. Ce să te faci cu ei?

Nu. Fără îndoială, toate aceste afişe sunt necesare. Şi nu ne interesează atât conținutul acestora, cât stilul lor. Cine a fost atât de fericit inspirat ca să le dea o formă atât de impecabilă? Cine este creatorul acestor aforisme?

Acum se pare că nu mai există nici o nedumerire.

Printr-o îndelungată şi amănunțită cercetare, am reuşit să-l descoperim pe autor, să-i urmărim activitatea literară şi să-i cunoaştem ultimele creații.

După ce a asigurat nevoile întregii țări cu sentințe de afişat în locurile publice, după ce a produs, ca o încununare, capodopere ca „Respectați ordinea" şi „Nu țineți de vorbă pe casier", autorul a văzut că a creat tot ce era necesar în acest domeniu şi s-a reprofilat brusc pe lucrări de critică de artă.

El nu şi-a trădat crezul artistic. E şi mai departe concis, şi-a păstrat acelaşi ton categoric şi fără drept de apel tramvaistico-administrativ. Şi tot ca şi până acum consideră de prisos să-şi susțină îndrăznețele aforisme cu argumente.

Ca domeniu de activitate şi-a ales revista „Brigada artiştilor" şi în doi timpi şi trei mişcări (în nr. 5 şi 6) a rezolvat toate problemele arhitecturii sovietice, numai cu câteva legende şi fotografii ale unor noi clădiri.

Publică aşadar o fotografie.

Şi dedesubt notează: „Clubul «Proletarul roşu». Dă impresia unui restaurant pe malul mării. Nu este deloc redat specificul unui club muncitoresc."

Atât, despre clădirea clubului „Proletarul roşu". Atât şi nimic mai mult. Nici un fel de argumente! „Dă impresia" şi „nu este redat". De ce? Nu se ştie! Simplu: „Nu fumați, nu scuipați pe jos".

Altă fotografie. Altă legendă.

„K. Melnikov. Clubul «Svoboda». Unul din obişnuitele trucuri ale «părintelui» formalismului sovietic – o cisternă strânsă între piloni."

Bine, fie. Dacă e părinte, să fie părinte. Unul din obişnuitele trucuri? Să-l credem pe cuvânt! (Deşi fotografia nu este suficientă, ea nu reprezintă tot clubul, ci numai o aripă). Bun, să ne luptăm deci cu „părintele" formalismului sovietic! Ar fi totuşi de dorit să ai ceva argumente pentru greaua luptă eu „părintele". Dar argumente nu-s. Iar criticul, după câte se pare, nu are nici un fel de idei în această privință. Altfel, dacă ar exista în mintea lui, le-ar expune, în loc să urle insolent şi poruncitor:

– Intrarea interzisă!

În continuare, se înfățişează Clădirea guvernului din Moscova, fotografiată astfel ca în prim plan să se vadă felinarul din fața unei vechi biserici.

Dedesubt scrie:

„Clădirea guvernului de pe cheiul Bersenev. Felinarul în stil „empire" se armonizează bine cu clădirea, arătând incompatibilitatea acestei construcții cu arta arhitecturală din U.R.S.S."

Punct. O construcție incompatibilă. E o acuzare grea. Suntem gata chiar să admitem că e justificată, dar am vrea să ştim întâi despre ce este vorba. Situația e însă fără ieşire. „Nu puneți întrebări casierului."

După o critică atât de laconică şi lipsită de menajamente, arhitectului atât de hulit nu-i rămâne decât să-şi scoată bretelele liliachii şi să şi le pună de gât, spânzurându-se chiar de felinarul în stil „empire" care „se armonizează atât de bine cu clădirea". E bine că felinarul a fost dat jos odată cu biserica şi că viața arhitectului este, oricum, în afară de orice pericol.

Uneori, foarte rar, criticul aduce laude. Dar laudele le aduce tot aşa de neplăcut şi fără argumente, după acelaşi model nr. 1 – „Respectaţi ordinea”.

„Clădirea Comitetului de construcţii de pe bulevardul Gogol. Faţada e pe alee. Ornamentele de sticlă pun în mod plăcut în evidenţă faţada înaltă, fără a vădi influenţe străine.”

Cunoscând caracterul dificil al criticului, nu-l vom sâcâi cu întrebări jenante – „de ce aşa şi nu altfel”, „de ce”, de ce „în mod plăcut” şi de ce „fără a vădi”? Că dânsul tot nu ne va lămuri.

Să ne adresăm direct redacţiei.

– Tovarăşi din colegiul de redacţie, dragi tovarăşi (după alfabet) Deineka, Kondrakov, Malkin, Moor, Mordvinov, Noviţki, Perelman, Sokolov-Skalea, Tocilkin, Viazmenski şi Williams! Oare dumneavoastră nu consideraţi că stimatul dv. critic şi-a făcut datoria şi că ar fi trebuit de mult să plece de la revistă? Nu vă fie teamă! Daţi-i înainte! Dumneavoastră sunteţi mulţi (dacă o luăm după alfabet), iar dânsul e unul singur. Puteţi foarte lesne să-l luaţi prin surprindere. Urmăriţi-l şi, când îşi scrie obişnuitele atacuri la adresa arhitecturii, în stil tramvaistic, puneţi mâna pe el (sunteţi atâţia!) şi scoateţi-l din redacţie.

Şi, foarte important, nu uitaţi să luaţi seama să tragă apa numaidecât: aşa se obişnuieşte acum în casele noi, fie ele cu ornamente de sticlă, fie sub formă de cisternă strânsă între piloni.

1932

Omul cu bocanci de fotbal

Omul care străbătea culoarul acelei instituţii nu semăna cu un vizitator obişnuit. Nici privirea nu-i era sfioasă, şi nici îmbrăcat ca toată lumea nu era: un palton cu guler galben de piele, o şapcă de caracul şi nişte bocanci de fotbal albăstrii, dar fără crampoane.

Îi repezi pe secretari şi intră neanunţat în biroul conducătorului instituţiei. Intră chiar în momentul în care acolo avea loc o şedinţă fulger.

Toţi îşi întoarseră nemulţumiţi capul, iar conducătorul instituţiei mormăi ceva nedesluşit care putea să însemne: „ieşi afară” sau „luaţi loc”.

– Vă deranjez? întrebă omul cu bocanci de fotbal.

– Avem o şedinţă fulger – răspunse tăios şeful.

– Atunci plec.

– Bine. Plecaţi.

Omul îşi potrivi şapca de caracul pe cap şi, zâmbind ameninţător, spuse:

– Foarte bine, plec. Dar veţi fi amabil să luaţi asupra dumneavoastră toată răspunderea. Vă fac direct răspunzător.

Toate acestea necunoscutul le spuse atât de solemn, de parcă era gata să arunce pe umerii conducătorului instituţiei o coroană funerară cu flori de tinichea şi cu panglici de moar.

Conducătorul o băgase pe mânecă. Nu-i plăcea deloc răspunderea, aşa că răspunse numaidecât:

– Despre ce este vorba? Luaţi loc, tovarăşe.

Omul şi-a ales un scaun mai bun şi a început.

– Dumneavoastră cum consideraţi? Trebuie promovată tehnica în mase?

– Trebuie.

– Poate că nu trebuie? Vă rog să-mi răspundeți sincer. Şi atunci plec.

– Cum să nu trebuie! Doar am fost de acord cu dumneavoastră din capul locului.

– Nu, ripostă necunoscutul. Eu văd că sunteți împotriva propagandei tehnice. În vorbe sunteți cu toții pentru, dar în fapte... Voi fi cu siguranță nevoit să vă fac răspunzător.

Chibzui o clipă şi adăugă:

– Pe dumneavoastră şi pe cei din această şedință fulger. Am plecat.

Şi dintr-o dată toți cei prezenți în birou văzură în fața ochilor înspăimântătoarea coroană funerară. Şi ce bine fusese până acum, stăteau toți liniştiți, schimbau păreri, beauceai, nu făceau nici un rău nimănui şi, deodată, hop, teroristul ăsta necunoscut!

– Pe cuvânt de onoare – spuse directorul – noi, din toată inima...

– Din toată inima – repetară neliniştiți participanții la şedința fulger.

Cu toate acestea, necunoscutul cu guler de piele nu înceta să strâmbe din nas.

– Trebuie organizat un teatru de propagandă tehnică – spuse el, în sfârşit. Înțelegeți?

Nimeni nu înțelese nimic, însă veneticul le explică totul la iuțeală.

Va fi un teatru conceput pe baze cu totul noi. Piesa există. Adică nu există încă concret, dar în curând va exista. O piesă minunată despre motoare. O scrie chiar el, omul în bocanci de fotbal. Actori nu vor fi. Decor, de asemenea, nu va fi. De fapt, nu va fi nimic. Şi de aceea nu e de loc cazul să se nelinişteascã cineva. E nevoie doar de o încăpere şi de o mică sumă de bani, treizeci de mii. Toată răspunderea şi-o asumă dânsul, omul cu şapca de caracul. (Toți respirară uşurați).

– Un lucru mă pune pe gânduri, a spus conducătorul, de unde să luăm încăperea şi treizeci de mii?

– Nu, văd că trebuie să plec, spuse sec necunoscutul. Nu pot avea nimic comun cu nişte oameni care bagatelizează o problemă fundamentală ca aceea a propagandei tehnice. Iar răspunderea mi-o deci...

Toți se aruncară asupra necunoscutului, îngânând diferite cuvinte de scuză. Cât ai bate din palme, s-au găsit şi localul şi cei treizeci de mii şi încă vreo patru mii drept avans pentru colectivul de garderobieri al viitorului teatru. Din cauza agitației, au uitat să întrebe până şi numele necunoscutului. O vreme au zis că îl cheamă Liutikov, pe urmă s-a constatat că nu e de loc Liutikov, ci Kopernik, dar nu „acela”, ci altul, nu se ştie cine.

Vreme de trei luni, Liutikov-Kopernik venea regulat la director, se aşeza pe biroul acestuia şi, legănându-şi picioarele încălțate nu în bocanci de fotbal, ci cu ghete, cerea bani.

– În curând, va avea loc premiera, spunea el. Va fi minunat. Nu e nici un decor, nu sunt nici actori, nu e nimic. Spectacolul are loc fără sufleur.

– Cum, fără sufleur? întreba nedumerit directorul.

– Ei, Iakov, tu subapreciezi propaganda tehnică, răspundea Kopernik. O bagatelizezi.

– Dar cum se numeşte piesa?

– Nu are titlu. Aici e toată şmecheria. Titlu n-are. Recuzită n-are, n-are nici pe dracu. Va fi minunat. E primul teatru de acest gen din lume. Mândreşte-te, Iakov. Oamenii de teatru te vor purta pe brațe. Te va remarca însuşi Litovski.

– Dar răspunderea?

– O iau toată asupra mea.

Punerea în scenă a piesei s-a mai amânat puțin, dar după şapte luni de la începutul grelelor lupte pentru aşezarea pe noi baze a propagandei tehnice, Liutikov-Kopernik a anunțat premiera.

Invitațiile le-a adus el, personal. De data asta era îmbrăcat cu un palton trandafiriu cu guler de cangur şi, nu se ştie de ce, avea în mână o valijoară.

Premiera a început pe la opt seara.

Cortină nu era. Recuzită nu era. Decor nu era. Actori nu erau. Pe scenă goală, cam murdară, se afla o vârtelniță de lemn.

– Vom începe imediat, a anunțat Liutikov. Rămâneți aici, tovarăşi, eu mă întorc imediat.

Privind vreo zece minute la vârtelniță, directorul instituției a clipit din ochi, amintindu-şi că a văzut de curând o asemenea instalație în operă Faust de Gounod. Acolo, lângă vârtelniță şedea Gretchen, iar în apropiere se foia Faust. Acum de ea nu se apropia nimeni.

Deodată, a intrat pe scenă o bătrânică cu ochelari şi a spus:

– Iată, copii, această vârtelniță a fost folosită în epoca feudală şi este prototipul actualului război de țesut. Acum, copii, vom trece în foaier şi vom vedea schițele acestui prototip al tehnicii moderne.

Tuşind şi suflându-şi nasul, întreaga instituție a năvălit pe coridor şi s-a oprit în fața schiței unei maşini manuale de cusut. Dar bătrânica, în loc să-şi continue explicațiile, s-a apropiat de director şi, înecându-se în lacrimi, a declarat că n-a primit încă nici un salariu şi că i-au scos sufletul cu repetițiile.

– Dar Liutikov? a întrebat uluit directorul. Unde e?

S-au apucat toți să-l caute pe organizatorul acestui teatru nemaiauzit. Deodată conducătorul instituției îşi aminti că în ultimul timp Liutikov nu se mai despărțea de valiză. De groază, îi veni amețeală.

– Ce-ar fi să-l căutăm printre decoruri? a întrebat secretarul.

– Unde să-l găseşti? că decoruri nu sunt.

Cât îl priveşte pe Liutikov-Kopernik, era acum în biroul secției sanitare, unde spunea:

– Medicina în mase. Prin activitate teatrală. Înțelegeți? Actori nu sunt, sufleur nu e, garderobă nu e. Teatru de „infecție şi farmacologie”. Poate fi denumit pe scurt „Tif”. Este nevoie numai de o încăpere şi de bani. Cum? Atunci eu plec. Dar răspunderea...

Şeful asculta uluit, holbându-şi ochii naivi.

1932

Copiii trebuie să fie iubiţi

E seară şi e vânt. La toate porțile se despart îndrăgostiții. Se despart îndelung, în tăcere, cu duioşie. Aşa e primăvara. Şi când, în sfârşit, s-au despărțit, ea urcă în camera ei sărăcăcioasă (aşa e tradiția literară), iar el, potrivindu-şi pe cap şepcuța cu cozoroc lăcuit, porneşte spre casă, iar buzele, printr-o amuzantă inerție, i-au rămas încă țuguiate ca pentru sărut (iată ceva nou! Sau, cum zice Oleşa, modernizarea romanului).

Pe băncile umede din parcuri, pe care sunt scobite cu briceagul inimi străpunse de săgeți, stau perechi nemişcate. Ce multe sunt! Le poți vedea pe treptele muzeelor, pe bordurile de piatră ale trotuarelor, în refugiile de tramvai. Şi în liniştea oraşului se aude ritmic un continuu țocăit, de parcă şi-ar mâna căluții nenumărați birjari.

În aceste clipe de primăvară, e nespus de trist să meditezi la literatură pentru copii.

Ce-i aşteaptă pe copiii care trebuie să presupunem că se vor naşte în urma acestor preocupări atât de legitime ale populaţiei?

Ce vor citi aceştia? Cum vor începe să cunoască lumea? Ce le va propune Uniunea Editurilor de Stat din U.R.S.S., atât de iubitoare de copii?

Un tată îşi aşează pe genunchi odrasla de vârstă preşcolară (să afle redactorii şi autorii celibatari că odraslele de vârstă preşcolară sunt copii foarte mici) şi-i spune:

– Ei, micuţule, ţi-am cumpărat o carte despre pompieri. E interesant. Aşa e? Flăcări, făclii, căşti. Ascultă.

Şi începe cu glas gângurit:

– „Activitatea pompierilor din U.R.S.S. se deosebeşte radical de cea din Rusia ţaristă...” Vai, mi se pare că am cumpărat cu totul altceva. Oare de ce mi-au spus la librărie că e o carte pentru copii de cinci ani?”

Părintele priveşte uluit la copertă. S-ar aştepta să vadă emblema editurii tehnice, o firmă solidă, cunoscută prin editarea unor lucrări de specialitate. Dar nu. E „Tânăra Gardă”. Chiar şi după poze se vede că e o carte pentru copii. Pompierii sunt făcuţi ca nişte beţigaşe, iar din ferestrele unei clădiri cuprinse de flăcări ies nişte limbi galbene de foc ca nişte pepeni galbeni.

Între timp, odrasla aşteaptă. Vrea să cunoască lumea.

Şi, zâmbind nedumerit, tata pune cartea deoparte şi începe a rosti repede vechea formulă verificată de veacuri:

– A fost odată ca niciodată, o băbuţă cu un ieduţ sur...

Auzind de ieduţ, pe copil îl apucă un râs biologic vătămător şi-şi agită mânuţele durdulii (nu vă supăraţi pe mânuţele durdulii – e o tradiţie literară).

Tatăl simte că face un lucru nelalocul lui, că nu-l educă aşa cum trebuie. Începe să corecteze povestea:

– Uite, puişor, băbuţa nu e o simplă băbuţă. E o colhoznică. Şi ieduţul, nu e simplu ieduţ, e un ieduţ colectivizat.

Şi totuşi, în adâncul sufletului său, tatăl ştie că ieduţul e tot cel de altădată, poate chiar unul cu epoleţi. Dar, ce-i de făcut? Doar n-o să-i citească copilului expunerea aceea greoaie despre activitatea pompierilor.

– Acum despre pisicuţă, îl roagă, pe neaşteptate, odrasla.

Aici tatăl îşi pierde cumpătul. Ce fel de pisicuţă? Cu ce cuvinte să-i vorbească de pisicuţă? E vorba de o pisicuţă colectivizată? Ar fi o deviere stângistă. O pisicuţă pur şi simplu? Fără conţinut. Neprincipial. Nepedagogic.

E foarte greu! E îngrozitor!

Sau se întâmplă să găseşti o cărticică frumos colorată, în care scrie cu litere mari, pentru copii:

Fiţi cuminţi, dragi copilaşi,
Respectaţi tractoarele,
Ce ară ogoarele,
Calcă duşmanul,
          Ară ogoare
Ha, ha, milioane de ha,
          El, năzdrăvanul,
Ha, ha, ha!

Se pare că totul e în ordine. Tematica este de actualitate. Există şi îndemnul de a păstra mecanismele („respectaţi tractoarele"). Se arată raportul de forţe de la ţară („calcă duşmanul"). Apare şi noua terminologie („milioane de ha, " şi nu desetine). Există chiar şi bună voie copilărească dirijată („el, năzdrăvanul, ha, ha, ha"). Nu se poate aduce nici un reproş.

Şi totuşi, de ce ţi-e parcă penibil să citeşti cu voce tare aşa ceva unui copil? Şi chiar dacă citeşti, de ce nu reţine copilul din toată poezioara decât „ha, ha, ha, ha" şi o şi repetă câteva zile la rând?

Desigur, tehnica versificaţiei a făcut un mare pas înainte, de pildă: „duşmanul" şi „năzdrăvanul". Altădată se brodea şi mai rău.

Era o dată la Odesa un cenzor, Serghei Plaxin, care, prin cumul, se amuza scriind versuri. Le publica în anumite zile în ziarul „Buletinul municipalităţii Odesei" şi, cu dreptul lui de cenzor, scria foarte simplu:

Spune-mi, dragă mămico,
Ce sărbătoare e azi în calendar?
Într-o tunică splendidă-i tăticu,
Iar fratele Mitea la şcoală nu merge iar.

El rima „mămico" cu „tăticu". Cine putea să-i interzică un asemenea amuzament al condeiului, când autorul era cenzor, redactor-reprezentant al corpului de jandarmi, cititorii erau sergenţii de stradă, iar versurile erau dedicate aniversării de trei sute de ani a casei Romanovilor?

Dar cum să procedezi când citeşti o carte pentru copii editată în 1931, în care autorul face să rimeze „poduri" cu „dealuri", „ierbi" cu „fierbi"? E mai rău decât „tăticu" cu „mămico". E o agresiune împotriva copiilor, ce se încadrează la punctul 2 al articolului 184 din Codul penal: agresiune însoţita de constrângere fizică sau psihică.

Aici este vorba de constrângere psihică. Iar „ha, ha, ha" este de-a dreptul o constrângere fizică.

Pentru cine sunt oare elaborate toate aceste creaţii artistice? Pentru copii sau pentru adulţi? La început, s-ar părea că sunt pentru copii, apoi îţi dai seama că sunt pentru adulţi. Căci în editurile noastre nu lucrează copii. Fiţi pe pace, directorul secţiei „Şezători la focul de tabără" nu e micuţ, iar directoarea revistei pentru copii „Nuieluşa de alun" (fostă „Nuieluşa fermecată") nu e nici dânsa un sugar.

Cum s-au petrecut toate acestea? Desigur că atunci când s-a creat opera menită educării copiilor – „Activitatea pompierilor în U.R.S.S. se deosebeşte radical de..." au avut grijă de toate: să nu existe misticism, să nu existe biologie, considerată izolat faţă de alţi factori, biologism pur adică, decadenţă.

Şi a rezultat o lucrare care poate fi citită doar la un congres al teoreticienilor activităţii pompierilor. Chiar şi aici bătrânii şefi ai corpurilor de pompieri vor da din capetele lor trecute prin vâlvătaie şi vor spune:

– Orientarea e justă, dar e cam prea savant. Pentru noi, pompierii, trebuia mai simplu.

Uneori însă şeful „Şezătorilor la focul de tabără", îşi aminteşte cu cine are de-a face, de fapt. Poate că cedase nu demult în tramvai locul unei femei cu un copil în braţe şi se cam emoţionase, sau poate că pur şi simplu primise vreo adresă oficială cu unele indicaţii, atrageri aminte, ba chiar propuneri. Într-un cuvânt, îşi aminteşte de copii.

Şi atunci începe un „ha, ha, ha” zgomotos, pentru a respecta, chipurile, tematica de actualitate. Şi, în grabă, se strecoară şi tehnicismul pur, şi fetişizarea lucrurilor, şi blestemată de biologie luată izolat.

Între timp, pe aleile parcurilor, devenite artere principale de plimbare pentru copii, fac larmă şi râd micii cititori.

Sunt mulţi şi devin din ce în ce mai numeroşi (e timpul să se instaleze pentru ei semnalizatoare luminoase speciale). Sapă canaluri în nisip, se leagănă pe cămilele pe coasta cărora scrie „Gomeţ”, se joacă de-a „instituţia” şi sar coarda.

Sunt buni. Nu trebuie traumatizaţi. Să ne alegem cu grijă cuvintele.

– Dragi autori izolaţi ale unor cărţi izolate, editate în cazuri izolate, de edituri izolate! Iubiţi copiii! Respectaţi-i! Nu vă uitaţi că sunt mici. Merită o atitudine cuviincioasă. Iubiţi-i fără teamă, aici nu e vorba de biologie!

1932

Marele şleau birocratic

În lumea literară a avut loc recent un eveniment extraordinar.

Nu, nu! Nu e deloc acela la care vă gândiţi dumneavoastră.

A fost un altfel de eveniment, o întâmplare dacă doriţi, dar o întâmplare extrem de importantă. Totuşi, nimeni nu i-a acordat prea multă atenţie. Suntem îndeobşte cam indiferenţi, nu observăm multe lucruri, fiindcă ne-am obişnuit cu ele. La Editura de Stat pentru Literatură[1] atârnă, ele cine ştie câte luni, deasupra ghişeului casieriei, următorul aviz:

NU LĂSA SURPLUSURILE LA BERĂRIE, CI PE
LIBRETUL DE ECONOMII

Acest aviz nu deranja însă pe nimeni. Scriitorii nu se supărau, deşi aluzia era mai mult decât străvezie. Dacă ţinem seama că la casieria aceasta încasează onorarii numai literaţii şi dacă luăm, de asemenea, în consideraţie şi faptul că Editura este aproape unica editură de beletristică, reiese că întregul efectiv de prozatori, poeţi şi critici era suspectat de a fi alcătuit din nişte beţivi înveteraţi. Şi totuşi, nu s-a înregistrat nici o plângere. Toţi au citit, dar nu şi-au dat seama, n-au simţit caracterul jignitor al aluziei, sau poate că n-au rumegat-o îndeajuns şi au pornit-o cu treburile spre coridorul vecin – să zicem la „Redacţia de poezie” (şi asta este o denumire bizară, dar toată lumea tace, fiindcă s-a obişnuit).

Şi acum, să vedeţi ce s-a întâmplat.

Într-o instituţie literară – există asemenea instituţii – soseşte într-o zi scriitorul Alexei Samooblojenski, care se făcuse cunoscut printr-o nuvelă intitulată foarte sugestiv *Buturugi şi hârtoape*, inspirată din viaţa vânzătorilor de îngheţată. Scriitorul ţinea într-o mână o coală de hârtie pe care erau scrise cu concizie combativă următoarele:

[1] G.I.H.L.

Raport

Având în vedere supraîncărcarea cu muncă obştească, sunt lipsit de posibilitatea de a mă mobiliza pentru a scrie un roman (bilogie) – demult gândit şi a cărui publicare vreau să coincidă cu punerea în funcţiune a primei părţi a metropolitanului din Moscova.

Prin prezentul raport rog să mi se acorde un concediu de creaţie de patru luni.

M o t i v u l : Necesitatea compunerii bilogiei arătate mai sus.

A n e x e : Fără anexe.

Semnătura: Alexei Samooblojenski.

Acest raport Samooblojenski l-a arătat şi altor scriitori care bârfeau, aşezaţi pe pervazurile ferestrelor de pe coridor.

Nici de data aceasta nu s-a mirat nimeni. Nimeni n-a întrebat de ce poartă hârtia titlul de „raport" şi ce rost are aici metropolitanul. Important este că nimeni nu s-a gândit cât de straniu, de nenatural este ca un scriitor să solicite un concediu pentru a-şi exercita profesiunea lui de bază. Un poştaş nu-şi ia un concediu special pentru a distribui adresanţilor scrisori şi telegrame. Manipulantul de tramvai îşi face şi dânsul munca fără a cere pentru aceasta o rezoluţie specială.

În general, acţiunile lui Samooblojenski le păreau tuturor cât se poate de fireşti. I s-a spus chiar pe un ton încurajator:

– E tare, Aleoşa. Mai ales cu metropolitanul. E foarte convingător. Sigur că or să-ţi dea concediul.

– Sigur c-or să mi-l dea, se bucura Samooblojenski. O să mă apuc atunci de scris. Un subiect, un predicat, o idee, o metaforă. Şi gata – iese splendid!

– De fapt, cui anume vrei tu să prezinţi acest raport?

– Păi, o să-l dau eu cuiva. Aici, la Casa Herzen, Uniunii Scriitorilor.

– Să dai o copie şi la R.J.S.K.T.[1] „Scriitorul sovietic". Vezi, ai grijă Aleoşenka, s-ar putea să pleci în concediu de creaţie şi pe chestia asta să rămâi fără locuinţă.

– Da, da, s-a neliniştit Samooblojenski, o copie la R.J.S.K.T. şi o copie la cantină.

A apărut însă şi un sceptic care i-a obiectat:

– De ce trebuie să-ţi prezinţi raportul la Uniunea Scriitorilor? Ce amestec are aici Uniunea? Cei de la Uniune o să spună: „Poftim, scrieţi, asta-i treaba dumneavoastră. Concediile nu le acordăm însă noi. La noi nimeni nu este salariat." Şi, odată cu aceasta, vor fi anulate şi copiile.

Tare s-a speriat Samooblojenski.

– Atunci cui să-l prezint? La Editură? Sau la Narcompros[2]?

– Aşează-te şi tu, pur şi simplu, la masă şi scrie cât pofteşti.

– Nu, asta nu pot s-o fac. Ar fi o atitudine cu o oarecare notă individualistă, antisocială, un fel de anarhism. Cred că am să-mi cer concediul la Glavlit[3].

– Nu ştiu ce-aş putea să-ţi spun! Adevărul e că nu-i nici treaba lor, dar s-ar putea ca nici ei să nu-ţi dea aprobarea. Mai bine să nu te duci la Glavlit.

---

[1] Iniţialele asociaţiei cooperatiste muncitoreşti pentru construcţia de locuinţe.
[2] Comisariatul poporului pentru instrucţie
[3] Direcţia generală pentru literatură

– Poate ar fi mai bine atunci să mă duc la Enciclopedia literară? E totuşi o instituţie serioasă. O să apar în curând la ei, la litera „S”. N-or să îndrăznească să mă refuze, iar copiile le-aş putea depune la Marea enciclopedie sovietică, la cea Mică, la cea Tehnică şi la cea Medicală. Pentru orice eventualitate, am să dau o copie şi procurorului general. Ei, ce zici?

– Ce să zic, e o idee.

Şi bietul Samooblojenski păşi încet de-a lungul coridorului îmbibat cu miros de supă amestecat cu cel de benzină, cu miros de iahnie de fasole, de paltoane vechi şi de cerneluri de cancelarie.

Cum a ajuns Samooblojenski într-o stare atât de critică? Ce anume l-a adus la întocmirea unui document atât de tragic?

Totul a început cu trei ani în urmă. Samooblojenski era tânăr şi naiv şi scria la „Buturugi şi hârtoape” când, într-o bună zi, a intrat cu totul întâmplător – mi se pare că pentru a cere un foc – într-una din încăperile Casei Scriitorilor. Acolo şedeau patru oameni. Oamenii aceştia nu i-au oferit un foc să-şi aprindă ţigara, dar l-au ales, în schimb, râzând ameninţător, vicepreşedinte al comisiei pentru stabilirea unui model unic al carnetului de membru al Uniunii.

Samooblojenski nu cunoştea încă regula conform căreia nu e bine să intri într-o cameră unde s-au adunat mai mult de patru scriitori – căci neapărat vei fi ales în vreo comisie.

Vicepreşedintele ales colindă toate camerele ca să-şi aprindă totuşi ţigara, iar la sfârşitul zilei se trezi că face parte din vreo cincisprezece comisii. În unele din ele fusese ales în unanimitate, într-altele cooptat, tot în unanimitate. (Iată, copii, cât de dăunător este fumatul! Să nu fumaţi niciodată, copii!).

De atunci începu pentru Alexei Samooblojenski o viaţă nouă; nu s-ar putea spune că era o viaţă prea fericită, dar era în schimb neobişnuit de clocotitoare. Deveni celebru, mult mai celebru chiar decât atunci când îşi scria cartea. Numele lui era menţionat mereu în ziare. Lua parte la multe şedinţe şi ajuta la rezolvarea utilă a multor probleme.

A încetat însă să mai scrie. Maşina lui de scris a ruginit, iar topul de hârtie primit de la Editură pentru trebuinţele creaţiei s-a consumatpe neobservate, pentru întocmirea proceselor-verbale.

Şi, uite aşa, şi-a irosit el minunata lui tinereţe cu diversele „s-a discutat şi s-a hotărât”. „S-a discutat problema revopsirii gardului într-o culoare verde, mai economicoasă. Apoi s-a luat hotărârea ca gardul să fie vopsit în culoarea verde economicoasă, iar problema firnisului să fie preluată de tov. Samooblojenski împreună cu tov. Seksopilşcikov de la secţia de cinematografie.” „S-a discutat şi posibilitatea de a organiza chemări la întrecere între scriitorii şi meşteşugarii din Taldom. S-a hotărât să fie organizată. Chemarea şi din nou i-a fost trasată tov. Samooblojenski sarcina să pregătească materialul respectiv.”

Şi după trei ani de viaţă plină de clocot a apărut raportul acela incredibil la prima vedere, raportul cu privire la dorinţa de a căpăta un concediu de creaţie.

Concediul i s-a aprobat. Pe raport a apărut rezoluţia cuiva. Poate că într-adevăr i s-a făcut milă procurorului sau poate că încuviinţarea a fost dată de administraţia imobilului unde domicilia petiţionarul.

Pe scurt, Alexei Samooblojenski, scriitorul, s-a aşezat la masa de lucru. Toate erau cât se poate de bine aranjate. Călimara era plină. Pe masă se afla un top nou de hârtie de la Editură, iar prietenul credincios, maşina de scris reparată, cu un clopoţel ca la bicicletă, lucra cu clapele ei albe.

Inspiraţia nu i-a venit chiar imediat. Romanul (bilogia) nu şi-a făcut prea repede apariţia pe hârtie.

Titlul *Prima dragoste* a fost şters. *A doua tinereţe* – şters. *Al treilea clopoţel* – şters. *Al patrulea etaj* – şters. *A cincea roată* – aici, parcă ar fi ceva. Prin urmare, să-i zicem: A cincea roată.

Şi, cu asta, s-a făcut o pauză de două zile. Nu s-a vărsat nici o picătură de cerneală. Bilogia nu se închega defel.

Nu se găsea un ton adecvat. Adică nu exista, în general, nici un fel de ton. Scriitorul nu putea să scoată din străfundurile lui nici o notă. Uitase cum se face asta.

– Poate că ar fi bine, Aleoşenka, să te duci la vreuna din comisii, ca să-ţi mai treacă starea asta, îl sfătui nevastă-sa.

– Da, da, la vreo comisie! E o idee foarte bună. Aici e nevoie de ceva! De o formă nouă, un suflu nou în literatură.

Scriitorul îşi aminti de toate. Da, da, îşi zise el şi văzu parcă aievea foiţele subţiri de hârtie, caracterele liliachii, gardul verde, firnisul, chemarea răsunătoare lansată meşteşugarilor.

Şi mâna îi alunecă uşor pe hârtie, înşirând pe eroii de mult concepuţi, de-a lungul drumului croit de şedinţomani, de-a lungul marelui şleau birocratic.

A CINCEA ROATĂ

roman-bilogie

S-A DISCUTAT	S-A HOTĂRÂT
1. Era o seară de primăvară când Nikolai Kandâba, tânărul membru al asociaţiei de sprijin a miliţiei, a ieşit din clubul viu luminat al fabricii de hârtie	1. A se lua la cunoştinţă.
2. Hanka îl şi aştepta pe bancă, ca şi data trecută, ca şi în alte dăţi trecute ale legăturii lor prelungite	2. A se înfiinţa o comisie pentru cercetarea relaţiilor tov. Kandâba şi tov. Hanka.
3. Deşi Kandâba ştia că între ei totul s-a terminat şi ştia ca Hanka cunoaşte situaţia, după cum cunosc situaţia toţi membrii Asociaţiei voluntare de sprijin a miliţiei, unde el împreună cu Hanka a colaborat mai înainte în armonie deplină, însă această cunoaştere a situaţiei nu putea să-i dea putere, pentru ca, în mod cinstit, ca un comsomolist, să-i spună că, cu toate că el nu vrea să-i pricinuiască neplăceri, el, Kandâba, poate şi trebuie să-i pricinuiască neplăceri, deşi colectivul asociaţiei voluntare consideră că el nu trebuie şi nu poate să procedeze în aşa fel cum nu trebuie să procedeze.	3. A se pune la punct această problemă la şedinţa următoare.

Găsise o formă literară nouă şi strălucită. Bilogia se scria uşor. Se închega.

Cu mult înainte de a-i fi expirat concediul de creaţie, Alexei Samooblojenski şi-a prezentat manuscrisul la editură. Pentru a face o impresie mai puternică, şi-a scris opera pe foiţă.

După două săptămâni, a venit după răspuns.

– Admirabil, i-a spus directorul editurii. Bilogia dumitale este un minunat document de creaţie, care arată că dumneata ai putea să ocupi la noi funcţia de şef de birou. Ce stil! Ce formă! Vrei? Ce zici? Mai ales că tot nu prea avem hârtie.

Sub presiunea nevestei, Samooblojenski a acceptat.

Acum este angajatul editurii şi se consideră că este un lucrător eficient. E drept că în adresele alcătuite de dânsul se mai strecoară uneori câte o fantezie scriitoricească, unele metafore inutile, însă şefii lui direcți sunt convinşi că, treptat, toate acestea o să dispară fără urmă.

1932

Naşterea îngerului

Sarcina era serioasă. Trebuia întocmit un scenariu de film pe o temă industrială. E greu, e foarte greu să scrii un scenariu pe o astfel de temă. Dar greutatea cea mare consta în faptul că eroul trebuia să fie neapărat pozitiv.

La scenariu lucrau opt oameni: Patuşinski, Uceotov şi Samozvonski, cei doi Popov, Anna-Luiza Koşkina, Semion Aghentov şi Golenişcev-Kutuzov 2.

Pentru reuşita lucrării, grupului de scenarişti i-au mai fost ataşate două escadroane de consultanți.

Regimentele erau conduse de Golenişcev-Kutuzov 2. Dânsul era şef şi tot dânsul a deschis şedința.

– Pe linia de minimă rezistență – spuse el – totul e în ordine. Tipurile negative ne-au reuşit. A venit momentul să creăm tipul pozitiv al zilelor noastre.

– Just, spuse Samozvonski, tipul pozitiv nu este un fleac, nu-i ca tipul negativ.

Şi toți au început a vorbi cu înflăcărare cât de uşor este să lucrezi la crearea de personaje negative.

– Cadrele se înlănțuie atât de uşor, spuse cu un oftat Anna-Luiza Koşkina, atât de uşor.

– Tipul pozitiv trebuie să poarte barbă, zise, nitam-nisam, unul dintre consultanți. E mai convingător.

Patuşinski şi Uceotov au strigat şi au făcut o gălăgie nemaipomenită. Nu puteau să priceapă nici în ruptul capului ce rost are barba şi nici nu li se părea că ar fi ceva convingător.

De ce cu barbă! Miroase a ceva desuet, a ceva de pe vremea Rusiei de dinaintea lui Petru cel Mare!

Şi cei doi scenarişti strigau de parcă erau duşi la tăiere.

– La urma urmelor, spuse pe neaşteptate Patuşinski, lasă-l cu barbă. Barba te face să simți că există undeva o legătură cu satul.

După Patuşinski s-a liniştit şi Uceotov.

– Foarte bine, deci să fie cu barbă, trase concluzia preşedintele. Să mergem acum mai departe.

Nu s-a mai putut merge însă mai departe. L-a năpădit un potop de proteste. I se obiecta că filmul se adresează totuşi într-o oarecare măsură şi tineretului. Şi atunci, e oare potrivit un personaj principal cu barbă? Şi iar a început tărăboiul. Unii spuneau că da, alții susțineau că nu. S-a mai spus că un june de cincisprezece ani cu barbă nu e deloc un caz unic. Au pornit apoi diferite discuții despre minunile naturii, despre viței cu două capete şi chiar despre sirene. Cineva a zis că a văzut cu ochii lui o femeie cu barbă.

– Fiindcă veni vorba, spuse gânditor Semion Aghentov, ce-ar fi să facem dintr-o femeie cu barbă figura pozitivă centrală a filmului nostru? Bineînțeles că în cazul ăsta profilul nu va fi unul eroic, ci unul de comedie de moravuri. Ce spuneți, tovarăşi?

– Propunerea trebuie dezbătută, au sărit frații Popov (Boris şi Gleb).

Apoi a luat cuvântul consultantul – copilul-minune în vârstă de doisprezece ani, audient al Academiei de arte spațiale de la Moscova.

– Pentru o femeie cu barbă s-ar putea găsi un loc – a decis el, trebuie însă să evităm clovneriile, ca să nu iasă ceva à la Charlie Chaplin.

– N-ai nici o grijă, băiețaş, interveni, gânditor, Goleniştcev-Kutuzov 2. N-o să iasă à la Chaplin. Îți garantez.

– Parcă ați înnebunit de tot! strigă deodată Koşkina. Cine o să vă îngăduie să arătați o femeie cu barbă? Comitetul de repertoriu n-o să îngăduie una ca asta. Nu ştiu de ce, dar comitetului nu-i plac excepțiile.

– Nu vă abateți de la subiect, zise preşedintele. Deci, cum să fie personajul pozitiv?

Şi cu toții au căzut greu pe gânduri. Consultanții îşi mişcau tăcuți buzele, iar scenariştii desenau distrați în blocnotesuri figuri de pitici şi de femei cu barbă.

– Ştiți ceva? spuse hotărât Samozvonski. Am găsit o ieşire. La urma urmei, tipul pozitiv este antipodul celui negativ. Ei sunt ca doi poli opuşi. De aceea, hai să ne apropiem de cel pozitiv pornind de la cel negativ. De exemplu, să zicem că tipul negativ bea, iar cel pozitiv nu bea. Cel negativ – trândăveşte, iar pozitivul – munceşte ca un stahanovist...

Această nouă definiție dată de Samozvonski a făcut o impresie deosebită.

– Apoi, continuă el, cel negativ – fumează, iar cel pozitiv nu fumează, cel negativ este urât, iar cel pozitiv – frumos. Unul mănâncă, celălalt nu mănâncă.

– Cum? Nu mănâncă deloc?

– Nu, nu chiar deloc. Mănâncă, dar de exemplu nu mănâncă deloc carne. Tipul pozitiv trebuie să fie vegetarian.

– Dați-mi voie, dacă-i vegetarian înseamnă că este tolstoian.

– Ei şi ce-ați tăbărât aşa, tovarăşi! scânci Samozvonski. Lăsați-mă să termin. Bineînțeles că personajul pozitiv mănâncă şi carne, dar numai undeva în culise, nu şi pe ecran. Ca să nu apară cumva acest fiziologism şi toate chestiile acestea biologice...

– Just, comunică consultantul, copilul minune, principalul este să nu fie ca la Dovjenko sau Pudovkin.

– Nu te mai agita aşa, băiete! interveni cu convingere Goleniştcev. N-o să fie ca la Dovjenko. Nici ca la Pudovkin nu o să fie. Dar are suficiente trăsături pozitive eroul nostru?

– Puține! Puține! strigară consultanții. Mai adăugați câteva!

Şi după lungi discuții, s-a hotărât ca eroul să mai fie înzestrat cu următoarele calități:

a) E membru al tuturor asociațiilor voluntare, a căror activitate ar fi bine să se oglindească în film.
b) E neapărat un holtei, deoarece viața de familie ar putea să-l abată de pe calea cea bună.
c) Ia parte la şedințele comitetului local? Fără îndoială!
d) Barba –bineînțeles că se aprobă (legătura cu satul).
e) Dimineața lucrează. Dar seara? Învață. Dar noaptea? Citeşte presa şi astfel îşi lărgeşte orizontul. Ce face pe drum – de la uzină până acasă? Luptă cu proasta funcționare a cooperației.

f) Luptă şi cu alte defecţiuni din viaţa de fiecare zi? Da. Cum să arătăm însă acest lucru? Este cât se poate de simplu. Pentru treaba asta există inscripţii.

– Şi acum, se pare că putem începe? întrebă voios Samozvonski. E clar tipul? Dacă va fi nevoie, se vor mai face completări în timpul elaborării scenariului. Anna Martinovna, ia te rog o foaie de hârtie şi un creion. Prin urmare, aşa...

Şi pe coală de hârtie apărură primele fraze:

1. Tulburător şi chemător sună sirena uzinei.
2. Din localul celulei asociaţiei „Prietenul copiilor" iese Nikanorov, ţinând sub braţ *Anti-Dübring*...

După toate probabilităţile, acest film e acum terminat şi în curând îl vom putea vedea pe ecran pe eroul suprapozitiv, căruia nu-i lipsesc decât aripile pentru a deveni un adevărat înger, îngerul care cântă la ţambal în grădinile raiului.

1932

La umbra b*el*e*t*ristic*i*i

Treceau anii. Nimeni nu ne întreba ce gândim despre mica burghezie, despre tovarăşii de drum ai celor din cadrul RAPP[1]-ului, sau despre rolul criticii în literatură. Nimeni nu ne punea întrebările care se pun de obicei scriitorilor de vreo două ori pe an.

Şi atunci s-a întâmplat ceva îngrozitor. Nu am învăţat să ne exprimăm fluent. Ne lipseşte înflăcărarea şi ardoarea care ne sunt necesare în acest sector de răspundere al muncii literare.

Opiniile şi gândurile răzleţe strânse aici le-am ambalat într-un mic chestionar spre a răspunde la întrebările pe care ni le adresează deseori persoanele particulare şi unele mici organizaţii.

– Cum puteţi scrie în doi?

– O, e foarte simplu! Facem în felul următor: luăm o masă, apoi, natural, o călimară, hârtie şi venim şi noi doi. Dacă stai şi te uiţi de la distanţă – nu vezi nimic interesant. Nu-ţi apare nici o ciudăţenie scriitoricească deosebită. Vezi numai feţe preocupate şi neliniştite (asemenea feţe poţi să vezi la oamenii cărora li s-a promis o cameră cu gaze şi pe urmă deodată nu li s-a mai dat), se aud reproşuri ba chiar şi jigniri reciproce şi, în sfârşit, se iveşte începutul romanului: „Un vapor alb ca neaua spintecă, cu prora-i ascuţită, valurile albastre ale Mării Mediterane". O fi bun un astfel de început? Poate că ar trebui să scriem altfel, poate că ar trebui să scriem mai bine? Simţim o nelinişte, o mare nelinişte în suflet.

– De ce n-aţi publicat într-o revistă mai voluminoasă, ci într-una subţire cum este cea intitulată „*Treizeci de zile*"?

– O, asta e o poveste foarte complicată! Revista aceea voluminoasă ne-a invitat şi ne-a propus să înfiinţăm un „colţ al humorului": glume, improvizaţii şi spirite, câte o humorescă (domnilor de la redacţie le place foarte mult cuvântul „humorescă"). Şi totodată să întocmim şarade, logogrifuri, rebusuri şi studii pentru jocul de dame. Cu alte cuvinte, tot ceea ce înainte era

[1] Asociaţia Rusă a scriitorilor proletari.

inclus la rubrica „De toate pentru toți” iar acum la „Muncitorul isteț”. Se mirau când îi refuzam cu îngâmfare. „Sunteți doar umoriști – ne spuneau cei de la revista voluminoasă. De ce v-ar deranja treaba asta?”

– Este adevărat că râsul vostru nu este râsul nostru, ci râsul lor?

– Nu fiți idiot![1]

– Ce atitudine au redacțiile față de căutările dumneavoastră creatoare?

– O atitudine cât se poate de constantă. Totdeauna ne roagă să tăiem din manuscris două rânduri şi să adăugăm o pagină şi jumătate. Cu vremea am căpătat experiență şi, când predăm manuscrisul, declarăm că cele două rânduri sunt deja tăiate, iar paginile le-am adăugat încă în procesul de creație. Dar nici această măsură profilactică nu ne mai ajută.

– Ce v-a plăcut cel mai mult în „Literaturnaia gazeta” în anul o mie nouă sute treizeci şi doi?

– Hotărârea C. C. al partidului din douăzeci şi trei aprilie.

– Care este scriitorul dumneavoastră preferat?

– Momentan Dos Passos. Poate că Dos Passos le place acum tuturor, iar preferința pentru el nu-i chiar ceva original – aceasta este însă situația pe trimestrul curent.

– Cititorul dumneavoastră preferat?

– Pasagerul din tramvai care stă în înghesuială, îmbrâncit şi lovit din toate părțile, dar continuă să citească. O, pasagerul ăsta e altfel decât cel din tren. În tren se citeşte din plictiseală. În tramvai – din pasiune.

– Redactorul dumneavoastră preferat?

– Aici lucrurile sunt mai complicate. Abia ai început să îndrăgeşti din toată inima un anume redactor şi te şi pomeneşti că l-au schimbat.

– Cum de reuşiți totuşi să scrieți în doi?

– Uite aşa, stăm şi scriem, certându-ne unul cu altul pentru fiecare idee, fiecare cuvânt şi chiar pentru semnele de punctuație. Mai supărător e că, atunci când vom depune acest manuscris la redacție, o să fim cu siguranță rugați să tăiem două rânduri şi să mai adăugăm o pagină şi jumătate. E un lucru foarte greu de făcut, fiindcă aşa cum ni s-a mai spus, noi nu ne-am învățat încă să ne exprimăm fluent.

1932

Crinul regal

Medicilor bogați sau foştilor avocați le place arta.

Să nu credeți că e o generalizare răutăcioasă. N-avem intenția să atacăm pe cineva, să aruncăm vreo umbră asupra cuiva sau, să zicem, să-i aducem cuiva apă la moară. E pur şi simplu o observație nevinovată.

Medicii (şi foştii avocați) contribuie la progresul artei. Asta e realitatea şi nu e cazul să ne supărăm!

[1] Răspunsul a fost împrumutat de la B. Shaw (n.a.)

N-ar fi fost oare caraghios dacă toate femeile s-ar fi supărat dintr-o dată, citind în lucrarea aceea ştiinţifică nemţească „Tactica penală” următoarea formulare: „Femeile nu-şi mărturisesc niciodată vina?”

Sigur că nu e plăcut să citeşti o afirmaţie atât de categorică, însă practica penală a arătat că femeia care a comis un act antisocial (furt, codoşlâc, tăinuire de hoţi) nu face într-adevăr niciodată mărturisiri la interogatoriu.

Astfel că, uneori, se pot face şi generalizări dacă ele sunt confirmate de o experienţă de ani de zile.

Prin urmare, trebuie să spunem încă o dată că medicii adoră arta. În special medicii-ginecologi. Le place mai ales pictura. Aceasta le este necesară pentru ei înşişi, pentru sala de aşteptare, pentru pacienţi.

„Atâta timp cât există medici-ginecologi, pictura nu va muri.”

Acest strălucit aforism a fost enunţat de un pictor din Ekaterinoslav, care trăieşte acum la Dnepropetrovsk, şi care, în fond, nu e pictor, ci un fel de traducător *sui generis*. El face ceea ce se numeşte „*übersetzen*”. Transpune, într-un cuvânt, confecţionează câte un fals Rubens, Aivazovski, Kuindji sau vreun alt maestru al penelului. Nu-i e greu să picteze un peisaj marin, un ospăţ al semizeilor sau o natură moartă în tonuri verzui cu o găinuşă de munte. Consumatorul se descurcă mai lesne în medicină decât în pictură. Greu e să dai pânzei o patină. Dar şi problema asta s-a simplificat considerabil în zilele noastre.

Tabloul uscat se face sul. Rubens-Aivazovski „sare” în tramvai şi după nici o jumătate de oră „de viaţă clocotitoare de tramvai” pânza capătă toate urmele necesare unui monument de artă din secolul XVI sau XVII – crăpături, pete şi margini zdrenţuite.

Medicul stă apoi în camera lui cu mobilă de bambus tapisată cu pluş, se uită îndelung la noua lui achiziţie pe sub palma-i arcuită, ca printr-o lunetă, şi şopteşte:

– În sfârşit, am un veritabil Veronese. Ah, ce mult îmi place Veronese! Ce transparenţă are!

Pentru banii lui, estetul pretinde ca tabloul să aibă cât mai multă transparenţă. Exigenţă pe care pictorul din Ekaterinoslav, actualmente din Dnepropetrovsk, o cunoaşte. El îi dă tabloului atâta ozon cât îi trebuie medicului, chiar mai mult decât i-ar fi dat însuşi Veronese.

În general, înclinaţia spre frumos îl cam orbeşte pe estet, îl hipnotizează însă în special celebra semnătură reprodusă de mâna poznaşă a pictorului din Dnepropetrovsk.

Ar dori atât de mult să trăiască printre statuete, rame aurite, scoarţe de cărţi, printre sidefuri şi metaloplastii.

Şi astfel estetul din perioada de reconstrucţie face un efort, după cum spun negustorii francezi, şi cumpără la anticariat patru păhărele şi o solniţă cu blazoane de baron.

Călătoria spre frumos nu se termină însă aici. O jumătate de salariu se duce pentru o uriaşă compotieră din epoca lui Manasevici-Manuilov şi pentru o furculiţă specială de homari, care, după cum se ştie, nu se prea vând pe la cooperative. Prin urmare, furculiţa îi dă o pură satisfacţie morală şi-i stârneşte pofta de noi cumpărături.

Pe pereţii casei estetului apar mici portrete în acuarelă ale feluritelor femei frumoase din constelaţia Nataliei Goncearova şi alte miniaturi cam de pe vremea lui, ea să zicem aşa, Dante şi Allighieri.

Cu ocazia aceasta se schimbă şi tapetele. Apar tapete noi, albastre, în stil decembrist. Iar pe tapetele albastre, apare spontan şi portretul unui fals străbunic cu grad de general, cu nişte favoriţi grozavi şi cu albeaţă â la Kutuzov la ochi.

Riscul e destul de mare! Bunicul de împrumut ar putea fi considerat drept bunic veritabil şi atunci nepotul impostor ar fi dat afară din slujbă. Estetul, însă, riscă orice, fiindcă adoră arta.

După solniţa din casa baronilor, după compotieră, după portretul Nataşei Goncearova şi după furculiţa şi portretul soldatului necunoscut apare inevitabil primul volumaş al editurii „Preludium" („Preludium" Verlag).

E o adevărată orgie de lux şi de rafinament. Orice ar conţine cartea asta (amintirile unui clarinetist iobag, o antologie de dansuri spaniole: seguidilla, habanera etc., sau versurile poetei Antilopa Kastrakis din antichitatea greacă) – coperta satinată, confecţionată din rubaşca şefului secţiei de producţie a editurii, va fi întotdeauna împodobită cu crini regali, de aur.

Cumpărătorul e în culmea fericirii. El vede, în sfârşit, cu ochii lui crinii veritabili ai casei de Bourbon! Nu-i vorba de nişte biete albine ale uzurpatorului Bonaparte, ci de crinii veritabili ai Regelui-Soare (acela cu „după mine potopul").

Ehei, odinioară, la Versailles! Ehei, şi la Tuileries! Stă madame Recamier, tolănită pe o bancă de bambus!

A, dacă s-ar edita Marx cu asemenea crini, cu o supracopertă de pictorul Loşadeţki, cu un frontispiciu din secolul XVIII şi cu viniete în care vreo două fete cam trecute îşi apleacă graţios capetele pe nişte urne funerare, dacă ar avea gravuri în lemn, în aramă, pe linoleum sau pe cauciucuri de bicicletă! Atunci da, ar merita să-l cumperi!

Luxul magnetizează. Aurul şi argintul de pe coperţi îţi iau ochii. Lumea doreşte atât de mult să aibă în mână lucruri frumoase, încât un viconte sovietic acceptă fără şovăială o copertă din pânză de rubaşcă drept una de atlaz, nu observă că versurile Antilopei Kastrakis sunt tipărite pe hârtie de ambalat scrumbii în care se văd nişte fire de paie şi rumeguş de lemn, că înşişi crinii îşi scutură aurul după nici trei zile, că nu mai e vorba de nici un lux, ci doar de un stil *empire* ginecologic de mâna a doua, o încercare de a oferi limonadă drept şampanie.

1932

Savonarola

Într-una din încăperile Editurii IZOGIZ a avut loc o discuţie ciudată.

Redactorul: Dragă Konstantin Pavlovici, m-am uitat la afişul dumitale… Un moment te rog să închid uşa, să nu ne audă cineva…

Pictorul: (zâmbeşte trist).

Redactorul: Să ştii Konstantin Pavlovici, că nu m-am aşteptat de la dumneata la una ca asta. Ce ai pictat aici? Uită-te şi dumneata!

Pictorul: Cum ce? Totul corespunde temei „Mai multă atenţie alimentaţiei publice". La fabrica-bucătărie o fată – ospătara – serveşte masa. Nu cumva am încurcat textul? (Declamă speriat): „Acasă-i mizerie, purici, lături – aicea sunt ciorbe, tocane, fripturi. Acasă e primus, petrol, putregai – aici e friptură cu cartofi pai."

Redactorul: Nu, nu... Aici totul e-n regulă. Spune-mi însă, te rog, ce-i asta?

Pictorul: Ospătara.

Redactorul: Nu, asta ce-i (Arată cu degetul.)

Pictorul: Bluză.

Redactorul: (verifică dacă e bine închisă uşa). Lasă fleacurile. Spune-mi mie ce e sub bluză?

Pictorul: Sânii.

Redactorul: Vezi! Noroc că am observat numaidecât, Sânii ăştia trebuie să-i scoţi.

Pictorul: Nu înţeleg. De ce?

Redactorul: (*cu timiditate*) Sunt prea mari. Aş spune, tovarăşe, că sunt chiar colosali.

Pictorul: Nu sunt deloc colosali. Sunt nişte sâni clasici, mici. E o adevărată Afrodită a lui Anadiomene. Ştiţi că şi Canova are o „Venus odihnindu-se...” Vă rog să vă uitaţi, în fine, şi în cunoscuta lucrare a profesorului german Anderfakt *Bruste und Büste*, în care se demonstrează cu date precise că sânii femeii timpurilor noastre sunt cu mult mai mari decât ai celor din antichitate... Eu am făcut-o însă antică.

Redactorul: Ei şi ce este dacă-s mai mari? Nu putem să ne lăsăm duşi de un asemenea curent. Sânii trebuiesc organizaţi. Nu uita că afişul ăsta va fi privit de femei şi de copii. Ba chiar şi de bărbaţi în toată firea.

Pictorul: Zău dacă nu-mi vine să şi râd. Ospătăriţa mea e îmbrăcată, ce dracu? Şi sânii sunt efectiv mici. Dacă ar fi să le dăm număr ca la pantofi, n-ar fi mai mult de treizeci şi trei.

Redactorul: Foarte bine, atunci ne trebuie nişte pantofi de băieţel, un fel de douăzeci şi opt. Hai, să lăsăm discuţia. Totul e clar. Sânii ăştia sunt indecenţi.

Pictorul: (*istovit*) După dumneavoastră, ce mărime trebuie să aibă sânii ospătăriţei?

Redactorul: Cât se poate de mică.

Pictorul: Aş vrea să ştiu exact.

Redactorul (*visător*): Bine ar fi să nu mai fie deloc.

Pictorul: Atunci să pictez mai bine un bărbat?

Redactorul: Nu. Un bărbat sută la sută, nu. Trebuie totuşi să facem agitaţie pentru atragerea femeilor în producţie.

Pictorul (*bucuros*): Poate vreţi o bătrână?

Redactorul: Nu. Aş vrea totuşi să fie una tinerică. Fără să aibă însă asemenea... semnalmente. Înţelegi şi dumneata că există unele lucruri oarecum indecente.

Pictorul: Dar şoldurile? Astea pot să le pictez?

Redactorul: Ce-i cu dumneata, Konstantin Pavlovici! În nici un caz şoldurile. Nu cumva ai vrea să mai pui şi nişte epoleţi şi nişte lampasuri! Prin urmare, ne-am înţeles?

Pictorul (*plecând*): Da, s-ar părea că ne-am înţeles. Dacă nu se poate altfel. La revedere.

Redactorul: La revedere, prietene. Stai un moment. Iartă-mă, eşti însurat?

Pictorul: Da.

Redactorul: Nu e bine. E ruşinos. În fine, la revedere...

Şi a plecat pictorul acasă, să acopere sânii cei clasici cu o guaşă opacă.

Şi i-a acoperit.

Virtutea (făţărnicie plus minte încuiată plus panică iepurească) a triumfat.

Fetele frumoase nu mai erau primite să lucreze în cinematografie. Regizorul se învârtea pe lângă actriţă şi bâiguia, nehotărât:

– Sigur, sunteţi înzestrată... Aveţi chiar talent. Dar sunteţi aşa, nu ştiu cum... Aveţi anumite cusururi fizice. Zveltă ca un plop de Kiev. Sunteţi, scuzaţi-mă, prea frumoasă. Drace! „în muzică ar fi fost un capriccio, iar în sculptură o figurină renaissance.” Pe scurt, cu aspectul ăsta – nu merge, şi gata. Ce-o să zică publicul dacă va vedea una ca asta pe ecran?

– Sunteți nedrept, Lucifer Markovici – spunea actrița – față de anul trecut (știți că n-am fost distribuită nicăieri) arăt mult mai bine acum. Nu vedeți câte riduri mi-au apărut pe frunte? Mi-au apărut chiar și câteva fire de păr alb.

– Mare lucru – câteva riduri! se supără regizorul. Ehei, dacă ai avea pungi sub ochi! Sau o gură căzută. Ar fi cu totul altceva. Dar dumneata ce fel de gură ai? Parcă văd *Livada cu vișini*. Un fel de „vom vedea cerul plin de diamante". Zâmbește, te rog. Poftim! Ai toți cei treizeci și doi de dinți! Niște perle! Vitrină cu bijuterii! Nu pot să te angajez. Până și mersul dumitale e cam nu-știu-cum. Grațios. O adiere de primăvară! Ți-e și silă să te uiți!

Actrița izbucni în plâns.

– Doamne, ce nenorocită sunt! Am și talent și nici pocită nu-s!

– Nu e pădure fără uscături, spuse sec regizorul. Ce să fac cu dumneata? Ia încearcă să te cocoșezi puțin. Mai mult, mai mult. Încă. Nu poți? Unde e asistentul? Tovarășe Sataninski, agață-i de gât vreo două-trei potcoave. Nu, nu din filmul *Șuruburile șlefuite*, niște potcoave adevărate, de fier. Ei, cum merge, drăguțo, te miști mai comod acum? Da? Atunci e bine. Trebuie să-ți leg un ochi cu o cârpă neagră. Prea sunt simetric dispuși ochii dumitale. Ei, așa cum arăți acum, s-ar putea să-ți dau un rol episodic. De ce plângi? Of, cine poate să-nțeleagă inima femeii?

Astfel au cucerit încuiații music-holul, cu un atac îndrăzneț, o șarjă de cavalerie; atacul ăsta va intra cu siguranță în istoria universală a armatelor de cavalerie.

În clădirea astfel cucerită plantele decorative au fast tăiate în bucățele, iar baletul compus din treizeci de fete a primit:

30 perechi de bocanci tip Chaplin	30
30 bucăți de mustăți bărbătești	30
30 gambete de la telal	30
30 surtuce de păstor	30
30 perechi de pantaloni	30

S-au ales anume niște pantaloni foarte largi, pentru ca nu cumva să ne trezim că se conturează linia fermecătoare a piciorului.

Spectatorii organizați erau tare mirați. În program li se promiteau treizeci de girls, și aici li se prezentau treizeci de creaturi pocite, de sex îndoielnic și de o vârstă greu de stabilit.

În timpul dansului se auzeau de pe scenă plânsetele înăbușite ale balerinelor. Spectatorii, însă, credeau că toate acestea fac parte dintr-o nouă găselniță a lui Kasian Goleizovski, reprezentând căutări, nuanțe, elanuri...

Găselnițele nu erau însă câtuși de puțin ale lui Goleizovski.

Ele erau și sunt opera adepților lui Savonarola, niște bieți diletanți. Ei îl corectează pe marele Maupassant, scot din operele lui toate amănuntele artistice, care li se par imorale, și se îngrozesc când eroul romanului se însoară. Pentru ei zgomotul unui sărut este mai de temut decât explozia unui proiectil.

Ce fricoși sunt, săracii, ce grea le e viața, ce tare se tem să trăiască!

Este regizorul un Savonarola? Ori un Savonarât?

Nici una, nici alta. Ci doar o guvernantă dintr-aceea bătrână și proastă, care nu iese în stradă fiindcă pe stradă poți întâlni bărbați. Iar bărbații sunt ceva indecent.

– De ce sunt indecenți? Că doară umblă îmbrăcați.

– Da, dar sub haine sunt goi! răspunde guvernanta. Nu, nu mă duceți voi pe mine.

Cum a fost creat Robinson

La redacția revistei ilustrate bilunare „Romanul de aventuri” se simțea lipsa unor lucrări beletristice care să capete interesul tinerilor cititori.

S-a găsit câte ceva, dar nu era ce trebuie. Prea erau serioase, prea erau greoaie. Trebuie să vă spun că, de fapt, literatura asta mai mult întrista sufletul tinerilor cititori decât îl captiva. Redactorul dorea însă, dimpotrivă, să-i captiveze.

Şi astfel într-o bună zi se hotărâră să comande un roman cu „va urma”.

Curierul redacției dădu fuga cu convocarea la scriitorul Moldavanțev, iar a doua zi Moldavanțev şedea pe divanul cu pretenții de „stil” din cabinetul redactorului.

– Cred că mă-nțelegeți, îi explica redactorul, romanul trebuie să fie amuzant, plin de prospețime şi de aventuri pasionante. Într-un cuvânt, să fie un Robinson Crusoe sovietic, adică să fie scris astfel, încât cititorul să nu lase cartea din mână.

– Vreți un Robinson, se poate, răspunse scurt scriitorul.

– Da, dar nu un Robinson oarecare, ci unul sovietic.

– Păi, dar cum altfel! Doar nu unul românesc!

Scriitorul nu era prea vorbăreț. Se vedea imediat că e

Un om de acțiune.

Şi într-adevăr, la termenul prevăzut în contract romanul era gata. Moldavanțev nu s-a abătut prea mult de la celebrul original. Robinson au vrut – Robinson să fie.

Un tânăr sovietic e victima unui naufragiu. Valurile îl aruncă pe o insulă pustie, singur, fără apărare, în mijlocul naturii sălbatice. Primejdiile îl înconjoară la tot pasul: fiare sălbatice, liane, perioada iminentă de ploi. Dar Robinsonul sovietic, plin de energie şi elan, învinge toate obstacolele ce păreau insurmontabile. Peste trei ani, o expediție sovietică îl găseşte zdravăn, teafăr şi sănătos. A supus natura, şi-a construit o căsuță, a încadrat-o cu livezi, a crescut iepuri de casă. Şi-a cusut o rubaşcă din cozi de maimuță şi a învățat papagalul să-l trezească în fiecare dimineață cu cuvintele: „Atențiune! Sări din pat, sări din pat! Începem gimnastică de înviorare!”

– Foarte bine, spuse redactorul, chestia cu iepurii de casă e chiar minunată. Cât se poate de oportun. Numai că nu prea îmi este clară ideea principală a operei.

– Lupta omului cu natura, răspunse, cu obişnuita-i concizie, Moldavanțev.

– Foarte bine, dar nu văd nimic sovietic.

– Cum, şi papagalul? Papagalul reprezintă radioul. Un transmițător experimentat.

– E foarte bun papagalul. Şi grădinile îmi plac. Dar nu se vede societatea sovietică. Unde este, de exemplu, comitetul local? Unde e rolul conducător al sindicatelor?

Moldavanțev începu să se agite. Când a văzut că s-ar putea să nu i se accepte manuscrisul, i-a dispărut mutenia. Ba a devenit chiar vorbăreț.

– De unde comitet local? Pe o insulă pustie?

– Da, pustie, ai perfectă dreptate. Dar un comitet local trebuie să existe. Eu nu sunt artist al cuvântului, însă în locul dumitale l-aş fi introdus. Aşa, ca pe un element sovietic.

– Da, dar întregul subiect e construit pe ideea că insulă e nelocu...

În clipa aceea întâmplător privirile celor doi s-au întâlnit. Moldavanțev tăcu. Ochii redactorului erau atât de primăvăratici, se simțea în ei atâta gol şi vânt de primăvară, încât scriitorul se hotărî să accepte un compromis.

– Să ştiți că aveți dreptate, spuse el, ridicând un deget. Sigur că da. Ar fi trebuit să pricep de la început! Scapă din naufragiu doi inşi: Robinsonul nostru şi preşedintele comitetului local.

– Trebuie să se salveze încă doi membri eliberați din funcție, zise rece redactorul.

– Aoleu, țipă Moldavanțev.

– Nici un aoleu, doi foşti membri ai comitetului şi încă o activistă, încasatoarea de cotizații.

– Dar de ce şi încasatoarea? De la cine să încaseze cotizațiile?

– Chiar de la Robinson.

– Poate să încaseze şi preşedintele banii de la Robinson. N-o să-i cadă coroana de pe cap.

– Aici faci o greşeală, tovarăşe Moldavanțev. Asemenea practici sunt în mod categoric inadmisibile. Preşedintele comitetului local nu trebuie să-şi piardă timpul cu fleacuri, să alerge după cotizații. Noi luptăm împotriva acestor practici. Preşedintele trebuie să aibă o muncă serioasă, de conducător.

– Perfect, să fie atunci şi încasatoarea, se învoi Moldavanțev. Iese chiar foarte bine aşa. Fata se va mărita cu preşedintele, sau poate chiar cu Robinsonul nostru. Are să fie şi mai amuzant.

– Nu e bine. S-ar putea să ajungeți la un gen bulevardier, la o erotică nesănătoasă. Fata trebuie doar să strângă cotizațiile şi să le păstreze în casa de bani.

Moldavanțev se răsuci pe divan.

– Îmi dați voie, o casă de bani e greu de găsit pe o insulă pustie!

Redactorul căzu pe gânduri.

– Stai puțin, spuse el, ai pe undeva în primul capitol ceva splendid. Odată cu Robinson şi cu membrii comitetului local, valul aruncă pe țărm diferite lucruri...

– Un topor, o carabină, o busolă, un butoiaş cu rom şi o sticlă cu un leac împotriva scorbutului, enumeră triumfător scriitorul.

– Butoiaşul cu rom scoate-l, spuse repede redactorul, şi apoi, ce-i cu sticla aceea de doctorie? Ce nevoie ai de ea? Mai bine o sticlă cu cerneală! Şi neapărat o casă de bani.

– Uf, m-ați înnebunit cu casa asta de bani! Ce, cotizațiile nu pot să fie foarte bine păstrate în scorbura baobabului? Cine să-i fure?

– Cum cine? Dar Robinson? Dar preşedintele comitetului local? Dar membrii eliberați din funcție? Dar comisia pentru cantine?

– Dar ce, s-a salvat şi comisia? întrebă cu frică Moldavanțev.

– Da, s-a salvat.

Se lăsă tăcerea.

– Nu cumva a aruncat valul şi o masă pentru şedințe? întrebă ironic autorul.

– Ne-a-pă-rat! Trebuie doar să le creăm oamenilor condiții de lucru. Să mai puneți şi o sticlă cu apă, clopoțelul, fața de masă. Mă rog, valul poate să arunce pe mal orice fel de față de masă, roşie, verde, eu nu stingheresc creația artistică. Ce trebuie făcut însă în primul rând – e să arătăm aici şi masele. Păturile largi ale oamenilor muncii.

– Valul nu poate să arunce pe mal masa de oameni, se încăpățână Moldavanțev. E în contradicție cu subiectul. Gândiți-vă puțin! Să arunce deodată pe țărm câteva mii de inşi! Mai mare râsul!

– Apropo de râs. O cantitate mică de râs plin de voioşie, însufleţit, sănătos, plasă redactorul, nu strică niciodată.

– Nu! Valul nu poate face una ca asta.

– Care val?! întrebă redactorul.

– Dar cum să ajungă masele pe insulă? Că doar e pustie?!

– Cine ţi-a spus că e pustie? Dumneata mă cam încurci. Totul e limpede. Trebuie să pui o insulă sau chiar mai bine o peninsulă. E mult mai comod. Acolo se vor petrece o serie de întâmplări interesante, noi, atrăgătoare. Se va duce o muncă sindicală, nefeiită de unele lipsuri. Activista va descoperi o serie de neajunsuri, să zicem chiar în domeniul strângerii cotizaţiilor. Va fi ajutată de masele largi şi de preşedintele adus pe calea cea dreaptă. În final se poate include şi o adunare generală. Din toate astea va rezulta un efect cât se poate de reuşit din punct de vedere literar. Asta-i tot.

– Dar Robinson? bâigui Moldavanţev.

– Da. Bine că mi-ai amintit de el. Robinson ăsta ne cam încurcă. Scoate-l de tot. E o figură plângăreaţă, ridicolă, nejustificată.

– Acum e clar, spuse Moldavanţev cu o voce de înmormântare, mâine va fi totul gata.

– La revedere. Creează, te rog. Apropo; la începutul romanului dumitale se petrece un naufragiu. Ştii ceva? Nu ne mai trebuie nici un naufragiu. E mult mai interesant fără naufragiu. Nu-i aşa? Deci totul e în ordine. Noroc bun!

Rămas singur, redactorul râse fericit.

– În sfârşit, spuse el, vom avea un adevărat roman de aventuri şi totodată o operă într-adevăr literară.

1932

Distracţie individuală

Să vorbim din nou despre vară.

A existat şi un astfel de anotimp dulce în anul bugetar curent. A existat şi trimestrul ăsta minunat – iunie, iulie, august, când pe bulevardele Moscovei se cosea iarba şi zbura puful plopilor, iar cerul pur de seară era spintecat de rândunele.

Şi, vai, cât de anost a trecut acest răstimp atât de poetic!

Într-unul din parcurile capitalei, unde copacii îşi aruncă umbra deasă pe nisipul scârţâitor al aleilor, a stat agăţat o vară întreagă un imens afiş cu următorul text:

„Să luptăm pentru o plimbare sănătoasă!”

Pe aici nu se plimba însă nimeni. În zadar îşi aruncau umbrele lor copacii, nici un picior de proletar nu se întipărea în nisipul fin de pe alei.

Pe aici nu se plimba nimeni. Se ducea numai lupta pentru o plimbare sănătoasă.

Lupta pentru acest gen de odihnă, foarte util şi, se pare, încă nu îndeajuns de asimilat, se ducea în felul următor.

Responsabilii resortului de odihnă intrau de dimineaţă în pavilionul de placaj, închideau bine ferestrele şi discutau până seara târziu cum trebuie oamenii să se plimbe. Discutau şi fumau,

bineînțeles, țigară după țigară. Dacă se ivea cumva pe o pajiște figura timidă a vreunui plimbăreț, acesta era imediat cooptat în prezidiul adunării ca reprezentant al maselor care se plimbă.

Pe urmă respectivul nu se mai plimba, ci se încadra în rândul celor ce luptau pentru plimbare.

În legătură cu plimbarea sănătoasă aveau loc niște discuții peste măsură de pătimașe.

– Tovarăși, de multă vreme a sosit timpul să dăm o ripostă categorică unor teorii dăunătoare, străine nouă și în care se susține că o plimbare poate fi făcută pur și simplu de dragul plimbării. Trebuie, în sfârșit, să dăm o rațiune complexului proces de plimbare creatoare, trivializat de către unii vulgarizatori cu simpla denumire de plimbare. Se plimbă în general, pur și simplu, așa ca să se plimbe, numai vacile (*râsete*), câinii (*râsete zgomotoase*) și pisicile (*râsete în toată sala*). Noi trebuie, noi suntem obligați să dăm câte o sarcină fiecărui individ care se plimbe. Și acest individ, tovarăși, nu trebuie pur și simplu să se plimbe ci trebuie, tovarăși, să ducă o imensă muncă în domeniul plimbării. (*O voce din sală*: „Just!") Există unele încercări în această direcție. Iată proiectul tovarășului Gorillo. Ce propune tovarășul Gorillo? Tovarășul Gorillo propune să se agațe pe spatele fiecărui individ în plimbare un afiș executat artistic pe o temă oarecare de actualitate – „prietenul copacilor" sau „pentru asigurările de stat". De exemplu: „în timp ce tu te plimbi aici, poate că-ți arde locuința. Asigură-ți cât de repede averea mobilă la societatea de asigurări". Și altele. Tovarăși, ce trebuie să facem însă pentru ca indivizii izolați să nu piardă din vedere nici un minut afișele și pentru ca acțiunea acestora să fie, cum să vă spun, sută la sută eficientă și neîntreruptă. Tovarășul Gorillo a scăpat asta din vedere, sau, cum s-ar zice, i-a scăpat esențialul. (*Râsete*). Treaba se poate însă face, tovarăși. Trebuie să ne străduim ca acei ce se plimbă să meargă în șir indian, unul în spatele altuia, și atunci vor avea prin forța lucrurilor câte un afiș în fața ochilor. Odihnindu-se în felul acesta sănătos, oamenii vor putea petrece vreo două-trei ore. (*O voce din sală*: „Nu-i prea mult?"). Da, tovarăși, două – treiore. Și dacă e necesar, poate chiar și patru, și cinci, tovarăși. Ei, și după o scurtă pauză de agitație politică de cinci minute se poate organiza un joc vesel de mase cu denumirea de „Util-Eulenspiegel". Tuturor indivizilor în plimbare li se vor elibera cutiuțe de gunoi, artistic executate, și cârlige portative. Fiecare dintre cei ce se plimbă încoace și încolo prin parc, în sunetele armonicei, se mai uită și pe jos și cum observă un lucru util, de exemplu o cârpă, un galoș vechi sau o sticlă goală de votcă, apucă imediat obiectul acela util cu cârligul și-l pune în cutiuța de gunoi, executată artistic. El strigă totodată începutul unei lozinci de actualitate, iar ceilalți reiau în cor sfârșitul lozincii. În afară de aceasta, celui mai norocos i se va acorda dreptul de a lua parte la un joc însoțit de dans și intitulat „Prizonierul capitalului" (*O voce din sală*: „Dar dacă cei care iau parte la joc nu se uită pe jos, atunci ce-i de făcut?"). Nu te agita, tovarășe! (*Râsete*). Se vor uita pe jos. Potrivit regulilor jocului, fiecărui participant i se va atârna de gât câte o mică greutate de vreo douăzeci de kilograme. Astfel, el va trebui, vrând-nevrând, să se uite pe jos, iar jocul nu-și va pierde, ca să zic așa, caracterul său captivant și sănătos. Aproximativ cam acesta este, în linii generale, planul tovarășului Gorillo.

– Eu, însă, tovarăși, aș vrea totuși să spun câteva cuvinte despre acest plan al tovarășului Gorillo. Oare nu este cam fără obiect acest gen de plimbare? Nu se ascunde oare aici un simplu joc provocător de râsete și distracții facile? Trebuie să fim mai serioși, tovarăși. Pentru muncitorul mai în vârstă, pe care vrem să-l atragem în parc, toate acestea sunt lucruri prea simple. El vrea după muncă ceva mai mult. Nevoia lui de plimbare trebuie să fie satisfăcută într-o atmosferă de muncă. Muncitorul, tovarăși, a crescut în lărgime și în adâncime. Noi trebuie să-i creăm o ambianță cât mai apropiată de cea din producție. Iată, vă dau de exemplu, un excelent număr de atracție pentru vremea de vară. Săpăm în parcul nostru un puț de mină de vreo treizeci

de metri adâncime şi coborâm în el, cu o benă, pe muncitorul nostru, închipuiţi-vă ce bucurie va avea omul când va vedea în fundul puţului un profilactoriu politic subteran, unde poate oricând obţine informaţii în probleme sindicale şi de cotizaţie. Aud că unii dintre dumneavoastră propun un amendament, şi anume, că ar fi bine ca acolo în puţ să se vândă şi apă minerală. Eu sunt contra, tovarăşi. Această propunere nu e justă chiar de la bun început, fiindcă aceasta, tovarăşi, va distrage pe tovarăşul nostru vârstnic de la munca în profilactoriu. Ar fi mai bine ca în loc de apă minerală să vindem broşura noastră: „Să aducem la cunoştinţa generală problemele unei plimbări sănătoase".

Şi iată ce a ieşit. Statul a pus la dispoziţie un crâng minunat, a alocat o sumă de bani şi a spus: „Plimbaţi-vă! Respiraţi aer curat! Veseliţi-vă!" Şi în loc să facă toate acestea (să se plimbe, să respire, să se veselească), deştepţii au început să se frământe şi să-şi bată capul: „Cum să se plimbe? Cu cine să se plimbe? În ce mod să respire aerul? După care metodă să se veselească?"

Şi a ieşit o plictiseală nemaipomenită. A început să miroasă atât de tare a parastas, încât nici chiar aerul, aerul acela pur, căruia i se zice ozon, nu mai putea să intre în gura celor ce se plimbau.

S-ar putea ca tot ce am povestit să nu fie crezut şi s-ar putea să fie considerat drept o scorneală de nebun, s-ar putea să ni se mai ceară ca toate să fie întărite cu dovezi şi n-ar fi exclus să fim rugaţi să-l prezentăm pe tovarăşul Gorillo în persoană, împreună cu planul lui extraordinar de odihnă civilizată.

Şi cu toate acestea, totul e foarte apropiat de adevăr. În orice parc pot fi găsite semne ale luptei titanice duse pentru o plimbare sănătoasă, dar observându-se absenţa completă a unor oameni care să se plimbe.

Ideea de a organiza un Parc central de cultură şi odihnă pentru proletarii Moscovei este admirabilă. Este admirabil şi terenul pus la dispoziţie pentru acest parc. Cheltuielile pentru întreţinerea lui sunt însemnate.

De ce poartă însă unele măsuri pentru organizarea parcului pecetea timidităţii, a unei prudenţe exagerate şi, mai ales, a unei monotonii plicticoase ca o călătorie cu trenul?

Nu vrem să micşorăm meritele numerosului personal al parcului, care se străduieşte desigur neîncetat să creeze un adevărat centru al recreaţiei, trebuie să spunem însă deschis că în parc domneşte cultură de mâna a doua şi odihnă de mâna a doua.

Iar cât priveşte distracţiile, nici nu mai putem vorbi de calitate. Ea nu există deloc.

– Cum nu există? va striga într-un glas întregul personal. Dar dragul nostru tobogan în spirală, frumuseţea şi mândria sectorului de distracţii? Ce vă mai trebuie! Dar popularii căluşei? Dar... dar...

Însă după acest „dar" nu va mai urma nimic, pentru că nu mai este nimic. În cel mai mare şi cel mai frumos parc din ţara noastră, unde vin sute de mii de oameni, există numai două obiecte de atracţie: căluşeii de iarmaroc şi senzaţia secolului XIX – toboganul în spirală. Dealtfel, dacă stăm şi analizăm mai bine lucrurile, ne convingem că toboganul ăsta nu e nici prea în spirală şi nici prea grozav nu e. În construcţia lui se observă o timiditate foarte caracteristică diferitelor locuri de amuzament din parcuri. Spiralele toboganului au o pantă atât de lină, încât în locul unei călătorii ameţitoare, atât de dragă inimilor tineretului (în secolul XIX această distracţie se numea „senzaţii tari"), individul izolat care se distrează se târăşte în jos ca melcul, gemând şi sprijinindu-şi picioarele de bordurile toboganului, şi ajunge jos lac de sudoare. Şi numai discuţia aprinsă cu şeful toboganului îi dă acele „senzaţii tari" pe care ar fi trebuit să i le dea toboganul însuşi.

În parc se găsesc mai puține obiecte de atracție decât erau în anul inaugurării lui. Apropo, unde a dispărut oare „camera dracilor”? Adică nu a dracilor (dracul nu există, administrația parcului a ținut desigur, seama de asta – de vreme ce nu există dumnezeu, nu poate să existe nici dracul), ci „camera misterelor”?

Camera nu era prea grozavă şi nu reprezenta cine ştie ce culme a inventivității umane. Totuşi răsunau de acolo râsetele şi țipetele vesele ale vizitatorilor. Camera asta le plăcea tuturor. Şi totuşi a fost desființată.

De ce oare au desființat această cameră a dracilor, adică, scuzați-ne, a misterelor?

În imaginația noastră se conturează nişte amănunte îngrozitoare.

Mare trebuie să fi fost tulburarea produsă de acest număr de atracție în inimile lucrătorilor din domeniul odihnei!

– Ce fel de cameră e asta? Pereții se rotesc, oamenii râd, dracu ştie ce se-ntâmplă! E un număr de atracție absolut lipsit de conținut, neprincipial. Trebuie neapărat să i se dea un conținut ideologic.

Şi i s-a dat.

Cum se realizează la noi conținutul ideologic? S-au atârnat pe pereți nişte pancarte – şi gata. Numai că, ce să vezi? Conținutul ideologic nu ajungea până la cetățeni. Şi nu ajungea pentru că pereții se roteau şi pancartele nu puteau fi citite.

– Trebuie, tovarăşi, să oprim pereții. N-avem ce face.

– Dar atunci se duce dracului toată atracția!

– Nicidecum! Va fi un număr de atracție minunat şi pe deplin sovietic. Omul care vine să se distreze plăteşte zece copeici şi obține dreptul să stea în cameră cinci minute, citind pancartele şi lărgindu-şi astfel orizontul individual.

– Dar nu va mai fi nimic misterios şi, în orice caz, nimic distractiv!

– Nici nu trebuie să fie misterios. Iar ca denumire nu avem ce face cu o firmă vulgară cum ar fi „camera minunilor”, ci pur şi simplu, după sistemul nostru – „camera nr. 1”. E o denumire foarte atrăgătoare. O să vedeți ce bine are să fie. Are să dispară şi râsul acela prostesc, lipsit de orice conținut util.

Nu ştim dacă lucrurile s-au petrecut în felul acesta sau întrucâtva altfel – nu are importanță. Principalul scop a fost însă atins. Camera misterioasă a pierit, iar împreună cu ea au pierit şi vreo patruzeci la sută din râsetele care răsunau în parc.

Administrația parcului oferă drept compensație fel de fel de inscripții, tabele, diagrame, chemări şi anunțuri. Dar asemenea metode de lucru cu cartoane şi placaje provoacă multe îndoieli. Mai ales când dai de o imensă chemare scrisă pe sticlă şi înfiptă în centrul parcului:

SĂ TRANSFORMĂM PARCUL ÎNTR-UN ŞANTIER PENTRU
ÎNDEPLINIREA HOTĂRÂRILOR CONGRESULUI
SINDICATELOR

Să transformăm parcul în şantier!

Ce poate fi mai trist decât o asemenea perspectivă! Ce lipsă de orizont! Ce noțiune falsă despre odihnă trebuie să avem, ca să ne-o putem imagina sub formă de şantier, chiar dacă şantierul ăsta e prevăzut pentru îndeplinirea hotărârilor.

Îl şi văd pe cutare lucrător din domeniul odihnei zbârlindu-se şi zicând:

– Sigur, ăştia ne-ați fost! Sunteți contra îndeplinirii hotărârilor!

Nu, noi nu suntem contra îndeplinirii hotărârilor. Suntem numai contra transformării parcului în atelier de lozinci şi de rechizite de cancelarie. Ar fi mai bine dacă în loc să lansăm numai chemări pentru îndeplinirea hotărârilor, am şi îndeplini aceste hotărâri. Ar fi bine dacă am transforma parcul într-un adevărat loc de odihnă proletară şi nu într-o şcoală orăşenească de patru clase pentru copiii vânzătorilor de îngheţată lipsiţi de mijloace, aşa cum arată parcul acum.

Bineînţeles că toţi, cu mic, cu mare, se îndreaptă spre râul din parc pe care nu au reuşit încă să-l bareze cu un stăvilar de carton pe care să fie o chemare sunând cam aşa:

SĂ TRANSFORMĂM RÂUL ÎNTR-O CITADELĂ PUTERNICĂ,
DE GRANIT, A UNEI ODIHNE SĂNĂTOASE

Totodată, cu toate eforturile responsabililor în ale odihnei, în parc răsună un râs plin de bucurie care trece peste barierele devierii culturale „stângiste". Parcul nu a avut aici însă nici un rol.

Vizitatorii râd fiindcă le vine să râdă. Sunt tineri. N-au decât şaptesprezece ani. Tinereţea râde întotdeauna. Dacă nu va înceta însă lupta aceasta de a „transforma parcul într-un şantier", dacă nu se va termina cu această harababură îngrozitoare privind metodele „luptei pentru o plimbare sănătoasă", în curând nu vor mai râde nici ei – tinerii de şaptesprezece ani.

Sunt lucruri asupra cărora trebuie să se ajungă la o înţelegere iarna, ca să nu mai vedem şi în vara viitoare toate cele descrise aici.

1932

Nepăsare crasă

În cele ce vom povesti aici, faptul cel mai important este cazul petrecut în zorii unei zile.

Să vedeţi despre ce este vorba.

Nişte tineri s-au îndrăgostit unul de altul şi s-au căsătorit sau, ca să vorbim mai cu emfază, au contractat o căsătorie. Trebuie să menţionez că, în general, nunţile nu sunt evenimente rare în ţara noastră. Se văd deci foarte des oameni căsătorindu-se, iar schimbul amical de păreri în această împrejurare ca şi clinchetul paharelor răsună până târziu după miezul nopţii.

Nu ştiu de ce, dar despre asta nu se prea vorbeşte în literatură. Un viitor cercetător nu va afla poate niciodată cum se făcea o declaraţie de dragoste în anul 1932. Nu va şti nimeni dacă lucrurile se petreceau la fel ca şi sub regimul ţarist („cu şoapte, vorbe sfioase şi triluri de privighetori") sau altfel cumva, fără privighetori şi, în general, fără participarea aripatelor.

Informaţii despre dragoste nu se găsesc nici măcar în romanele superproblematice, scrise probabil anume pentru posteritate – deoarece contemporanii nu le pricep – şi nici în cupletele de revistă, compuse după reţeta „laboratoarelor" brigăzilor de agitaţie vizuală.

Tema dragostei ne readuce la cazul acela petrecut în zorii zilei.

În familia unui pictor era aşteptată venirea pe lume a unui copil. Naşterea a început puţin mai devreme decât o prevăzuseră mamoşii. Aşa se-ntâmplă aproape întotdeauna. Naşterea a început în ceasul cel mai incomod – la sfârşitul nopţii, tot cam ca de obicei. Totul s-a petrecut

foarte rapid. Durerile au început să se repete la fiecare zece minute, aşa că soţia pictorului trebuia să fie dusă imediat la maternitate. Primul gând al soţului a fost să ia un taxi.

Apartamentul nu avea însă telefon. Pictorul ar fi putut să-şi înceapă autobiografia cu o frază de un conţinut profund: „M-am născut în anul 1901. Nici până acum nu am telefon.” Această formulare de o concizie spartană ne permite să omitem lungi descrieri ale felului în care pictorul a tot depus cereri la biroul de abonamente, cum a recurs la cunoştinţe, cum a încercat tot soiul de combinaţii, dar fără nici un rezultat.

Prin urmare, în zorii zilei, pictorul dădu buzna într-o locuinţă străină şi se lipi de receptor. Citise multe despre taxiurile de noapte care se prezintă la primul telefon al solicitantului, iar numărul de la garaj, 42-21, îl ştia pe de rost de trei luni. Era prevăzător. Ţinuse seama de toate.

De la garaj i s-a răspuns însă foarte delicat că nu sunt maşini. Taxiurile de noapte şi-au terminat serviciul, iar cele de zi încă nu l-au început.

– Dar e vorba de soţia mea – de o naştere...

– După ora nouă, cetăţene.

Era însă numai ora şapte.

„Salvarea” nu vine pentru asemenea cazuri. Pictorul ştia cum stau lucrurile. Pe toate le ştia. Şi, totuşi, simţea că înnebuneşte, nu alta. Ieşi în stradă.

Fireşte că, la o asemenea oră, capitala nu-i putea oferi nici un mijloc de transport. Tramvaiele abia ies din depou (dealtfel în cazul nostru tramvaiul n-ar fi fost bun la nimic), iar de birjari nici urmă. Pesemne că se înghesuiau pe undeva pe lângă gări, dând din mâini şi speriindu-i pe călători cu noutăţi despre scumpirea ovăzului.

Şi deodată pictorul rămase stană de piatră.

Îl cuprinse o bucurie extraordinară, o copleşitoare fericire: văzuse o maşină în care şedeau doi şoferi zdraveni.

Aceştia au ascultat binevoitor bâlbâiala pictorului şi s-au învoit să-i ducă soţia la maternitate.

Au coborât-o deci cu mari precauţiuni de la etajul al treilea şi au aşezat-o în maşină. Pictorul era cum nu se poate mai bucuros. Fără voie, îi veneau în minte tot felul de proverbe banale: „Prietenul la nevoie se cunoaşte”, „Mai bine o sută de prieteni decât o sută de ruble” şi nu ştiu de ce îşi aminti şi de zicala: „Cu răbdarea treci marea”. Maşina porni. De-acum încolo totul trebuia să meargă bine. Dar a ieşit prost.

Maşina a făcut zece metri şi s-a oprit, fiindcă i s-a gripat motorul.

Şi să vezi ghinionul naibii! Până la maternitate mai erau cinci minute de mers. Se vedea însă după feţele şoferilor, care începuseră să se înfurie, că prea uşor n-au să se descurce şi că maşina n-are să pornească prea curând. Pe soţia pictorului o încercau acum dureri la fiecare două minute. Nu mai avea nici un rost să mai aştepte. Pictorul sări din maşină şi porni din nou undeva, în fugă. De la poarta Kropotkin alergă până-n Arbat, dar nu zări nici o trăsură; maşini treceau însă destul de des.

Ce să vă mai spun, dragi tovarăşi, prieteni şi fraţi?!

Pictorul nostru a oprit peste cincizeci de automobile, dar nici unul nu s-a învoit să-l ajute. Întâmplarea aceasta e atât de sumbră, atât de regretabilă, că nu mai are nevoie să fie pusă în chenar ori tipărită cu cursive. Nici unul dintre oamenii care treceau la ora aceea pe Arbat n-a catadicsit să se abată pentru câteva minute din drum ca să dea ajutor unei femei care năştea în stradă.

La început, pictorul s-a jenat. Alerga alături de maşină şi-şi striga din mers necazul, dar nu-l asculta nimeni şi nimeni nu se oprea, deşi era vădit că omul era cât se poate de tulburat.

Atunci începu să acționeze mai hotărât, văzând că-şi pierde vremea degeaba.

Timpul trecea. Pictorul ieşi în mijlocul străzii şi bară drumul unui Ford verde. Înăuntru şedea un om destul de obişnuit, cu un chip fără nici o umbră de răutate.

Îl ascultă pe pictor şi-i spuse:

– N-am voie. Cum să transport o persoană particulară? Şi să cheltuiesc şi benzină statului pentru o persoană particulară!

Pictorul încercă să bolborosească ceva despre bani. Omul cu chipul blând se supără şi demară.

Deodată, văzu venind un taxi hodorogit. Şoferul încercă să-l ocolească pe pictorul care-i stătea în drum, acesta sări însă pe scara maşinii şi toată discuția care a urmat s-a desfăşurat în timp ce maşina mergea.

Taxiul era ocupat de un grup vesel şi destul de numeros, patru băieți şi o fată pe bancheta din spate (unul din ei stătea pe genunchii altuia), iar alături de şofer, al şaselea, (care s-a şi dovedit apoi şi cel mai mare nemernic). Pe capetele tinerilor pierde-vară erau nişte pălării moi, ca de pâslă. Fata, o fluşturatecă, pufăia mereu dintr-o țigară, fără să tragă în piept. Toți erau foarte veseli, dar, când au auzit rugămintea pictorului, i-a cuprins un plictis de moarte şi au început să răspundă pe tonul acela dezgustător „de tramvai”. Nu era însă prea uşor să te descotoroseşti de solicitant.

– Nu vă încurcă prea mult, spunea el, că doar nu vă grăbiți. E un caz special.

– Adică cum nu ne încurcă prea mult, replicau cei din maşină. Şi de ce credeți că nu ne grăbim?

– Doar nu vă duceți la gară. Vă rog!

– Dumneata ne rogi, pe urmă ne roagă altul, iar noi am alergat două ceasuri după taxiul ăsta.

– Vă rog, numai pentru zece minute! După zece minute vă aduc eu maşina înapoi.

Tinerii pierde-vară nu voiau nici în ruptul capului să-i cedeze maşina şi–l sfătuiau să nu mai insiste.

– Gândiți-vă, poate să nască în fiecare clipă!

– Dumnealui îşi închipuie că suntem nişte filfizoni! Şi-apoi ce înseamnă asta, la urma urmei? Nici în taxi nu poți să scapi de îmbrânceală?

– La urma urmei, aş putea chiar să vă oblig, insista pictorul.

– Ei, asta-i curată obrăznicie, zise fata cea fluşturatecă.

În clipa aceea îşi întoarse capul cel de al şaselea pasager, care şedea lângă şofer şi care până atunci tăcuse.

– Eşti un huligan! strigă el cu un glas atât de tare şi de mânios, încât răsună toată strada. Coboară numaidecât de pe scară! Cică ne şi obligă, măgarul!

Şi se aplecă pe fereastra maşinii ca să-l zvârle pe pictor din mers.Maşina viră spre piața Smolenski şi pictorul se văzu în pericol de a ajunge cine ştie unde. Sări jos.

Ah, ce i-ar mai fi luat la bătaie şi ce i-ar mai fi blagoslovit pe nesimțiți! Nu avea însă timp de aşa ceva.

Dar ce să vezi – la capătul străzii opri o maşină. Un tată fericit îşi ajută soția şi cei doi copii să coboare pe trotuar. Pictorul se repezi spre dânsul.

Trebuie să vă spun că, de felul lui, pictorul nu era deloc un om timid, ci mai curând o fire chiar patetică. Un om care ştia să convingă şi să emoționeze. Începu şi în clipa aceea să vorbească fără nici o inhibiție, să înşire nişte cuvinte pline de simțire, care ar fi stors lacrimi pe orice scenă, dar pe care te sfieşti să le foloseşti în viața de toate zilele.

– Sunteți tată, spunea el, nu se poate să nu mă înțelegeți. Şi dumneavoastră aveți copii mici. Sunteți un om fericit, ajutați-mă.

La teatru, tatăl fericit s-ar fi pornit pe plâns. Aici nu era însă în apropiere nici o cortină cu pescăruşi albi, nu era nici un plasator cu părul alb, aşa că omul răspunse:

– N-am timp, tovarăşe. Întârzii la slujbă.

– Vă implor, se ruga pictorul, înțelegeți-mă, vă implor! În numele...

– Tovarăşe, vă înțeleg foarte bine, dar nu am nici un minut liber. Dați-mi voie să intru în maşină.

– Dar bine, spuse nefericitul, începând fără motiv să vorbească în şoaptă: dacă ați vedea un om înecându-se într-un râu ce-ați face?

– Tovarăşe, sunt atât de ocupat că de doi ani nu am fost nici la cinema, nici chiar filmul „Paşaport pentru viață" nu l-am văzut, iar dumneata... Literalmente nu am nici un minut la dispoziție.

Pictorul rămase din nou singur. Ca să alerge pe urmă după altul, împreunându-şi mâinile la piept şi bolborosind:

– Vă rog omeneşte, vă conjur!

Sărea pe scările maşinilor, implora, oferea bani, ținea discursuri, amenința sau plângea şi credeți că i-au ajutat la ceva toate acestea?! A ieşit la iveală că toți sunt foarte ocupați cu nişte treburi care nu sufereau, nici una, nici o amânare; maşinile curgeau una după alta şi nu exista în acel moment nici o forță care să le abată din drumul lor.

Adâncit într-o muncă uriaşă, incomensurabilă, Lenin găsea timp să afle cum trăiesc nu numai tovarăşii lui cei mai apropiați, ci şi nişte oameni pe care-i văzuse numai în treacăt cu câțiva ani în urmă – se interesa dacă aceşti oameni au nevoie de ceva, dacă sunt sănătoşi, dacă nu-i împiedică cineva să muncească şi să trăiască.

Toți aceşti cincizeci de oameni însă, care-şi închipuie desigur că sunt cetățeni de nădejde ai unei țări socialiste, nu au găsit nici un moment liber şi nici o dorință pentru îndeplinirea celei mai elementare obligații a unui membru al colectivului şi a unui cetățean al Uniunii Sovietice – aceea de a sări în ajutor la nevoie.

Toate câte le-am povestit nu sunt o plăsmuire de scriitor, ci o întâmplare petrecută aievea astă-vară la Moscova.

Ne pare extrem de rău că numerele maşinilor au rămas necunoscute, că toți aceşti oameni îngrozitor de ocupați nu pot fi adunați în Sala coloanelor din Palatul Sindicatelor, spre a fi judecați de către întreaga țară, cu proiectoare, microfoane-amplificatoare, cu rechizitoriul tunător al procurorului, ca nişte duşmani înverşunați ai societății socialiste, pentru cea mai mare crimă – nepăsarea.[1]

---

[1] Iată sfârşitul acestei întâmplări. Pictorul a găsit o maşină. Nu are importanță dacă era a cinzeci şi doua sau a cinzeci şi treia. Important e doar că pasagerul ei nu s-a lăsat rugat, ci s-a învoit imediat să-l ajute, deşi avea treburi foarte importante. Finalul a fost cu totul neaşteptat. La locul cu pricina pictorul nu a mai găsit nici maşina gripată, nici pe soția lui. N-a găsit-o însă nici la maternitate. Atunci s-a gândit să se întoarcă acasă. S-a întâmplat că femeia n-a mai putut să aştepte şi atunci, târându-se până la cel de-al treilea etaj al casei în care locuiau, a născut acolo imediat, la ea acasă. Copilul a fost moşit de nişte vecine speriate, care au tăiat ombilicul cu nişte foarfeci de croitorie, pe care în zorul acela au uitat să le şteargă măcar cu spirt. Se aşteptau ca mama să facă o septicemie şi să se prăpădească împreună cu copilul. Dar ce mai, până la urmă familia a avut noroc şi toate s-au terminat cu bine. N-a fost decât un singur necaz: aşteptau un băiat şi le-a sosit o fetiță. Dar asta nu mai avea importanță obştească (nota autorilor).

Cumplit lucru, nepăsarea! Îţi iese în cale când ţi-e lumea mai dragă. Dar avântul constructiv care a cuprins ţara sovietică o depăşeşte. Nepăsarea se îneacă în marele val oceanic al creaţiei socialiste. Nepăsarea e un fenomen mărunt, dar e perfid şi muşcă.

Era undeva o casă fericită cu şaptezeci şi două de apartamente, şaptezeci şi două de uşi de intrare şi şaptezeci şi două de broaşte americane. Dimineaţa locatarii plecau la lucru, seara se întorceau acasă. Vara plecau în vilegiatură, toamna veneau înapoi.

Nimic nu prevestea furtuna. La furturi nimeni nici nu se gândea. Dealtfel, în ziare rubrica de fapte diverse a fost desfiinţată – desigur din cauza caracterului nepotrivit al tematicii penale. Pesemne că un serviciu de statistică calculează o dată pe an numărul furturilor care arată creşterea sau scăderea găinăriilor şi a micilor sustrageri din locuinţe, dar cetăţenii habar n-au de asemenea treburi. După cum n-aveau habar nici locatarii casei aceleia fericite cu şaptezeci şi două de apartamente, încuiate cu şaptezeci şi două de broaşte solide – producţie a unui atelier de meseriaşi de undeva din provincie. Plecând la întreprinderile şi instituţiile lor, locatarii îşi părăseau fără grijă locuinţele.

La început, a fost prădat apartamentul numărul opt. S-a furat totul, în afară de mobilă şi contorul de gaze. Apoi a fost spart apartamentul numărul şaizeci şi trei. Aici au luat şi contorul, şi au rupt în mod barbar şi ficusul îndrăgit al familiei. Casa a început să tremure de frică. S-au apucat toţi să-şi verifice încuietoarele pseudoamericane, făcute la atelierul provincial şi s-au lămurit că broaştele acelea ale lor se deschid nu numai cu orice fel de cheie, ci şi cu un ac de păr, cu un briceag, cu o peniţă „rondă”, cu o peniţă obişnuită, cu o scobitoare, cu unghia, cu un chibrit, cu un ac de primus, cu un colţ al carnetului de legitimaţie, cu un buton de la guler, cu o pilă de unghii, cu o cheie de la ceasul deşteptător, cu o coajă de ou şi cu multe alte asemenea articole de larg consum. S-a mai constatat spre seară că ajunge ca o uşă din astea să fie numai uşurel împinsă, ca să se deschidă la fel de lesne.

Aşa stând lucrurile, şi-au procurat a şaptezeci şi treia broască sigură. Era omul-lacăt, un cetăţean de cincizeci şi opt de ani, paznicul Evdokim Kolonnâci. Uşile principale au fost bătute în cuie, iar bătrânul Kolonnâci stă acum la poartă, privind scrutător pe fiecare individ care iese din casă cu diferite lucruri în mână. Kolonnâci primeşte un salariu. I s-a cumpărat din fondurile speciale şi un cojoc enorm pentru hibernare. Totuşi toată casa e stăpânită de frică, în vreme ce groaznice blesteme se îndreaptă către zănatecul atelier care a azvârlit pe piaţă o atât de stranie producţie.

Atelierul ştia însă că producţia lui se deschide şi cu o peniţă „rondă”, şi cu o peniţă simplă, şi în general cu orice.

O ştiau şi vânzătorii din magazin şi la fel de bine informaţi erau şi şefii sectorului comercial. Şi totuşi se face un negoţ intens cu această broască iluzorie care nu foloseşte nimănui şi care este produsul unei totale nepăsări.

Mă-ntreb, ce mână nepăsătoare a aruncat în librăriile din Ialta numai lucrări de medicină, astfel că pe litoralul înmiresmat al Crimeei hrana sufletească constă exclusiv din expunerea sumbră a bazelor histologiei, din descrierea detaliată a reumatismului articular, a scrofulozei, a ulcerului şi a peladei?

Uneori, în tramvaiul care traversează piaţa Sverdlov privirea onorabilului orăşean de baştină rămâne fixă când dă de îndemnul patern scris pe o pancartă de carton:

Când un porc tu ai tăiat
Pielea lui tu ai predat?
Pentru ea, îţi spun eu net,
Vei primi ceva bănet!

Cu acest cuplet atât de convingător, compus după rețeta brigăzii-laborator responsabilă cu agitația vizuală, noi, pasagerii de tramvai din Moscova, suntem îndemnați să predăm pieile de porc.

Să vedem puțin mai îndeaproape cum stau lucrurile. Vagonul are douăzeci şi opt de scaune şi şase locuri în picioare pe platforma din spate; conversația cu manipulantul este interzisă, avansați, vă rog, în față e complet liber – în total deci aici sunt două sute patruzeci şi cinci de oameni care stau în diferite poziții ciudate! Care dintre ei ar fi putut să taie un porc? Poate ăsta îmbrăcat în rubaşcă de gală, sau acela care citeşte revista „Rabis"? Sau zugravul acela care ține o bidinea învelită în hârtie de ziar? Sau cele două fetițe speriate de atâția „nene" şi „tanti" care le înghesuie îngrozitor? Sau poate chiar „nenea" şi „tanti" care au luat de la capăt veşnica lor bârfă despre cei care poartă pălărie, cu nelipsitele – eşti „prost", ba tu eşti „proastă"?

Tovarăşi, prieteni, şi frați! Seamănă oare pasagerul moscovit din tramvai cu un proprietar de porci sau cu un crescător de purcei? Oare afişul ăsta nu-i priveşte mai curând pe săteni? A cui labă nepăsătoare l-a împrăştiat oare prin zgomotoasa capitală?

Este vorba iarăşi de acelaşi om prezent pe statul de plată, care rămâne indiferent la orice se întâmplă pe lume şi care se sperie numai la gândul că ar putea cheltui o jumătate de litru din benzina statului pentru a salva o femeie care naşte pe stradă. Îi simți răsuflarea acră alături de respirația tânără a oamenilor care construiesc o nouă lume.

Şi uite aşa iese deodată la iveală şirul de oameni vrednici de milă care muncesc numai de ochii lumii şi care reprezintă roiul sâcâitor al cetățenilor legați de colectiv exclusiv prin statul de plată.

Omul acesta de pe statul de plată este şiret. Dacă-l întrebi de ce e atât de nepăsător față de tot ce e pe lume, el îşi va argumenta indiferența printr-o ideologie de granit, spunându-ți cu o voce plină de devotament:

– Broaştele uşilor, copilaşii şi alte diferite fleacuri – toate acestea sunt mărunțişuri. Noi trebuie să avem un orizont mai larg, să vedem mai profund, mai departe, mai principial. Eu îmi iubesc clasa, întreaga clasă în totalitatea ei, şi nu pe fiecare reprezentant al ei în parte. Interesele unor indivizi izolați nu vor clinti balanța istoriei.

Aceasta este masca omului din categoria „roi". De fapt, el îşi iubeşte numai persoana lui proprie (şi pe rudele cele mai apropiate – cel mult până la cele de gradul doi).

Judecând după exteriorul lui tolstoian şi după actele lui cam prea de ultimă oră, omul acesta pare un constructor al socialismului (bun de dus imediat la fotograf!). În fond însă e un mic burghez egoist şi meschin.

1932

Fila de album

S-a lămurit acum definitiv că umorul este un gen minor. Aşa că putem, în sfârşit, să trecem la un ton grav şi pompos. Dealtfel, de mult voiam să ne încheiem haina la toți nasturii şi să creăm ceva nepieritor.

Bineînțeles, nu cât ai bate din palme.

Deocamdată, dăm aici numai nişte ciorne, opinii, cuvinte prinse din zbor – ca nişte diamante încă neşlefuite.

Personajul cel mai teribil într-o piesă actuală proastă este aşa-numitul muncitor în vârstă.

Spectatorii îi aşteaptă apariția plini de emoție. Şi iată că personajul intră în scenă. Publicul tuşeşte zgomotos, în timp ce el îşi dezvăluie personalitatea.

E un personaj foarte complex acest muncitor! Alături de el, neguțătorul venețian al lui Shakespeare apare ca o schemă grosolană, de gust provincial.

Se înțelege că un muncitor în vârstă nu e un om prea tânăr (are la vreo 56 de ani). Poartă în mod obligatoriu cizme cu tocuri înalte de tip „Skorohod”. Se înțelege că mai poartă şi nişte ochelari cu rame de oțel, o rubaşcă de satin sub veston şi nişte mustăți, despre care lista de prețuri a frizerilor de teatru anunță scurt şi impertinent: „Mustăți colhoznice – 80 cop.”

Toată lumea i se adresează întotdeauna şi în mod obligatoriu cu numele patronimic: Ivan Timofeevici, Kuzma Egorâci, Vasili Fomici.

Muncitorul în vârstă nu este membru de partid, dar posedă un extraordinar simț de clasă, deşi într-o oarecare măsură se află strâns în chingile trecutului (icoana de pe perete o aruncă abia în actul trei). De regulă muncitorul în vârstă îşi adoră maşina la care lucrează. Muncitorul în vârstă bombăne deseori şi se plânge de cooperație, dar nu păcăleşte pe nimeni: sub aparența grosolană a omului care bombăne se ascunde o inimă devotată.

Dramaturgii nu-şi permit nici o abatere de la această imagine artistică. Şi îndată ce în luminile rampei prind a luci ochelarii cu ramă de oțel ai muncitorului în vârstă – suflerul va putea să iasă din cuşca lui plină de praf şi să se ducă liniştit la bufet – fiindcă publicul însuşi îi va sufla lui Kuzma Egorâci replica, dacă s-ar întâmpla s-o uite cumva.

E unul din veteranii scenei sovietice, atât de splendid conturat în cabinetele secretariatelor literare.

– Toată lumea vrea să scrie o piesă pentru concurs.

– Dar cum trebuie să fie scrisă?

– E foarte simplu. Să fie pe o temă majoră şi să aibă trei acte.

– Şi credeți că au să mă ridice în slava cerului?

– S-ar putea să te ridice.

– Interesant trebuie să fie acolo sus în slava cerului, ce zici?

– O-o-o!

– Îl invidiez pe Şolohov.

– Scrie şi dumneata un roman bun şi au să te ridice şi pe dumneata în slava cerului.

– Mare lucru un roman! Ridicați-mă întâi şi pe urmă scriu eu şi romanul.

– Văd că nu eşti chiar prost.

– O, nu sunt prost deloc. Am să scriu chiar acolo sus. Acolo e slobod, e spațiu, nu te încurcă nimeni.

De ce nu-i iubesc oamenii pe critici? Probabil că anumite motive există.

Dar astea-s lucruri despre care nu trebuie vorbit prea mult.

Totuşi, în orice treabă, chiar şi în aceea atât de interesantă cum e hărțuirea criticilor, trebuie să păstrăm măsura, tactul, într-un cuvânt disciplina sindicală.

Între noi fie vorba, de la o vreme încoace se observă în acest domeniu o anumită exagerare, care nu e departe de grosolănie şi care seamănă mai degrabă cu insultă şi cu o tendință de camuflare a lipsurilor proprii, atât de numeroase din păcate în comparație cu realizările. Au apărut şi nişte maniere forte à la Chicago, un fel de al-caponism în acțiune, au început răpirile ziua-nămiaza mare.

De îndată ce un critic s-a pronunțat nefavorabil despre o expoziție de pictură, sau despre o piesă nouă, partea interesată îl şi duce la ea la şedință şi acolo începe să-l tortureze cu următoarea ordine de zi:

1. Analizarea atacului mârşav, ticălos, neruşinat şi abject al criticului N.
2. Combaterea numitei javre gazetăreşti N.
3. Diverse.

Iar biata javră stă cu urechile pleoştite printre creatorii înfuriați, aşteptând îngrozită discuția de la punctul 3. Nu aşteaptă criticul nimic bun de la „diverse”. La acest punct i se înfig lui sub unghii diversele rezoluții şi agrafe de birou, până i se stoarce repudierea recenziei.

Hăituirea criticilor este, desigur, o treabă nemaipomenit de pasionantă, totuşi, tovarăşi, nu se poate să ne purtăm chiar ca la Chicago.

– Spuneți-mi, vă rog, unde se face aici ridicarea în slăvi?

– Mi se pare că în camera doisprezece.

– Nu, nu, am fost acolo şi abia am scăpat. Acolo se aduc jertfe.

– Încercați atunci la camera nouă.

– Acolo e o coadă care poate să țină şi trei ani. Nu s-ar putea oare să intru cumva pe din dos, pe blat? Am şi un certificat de boală.

– Nu, în slăvi nu se ridică pe blat.

– Asta-i dracu ştie ce! E revoltător!

A fost odată un autor. Era tânăr, necunoscut, însă al dracului de descurcăreț. Ei, şi a scris el o piesă în şapte tablouri şi un prolog, şi a intitulat-o *Primele etaje.*

Prologul nu era interesant, cele şapte tablouri nici ele nu-ți înflăcărau imaginația (tânăr ing. invent. combină tăiat copaci, dar duşm. de cl., deteriorat maş. Muncit, propune majorare plan. Altă variantă imposibilă.) Ochii ți se mai odihnesc numai atunci când privesc lista personajelor:

„Parfil – țăran deschiaburit. Sabotor cu mască de udarnic.”

„Silanti – sosit de curând de la țară.”

Aici sala poate să facă uşor completarea. Întrucât naivul Silanti a venit nu demult de la țară. Hai ghiciți! Şi sala răsună ca într-un cor triumfător: „E puternic influențat de Parfil”.

Să vă dau acum şi o noutate a tehnicii dramaturgice.

„Responsabil sindical. Buhăit.”

Ce-i cu asta? De ce e buhăit? Aici e un dedesubt. Tânărul specialist Sokolov, de exemplu, nu este buhăit. Din contra, el este un „entuziast”. Aşa stă scris în program, îngrijitoarea Vlasievna nu-i nici dânsa buhăită, deşi „bătrânica îl respectă foarte mult pe director. Timidă”. Aici nu mai pot exista alte orizonturi. Toate îngrijitoarele sunt bătrânele, toate sunt timide. Profesorul Gorbunov e „miop”. Şi aici totul e de înțeles. Om al muncii intelectuale. Şi-a stricat vederea cu învățătura. În fine, totul e ca la Beaumarchais şi Moliere. Numai organizatorul

sindical te frământă, te tulbură şi face inima să-ți bată neliniştită, de stai şi te întrebi: de ce-o fi buhăit?

Ajungi, în sfârşit, la prima lui replică:

„Organizator sindical... Zece minute pentru haleală, în rest trage aghioase...”

Prin urmare asta era! E buhăit pentru că-i place să doarmă! Aici e satira. (Vă amintiți de – „Comitetul local doarme”.)

Aici autorul se ridică până la culmile satirei autentice, ascuțindu-şi armele împotriva organizației sindicale inactive.

„*Primele etaje*” se termină cu o indicație optimistă:

„Maşina începe să huruie mai tare”.

Parcă n-a huruit destul de-a lungul tuturor celor şapte tablouri! E foarte trist!

Cartea a fost editată de Editura de Stat pentru Literatură. Tirajul – 6000, pentru a satisface cât mai deplin nevoile pieței.

S-a dat bun de tipar la 19 august 1932. Pe cine oare veți mai găsi la Editură în august, în splendida lună de concediu? Fără îndoială că a semnat „bunul de tipar” portarul casei Nr. 10 din Strada Nikolski. Sau poate o oarecareVlasievna de la Editură (dânsa respectă foarte mult piesele inspirate din producție. E timidă). E foarte trist!

Trec pe lângă comitetul sindical şi aud glasuri care răsună atât de puternic de parcă ar veni de pe un câmp de luptă. Mă uit pe fereastră şi simt că-mi tresaltă inima. Îl ridică în slăvi pe Novikov-Priboi. M-a cuprins deodată o mare invidie.

– De ce eşti invidios?

– Pentru ce să-l ridice? Niciodată nu-şi spune părerea, nu participă la discuții, nu prea ia parte nici la dezbateri. A scris şi el ceva... pe o temă marinărească!

– Scrie şi dumneata ceva marinăresc.

– Eu nu cunosc nimic din viața marinarilor şi a mării...

– Atunci scrie ceva terestru.

– Ceva terestru nu-mi iese, nu ştiu de ce, dar nu pot concepe nimic în domeniul acesta.

– Atunci ce mai vrei?

– Vreau să fiu ridicat în slăvi. Pe cuvânt de onoare că mă voi plânge. Am toate drepturile. Dacă merită cineva să fie ridicat în slăvi, apoi eu sunt acela. N-am lipsit de la nici o şedință. Numai lui Zweig i-am scris trei sute de scrisori. În sfârşit, nu demult mi-am făcut în mod public autocritica pentru mentalitatea mea mic burgheză. Ridicați-mă! Auziți? Vă cer în mod categoric. Ridicați-mă!

– Ce pot să fac eu! Scrie totuşi măcar ceva! Şi apoi, astăzi e o zi în care nu va fi ridicat nimeni. Vino după congres. Şi nu uita, te rog, să-ți aduci manuscrisul, în care, într-o formă artistică, să fie repreze...

– Uite, chiar acest „repreze” la mine nu prea se repreze...

Foarte plăcut este să vorbeşti serios, încheindu-te la toți nasturii hainei.

1933

Nemaipomenitele chinuri ale unui director de uzină

Răsfoindu-şi poşta de dimineață, directorul uzinei de automobile din Gorki dădu peste o scrisoare plină de optimism.

„Dragi tovarăşi – citea el – pentru bolşevici nimic nu este imposibil şi de aceea am hotărât împreună cu întregul nostru colectiv să producem peste plan în sezonul anului 1933 10 tone de pepene verde zaharisit la prețul de cel mult 4 ruble şi 50 de copeici per kilogram, produs care reprezintă în industria noastră de cofetărie un excelent articol de larg consum...”

– Ce înseamnă asta? Ivan Vasilievici, de ce mi-ai dat mie scrisoarea asta? Ce are a face aici uzina noastră? Scrisoarea se adresează desigur conducerii superioare a unui trust al cofetăriilor. Dă-mi te rog scrisoarea următoare.

„Republica noastră este o fostă colonie țaristă... în timpul țarismului, în Daghestan nu exista nici un institut de cercetări, acum ele se numără cu zecile...”

– Bine, şi ce ne priveşte asta pe noi?

„Problema de bază a stațiunii noastre experimentale pentru viticultură şi legumicultură din Derbent constă în a aduce struguri ieftini şi de bună calitate pentru masa fiecărui muncitor...”

– Ivan Vasilievici, ce ai cu mine? Eu n-am nimic împotrivă ca strugurii să fie aduşi pe masa oamenilor. Le doresc tot succesul în spectaculoasele lor experiențe, dar ce legătură au toate astea cu producția de automobile?

– Citiți vă rog până la sfârşit. Ceva mai încolo se vorbeşte şi despre automobile.

– Unde?

– Uitați-vă: „... ținând seama de bogăția condițiilor naturale se poate considera că Deghestanul este o Californie sovietică...

– Asta-i un fel de geografie stupidă!

– Aşa încep ei întotdeauna cu geografia. Ascultați, vă rog, mai departe: „... Malaria este un adevărat flagel. Singurul mijloc de a te apăra de malarie este să pleci din localitatea infectată noaptea, când apar țânțarii, şi să te duci la oraş, fiindcă acolo există mai multe măsuri profilactice...” Vedeți unde am ajuns? Să pleci la oraş! Dar cu ce să pleci? Cu o birjă nu poți fugi de nişte vietăți atât de rapide ca țânțarii. Trebuie deci să ai un automobil.

– Bine, dar lupta contra malariei se duce cu alte mijloace. Parcă-mi amintesc că se folosea chinina, şi că se stropeau bălțile cu petrol.

– Toate acestea nu mai sunt valabile. Directorul stațiunii, tovarăşul Ulusski, este de părere că nu poți scăpa de malarie decât fugind cu automobilul. Înțelegeți?

– Nu înțeleg.

– Şi cu toate astea e foarte simplu. Ei ne oferă sau, mai bine zis, vor să aducă pe masa noastră un vagon de varză timpurie, un vagon de roşii timpurii şi un vagon de struguri şi, în schimb, ne roagă; să le dăm un automobil.

– Uite ce e, spuse directorul posomorât, pune te rog scrisoarea asta la coşul de hârtii.

Deodată intră în cabinet curierul uzinei cu pricina şi, zâmbind ciudat, puse pe masă o ladă grea.

– Fructe zaharisite, spuse scurt secretarul.

– Ce fel de fructe?

– Pepeni. Ați citit chiar acum adresa: reprezintă un excelent articol de larg consum. Unde-i prima scrisoare? Poftim, uitați-vă: „Trimițându-vă în acelaşi timp şi probe din producția noastră, vă rugăm să ne examinați propunerea”. Iar propunerea o cunoaşteți. Dânşii – adică uzina

sovhoz de fabricat melasă din pepeni de la Dubovskaia – ne dau zece tone de fructe confiate, acest minunat articol de larg consum, iar noi lor... şase automobile.

Peste o oră începeau audienţele.

În uşă se ciocniră trei inşi: doi civili şi un al treilea, tot civil, dar cu un aer de marinar. Omul purta un veston negru cu nasturi aurii ai marinei comerciale. Se iscă o scurtă busculadă în care lupul de mare, împodobit cu nasturi aurii, fu azvârlit în anticameră, aşa că înaintea directorului se înfăţişară cei doi civili obişnuiţi. Lupta îi obosise şi începură să vorbească gâfâind:

– Suntem din Leningrad, spuse primul civil.

– Din partea uzinei optico-mecanice, continuă cel de-al doilea.

– Dânsul este tovarăşul Dubno, director adjunct, îl recomandă primul.

– Dumnealui este tovarăşul Ţvetkov, secretarul comitetului de Comsomol, îl recomandă cel de-al doilea.

– Noi vă oferim două aparate de cinema sonor din ultimul tip de construcţie a inginerului Şorin pentru deservirea culturală a muncitorilor şi a personalului TA. – Începu primul.

– Iar dumneavoastră ne daţi două maşinuţe – termină cel de-al doilea.

– Vă rog să mă lăsaţi să lucrez, spuse cu blândeţe directorul.

– Am fost trimişi la conducere.

– Şi totuşi, vă rog să mă lăsaţi să lucrez.

– Şi maşinuţele?

– O să vă dau eu nişte maşinuţe! Ştiţi ceva? Trenul spre Leningrad pleacă exact la ora opt. Nu cumva să întârziaţi.

În pragul cabinetului sclipiră nasturii aurii.

– Eu sunt Gnuşevici, se prezentă cel care intrase.

– Cum?

– Gnu-şe-vici. Din administraţia de navigaţie a Mării Negre. Administraţia noastră de navigaţie a aflat că efectivul dumneavoastră de comandă suferă din cauza lipsei de ceasuri. Ei, şi în concluzie, administraţia de navigaţie consideră că este o datorie a noastră, a marinarilor, păstrători ai tradiţiilor glorioase din administraţie şi din navigaţie, să înzestrăm întregul efectiv de comandă cu ceasuri cronometrice sistem Bouret, din import. Administraţia de navigaţie...

– Lăsaţi-mă, că înnebunesc.

– Administraţia de navigaţie...

– Ce vă trebuie?

– Trei maşini, şopti intimidat Gnuşevici, trei maşinuţe mititele.

Directorul se ridică şi din piept îi ieşi un sunet surd, ceva între „marş de aici" şi „du-te dracului cu maşinuţele tale cu tot!"

– Vă rog să vorbiţi mai domol, spuse Gnuşevici, ieşind în grabă din cabinet, că eu nu mă grăbesc.

La consfătuirea de producţie directorul a avut de suferit o nouă lovitură. În vreme ce tocmai se examina problema funcţionării benzii rulante mici, dădu buzna în cameră un tânăr entuziast din comitetul de întreprindere. Obrajii îi ardeau, iar în mână ţinea o scrisoare.

– Tovarăşi, am o ştire neînchipuit de plăcută! Institutul metodelor fizice de tratament din Sevastopol doreşte să studieze organismele noastre. Da, da. Acest institut manifestă un interes excepţional pentru cercetarea stării fizice a muncitorilor din industria de automobile. Aşa scrie în scrisoare. Anume a celor din industria de automobile. Tovarăşii vor să iniţieze un studiu

sistematic al modificărilor ce se petrec în organismele udarnicilor noştri. Ura! Şi ne pun totodată la dispoziţie cinci paturi permanente în sanatoriul lor. Absolut gratis! Ura!

– Dar autoturisme nu ne cer?

– Nu.

– Ia uită-te mai bine acolo, mai jos...

– Ba, ne cer, bâigui entuziastul, două bucăţi.

– Pe noi nu ne iubeşte nimeni dezinteresat, rosti directorul cu lacrimi în ochi, toată lumea are un interes.

În timp ce directorul trecea pe coridor, un cetăţean necunoscut se apropie de dânsul şi, mişcându-şi misterios mustăţile, întrebă:

– Nu vă trebuiesc nişte articole de larg consum?

Directorul îl împinse tăcut cu cotul şi trecu mai departe.

În timp ce se urca în maşină ca să meargă acasă, i se prezentă o telegramă şi un pliculeţ roz. Telegrama avea următorul conţinut:

„Înainte viitor luminos stop trimiteţi una maşină virament stop posibil cincizeci procente în plus în produse alimentare – Comitetul de partid raional Alma-Ata”.

Directorul scăpă din mâini telegrama şi căzu fără putere pe bancheta maşinii. Peste câteva minute îşi aminti de pliculeţ. Înăuntru era un răvaş. Răvaşul era parfumat.„Vă iubesc. Sunteţi atât de frumos, nu semănaţi cu alţi directori. Vă aştept la poşta centrală la ora şase. Voi ţine în dinţi un trandafir roşu. Vă rog să veniţi! Veniţi, nu? A dumneavoastră Genoveva.”

Era ora şase. Drumul trecea chiar pe lângă poştă, iar sufletul unui om e guvernat de legi neştiute. Nici inima nu-i de piatră. Iar directorii sunt şi ei oameni. Şi cât de obosit poţi fi câteodată din pricina unor atitudini lipsite de suflet! Că doar nu suntem călugări, nu suntem, ca să zic aşa, asceţi. Şi unde mai pui că a venit şi primăvara; râurile se desferecă, gheaţa trosneşte şi suflă un vânt turbat. Directorul îi spune şoferului să oprească la poştă.

Pe treptele poştei stătea Gnuşevici, cu un trandafir roşu de hârtie în dinţii lui ca de sidef.

Fugind spre zarea cenuşie a primăverii, directorul auzi mult timp în urma lui un tropăit şi nişte strigăte disperate...

– Alo! Staţi puţin! Administraţia noastră de navigaţie, păstrătoarea marilor tradiţii de administraţie şi de navigaţie...

„Şi eu care credeam..., gândi amărât directorul. Deştept mai sunt! Aria lui Jose din opera lui Bizet. Aşa-mi trebuie.”

Seara a trecut destul de liniştit. La una din fabricile de confecţii din Moscova s-a aflat că muncitorilor şi personalului TA de la uzina de automobile li s-au cam ros hainele, drept care cei de la confecţii îşi ofereau numai din pură bunătate sufletească, protecţia, desigur, nu pe gratis, ci în schimbul unui... Iar la bucătărie a fost prins reprezentantul şantierului naval Sormovo, care oferea un remorcher pentru un autoturism. Numai atât.

Dar noaptea la două, în dormitorul directorului s-a deschis cu zgomot fereastra şi în cadrul ei s-a conturat, în semiîntuneric, silueta unui bărbat.

Directorul înşfăcă de sub pernă revolverul.

– Nu e cazul, spuse silueta, vă rog să nu trageţi în mine. Ascultaţi-mi mai întâi versurile. Sunt membru al comitetului orăşenesc al scriitorilor.

Şi omul începu să croncăne ca radioul la ora „odihnei muncitorilor”:

Fă zgomot, calule de-oţel!
Să pâlpâi, focule rebel!
Să zbori, motorule, mii de mile...

– Eu văd că vrei automobile? întrebă directorul, intrând, fără să vrea, în măsura versului.

– Da, se miră poetul. Şi ce-i cu asta?

– Trag, răspunse, sec, directorul.

– Stai, că nu-i nevoie! spuse slujitorul muzelor, sărind grăbit în stradă.

Spre dimineață, directorul avu un coşmar. I-au apărut în vis treizeci şi trei de pompieri în frunte cu bravul lor comandant. Îşi clătinau căştile de alamă. Şi vorbeau cam în dodii:

– Vă rugăm să ne dați o maşinuță din acelea produse peste plan, iar noi vă vom stinge focuşoarelele tot peste plan, peste rând!

Fu chemat medicul.

– Ce s-a întâmplat? Ce-i cu dumneavoastră? întrebă acesta.

– Înțelegeți, începu să se agite directorul, fiecare automobil produs este distribuit după o ordine de plan strict centralizată... Şi-mi vin mereu diverşi tipi...

– Liniştiți-vă... Inspirați... Aşa. Acum expirați.

– E imposibil să le intre în cap că automobilele sunt trimise în primul rând acolo unde cer interesele economiei socialiste!

– Nervişorii, nervişorii... să vă iau pulsul... Şi nouă, medicilor, cam la fel ni se-ntâmplă. Umbli de la un bolnav la altul. Oboseşti...

– Atitudini acaparatoare mic-burgheze, camuflate sub vorbe umflate despre entuziasm...

– Liniştiți-vă, liniştiți-vă, vă rog, şi scoateți limba. Uite, şi eu, îmi rup picioarele tot umblând pe la bolnavi. Dacă mi-ați da o maşinuță, v-aş fi... nu închideți gura! Un concediu de două luni peste plan. Ce ziceți?

– Ştii ceva, doctore, spuse eu severitate bolnavul. Mi se pare că dumneata ai nevoie de un tratament.

Cerem multe scuze directorului uzinei de automobile din Gorki pentru faptul că l-am făcut participantul involuntar al acestei istorii adevărate, îmbogățită cu digresiunile lirice ale autorilor. De asemenea, ne exprimăm compasiunea noastră față de toți conducătorii uzinei, deoarece, dată fiind dezvoltarea producției de autoturisme, ofertele pentru schimbul de mărfuri de tip african (noi vă dăm vouă mărgele, iar voi nouă fildeş), desigur că se vor intensifica, dacă nu vor fi luate cele mai drastice măsuri.

Scumpe tovarăşe director! Dumneavoastră, ca un distins economist, înțelegeți, desigur, că noi, cu vigurosul nostru talent, cu aşa-zisul bici al satirei, le-am putea lesne tăia nasul celor ce întrec măsura în propunerile lor de troc, dacă, fireşte...

Înțelegeți dumneavoastră cât de greu ne vine şi nouă, autorilor. Să bați drumurile de la o redacție la alta e istovitor. În afară de asta, suntem doi... Doi, dar nu cerem două, ci numai *Una*! O maşinuță din producția obținută peste plan. Ce ziceți? Noi vă dăm un articolaş, iar dumneavoastră nouă o maşinuță. Nu e bine? Ce ziceți?

1933

Cupa veseliei

Şi să trăiască se grăbesc,
Şi să sărbătorească se pripesc.
Vers dintr-o poezie

Ca să-ţi pui la cale un jubileu ajunge doar s-o doreşti foarte mult. Sigur că nu strică să fi scris şi câteva pagini, romane sau alte lucrări. Te descurci însă şi fără ele. Nu asta e principalul – principalul e să-ţi doreşti foarte tare un jubileu.

Şi e ceva atât de firesc! Trec ani după ani şi îţi apar cărţi după cărţi. Ai vrea să arunci o privire înapoi, asupra drumului străbătut şi să discuţi cu cititorul, ai vrea să verşi apoi câteva lacrimi pentru tinereţea care a trecut şi care a fost pentru tine o muncă uriaşă. A trecut toată viaţa: a fost o dăruire totală şi ai vrea acum să ştii pe ce mâini a încăput. Iată justificarea jubileului. La un jubileu totul este firesc, limpede, drept.

Iar dacă toate acestea (munca şi anii şi jertfă) nu-s, atunci ajunge să-ţi doreşti numai din toată inima. Vei avea un jubileu, ţi se va organiza cu siguranţă unul. În general, oamenii nu sunt chiar răi, ei nu vor să se supere unii pe alţii. Îţi vor expedia şi telegramele de circumstanţă („Ţintuit pat îmbrăţişez şi trimit...”), se vor strădui să-ţi închirieze o sală corespunzătoare, vor face şi o listă cu tot ce-ţi este necesar.

Viaţa a devenit grea din pricina jubileurilor. S-a cam exagerat. S-a umplut peste măsură cupa veseliei. Au fost antrenate în activitatea jubiliară mase prea mari de sărbătoriţi, iar acum e cam greu să-l readuci în cadrul lui obişnuit pe scriitorul surescitat.

Instituţiile de resort sunt ticsite de solicitatorii jubileurilor.

– Bună ziua. Sunt scriitor.

– Da!!?

– Ştiţi că eu scriu mereu, pe tot felul de teme...

– Aşa?

– Creez adică diferite opere literare.

– Aşa?

– Da, da. Cum se-ntâmplă să observ câte ceva semnificativ, mă strădui numaidecât să oglindesc... Nu mă pot abţine.

– Aha!

– Şi... mi-a intrat în sânge, nu mai pot altfel. Creez întruna, de foarte mulţi ani.

– A–a!

– Iar timpul zboară. Douăzeci de ani de creaţie nu e glumă. Oricum, marchează o dată.

– Da.

– Aş dori, cum să spun, un imbold, un stimulent, fiindcă am impresia că mă cam lasă inspiraţia.

– Da?

– Aşa stau lucrurile.

– Da-a-a!

– Trebuie acum să mă duc la sectorul artistic, pe urmă la Narkompros, iar de acolo la Enciclopedia literară. Se apropie litera mea. La revedere.

– La revedere... Feodor Ivanovici, ce a vrut tovarăşul? a bălmăjit el ceva, dar n-am prea înţeles nimic.

– A venit să solicite un jubileu!

– Aha, asta era problema! Şi eu care mă întrebam ce anume îl frământă! Mai e cineva? Să poftească.

– Bună ziua. Nu vă supăraţi că am venit la dumneavoastră?

– Poftiţi, sunteţi scriitor?

– Da. Ştiţi, scriu întruna.

– Creaţi aşadar diferite opere literare?

– Întocmai.

– Oglindiţi diverse?...

– Fireşte. Cum observ ceva – oglindesc. Aşa să ştiţi: cum observ, numaidecât oglindesc.

– Iar timpul zboară?

– Zboară. Zboară ca vântul.

– Sunt desigur vreo douăzeci de ani de când activaţi în munca de creaţie?

– Nu chiar douăzeci, dar cincisprezece sunt. E oricum, o cifră rotunjoară, nu-i aşa?

– Fără îndoială că e rotunjoară. Pentru un jubileu e însă cam puţin.

– Puţin?

– Cam puţin.

– Şi dacă se include şi timpul lucrat în producţie?

– M-m-m...

– Aş ajunge atunci la o vechime de optsprezece ani.

– Şi tot e cam puţin.

– Atunci vă rog să mă scuzaţi. Nu vreau să insist... Dar aş dori atât de mult un mic stimulent.

– Fiecare ni l-am dori. Şi acum, la revedere. Sectorul artistic e pe coridor, la stânga. Feodor Ivanovici, vizează-i biletul de intrare. Mai e cineva?

– Mai e un băiat.

– Pionier?

– Nu, unul care nu-i membru al organizaţiei.

– Să poftească şi el. Bună ziua, băiete! Cu ce treburi pe la noi?

– Bună ziua. Sunt scriitor.

– Cum scriitor? Câţi ani ai?

– Cincisprezece.

– Mă cam miri, băiete. N-ai mai mult de doisprezece.

– Pe cuvânt de onoare, nene, că am cincisprezece. Par numai mic. În realitate sunt bătrân, înaintat în vârstă.

– Isteţ mai eşti, băiete. Iar timpul trece, zboară ca vântul, aşa-i?

– Zboară, nene.

– Şi atunci?

– Publicul e preocupat. Vrea să marcheze cumva această dată. Oricât, sunt zece ani de când lucrez în literatură. Se impune un jubileu. Am găsit şi localul – cinematograful „Vraja”.

– Ce fel de jubileu vrei, băiete! Tu singur mi-ai spus că n-ai decât cincisprezece ani. De când ai început să scrii? De la cinci ani?

– De la patru ani. Sunt un copil minune, nene. Ca Iaşa Heifetz. El cu vioara, eu cu condeiul, cu cântul şi cu cugetul.

– Ei, hai, du-te, du-te acasă la maică-ta!

– Nu pot să mă duc la mămica. Am scris împotriva ei un pamflet. Mie-mi trebuie un jubileu. Organizează-mi, nene dragă, un jubileu!

– Nu se poate, băiete. Ce faci, e ruşine să plângi, eşti băiat mare. Feodor Ivanovici, duceţi-l la creşă. Câţi mai aşteaptă?

– Doi muzicanţi, şaisprezece actori, optzeci şi unu de scrii...

– Nu, nu, nu! Nu mai pot. Spune-le să se adreseze administraţiei imobilului în care locuiesc. Găsesc acolo toate informaţiile standard, acolo să-şi sărbătorească şi jubileurile.

S-a ajuns până acolo, încât cei din redacţiile ziarelor au început să nu se mai teamă de acel perpetuum mobile al maniacilor înrăiţi cu mape nou-nouţe la subsuoară, ci de „oameni de artă” care stăruie cu încredere să li se publice portrete literare, date biografice, precum şi o enumerare a meritelor lor – atât profesionale cât şi cetăţeneşti (membru credincios al sindicatului, încărunţit la adunări generale, membru al cooperativei, neobosit activist, luptător). Unii din ei îşi aduc busturile, turnate clandestin din fontă sustrasă de la cine ştie ce uzină. Li se fotografiază busturile la redacţie, dar nimeni nu se grăbeşte să le dea operele la tipar.

Nu vom descrie cum se desfăşoară un jubileu. Cine nu cunoaşte acest ritual ciudat, situat cam la jumătatea drumului între un miting de doliu şi o nuntă într-un cerc de intelectuali? Dacă sărbătoritul este un om de spirit, ca de pildă Vasili Kamenski, atunci procedura încoronării cu lauri se transformă într-o glumă sănătoasă ce stârneşte bună dispoziţie a tuturor. Alţii, însă, iau în serios toată tevatura jubiliară întristându-se astfel pentru tot restul vieţii ce le mai rămâne de trăit. Trebuie să spunem că restul ăsta nu este chiar atât de mic, mai ales când jubileul şi-l organizează un copil-minune sau un autor care are la activul său o singură nuvelă, care nuvelă nu e nici ea chiar o nuvelă, ci doar un fel de taxă de înscriere în comitetul sindical al scriitorilor (altfel nu l-ar fi primit ca membru).

Jubileurile pot să cuprindă o expunere a operelor literare, sau să n-o cuprindă dacă operele nu există. E o chestie de amănunt, destul de tristă, care nu stânjeneşte însă solemnitatea. Operele sunt opere, iar jubileul este jubileu.

Dacă sărbătoritul nu are nici o scriere jubileul capătă un caracter cam jignitor. I se spune în cazul acesta că e un muncitor modest, un mic şurub util într-un mare angrenaj, că la timpul său dădea mari speranţe, că n-ar fi rău să le mai dea din nou şi, în general, omul este umilit îngrozitor. Dar un sărbătorit din categoria aceasta suportă orice. La urma urmelor, nu e rău să fii şi un mic şurub. Şurubul se mulţumeşte şi cu puţin.

Debandada jubiliară continuă. Cupa veseliei „creşte, se lărgeşte şi se întăreşte”. Jubileul ameninţă să se transforme în vechea reprezentaţie în beneficiul sau semibeneficiul cutărui actor, căruia i se oferă câte un ţigaret argintat şi câte un zaraf de metal alb de la fraţii Fragée.

Oare v-ar place, tovarăşi, să auziţi asemenea discuţii:

– Anul acesta l-am încheiat cu un beneficiu complet şi am primit daruri de preţ.

– E bine de voi, romancierii. Dar mie, ca autor de eseuri, mi se acordă numai un sfert de beneficiu şi un bon pentru galoşi.

Ce ziceţi? V-ar place?

1933

O inima cinstită de suporter

Fiecare sportiv își laudă sportul lui.

Dacă unui jucător de tenis i se propune să joace volei, îți zâmbește superior și își aranjează dunga la pantalonii lui albi. Se vede clar că voleiul îl consideră un sport inferior, vulgar, nedemn de un sportiv amator serios.

Jucătorii de *gorodki*[1] se tot învârtesc pe lângă pătratele lor și mormăie ca niște urși cuvinte ciudate: „*tâka*" și „*leapa*", aruncă măciuci ferecate cu aramă și își lovesc plini de entuziasm coapsele plate. Aspectul jucătorilor de *gorodki* nu este deloc sportiv. Pantalonii lor negri, lungi, ca și mersul legănat îi fac să semene cu marinarii zurbagii de pe unele vase comerciale din porturile mici. Ei sunt devotați cu tot sufletul sportului lor preferat. Când văd terenul de tenis, deasupra căruia zboară o minge albă și ușoară, îi apucă râsul. Este posibil, oare, să te ocupi în mod serios cu astfel de fleacuri?!

Unui atlet care sare cu prăjina și ajunge până la înălțimea unui etaj tenisul, și voleiul, și jocul de *gorodki* i se par desigur niște îndeletniciri de pigmei.

Maeștrii canotajului vâslesc de zor de-a lungul râului, într-un schif elegant cu opt lopeți. Bărbiile li se lipesc de genunchii goi, iar plămânii inspiră cel mai bun ozon – ozonul de râu. Când privesc spre malul unde aleargă într-un nor de praf sprinterii, unde pe grăsuni îi trec zece rânduri de transpirații până când ridică halterele lor de douăzeci de puduri – încep să mânuiască vâslele și mai iute și se pierd în depărtările albastre. Aceștia sunt oamenii apelor – sindicaliști în aparență și corsari în adâncul inimii.

Iar undeva, în spatele gardurilor vilișoarelor de la marginea orașului, oameni cu bărbuțe serioase își pun servietele pe băncile vopsite în verde și lovesc cu ciocănele de crochet bilele de lemn, intră în faza de „brigand" și se țin de inimă când bila lustruită se împotmolește în „unt". Jocul acesta e cam pe ducă, dar își mai are încă admiratorii lui; sunt ultimii, dar total dăruiți pentru salvarea crochetului.

Prin urmare, fiecare își laudă sportul de care este pasionat.

Dar iată că pe terenul mare, acoperit cu gazon, din centrul stadionului „Dinamo", răsună languros, răscolindu-ți sufletul, fluierul pe patru tonuri al arbitrului, vestind începutul unui mare meci de fotbal.

Și deodată totul se transformă.

Unde ești tu, mândre tenismen? Uitându-și manierele de mic Chamberlain, uitându-și pantalonii albi cu dunga lor nepieritoare, tenismenul se agață de bara tramvaiului. În clipa asta nu mai e tenismen, e un tigru. Și astfel se dezvăluie că sub învelișul exterior al tenismenului bate o inimă cinstită de fotbalist. E un suporter. Urcă deci cât mai repede la tribună și se azvârle în mijlocul altor suporteri, ca să ia parte la discuțiile zgomotoase despre valoarea echipelor aflate în competiție!

Și ce-i cu mulțimea asta de oameni care aleargă în trap de infanterie? Sunt aprigii susținători ai jocului de *gorodki* de până mai ieri, grăbiți să ajungă pe stadion. Pe terenul părăsit zac triste măciucile lor herculeene. Cui îi mai pasă de *gorodki* în această zi solemnă! Vor fotbal! Numai fotbal!

[1] Un joc rusesc, asemănător cu jocul de popice

Grăsunii care manipulau halterele ridică tramvaie întregi în dorința lor de a ajunge cât mai repede la tribună. Îşi trag după ei soțiile, explicându-le din mers marea diferență între of-side şi in-side.

– In-side, înțelegi tu, poate fi de dreapta şi de stânga, iar un of-side, înțelegi, poate fi just sau nejust.

Soția vrea însă să meargă la cinema. Îi vine greu să asimileze aceste subtilități. Dar fotbalul îşi va lua partea lui: peste o oră, ai s-o auzi strigând din adâncul rărunchilor:

– Huuu! Huuo arbitru!

N-ar fi exclus ca această făptură fragilă să-şi pună în gurița-i roză două degete şi să emită un şuierat de protest, ca un indian avântat în luptă.

În general, toți suporterii fără excepție consideră întotdeauna că arbitrul ia hotărâri nejuste, că avantajează cu neruşinare una din echipe şi că pe teren se petrec nişte nereguli scandaloase.

Eh, dacă arbitrul ar fi fost suporter, toate ar fi mers cât se poate de bine.

Iar pe drumul asfaltat care duce spre stadion mulțimea de oameni devine tot mai deasă. Holbându-şi ochii şi împărțindu-şi ghionturi unul altuia aleargă veseli băiețaşii – categoria celor mai devotați, a celor mai zeloşi adepți ai fotbalului.

Din debarcadere, țâşnesc canotorii, trăgându-şi din fugă pantalonii. Se aruncă în autobuz ca în apă, cu o iuțeală fulgerătoare. Ținându-se de inelele prinse de tavanul autobuzului, se bălăbănesc din cauza zdruncinăturilor vehiculului, şi multă vreme le mai lucesc pe gene picăturile grele şi limpezi de apă.

Oamenii cu bărbuțe serioase, uitând de plăcerile englezeşti ale crochetului, se agită şi ei în tribunele lor. Nu se prea pricep la jocul de fotbal (nici vârsta nu le-o mai permite, iar tinerețea şi-au trecut-o la câte un preferans la un sfert de copeică), dar precum se vede nu sunt nici ei străini de spiritul epocii; se agită şi ei ea toți ceilalți şi strigă cu vocile lor nesuferite de citadini: „Corner! Corner!” când nu-i nici pomeneală de corner, iar arbitrul dictează o lovitură de la unsprezece metri. E un moment de groază pentru suporterul inițiat.

Jocul a început şi arbitrul se fereşte cu grijă de zborul nimicitor şi rapid al mingii. Jucătorii aleargă ba la o poartă, ba la alta. Portarii dansează nervos în fața plaselor lor.

Tribunele îşi trăiesc din plin viața.

Se ştie de obicei chiar de la bun început din ce cauză vor râde în hohote tribunele.

Mingea va nimeri mai întâi în fotograf, chiar în momentul în care el se va apropia târâş de poartă, cu caseta în dinți, pentru a fotografia aşa-zisul moment cheie. Doborât de lovitură, el va cădea pe spate şi va fotografia maşinal cerul gol. Asta se întâmplă la fiecare meci şi e într-adevăr foarte nostim.

Apoi câteva zeci de mii de oameni vor începe să râdă fiindcă pe teren s-a ivit ca din pământ un cățel. Câteva secunde cățeluşul va alerga după minge şi (ce grozăvie!) jocul va începe să-i placă şi lui. Veselă şi zburdalnică, javra latră la jucători şi se culcă pe spate, aşteptând să fie mângâiată. Până când primeşte, în sfârşit, ce i se cuvine. Îl nimereşte mingea şi îl dă de-a rostogolul de vreo douăzeci şi cinci de ori, iar bietul cățel părăseşte terenul schelălăind jalnic.

A treia oară tribunele râd de frământările unui suprasuporter. Uitând de toate, acesta se ridică de pe locul lui şi strigă: „Vanea, trage!” şi pentru că Vanea nu trage bine, ci ratează şi mingea loveşte bara, suprasuporterul izbucneşte în plâns. Lacrimile-i curg pe obrajii lătăreți îşi picură de pe mustățile-i lungi. Lui nu-i este ruşine. Este prea zguduit de comportarea ghinionistului ca să observe cum îl privesc râzând douăzeci de mii de oameni.

Mai sunt cincisprezece minute de joc. Tensiunea atinge apogeul. Se trage fără încetare la poartă şi nu întotdeauna bine gândit. Echipele impun un ritm nebun. Tribunele clocotesc.

Nu mai râde şi nu mai plânge nimeni. Suporterii nu-şi iau ochii de la minge. În momentele acestea le poţi goli buzunarele, le poţi scoate pantofii din picioare, ba chiar şi pantalonii. Nimeni nu va observa nimic.

Iată însă influenţa purificatoare a fotbalului! Nici un pungaş nu-şi va irosi ultimele şi zguduitoarele minute ale jocului pentru a se dedica ocupaţiei sale de bază.

Poate că omul a venit anume ca să-şi bage mâna în vreun buzunar străin, dar jocul l-a captivat şi momentele cele mai prielnice i-au scăpat.

Tribuna de pe terenul de fotbal îl împacă pe delicatul tenismen cu puternicul jucător de *gorodki*, canotorii se înghesuie pe lângă halterofili, asupra tuturor pune stăpânire spiritul solidarităţii fotbalistice.

Cât despre oamenii care nu se ocupă în mod special de cultură fizică, trebuie să spunem că frecventarea meciurilor de fotbal le fortifică extraordinar organismul.

Un frecventator asiduu al stadioanelor de fotbal execută în viaţa lui toate exerciţiile cerute pentru obţinerea insignei „Gata pentru muncă şi apărare". Un suporter călit e pe deplin pregătit pentru a participa la spartachiada mondială. El a stabilit o serie de recorduri mondiale în următoarele domenii:

a) alergarea după tramvai pe teren foarte accidentat,
b) săritura fără prăjină pe platforma din faţă a remorcii,
c) 17 runde de box la poarta stadionului,
d) ridicarea greutăţilor (transportarea soţiei şi a copiilor în braţe prin mulţime),
e) proba militară de rezistenţă sub apă (şederea timp de două ceasuri în tribune, sub o ploaie torenţială, fără umbrelă).

Şi numai un singur lucru nu ştie suporterul – să joace fotbal.

În schimb îi este tare drag.

1933

Tehnică la graniţa fantasticului

O fericire deplină e întotdeauna stânjenită de câte un amănunt nenorocit.

Fericirea Centrului de tractoare din Caucazul de Nord era mereu umbrită de purtarea urâtă, ciudată, aş spune chiar revoltătoare a S.M.T.-ului din Novoivanovsk.

Dracu ştie ce fel de S.M.T. mai era şi ăla! Nici o tablă neagră n-ar fi de ajuns pentru a nota pe ea toate neplăcerile pe care le pricinuia adoraţilor ei şefi ierarhici această atât de recalcitrantă staţiune de maşini şi tractoare.

Până la urmă, lucrătorii Centrului regional de tractoare şi-au pierdut răbdarea şi, fierbând de mânie, s-au adunat într-o şedinţă fulger supraextraordinară. Participanţii îşi manifestau indignarea mai ales prin nişte proverbe pline de amărăciune. S-a spus că staţiunea este un fel de oaie râioasă care molipseşte întreaga turmă sănătoasă. S-a mai făcut şi o comparaţie cu fierea care strică mierea, insinuându-se astfel, foarte subtil, că toate măsurile pe care le ia de obicei

şeful centrului, prezent la şedinţă, sunt ca un butoi de miere parfumată. Erau trecute pe răboj acţiunile oii celei râioase şi ale fierii celei dezgustătoare.

S-au expediat pe adresa staţiunii mai multe scrisori, care au rămas, toate, fără nici un răspuns. S-au trimis şi telegrame, cu acelaşi rezultat: nici un răspuns. Nici o ameninţare nu stârnea frica vitezei staţiuni.

Cei din şedinţă tunau şi fulgerau:

– Asta e stat în stat!

– Perfect adevărat. Impertinenţă complet neprincipială!

– O atitudine total dispreţuitoare. Un egoism dus până la rapacitate. Le dăm zece mii de ruble pentru amenajarea clădirilor. Şi ei tac, nici mersi nu spun.

– Filiala raională a băncii le transferă trei mii. Ei tac. Le transferă încă trei mii de ruble şi şaizeci de copeici. Şi ce credeţi dumneavoastră?

– Şi de data asta au tăcut?

– Au tăcut.

– Vă aduceţi aminte că la sfârşitul anului trecut le-am virat o dată trei mii de ruble şi cincizeci de copeici, apoi încă o mie de ruble îşi nouăzeci de copeici. Folosiţi, adică, aceste fonduri. Organizaţi-vă. Şi ştiţi ce au făcut? Nimic n-au făcut. Nici măcar darea de seamă nu ne-au trimis-o.

Da, nu s-a mai văzut pe lume o unitate mai deşănţată! Mai că-ţi venea a crede că această staţiune de tractoare a fost capturată de nişte piraţi apăruţi cine ştie de unde, care au spart butoaiele cu combustibil, s-au îmbătat şi, aşa beţi cum erau, i-au dat foc contabilului şef, împreună cu adjunctul lui şi cu toate scriptele contabile. S.M.T.-ul din Novoivanovsk nu a răspuns nimic nici la somaţiile în legătură cu treieratul cerealelor, nici în legătură cu predarea producţiei cerealiere către stat, cu folosirea maşinilor, cu pregătirea cadrelor, cu repararea utilajului şi nici la toate celelalte somaţii. Poşta şi telegraful nu mai aveau nici o influenţă asupra staţiunii care a luat-o razna. Se dovedea neapărat necesară intervenţia personală a unui energic delegat regional.

– Daţi-mi numai mână liberă, spuse delegatul desemnat în acest scop, că le arăt eu! Ajutaţi-mă şi daţi-mi mână liberă să trec la sancţiuni – şi-i fac să zbârnâie. Scot untul din ei!

L-au ajutat, i-au dat mână liberă, i-au dat depline puteri, i-au plătit diurnă. Şi omul a plecat.

„Prima măsură pe care o voi lua – gândea el, urcându-se în tren – va fi mustrarea directorului. Pe ceilalţi îi chem la şedinţă şi le frec zdravăn ridichea. Ca să ştie altă dată ce se-ntâmplă când se eschivează de la un răspuns!"

În tren era cam incomod. La ferestre atârnau nişte perdeluţe elegante, dar toaleta a stat încuiată tot timpul călătoriei. Se păstrau acolo înăuntru nişte pompe cu ulei pentru gresat şi nişte câlţi – obiecte necesare trenului. Iar pasagerii nu puteau fi lăsaţi să intre acolo, considerându-se că sunt toţi nişte hoţi care ar fura fiecare câte ceva.

Delegatul, chinuit, se tot întorcea de pe o coastă pe cealaltă şi continua să mediteze.

„Nu scapă el cu o simplă mustrare. Îi dau mustrare scrisă cu avertisment! Adjunctului – mustrare. Pe contabilul şef îl dau afară, iar pe ceilalţi..."

De la gară delegatul a mers patru ore cu trăsura. Primăvara (mugurii, păsările şi frunzuliţele) nu-l bucura defel. Când îl sălta trăsura la hopuri şi se ţinea cu frică de mijlocul vizitiului, gândea:

„Las' că le-o coc eu! Îi fac să-şi frângă mâinile! Pe director îl dau afară! Adjunctului îi aplic o mustrare cu avertisment! Pe contabilul şef – îl trimit în instanța! Iar celorlalți – la toți câte o mustrare aspră! Dar nu aşa, un fleac, una de să mă pomenească toată viața!!!"

De cum a intrat în stanița Novoivanovskaia, delegatul a fost atacat de câini. Îi lovea disperat peste boturi cu servieta-i grea şi îşi zicea:

„Pe director îl trimit în instanță! Pe adjunct – afară! Pe toți afară, pe toți în instanță!!!"

De câini a scăpat printr-un fericit concurs de împrejurări. Servieta avea colțurile ferecate cu metal şi era plină cu un maldăr de procese-verbale pietrificate de atâta vreme. Era o armă teribilă – câinii cădeau lați după o singură lovitură.

Acum urma să aibă loc răfuiala cu blestemata de S.M.T., cu acest cuib de birocrați atât de primejdioşi şi înfumurați.

Delegatul opri pe cel dintâi colhoznic care-i apăru în cale şi intră cu el în vorbă. Cunoştea bine satul, din piesele scoase de Editură pentru uzul teatrului de amatori, aşa că ştia cum se vorbeşte cu țăranul.

– Bună vreme, măi bădie, spuse el prieteneşte.

– Hai noroc, îi răspunse colhoznicul.

– Hai şi-om mai depăna un caier de vorbă, moşule, propuse delegatul cu o înflăcărare neaşteptată, să ne mai spunem cele nevoi, că nici eu nu rni-s de ieri, de-alaltăieri.

Moşul, care, în realitate, era un semimoş, căci n-avea nici douăzeci de ani, sări într-o parte.

– Ci stai molcom! strigă musafirul. Trebuie să punem oleacă țara la cale.

– Ce vrei, frate, de la mine? întrebă colhoznicul.

Musafirul, revoltat de nesimțirea tânărului țăran trecu la limba obişnuită, adoptată de toată lumea.

– Unde îl găsesc pe directorul S.M.T.-ului?

– Nu ştiu.

– Nu cunoşti pe directorul S.M.T.-ului?

– Nu-l cunosc.

„Iată cum s-au rupt de viață, leneşii ăştia blestemați, gândi cu amărăciune delegatul. S-a ajuns până acolo, încât populația locală nici nu-l cunoaşte pe directorul S.M.T.-ului. Vom da sancțiuni, numai sancțiuni!"

– Dar pe adjunct îl cunoşti?

– Nici pe adjunct nu-l cunosc.

– Devine interesant. Poate nici pe contabilul şef nu-l cunoşti?

– Nu-l cunosc.

– Ad-mi-ra-bil! Dar pe altcineva din S.M.T. cunoşti?

– Nu cunosc pe nimeni.

– Poate că ai să-mi spui că nici nu există aici un S.M.T?

– Nu există.

– Cum nu există? Ce tot îndrugi? strigă delegatul Centrului de tractoare şi rămase atât de stupefiat, încât trecu din nou la vocabularul teatrului de amatori. Nu-i demult poveste, deunăzi numai le expediarăm telegrame! Ce staniță e asta?

– Novoivanovsk, raionul Novopokrovsk.

– Nu cumva le-ai încurcat, bădie?

Bădia susţinea însă cu o îndărătnicie uimitoare că nu putea să le încurce, fiindcă s-a născut acolo în sat şi tot acolo a crescut. Iar în ceea ce priveşte S.M.T.-ul, aşa ceva nu se există pe aici. Nici mai demult poveste nu a fost, nici deunăzi nu a existat şi nici azi nu este.

– Atunci ce-i aici? E o adevărată fantasmagorie! bolborosi delegatul. Tehnică la graniţa fantasticului!

La sovietul sătesc găsi toate actele trimise la timpul său S.M.T.-ului: mandatele de bani şi adresele, instrucţiunile şi somaţiile, telegramele simple şi telegramele fulger, comunicările privind fondul de salarii eliberat pentru plata lucrătorilor inexistenţi ai S.M.T.-ului – fantomă, ba chiar şi un plic din partea procurorului şi o scrisoare din partea filialei din Stavropol a Centrului regional de cereale şi tractoare, arzând de dorinţa de a cunoaşte adresa scumpului tovarăş director, care, în realitate nici cu numele nu există.

Cea mai uimitoare era însă comunicarea Băncii socialiste de credit agricol. Prin această adresă se făcea cunoscut că s-au scăzut din veniturile S.M.T-ului două mii de ruble pentru diferite reţineri. Mare minune, zău aşa! S.M.T. nu există, dar venitul ei există. Şi, de bună seamă, un venit mare de tot, dacă numai reţinerile s-au ridicat la două mii.

– Daţi-mi voie, şopti delegatul, în aceste condiţii cui să mai fac observaţii? Cui să aplic mustrări? Pe cine să trimit în instanţă? Nu există nici un şef! Nu există nimic! Numai venitul! Dar unde sunt pierderile?

Aşa că s-a organizat la Centrul regional de cereale şi tractoare o nouă şedinţă fulger. Au venit în fugă din toate părţile instructorii, experţii şi referenţii.

Raportul înflăcărat al delegatului a fost ascultat în tăcere.

– Aşa care va să zică! Spuse cu un glas care bubui ca un tractor responsabilul la nivel regional. Toate bune şi frumoase. Dar vă rog să-mi spuneţi cine-i tâmpitul care a inventat că acolo e o staţie de maşini şi tractoare, când ea nu există? Cine-i tâmpitul, asta vă întreb?

– Da, într-adevăr, cine-i tâmpitul? întrebară mai înviorați parcă cei din sală. Bine ar fi să fie prins şi... m-m-m-m... Să i se dea o mustrare.

– Ce „mustrare”! Mustrare scrisă!

– Cu avertisment!

– Să fie dat afară!

– Să fie trimis în instanţă!!!

Mâhniţi şi indignaţi totodată, participanţii la adunare se priviră unul pe altul. Ochii le erau limpezi şi frunţile senine, iar chipurile lor nobile erau aburite de transpiraţie.

Bineînţeles că, acolo, printre ei, nu exista nici un tâmpit.

1933

Ziaristul Oşeinikov

La un ceas târziu din noapte ziaristul Oşeinikov şedea la masă şi scria un reportaj.

Ar fi desigur cazul aici să-l desfătăm pe cititor comunicându-i rapid că lumina discretă a becului unei veioze arunca pete bizare pe faţa celui ce scria, că în casă era linişte şi că se auzea numai scârţâitul duşumelelor, iar undeva (departe-departe) lătra un câine.

La ce bun însă toate aceste frumoase detalii literare? Contemporanii tot nu le vor preţui, iar urmaşii le vor blestema.

Aşa că vom fi scurţi.

Subiectul care-i căzuse lui Oşeinikov era cam ingrat – trebuia să scrie despre o anumită şedinţă jubiliară. E destul de dificil să te desfăşori pe baza unui astfel de material. Dar Oşeinikov nu s-a pierdut cu firea, nu s-a dezorientat.

„Nu-i nimic, gândea el, mă descurc eu cu tehnica gazetărească. Slavă domnului, nu fac meseria asta de ieri de-alaltăieri."

Primele rânduri Oşeinikov le-a scris aproape fără să se gândească. Îl ajuta faptul că era stăpân pe tehnica elementară a scrisului şi cunoştea şi gusturile redactorului.

„În imensa sală a teatrului de dramă orăşenesc, cu o capacitate de două sute cincizeci de locuri, se agită o mare de capete. Se văd scurgându-se valurile de reprezentanţi ai organizaţiilor obşteşti din amfiteatru spre parter, aducând cu dânşii larma glasurilor vesele în gigantica noastră încăpere teatrală."

Oşeinikov îi ceru soţiei un pahar de ceai şi continuă să scrie:

„Dar iată că marea de capete se linişteşte. Pe estradă apare figura viguroasă, ca dăltuită, a lui Anton Nikolaevici Gusilin, atât de bine cunoscută tuturor celor adunaţi aici. În sală izbucneşte o furtună de aplauze."

Încă vreo zece rânduri de acelaşi gen au izvorât cu uşurinţă de sub pana ziaristului. Pe urmă a început să dea de greu, trebuia să descrie o figură nouă – aceea a preşedintelui Comitetului executiv, tov. Cihaev.

Figura eranouă, expresiile erau însă cele vechi. Dar omul a făcut ce a făcut şi, cum se spune, s-a descurcat.

„La masa prezidiului adunării jubiliare apare, cu mersu-i energic, tovarăşul Cihaev. În sală se aude o explozie puternică de aplauze care-ţi dau impresia că sunt vuietele unui flux. Dar iată că marea clocotitoare a bucuriei celor prezenţi îşi potoleşte valurile înspumate şi învârtejite şi intră din nou în cuprinsul ţărmurilor unei atenţii concentrate."

Oşeinikov stătu puţin pe gânduri.

„Intră ea, intră, bun, şi pe urmă?"

Se ridică de la masă şi începu să se plimbe nervos prin cameră. Câteodată asta ajută şi într-o anumită măsură înlocuieşte inspiraţia.

„Aşa, aşa, gândi el, pe Cihaev ăsta l-am descris destul de bine. Şi figura lui Gusilin mi-a ieşit destul de vie. Se simte însă lipsa unor amănunte pur artistice."

Gândurile lui Oşeinikov o luau razna.

„Dracul ştie ce se-ntâmplă, cugeta el, de doi ani mi-au promis un apartament în blocul cel nou şi nu mi-au dat nimic. Lui Iliuşka Kaciurin i-au dat, banditului de Fialkin i-au dat, iar mie..."

Deodată, faţa lui Oşeinikov s-a luminat de un zâmbet dulce, copilăresc. S-a apropiat de masă şi a început repede să scrie:

„La dreapta preşedintelui adunării apare figura puternică, masivă şi hotărâtă a şefului sectorului de locuinţe, tovarăşul F. Z. Grudastâi, atât de atent faţă de nevoile noastre. Din nou se aude ropotul aplauzelor."

– Oh, dacă mi-ar da măcar două camere! şopti cu patimă autorul reportajului literar. Şi dacă nu-mi dă? Ba îmi dă. Acum precis că-mi dă.

Totuşi, pentru deplina lui linişte sufletească, în loc de „ropotul aplauzelor" scrise „vuietul ovaţiilor" şi adăugă cu dărnicie:

„Tovarăşul Grudastâi examinează cu privirea calmă a unui eminent conducător economic fețele tăcute şl atente ale celor din primele rânduri, care par să exprime opinia generală: «Cu siguranță că dragul nostru tovarăş Grudastâi nu ne va dezamăgi, el va duce construcția la bun sfârşit şi va repartiza în mod just locuințele, celor mai merituoşi.» "

Oşeinikov reciti ce scrisese. Reportajul arăta destul de bine, dar nu prea era finisat artistic.

Se cufundă într-o meditație creatoare. Curând va veni vara, va luci soarele, vor ciripi păsărelele, va foşni iarba... Ah, natura, veşnic tânăra natură... Stai culcat în hamacul tău, în vila ta, proprietate personală...

Oşeinikov se trezi din reverie.

„Eh, dacă aş avea şi eu o vilă!" gândi el, mijindu-şi ochii.

Şi imediat de sub pana ziaristului se revărsară noi rânduri pline de inspirație:

„Din grupul membrilor prezidiului se distinge profilul inteligent, plin de putere de muncă, luminat parcă de soarele de primăvară, al conducătorului subsecției de vile, tovarăşul Kulikov, acest înfocat om de acțiune, care ne pune la dispoziție o odihnă de vară sănătoasă, civilizată, plină de însuflețire, de bucurie, de fericire. Fără voie îți trece prin gând că resortul vilelor se află în mâini de nădejde."

Chinurile creației artistice brăzdară fruntea lui Oşeinikov cu riduri adânci.

În cameră intră soția.

– Ştii, spuse ea, mă cam nelinişteşte Mişa al nostru.

– Dar ce s-a întâmplat?

– A început să cam aducă de la şcoală numai note proaste. Nu cumva să ne rămână repetent.

– Stop, stop, spuse ziaristul. E un detaliu literar extrem de prețios. Mai fac imediat o completare.

Şi în reportajul lui apăru un nou alineat.

„În marea de capete se distinge fața expresivă a şefului serviciului învățământului public – tovarăşul Kalacevski, o figură care îți impune respect. O priveşti şi parcă fără să vrei o şi vezi în mijlocul mării de fețişoare de copii, copiii noştri atât de însetați de cultură, de ştiință, de lumină, de tot ce e nou."

– Tu stai noaptea şi munceşti, spuse soția, iar secătura aia de Fialkin a obținut o cabină gratuită pe vapor.

– Nu se poate!

– De ce să nu se poată? Mi-a spus-o chiar nevastă-sa. Pleacă zilele astea. O splendoare de plimbare. O săptămână – dus, o săptămână – întors. Mi se pare că nici masa n-o plătesc.

– Mare câine! spuse Oşeinikov pălind. Cum o fi făcut? Bine, bine, lasă-mă acum cu prostiile tale.

Dar mâna lui începu să înşire singură nişte rânduri pline de căldură, de lumină:

„Din când în când, se iveşte în spatele conducătorilor regiunii, conducătorii iubiți de toți oamenii muncii, fața bărbătească şi simpatică a şefului serviciului de navigație de stat Kaiutkin, care ne prezintă atâtea exemple de muncă fără preget cu adevărat marinărească."

– Nu ştiu de ce, dar în ultima vreme mă cam dor şalele, continuă soția. Mi-ar face bine un anume medicament, numai că nu se găseşte nicăieri.

– Te dor şalele? tresări gazetarul. Uite acuşi îți prescriu şi medicamentul tău.

Oşeinikov îşi şterge fruntea şi, copleşit de afluxul forțelor de creație, continuă să scrie:

„În masa spectatorilor strălucesc ochelarii celebri în tot oraşul ai iubitului nostru şef al serviciului Sănătății...”

Spre dimineață reportajul era gata. Erau acolo toți – şi directorul teatrului, şi administratorul cinematografului „Goliat”, şi şeful miliției, chiar şi responsabilul secției de pompieri („... a cărui privire plină de vitejie...”). Pe ăsta ziaristul l-a introdus pentru caz de incendiu.

– Are să intervină mai repede, gândi el cu voluptate, are să stingă mai cu suflet decât la alții.

Din opera lui literară lipsea un singur om: cel sărbătorit.

– Se poate fără el? se miră soția. Doar a împlinit patruzeci de ani de activitate ireproşabilă la Grădina botanică.

– Ce nevoie am eu de acest sărbătorit? zise Oşeinikov iritat, şi de ce naiba îmi trebuie Grădina lui botanică! Dacă era vorba de o grădină de pomi fructiferi, ei, da, se schimba socoteala!

Şi se uită la soția lui cu o privire calmă, deschisă, nimicitoare.

1933

Reţeta unei vieţi liniştite

C o n f e r e n ț i a r u l. Cetățeni, administrația blocului nostru mi-a propus să țin în fața locatarilor o mică conferință despre felul în care trebuie să te organizezi ca să duci o viață liniştită. După o matură chibzuință am acceptat.

Multă lume se miră cum fac eu de-mi păstrez liniştea sufletească şi mă aflu mereu într-o dispoziție satisfăcătoare, în timp ce în jurul meu palpită o viață atât de agitată şi se provoacă o hărțuială absurdă a nervilor. Pe linie de schimb de experiență vă voi povesti despre toate realizările mele.

Va rog să păstrați liniştea, căci în caz contrariu voi fi nevoit să iau măsurile drastice corespunzătoare.

Prin urmare, dacă un om vrea să fie liniştit, trebuie să aibă în permanență asupra sa următoarele obiecte: un carnețel, un creion bine ascuțit şi un fluier. Da, chiar aşa: un fluier. Nu se poate concepe liniştea sufletească dacă nu porți în buzunar un fluier.

Să zicem deci că intri într-un magazin cu scopul de a-ți procura anumite produse alimentare, sau mărfuri de larg consum, sau câteva obiecte de lux, sau rechizite de birou. De cele mai multe ori, fireşte, toate merg strună – faci coadă la tejghea, cumperi obiectul de care ai nevoie, faci coadă la casă, plăteşti şi pleci. Rar însă se întâmplă să scapi fără incidente atunci când vizitezi un magazin. Un cumpărător te împinge cu cotul, un vânzător îți răspunde grosolan, casierița declară că nu are rest. În asemenea cazuri se aud în-totdeauna țipete şi altercații şi se produce o agitație – sau, cum vă spuneam, o hărțuială absurdă a nervilor. Şi totuşi asta trebuie evitat. Nu trebuie în nici un caz să ridicați tonul.

Să zicem că te-a împins cineva. Foarte bine. Rămâi cât se poate de calm. Cauți să afli cine te-a împins. Îl rogi să-ți prezinte actele. Bineînțeles că cel vinovat te asigură că te-a împins

fără să vrea şi refuză să-ţi arate actele. Şi mai bine. Îl cauţi pe responsabilul magazinului şi pretinzi foarte încet, dar ferm, ca huliganul să fie imediat îndepărtat de pe teritoriul unităţii comerciale. Responsabilul are să susţină fireşte că asta nu e treaba lui şi că, zău, nu e cazul să se facă atâta zarvă pentru nişte fleacuri. Fleacuri? Foarte bine. Fără strigăte, domol, îţi iei liniştit creionul şi treci numele birocratului în carneţel. Responsabilul zice că el nu se sinchiseşte de carneţelul meu. A, nu se sinchiseşte? Splendid! Mobilizezi atunci întregul activ de cumpărători, le strângi rândurile şi îi ridici la luptă împotriva funcţionarului care şi-a pierdut simţul realităţii.

Şi dacă, nu-i aşa, cumpărătorii nu vor să se încadreze în luptă? Dacă nu vor să-şi strângă rândurile? Excelent! Scoţi acelaşi creionaş şi, păstrându-ţi acelaşi calm deplin, îi notezi pe absolut toţi cetăţenii aflaţi în magazin. Da, da, absolut pe toţi, cu adresele lor, şi cu locul lor de muncă. Pentru a lupta cu succes împotriva unor astfel de elemente antisociale trebuie însă antrenaţi şi vânzătorii.

Dacă vânzătorii nu-ţi dau concursul legal, cu atât mai bine. Îi treci pe toţi în carneţel, chiar şi pe casieriţă – ca să nu mai râdă cu râsul ei idiot, sustrăgându-se de la obligaţiile ei de serviciu. Aţi putea sigur să-mi spuneţi că cei vinovaţi vor fugi din magazin, scăpând astfel de răspundere. Ei bine, nu. Asta n-o pot face. Atraşi de scandal, din stradă vor începe să se adune curioşii, şi uşa va fi blocată – nimeni nu va mai putea nici intra, nici ieşi.

Copiii vor începe să plângă, cei mari vor profera ameninţări, o femeie mai slabă de înger va leşina şi se va auzi chiar şi zgomotul trupului în cădere. Se va produce acel fenomen despre care v-am mai pomenit de două ori şi anume: o hărţuială a nervilor. Dumneata însă îţi vezi de treabă şi continui înscrierea în carneţel.

Dacă în vremea aceasta vei fi insultat şi ţi se vor spune fel de fel de vorbe, e foarte bine! Consemnezi cu calm delictul de agresiune verbală, notezi în carneţel şi faci un semn în dreptul numelui nemernicului de agresor.

O voce nerăbdătoare din sală. Dar dacă îţi arde cineva o palmă?

Conferenţiarul. Asta e şi de dorit. Primesc palma. Perfect. Acum cumpărătorii şi vânzătorii sunt toţi o bandă şi toată banda asta se află în mâinile mele. Lucrurile merg admirabil. Cetăţenii nemulţumiţi mă ameninţă cu linşajul. Mă şi apucă de rubaşcă. În clipa aceea scot fluierul şi-i trag un fluierat puternic şi solemn. Nu fuge nimeni, toţi vor da socoteală: fie pentru agresiune corporală, fie pentru pasivitate faţă de agresiune corporală, fie pentru instigare la agresiune corporală. Vine miliţianul şi duce la miliţie toată gaşca de criminali. Acum se produce, vă rog să observaţi, o nouă hărţuială absurdă a nervilor. Toţi se agită, nu vor să meargă la secţie, ţipă că trebuie să fie la serviciu, sau la doctor, sau acasă. Numai eu rămân calm.

Ceea ce mă face să fiu calm este conştiinţa dreptăţii. Pulsul – şaizeci şi doi – e perfect! Temperatura corpului – treizeci şi şapte. Pupilele reacţionează corect. Încep chiar să zâmbesc. De-a lungul drumului toţi se enervează grozav văzându-te atât de calm şi aţi mai ard câteva palme în faţa reprezentantului puterii. Excelent! Scoţi acelaşi creionaş şi notezi cu sânge rece în carneţel cine te-a bătut şi de câte ori te-a lovit. Şi bifezi. Acum nu mai ai nici o grijă – treaba va ajunge în instanţă. Cetăţeni, vă rog să ţineţi minte această axiomă: Absolut toate trebuie să ajungă în instanţă. Altfel nu puteţi avea o viaţă liniştită.

O voce din sală. Cum absolut toate?

Conferenţiarul. Absolut toate. Să zicem că ai fost la o petrecere şi cineva ţi-a luat galoşii. Lămureşti cine a făcut măgăria asta şi – hai cu el la judecată! Îl aduci în instanţă şi pe stăpânul casei care n-a avut grijă de galoşi. Îi aduci şi pe musafiri pentru beţie şi complicitate. Bineînţeles că important aici nu-s nici galoşii, nici trei ruble cât costă ei, ci principiul. Dacă, prin

urmare, am veni cu toate treburile la judecată, atunci diagrama bolilor nervoase ar cunoaşte o bruscă coborâre.

O voce din sală. Dar e pur şi simplu revoltător! (*Rumoare generală*).

Conferenţiarul. Vă rog să nu tulburaţi linişte a. Pentru tulburarea liniştii se aplică amenzi. Şi fiindcă veni vorba despre amenzi. De mult trebuie să se reglementeze ca cetățenii să aibă dreptul de a se amenda unul pe altul. O asemenea reglementare ar juca un rol educativ cât se poate de pozitiv. Te amendez eu pe dumneata, mă amendezi dumneata pe mine. Dumneata – pe mine, eu – pe dumneata. Taxatorii – publicul, publicul – pe taxatori. Ce minunată, ce liniştită ar fi atunci viața, fără această hărțuială a nervilor. Încasezi de la unul un pol, eliberezi chitanța şi-ți vezi mai departe de treabă. Sfântă este, însă, judecata. Eu mă duc cu toate la judecată. Acum, de exemplu, mă judec cu logodnica mea pentru o chestiune personală, adică pentru o palmă pe care mi-a dat-o în timp ce ne aflam împreună la Teatrul de Artă. Îmi veți spune că este o chestiune intimă şi că mult mai simplu ar fi să n-o mai iau de nevastă. Sigur, ar fi fost mai simplu. Dar eu o fac din principiu. Şi am şi martori. Mi-am notat doisprezece oameni de la balconul doi şi trei plasatori. Banditul de taică-său mă caută prin tot oraşul şi promite că mă cotonogeşte. Foarte bine! Stau şi aştept liniştit atacul lui huliganic. Un singur lucru mă îngrijorează: nu cumva viitorul meu socru să mă prindă fără martori. Aşa că în zilele astea agitate sunt nevoit să umblu cu martorii după mine.

Cetățeni, v-am prezentat aici, în linii generale, metodele pe care le aplic eu, metodele care-mi dau posibilitatea să evit hărțuiala absurdă a nervilor şi să mă aflu în permanență într-o stare de calm absolut. Repet încă o dată – nici un pas fără judecată, nici un pas fără martori, totul trebuie trecut în procese-verbale, totul... Cine e un imbecil primejdios? Eu sunt un imbecil primejdios? Foarte bine! A, şi nemernic pe deasupra. Perfect! Canalie? Minunat! Scot carnețelul, iau creionaşul şi notez... Degeaba dai din mâini, tovarăşe Feodalkin, are să le lămurească judecata pe toate. N-ai să dovedeşti nimic cu pumnii. Ah, aşa pofteşti? Agresiune corporală? Exact asta aşteptam. Nu, voi nu ştiți să trăiți. Vă mai trebuie mult până să ajungeți la perfecțiune (Oftează, apucă fluierul şi scoate un fluierat puternic.)

1934

Romanţa samovarului

De dimineață până noaptea târziu, de după paravanul bufetului din gara Soci, la doi paşi de locomotivă, se aude cântând o orchestră. E un ansamblu artistic condus de un maestru invitat anume în acest scop.

Se cântă în special nişte cântece deşuchiate ca, de exemplu: „La samovar stăm amândoi cu Maşa, afară-i trist şi s-a întunecat."

Şi treaba asta se face pare-mi-se nu atât pentru desfătarea auzului suferinzilor din mai sus-amintita stațiune balneo-climaterică, cât pentru a acoperi țipetele pasagerilor deveniți victime ale lipsurilor din transportul feroviar.

Iată deci tabloul: peronul, soarele şi trenul gata să pornească într-o lungă călătorie.

Trecând pe lângă straturile de flori şi pe lângă ansamblul artistic, pasagerul se îndreaptă spre vagonul lui. Aici zâmbeşte dezorientat. Nu e mult de când la calea ferată pasagerul era tratat ca un zero, ai fi zis că se străduiau chiar să nici nu-l ia în seamă şi deodată, precum vezi, ce mai progres!

Pasagerul arată însoțitorului de vagon biletul care constată că locul menționat pe bilet aparținea de mult şefului de tren şi că agenția de voiaj nu avea dreptul să-l vândă.

Pasagerul se înfurie. Însoțitorul îşi păstrează calmul.

„Nu s-ar putea totuşi face cumva ca să ajungă în tren?"

Însoțitorul nu ştie. Asta nu e, zice el, treaba lui. Treaba lui e să primească pasagerii cu bilețele în regulă.

Impiegatul de mişcare îl compătimeşte pe pasager, dar la urma urmei treaba asta nici pe el nu-l priveşte. Treaba lui e să fie de serviciu în stație.

Cu mare greutate, pasagerul şi cei opt oameni care-l petrec, ținându-se după el cu brațele desfăcute pentru îmbrățişări de adio şi cu buzele țuguiate pentru sărutări, îl găsesc, în sfârşit, pe şeful de tren.

Şeful de tren, un om foarte de treabă şi îndatoritor, e gata să facă tot ce se poate. Problema biletelor – nu e însă treaba lui. El nu poate să răspundă de greşelile agenției de voiaj.

Şi uite aşa, dintr-una într-alta, clopotul sună a doua oară şi în gară nu e nici un om care să-l poată ajuta pe pasagerul nostru.

Trenul porneşte, bietul om cu fața schimonosită de mânie rămâne pe peron, cei ce l-au însoțit îşi readuc buzele şi mâinile în stare normală, iar ansamblul artistic, cu puteri înzecite şi într-un ritm turbat, atacă „Cântecul prieteniei", transformat în foxtrot.

Şi la restaurantul gării din Kiev orchestra cânta tot „La samovar stăm amândoi cu Maşa..."

În atmosfera asta creată de sunetele vesele ale muzicii circulă printre palmierii mânjiți cu var câțiva chelneri jegoşi. Măsuțele sunt acoperite cu nişte fețe de masă, care au fost cândva curate. La umbra florilor uscate stau pahare umede cu margini ciobite.

Gările din Moscova sunt mult mai avansate din acest punct de vedere.

Anunțurile mari din ziare informează pe toată lumea că în gară cântă până la ora patru dimineața o orchestră de jaz şi că „specialitatea gării" sunt colțunaşii cu carne.

Să nu credeți că e doar o reclamă mincinoasă. Toate corespund realității. Palmierii se află în căditele lor, se servesc nişte colțunaşi cam cenuşii, iar câțiva oameni în vestoane şi cămăşi ucrainene, cam cherchelíți, încearcă să danseze rumba, atenți să nu-şi scape din mâini servietele, în timp ce membrii orchestrei îşi lasă instrumentele pe scaune, se ridică brusc în picioare şi cântă cu glasuri îndoielnice:

Maşa-i toarnă ceai în ceaşcă
Iar privirea-i ştie să făgăduiască.

Din bucătărie vine un miros îngrozitor şi deasupra peronului pluteşte un iz înecăcios de pârjoale. E cât se poate de clar că cineva n-a înțeles nimic şi că le-a încurcat pe toate: „specialitatea gării" nu trebuie să fie în nici un caz colțunaşii cu carne – ca gustare la votcă, ci cu totul altceva, ceva, cum să zic, mai feroviar, iar în ziare trebuie publicată nu lista dansurilor din gări, ci mersul trenurilor. Ar fi, zău, mult mai util pentru pasageri.

Să nu credeți că vrem să vă instigăm împotriva colțunaşilor, a palmierilor şi a dansurilor.

Colțunaşii sunt un fel de mâncare excelent. Dar nu-ți vine să-i mănânci pe o față de masă murdară – nu-ți vine nici să-i duci la gură. Palmierul e frumos când e şi el la locul lui. Ce poate fi însă mai urât decât nişte palmieri prăfuiți dintr-un restaurant, decât lădița crăpată, din care biata

plantă tropicală îşi întinde frunzele peste necomestibila ciorbă feroviară, sau peste un anemic cotlet. Şi când trenul mai şi întârzie câteva ore, palmierul ăsta devine în ochii pasagerului o plantă într-adevăr decorativă, simbol al tuturor mistificărilor. Nici treaba cu foxtrotul nu e chiar fără cusur. Când auzi cântând o orchestră de jaz, îți vine fireşte să dansezi. Dar nu poți porni să dansezi, lăsându-ți geamantanele lângă măsuță, e periculos – se fură, iar să dansezi cu bagajul în mâini – e cam greu. Se poate desigur angaja un hamal care să danseze alături, cu geamantanul, dar nu-l ține buzunarul pe fiecare.

Se găsesc cu duiumul tot felul de administratori şi aşa-zişi organizatori care dovedesc o tenacitate de maniaci atunci când vor să-i impună omului sovietic propriul lor prost-gust, concepția lor de cârciumari despre frumusețe, confort şi odihnă.

Odinioară la marile hanuri era nelipsită câte o orgă mecanică – acest înfiorător instrument muzical era cum nu se poate mai potrivit pentru îndobitocirea maselor înapoiate de birjari. Zi şi noapte, orga reproducea, tunător, acelaşi vals, „Valurile Dunării".

Astăzi, la „Riviera Caucaziană", cel mai bun hotel de pe litoralul Mării Negre, rolul orgii a fost preluat de un gramofon radioficat. Foxtroturile răsună fără încetare. Necazul nu e că se cântă foxtroturi, ci că se cântă fără nici o pauză: nu poți scăpa de răgetul acela metalic decât fugind pe plajă.

Iată, aşadar, şi aici tabloul: un aerariu – bolnavii stațiunii stau sub cort, o adiere de vânt îi dezmiardă, oamenii citesc câte o carte sau vorbesc încetişor despre reumatismele lor, despre Mațesta[1], despre una sau alta.

Şi deodată apare un trup despuiat cu o cască albă de milițian, ținând sub braț un bariton de alamă. După el mai apar vreo douăzeci şi nouă de milițieni goi, în cipici de pânză, cărând corneți, tromboane, flaute, un helicon, talere şi o tobă turcească.

Bolnavii stațiunii n-au priceput încă bine ce se întâmplă, dar miliția a şi început să-şi aşeze pupitrele.

– Poftiți mai aproape, cetățeni, spune politicos dirijorul.

– Ce aveți de gând să faceți aici? întreabă cu spaimă bolnavii.

În loc de răspuns, dirijorul strigă către detaşamentul său: „Trei, patru", ridică mâna şi de-a lungul litoralului martir încep să se răspândească sunetele maiestuoase şi puternice ale cântecului „La samovar stăm amândoi cu Maşa".

Orchestra lărgită a miliției din Soci dă concerte dimineața, de trei ori pe săptămână, pentru ca nu cumva cei ce se scaldă să se plictisească. Şi cum pe plajă e foarte cald, muzicanții se înghesuie sub cortul aerariului, în vreme ce bolnavii îşi părăsesc, respirând cu greutate, ultimul refugiu, în urma lor bate tobă şi zăngăne sălbatec talerele.

Câte nu inventează administratorii noştri, numai ca să scape cumva de cerințele mereu crescânde ale consumatorului, cititorului, cumpărătorului, spectatorului sau călătorului!

Cineva a aflat de la careva că pe lume undeva există nişte expresuri albastre, vestite prin viteză, confort şi strălucire. Şi cât ai bate din palme s-a şi înființat un expres albastru, pe linia Kiev-Moscova.

Expresul este într-adevăr foarte albastru. Toate vagoanele, chiar şi cel de bagaje, sunt vopsite cât se poate de conştiincios cu o splendidă vopsea albastră.

Şi la asta se reduce toată asemănarea.

Întâi şi întâi trenul nu e expres: face opt sute de kilometri în douăzeci de ore. Vagoanele lui capitonate sunt finisate mai prost decât aceleaşi vagoane din trenurile obişnuite, în vagonul

[1] Izvoare de ape sulfuroase şi instituții balenare ale stațiunii Soci (Mațesta Veche, Mațesta Nouă)

restaurant e murdar şi se mănâncă prost. În schimb, pe măsuțele din compartimente zac nişte ghivece voluminoase cu flori serbede, iar la ferestre stau agățate nişte perdeluțe de rips, tari ca o scoarță. S-ar fi pus şi nişte palmieri, dar n-a mai fost loc.

Bine că nu mai e pe undeva şi un jaz şi că nu se mai aude şi orga mecanică. Jazul este foarte îndrăgit, e iubit azi la noi cu o dragoste târzie şi pătimaşă.

Servirea calificată şi rapidă a consumatorului a fost înlocuită cu palmieri de cârciumă şi cu muzică, iar obiceiul a devenit general. Toate sunt înlocuite în felul acesta: şi curățenia, şi confortul, şi politețea, şi mâncărurile gustoase, şi sortimentul variat de mărfuri, şi odihnă. Palmierii şi muzica sunt considerați un adevărat panaceu.

Uneori la flori şi la viori se mai adaugă şi un portar cu barbă à la Alexandru al treilea. Tot aşa, fiindcă se consideră că e frumos. E de bună-seamă cineva care e convins că portarul cu barbă e o valoare estetică perenă, universală, ceva ca Acropole din Atena sau ca Forumul roman. Barba stă proțăpită la poarta hotelului, dar sunt doi ani de zile de când în toate camerele soneriile nu mai funcționează.

E mai uşor să-i bagi omului sub nas o glastră cu cerceluşi, decât să-i oferi la timp, în curățenie şi fără gălăgie, un prânz gustos pe farfurii încălzite.

E mai uşor să-l asurzeşti cu nişte cântece de cârciumă transpuse în ritm de foxtrot, decât să realizezi în gară o curățenie autentică, exemplară, şi în tren un confort veritabil.

Şi toate acestea nu se întâmplă din cauza sărăciei, ci din cauza prostiei. Şi pe deasupra şi din cauză că lipseşte dorința ca fiecare să-şi satisfacă elementarele obligații de serviciu.

1934

Bătrânii

„Într-o stare alarmantă, suferind de o boală grea şi de îndelungă vreme, vi se adresează un om aproape bătrân.

Temerile mele sunt atât de întemeiate, încât încerc să le previn.

Sunt de zece ani cotizant la Asociația cooperatistă de locuințe «Dzerjinski», din strada Sadovaia-Zemlianaia, 37/1. Am plătit până acum 2150 de ruble, adică peste o mie de ruble mai mult decât cota de participație completă.

Am lucrat în transporturi din anul 1900. În timpul puterii sovietice am fost şef de exploatare şi şef la drumuri mai mult de zece ani, din care patru ani pe drumurile frontului. Acum am ajuns la o invaliditate totală. Starea sănătății mele se înrăutățeşte din cauza condițiilor foarte rele de trai – pe o suprafață de 19 metri pătrați sunt masați şase oameni, aproape străini unul pentru celălalt. Luând în considerație stagiul şi banii depuşi, aş avea toate prioritățile. Munca anterioară nu face decât să-mi întărească dreptul.

La Asociație se repartizează în prezent locuințe. Deşi mi se spune că voi primi casă, problema se discută atât de formal, atât de abstract, încât îmi pierd nădejdea. Starea sănătății mele nu-mi permite să mă deplasez prea des ca să-mi apăr dreptul meu incontestabil. Acum locuințe capătă cei mai tineri.

Gândiți-vă numai! Să aştepți zece ani, să ştii că într-o locuință nouă ai putea să mai trăieşti încă vreo cinci-şase ani, măcar atât cât să-l pui pe picioare pe băiatul tău de treisprezece ani – şi să nu o primeşti.

Sunt bolnav de două feluri de astmă şi aproape nu pot umbla. Ca să fiu mai sigur, am cerut o locuință cu două camere în loc de una cu trei camere, doresc însă neapărat să fie separată.

Cu toate că e vorba de un interes al meu personal, cred că problema are o importanță socială.

Cu cele mai mari speranțe, B. I. Grigorovici."

Aceasta este scrisoarea unui om pe care oamenii îl nedreptățesc numai pentru că e bătrân şi bolnav.

Nu e exclus ca administrația Asociației să se agite, ba chiar să se indigneze şi să exclame cu inflexiuni nobile în glas:

– Pentru ce atâta gălăgie, prieteni? Nu i-am fi dat noi locuință? Cu siguranță că i-am fi dat. Degeaba se enervează Grigorovici ăsta şi recurge la un mijloc atât de forte cum este presa!

Nouă însă ni se pare că Grigorovici, care şi-a pierdut capacitatea de muncă, nu şi-a pierdut totuşi chibzuință. Mai mult decât atât, cei zece ani de prezență infructuoasă în sectorul bine organizat al cooperației din construcții l-au învățat foarte multe lucruri. Bătrânul a dobândit experiență şi ştie cât se poate de bine cum se repartizează uneori locuințele.

De obicei, se întâmplă cam în felul următor: primul care intră în toiul nopții în casa nouă este preşedintele consiliului de conducere, iar intendentul cu paznicii de noapte îi transportă în grabă lucrurile. După preşedinte, intră evident în casă adjunctul lui: apoi, de bună seamă, membrii consiliului de conducere: sosesc gonind cu nişte autocamioane rapide în care tronează saltelele şi ficuşii. În zorii zilei, muşcându-se unul pe altul, intră în casă membrii comisiei de control, aceşti luptători de bază pentru dreptate. Iar spre dimineață blocul, în care încă nu s-au pus peste tot duşumelele şi geamurile, este, de obicei, complet populat. Poftim de mai aleargă acum şi dovedeşte-ți drepturile, şi judecă-te! E inutil – e prea târziu.

Nu, oricum ai suci lucrurile, măsura profilactică a tovarăşului Grigorovici îşi are rostul ei.

Desigur că i-ar fi fost mult mai uşor dacă ar mai fi fost încă şef la drumuri. E, însă, acum, un bătrân bolnav; se mişcă greu, nu poate să strige şi să ceară, nu e în stare nici măcar să se deplaseze la fața locului, ca să-şi impună dreptul. Şi dacă omul nu vine şi nu face scandal, de ce să i se mai dea atenție! Cui ce-i pasă de felul în care îşi va petrece el restul vieții, cui ce-i pasă dacă anii ăştia din urma are sa şi-i petreacă într-o tihnă fericită, cu convingerea senină că nu şi-a trăit viața în zadar, că e acum înconjurat de atenția şi grija societății.

Nu, nu se observă la aceşti oameni nici un respect față de bătrânețe!

Iată şi o altă poveste, o adevărată dramă în mai multe acte.

Personajele:

Doctorul Berdicevski – erou al muncii, cu pensie personală, vârstă şaptezeci şi şase de ani.

Soția lui – şaptezeci şi cinci de ani.

Martiniuk – secretarul comitetului executiv raional, viguros, energic, sănătos tun, plin de ardoarea tinereții.

Locul acțiunii – oraşul Berdeansk.

Acțiunea se petrece – cu părere de rău – în zilele noastre.

Timp de cincizeci şi unu de ani Berdicevski a vindecat oamenii, de patruzeci şi doi de ani locuieşte la Berdeansk, de treizeci de ani stă în acelaşi apartament, în strada Republicii. Apărând liniştea acestui bătrân, comitetul executiv raional a dejucat sistematic toate atentatele la suprafața

lui locativă. Dar la sfârşitul anului trecut, doctorului i s-au luat, conform hotărârii instanţei de judecată, trei camere din cele cinci pe care le avea şi în aceste trei camere, cu mare zgomot şi tărăboi, a intrat Martiniuk. Trebuie să vă mai spun oare că mobila doctorului, care a stat atâta timp neclintită la locul ei, a trebuit, la cererea executorului judecătoresc, să fie ridicată în douăzeci şi patru de ore?

Neputincioşii bătrâni şi-au dus mobila pe la cunoscuţi, au suit-o în pod, au înghesuit-o în camera de baie. În graba asta câte nu s-au distrus!

De cum a intrat în locuinţă, voiosul Martiniuk i-a interzis menajerei doctorului accesul la scara de serviciu prin coridorul lui. Drept care combustibilul a trebuit depozitat la nişte cunoscuţi, pe o altă stradă, şi adus zilnic cu găleţile. Pe urmă, Martiniuk a avut fantezia să despartă coridorul comun printr-un perete şi abia după îndelungi stăruinţe a fost convins să facă o uşiţă mică şi îngustă, pe care, ca un bun administrator, o ţine încuiată. Uşiţa asta duce la toaletă. Aşa că eşti de fiecare dată nevoit să baţi. Uneori destul de mult. Alteori degeaba, fiindcă n-o deschide nimeni. Într-o zi, a bătut la uşiţa sacră un musafir al doctorului.

– Cine-i? se auzi o voce.

– Sunt în vizită la doctor, am nevoie de toaletă, urmă un răspuns precis.

– Nu dau voie, urmă o rezoluţie tot atât de precisă.

Se poate, oare, să chinuieşti atâta pe nişte bătrâni, să le otrăveşti viaţa, să le iei câteva camere, să construieşti nişte uşiţe idioate! Poate oare un astfel de om ca Martiniuk să reprezinte la Berdeansk Puterea Sovietică? E ceva de-a dreptul absurd!

Gândiţi-vă numai că un om bătrân, care timp de o jumătate de secol a vindecat oamenii de tot felul de boli, un om cu merite câştigate, un om cu care Berdeanskul fără îndoială că se mândreşte, dă deodată la sfârşitul vieţii sale de uşiţa încuiată a lui Martiniuk şi este nevoit să audă vorbe impertinente de genul: „În douăzeci şi patru de ore!”, devenind un om de prisos în propria sa locuinţă.

Bizar mod de a sărbători aniversarea a cincizeci de ani de muncă a unui erou al muncii!

Doctorul a tot alergat desigur pe la aşa-zisele instanţe, s-a plâns şi i-a rugat pe toţi. Dar ce poţi să mai realizezi la şaptezeci şi şase de ani?! Nu eşti în stare să alergi peste tot. Iar pentru o acţiune ca restabilirea drepturilor asupra locuinţei se cere o conformaţie atletică, o inimă fără cusur, nişte plămâni zdraveni şi doi ani de timp liber. Acolo unde un tânăr ar fi putut să-şi restabilească dreptatea într-un timp scurt, un bătrân nu rezistă.

Nimeni nu l-a ajutat pe doctor. Şi nu numai pentru că nu s-a plâns destul de tare. Fiindcă aici mai intervine ceva şi, de ce să n-o spunem, ceva foarte jenant. Când doctorul era în deplinătatea puterilor, când era necesar, toţi aveau grijă de el. Acum însă omul s-a uzat, nu mai aduce nici un folos imediat, aşa că au uitat toţi foarte repede cât de folositoare a fost munca lui atât de îndelungată. Şi nu a ajuns bătrânul să aibă parte de o bătrâneţe fericită, de bătrâneţea pe care a binemeritat-o.

Cu toate acestea, la noi există privitor la oamenii bătrâni şi la asigurările sociale legi cum nu mai există în altă parte. Dar cum se traduc ele în viaţă? Cei de la *Narkomsobes*[1] consideră desigur că şi-au făcut datoria fiindcă i-au plătit cu regularitate lui Berdicevski pensia. E clar însă că nu e vorba numai de pensie. Atribuţiile asigurărilor sociale sunt mult mai largi. Ele trebuie să asigure cele mai diversificate forme de ajutor. Ce ştie de exemplu *Narkomsobes*-ul despre miile de bătrâni şi bătrâne – pensionari de un rang mai mic decât doctorul Berdicevski, adică despre

[1] Comisariatul Poporului pentru Asigurări Sociale

cei care trăiesc în locuințele comunale? O duc oamenii ăştia bine? Nu cumva îi supără administrația imobilului, nu cumva îi persecută vecinii, ba poate chiar şi rudele?

Putem fi de acord că literatura noastră nu ține întotdeauna pasul cu viața. Şi totuşi, se mai întâmplă să avem şi unele succese. Au acordat oare cei de la *Narkomsobes* atenția cuvenită faptului că în foiletoanele din presă a luat naştere încetul cu încetul un personaj extrem de înduioşător, deşi cam standardizat: o bătrânică necăjită care se plânge, subliniez, o bătrânică, nu un pionier, nici un atlet, nici brutar, nici lăcătuş, nici un cântăreț sau o croitoreasă. E un personaj literar, apărut tocmai datorită caracterului tipic al fenomenului. Puteți fi siguri, că dacă ar fi pătruns în literatură personajul, să zicem al unui strungar în suferință, atunci cei de la Comisariatul Poporului pentru Industria Grea ar fi sărit imediat să cerceteze care sunt rădăcinile acestui fenomen literar. Însă la *Narkomsobes* şi la V.T.S.P.S[1] nu mişcă nimeni, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi când bătrânica necăjită sau bătrânelul acela care le bate pragurile n-ar avea nici o legătură cu aceste instituții.

Nu tovarăşi, bătrânii sunt în grija instituțiilor voastre. Mai mult – ei sunt şi în grija comună a întregii noastre societăți întreaga populație a statului sovietic trebuie să aibă grijă de bătrânii noştri.

În societatea capitalistă bătrânețea e o spaimă. Milioane de oameni trăiesc cu conştiința plină de groază că atunci când vor îmbătrâni şi îşi vor pierde puterile, nu va exista nimeni care să-i sprijine, nimeni care să fie dator s-o facă. Acolo – fiecare are grijă de el însuşi. Dacă nu şi-a adunat bani pentru bătrânețe, omul va pieri. Bucata de pâine uscată primită din milă la vreun azil este pentru bătrâni mai rea decât moartea. Şi aceste milioane de oameni, mânați de spectrul unei bătrâneți solitare, în mizerie şi fără adăpost, strâng bănuț lângă bănuț, rupându-şi bucățica de la gură. Numai o rezervă de capital poate să le ofere o bătrânețe liniştită.

La noi însă altfel stau lucrurile. Greutatea asta le-a fost luată de pe umeri oamenilor sovietici. La noi bătrânețea nu este o spaimă.

Iar această bătrânețe, apărată cu atâta grijă de legislația sovietică, are nevoie nu numai de ajutorul material, ci şi de o atitudine plină de respect din partea tineretului.

Este cazul să rostim din nou cele două cuvinte care se repetă din ce în ce mai des în ultimele luni – *Narkompros* şi comsomol.

Se cultivă oare la elevi, pionieri şi comsomolişti spiritul de respect față de bătrâni?

Face sau nu această muncă de educație parte din programele şcolare? În orice caz gluma aceea mult gustată de tânăra generație: „Bătrâne, e timpul să fii dus la crematoriu" – nu e o dovadă că ar exista o astfel de preocupare.

O mie de lucruri mărunte – de la locul cedat în vagonul de metro până la ajutorul dat la trecerea unei străzi aglomerate – pot îndulci viața bătrânilor.

Respectul față de bătrânețe trebuie să se inoculeze tineretului tot atât de energic ca şi matematica şi geografia.

Hai, tovarăşi, să începem să-i respectăm pe bătrâni. Odată şi odată vom ajunge cu toții bătrâni!

1935

[1] Consiliul Central al Sindicatelor din Uniunea Sovietică

Simţul măsurii

Cu cât țara noastră se apropie mai mult de realizarea visului care de secole frământă omenirea, cu cât ne apar mai desluşite minunatele trăsături ale noii societăți, cu cât începem să înțelegem mai bine la ce înălțime ne-am ridicat, ce urcuşuri am biruit şi cât de apropiată este culmea strălucitoare a socialismului, cu atât mai exigenți devin oamenii față de ei înşişi, cu atât mai mult li se ascut văzul şi auzul, cu atât mai plină de răspundere devine munca fiecăruia – începând cu îngrijitoarea de metro, care vânează ultimul firicel de praf, până la directorul unei uzine metalurgice, care conduce zeci de mii de muncitori şi sute de ingineri. Cu atât mai regretabilă devine acum orice piedică, cu atât mai dezgustătoare ne apare orice prostie. Aşa se face că nu poți suporta, îți provoacă aproape o durere fizică, să vezi un prost şi să-i urmăreşti activitatea lui indigestă. Cred că e un simțământ cunoscut multor oameni.

Dacă examinezi cu atenție majoritatea aşa-numitelor măsuri luate cu picioarele, cu care te întâlneşti în viață şi despre care citeşti în ziare, observi între de toate o asemănare subtilă, aproape imperceptibilă. Toate cazurile acestea sunt provocate de aceeaşi cauză – lipsa simțului măsurii.

Iată un exemplu. Tovarăşul Ics, în general, un om cumsecade şi un lucrător destul de conştiincios, a săvârşit un fapt întrucâtva antisocial. Faptul s-a întâmplat la o serată dată la instituția unde lucra. Ics a băut un pahar în plus, şi-a pus paltonul pe dos şi s-a culcat pe jos în mijlocul sălii, împiedicând astfel pe colegii lui şi familiile lor să danseze dansuri occidentale şi orientale şi drept care a fost scos din sală.

A doua zi a apărut la gazeta de perete o notiță în care tovarăşul Ics era mustrat pe bună dreptate pentru comportarea lui necuviincioasă şi i se cerea ca pe viitor să nu mai repete asemenea fapte. Ics a fost foarte întristat de cele petrecute şi şi-a regretat sincer purtarea.

Tot în aceeaşi zi a fost însă convocată o adunare generală extraordinară, la care Ics a fost înfierat în modul cel mai îngrozitor. Unul dintre vorbitori a ajuns până acolo, încât a declarat că fapta lui Ics constituie o agresiune. Ce fel de agresiune şi împotriva cui – vorbitorul n-a mai precizat.

Totodată o onorabilă comisie culturală i-a luat înapoi pentru orice eventualitate biletul repartizat pentru casa de odihnă, pe care îl primise, dar pe care nu avusese încă timp să-l folosească.

Şeful instituției n-a întârziat nici el să ia măsuri contra salariatului compromis şi l-a dat afară din serviciu.

Pe Ics cel stigmatizat l-a părăsit şi soția, care şi-a luat copiii şi s-a mutat la părinți, iar administrația blocului a început să-i perceapă plata chiriei pe tarif de liber-profesionist. A venit apoi şi un instalator şi fără nici o vorbă i-a luat telefonul. Vecinii au început şi ei a vorbi că n-ar fi rău ca duşmanul societății să fie scos din locuință, iar suprafața locativă astfel eliberată să le fie acordată lor. Până când, a răsunat de la procuratură un glas tunător, care i-a dezmeticit pe toți:

– Ce-i cu voi, tovarăşi, ați înnebunit? Se poate să vă purtați aşa cu un om?

Şi au început marile manevre de retragere, ocazie cu care s-au azvârlit toți cu încredere în partea opusă.

Glasul acela a răsunat la ora zece şi patruzeci şi cinci de minute; la ora unsprezece a venit instalatorul şi fără nici o vorbă a pus telefonul pe vechiul său loc, adăugând şi o priză suplimentară, care nu exista înainte. Apoi a apărut şi soția, ținându-şi înaintea ei copiii. Arăta ca o femeie care a ieşit pentru un minut la piață. În aceeaşi zi Ics a fost reprimit la slujbă; i-au plătit

pentru lipsa forțată de la serviciu şi a fost şi premiat cu o pereche de cizme. În locul biletului de odihnă pe care-l restituise, a primit alt bilet, gratuit – pentru două luni. Comitetul sindical a organizat în cinstea lui Ics un bal, la care s-a preamărit în fel şi chip credincioasa lui activitate de atâția ani, precum şi purtarea lui ireproşabilă. În ceea ce priveşte gazeta de perete, redactorul ei a primit o mustrare severă pentru faptul că l-a ponegrit pe tovarăşul Ics.

Şi s-au pornit noi absurdități şi iarăşi a căzut victimă un om nevinovat. Cei de la gazeta de perete avuseseră evident dreptate când l-au mustrat pe Ics pentru fapta lui necuviincioasă. Numai că, în entuziasmul lor de a repara cu mult zgomot şi tărăboi o greşeală, au sărit iarăşi peste cal.

Povestea asta hazlie e fictivă, dar nu şi neverosimilă: nu se iscă oare asemenea poveşti atunci când din cauză că lipseşte simțul măsurii se comit nişte prostii dezgustătoare?

La un 1 Mai, şcoala medie nr. 18 din Irkutsk se pregătea pentru a lua parte la demonstrație.

Lucra acolo şi bătrânul învățător Tkacenko – cunoscut ca foarte bun pedagog şi activist. Pentru conducerea exemplară a cercului de aeromodelişti, Tkacenko a fost premiat de trei ori. Învățătorul îşi pregătea şcolarii cu o deosebită dragoste şi străduință pentru zilele de întâi Mai. A conceput chiar şi a construit un glob uriaş şi a organizat şi zborul unui balon de hârtie deasupra pieței.

Într-un cuvânt, totul era aranjat splendid. Tkacenko mergea încolonat, cu copiii şi cu tovarăşii de muncă în jurul lui. Toți erau veseli, duceau globul, cântau, şi se străduiau să meargă în acelaşi pas.

Deodată, spre coloană se avântă în trap mărunt Seldişcev, instructorul secției orăşeneşti de învățământ. Era alb ca varul şi le făcea semne cu mâinile de la distanță. Se vedea că instructorul se pregăteşte să anunțe vreo comunicare extraordinară. Cântecul s-a întrerupt, globul a încetat să se mai rotească şi şcoala s-a oprit.

Instructorul s-a îndreptat glonț spre învățătorul Tkacenko şi i-a spus în mod hotărât să iasă din coloană.

– Din dispoziția personală a şefului secției regionale de învățământ, tovarăşul Basov, comunică instructorul.

– Pentru ce?

– Pentru că nu purtați costum de vară.

– Dar astăzi e frig.

– Tovarăşe, executați ordinul.

– Bine, dar suntem la Irkutsk şi nu la Ialta.

– Executați ordinul, tovarăşe.

– Şi-apoi sunt un om în vârstă. Sănătatea nu-mi permite să umblu în tricou şi pantaloni albi.

– Executați, tovarăşe, ordinul.

Coloana a plecat, iar respectabilul învățător a rămas pe loc, transformându-se într-o clipă dintr-un membru atât de onorat al colectivului într-o ființă singuratică şi suspectă – l-ai fi putut lua drept un negustoraş particular, sau un răufăcător demascat. Privi cu tristețe globul ce se îndepărta, pe care încă ieri îl încleiase, se gândi ce se gândi şi se duse acasă.

Idiotismul acestei întâmplări este clar. Nu mai e nevoie de nici un fel de explicații. Mai interesante sunt însă cauzele care au provocat această întâmplare.

Bineînțeles că toată lumea doreşte ca demonstrația de 1 Mai să aibă un aspect cât se poate de sărbătoresc şi ca toți participanții ei să poarte haine de culoare deschisă. Dar orice inițiativă,

oricât de bună, poate fi stricată, făcută praf. Şeful secţiei regionale pentru învăţământ a reuşit cu prisosinţă din acest punct de vedere, batjocorindu-l şi jignindu-l pe emeritul pedagog. Aspectul aşa-zis frumos a trecut la el înaintea bunului simţ.

Şi e încă bine că tovarăşul Basov nu conduce învăţământul de pe insula Dickson. Acolo ar fi împrăştiat întreaga demonstraţie de 1 Mai, căci aşa cum comunică corespondentul ziarului „Pravda", pe insula Dickson oamenii au întâmpinat sărbătoarea îmbrăcaţi în şube şi în cizme din blană de ren. Desigur că Basov n-ar fi îngăduit una ca asta. O luminoasă sărbătoare a muncii şi a primăverii şi deodată hodoronc-tronc nişte blănuri! Tovarăşi, trebuie să vă îmbrăcaţi în tricouri! În cipici. Nu cunoaşteţi regulă!

O mare îngrijorare pricinuieşte la Irkutsk problema învăţământului de care răspunde un om lipsit cu desăvârşire de simţul măsurii.

Basov se va justifica de bună seamă că el a primit indicaţii să-i scoată pe elevi în haine de vară. Nu-i exclus să fi primit efectiv o asemenea înţeleaptă indicaţie. Dar orice indicaţie se dă presupunându-se că ea va fi aplicată de un om cu scaun la cap.

Ar fi imposibil ca toate ordinele, dispoziţiile şi instrucţiunile să fie însoţite de mii de clauze pentru ca oamenii de tipul lui Basov să nu facă prostii.

Fiindcă altminteri o simplă dispoziţie ca aceea, să zicem, privind interzicerea transportării în vagoanele de tramvai a purceilor vii, ar trebui să apară astfel:

„1. Se interzice transportul în vagoane de tramvai a purceilor vii. Contravenienţii vor fi sancţionaţi cu amendă.

La aplicarea amenzii este însă interzis ca deţinătorul de purcei:

a) să fie lovit;
b) să fie numit nemernic;
c) să fie împins de pe platforma tramvaiului în plină viteză sub roţile autocamionului venind în urmă;
d) contravenienţii să nu fie trataţi ca nişte huligani, bandiţi sau delapidatori.
e) în nici un caz nu se poate aplica această regulă cetăţenilor care duc cu ei nu purcei, ci copii mici în vârstă de până la trei ani;
f) regulă nu se poate aplica nici cetăţenilor care nu au deloc purcei;
g) de asemenea nici şcolarilor care cântă pe străzi cântece revoluţionare.

Şi aşa mai departe. Poţi să scrii până la infinit, fiindcă e imposibil să prevezi ce pozne poate să mai facă un cap pătrat.

Există un lucru extrem de util care se numeşte – agrominimum. Comitetul executiv raional Kantsk din R.S.S. Kârgâză a găsit însă de cuviinţă să introducă în această importantă şi clară măsură o notă isterică. În hotărârea obligatorie emisă cu acest prilej, există prevăzut la punctul 3 al capitolului VIII:

„Se va organiza distrugerea vrăbiilor şi a ciorilor, distrugându-se în primul rând cuiburile lor."

Cuprinsul acestui punct nu ameninţă nicidecum populaţia raionului Kantsk. În schimb punctul 9 din acelaşi capitol te umple de groază:

„Persoanele vinovate de încălcarea prezentei hotărâri obligatorii vor fi trase la răspundere pe cale administrativă: se va aplica o amendă de 100 ruble sau plată în muncă forţată pe un termen de până la 1 lună, iar în cazuri deosebite recalcitranţii vor fi traşi la răspundere penală conform decretului guvernului din 7 august 1932, pentru delapidare din avutul obştesc."

Daţi-mi voie! Pentru că nu au stârpit vrăbiile oamenii să fie traşi la răspundere la fel ca pentru delapidare din avutul obştesc?

Ce mai tâmpenie! De ce să nu fie date atunci, pentru delictul de a nu fi stârpit „vrăbiile şi cuiburile lor”, aceleaşi sancţiuni ca şi pentru un atac tâlhăresc, sau pentru un furt cu spargere sau ca pentru fabricarea de bani falşi?

Legea din 7 august este o lege foarte serioasă şi nu priveşte nicidecum vrăbiile, ci cu totul alte păsări. Trebuie oare ca şi această lege de importanţă istorică să fie însoţită de clauze speciale de tipul instrucţiunilor privitoare la purcei, pentru ca să poată fi înţeleasă de unii conducători ai raionului Kantsk?

S-ar părea că între povestea învăţătorului Tkacenko şi povestea asta cu vrăbiile nu e nimic comun. Şi ce poate fi comun între aceste două cazuri şi cazul studentului Sveranovski, pe care pentru o ceartă în tramvai l-au condamnat la doi ani închisoare, sau cazul de la şcoala din Sidorenkovo, unde grija pentru moralitatea copiilor (o problemă importantă şi cât se poate de actuală) a dus la o născocire neroadă: s-a purces la examinarea medicală a tuturor elevelor „în scopul stabilirii virginităţii”?

Există totuşi ceva comun. Toate aceste isprăvi au fost făptuite de nişte oameni lipsiţi de simţul măsurii, de nişte oameni care au împins totul până la absurd.

Sărbătoarea de 1 Mai este o sărbătoare remarcabilă.

Legea, din 7 august este o lege foarte importantă.

Lupta contra huliganismului este o problemă cât se poate de actuală.

Supravegherea moralităţii copiilor este o datorie de prim ordin a unui pedagog.

Şi cum le-au aplicat aceşti oameni?

În grija pentru frumuseţea sărbătorii l-au jignit pe învăţător. Legea cu privire la delapidare din avutul obştesc au încercat s-o aplice într-un mod de-a dreptul idiot. Lupta împotriva huliganismului au discreditat-o printr-o sentinţă nejustă, iar în lupta pentru moralitate au comis o faptă şi imorală, şi dezgustătoare.

Şi toate acestea se fac nu dintr-o râvnă excesivă, şi nici din cauza unui zel neprecupeţit pentru muncă, ci, dimpotrivă, din dorinţa cea mai aprigă de a scăpa de muncă, de a scăpa de nevoia ineluctabilă de a gândi la ceea ce faci.

Aparenţa unei activităţi foarte intense maschează, de fapt, o imensă pasivitate, o pasivitate care nu poate fi tolerată, mai ales acum, în zilele înfloririi strălucitoare a tuturor forţelor productive şi intelectuale ale ţării.

1935

Scriitorul trebuie să scrie

– Tovarăşi, conferinţa pe care o voi rosti ani scris-o împreună cu Ilf (*râsete, aplauze*). Vrem să vă relatăm în această conferinţă lucrurile care ne nelinişteşc şi ne îngrijorează, cele despre care vorbim deseori împreună, în loc să lucrăm. Adică mai şi lucrăm, fireşte, din când în când, însă consacrăm neapărat, înainte de a începe să scriem, vreo oră – două câte unei discuţii destul de aprinse asupra unor probleme literare, care nu ne pot lăsa indiferenţi. Aşa că, tovarăşi, suntem convinşi că după ce vă vom relata tot, vom putea să ne aşezăm, în sfârşit, la treabă fără a mai pierde vremea cu discuţii preliminare.

Nu demult, la rubrica faptelor diverse a ziarului „Pravda" a apărut o notiță despre un tânăr, numit Halfin. Acest Halfin a telefonat la Direcția generală a industriei petrolului şi a spus că vorbeşte din partea C.C. al Comsomolului, că C.C. trimite la Baku şi Groznâi o brigadă literară pentru a culege material despre stahanoviştii din industria petrolului şi că această brigadă va fi condusă de scriitorul Halfin, căruia trebuie să i se acorde întregul concurs, în special cel material. (*Râsete.*)

După aceea Halfin s-a dus la contabilitatea Direcției generale şi, prezentându-se drept conducător al brigăzii literare, a cerut bani. La casierie i s-au eliberat două mii de ruble. După scurtă vreme s-a aflat că de la C.C. al Comsomolului nu a dat nimeni nici un telefon şi că cel care a încasat banii este un escroc.

Neplăcută întâmplare, ce să mai vorbim!

Şi cu cât te gândeşti mai mult, cu atât devine mai neplăcută, fiindcă escrocul ăsta nu s-a dat drept medic de nas, gât şi urechi, nici aviator polar, nici profesor de istorie şi nici drept tânără paraşutistă. (*Râsete.*)

Nu, s-a dat drept scriitor. (*Râsete.*) Şi nu din prostie: ştie el foarte bine că e mult mai uşor să obții bani, dându-te drept scriitor.

Celălalt aspect al acestei afaceri e şi mai neplăcut. Să ne închipuim o clipă că într-adevăr s-ar fi telefonat de la C.C. al Comsomolului la Direcția Generală a industriei petrolului şi că s-ar fi vorbit realmente despre o brigadă literară. Rezultă de aici că trebuiesc cheltuiți banii statului? Ce, Lev Nikolaevici Tolstoi se ducea la mama Nataşei Rostova şi-i cerea bani ca să-i descrie fiica? (*Râsete, aplauze.*) Şi chiar dacă s-ar fi dus? Să ne închipuim, prin absurd, că ar fi făcut-o. În nici un caz n-ar fi obținut ca bătrâna doamnă să-i aloce mijloace pentru asemenea cheltuieli vădit extrabugetare.

Mame la fel de severe ar trebui să fie şi tovarăşii de la Glavpetrol, şi de la Glavpeşte, şi cei de la Glavceai, Glav- zahăr, şi de la Glavlămâie[1]. (*Râsete.*) Într-un cuvânt, de la toate instituțiile economice, chiar şi de la Uniunea Scriitorilor Sovietici. Ne adresăm lor în numele literaturii ruse!

Iubiți-i pe scriitori, citiți-i, stimați-i şi povățuiți-i şi pe copiii voştri să-i stimeze şi să-i citească, dar vă rugăm, nu faceți pe Mecena, nu vă luați rolul de protectori, nu vă îndeletniciți cu filantropia! Literatura e o treabă extrem de serioasă şi nu poate fi creată numai cu efortul unor casieri. (*Aplauze.*)

Literatura noastră suferă cumplit din cauza unui număr mare de reputații scriitoriceşti exagerate, false. (*Aplauze.*)

Trebuie să fac o mică observație în legătură cu cele spuse de oratorul precedent. Publicul i-a cerut să dea nume.

Aşa că, tovarăşi, acolo unde va fi nevoie noi vom da nume, aici însă nu este o luptă de tauri ca să-i împungem pe scriitori în dreapta şi în stânga.

Să discutăm în continuare despre răul pricinuit de o critică pompieristă nefondată, despre împrejurările în care numele scriitorilor se pronunță în treacăt, iar munca lor nu este deloc examinată. (*O voce din sală*: „Just".)

Este necesar să avem dovezi serioase, logice şi temeinice atunci când pronunțăm un nume. Sunt de aceea probleme care trebuie puse numai în general, fără a întări cuvântarea cu nici un nume, fiind situații care nu constituie simple întâmplări, ci adevărate fenomene în viața literară.

[1] Glav – Prescurtare de la Glavnoe Upravlenie – Direcție Generală.

Să continuăm discuția despre această idee a noastră. Reputațiile false iau naștere din neputința multora dintre critici şi redactori de a deosebi o veritabilă operă de artă de o inepție, de o gugumănie.

În îndelungata activitate a revistelor şi a altor organe literare au existat multe exemple în această privință. Diletantismul şi ignoranța în acest domeniu au dus la situația că numărul de reputații false a luat proporții amenințătoare. Lista talentelor care se păstrează la biroul Uniunii scriitorilor (*râsete*) şi care este luată de edituri ca un îndreptar, are prea puține caractere comune cu viața. În concluzie, s-ar putea întâmpla să avem câteodată următorul tablou:

Un scriitor cu o reputație bine stabilită predă un nou manuscris la o editură. Aşa cum se cuvine rangului lui, cartea se tipăreşte neîntârziat, în mai multe ediții. Încă înainte ca cititorul să vadă cartea şi s-o aprecieze şi el cumva, critica scoate un monoton şi plicticos strigăt de entuziasm. Trebuie să ştiți că ceea ce vă spun eu aici nu e o fantezie. Cartea se cataloghează fie la „inventarul de oțel”, fie la „fondul de aur”. (*Râsete.*) Dacă însă cartea nu poate fi vârâtă nici în inventar, nici în fond, atunci se scrie despre ea că „umple un gol”. În cazul acesta nu se mai interesează nimeni cu ce fel de valori artistice se umple acest gol. (*Râsete.*)

În sfârşit, cartea apare cu o întârziere cuviincioasă de o jumătate de an, şi e cumpărată cu aviditate de biblioteci. Ea dispare de pe rafturile librăriilor într-o singură zi. Şi cum să nu te grăbeşti să pui mâna pe această nouă operă de artă, când s-a scris categoric despre ea că a şi intrat în „inventarul de oțel” sau că reprezintă o nestemată a „fondului de aur”.

Un director de bibliotecă ar trebui să aibă nervi de oțel sau cel puțin gustul lui Stendhal ca să se abțină de la cumpărarea unei asemenea cărți. (*Râsete.*) El are însă nişte nervi obişnuiți – nervii unui om normal, iar în ceea ce priveşte gustul, nu prea se observă aici nimic deosebit. Şi atunci bibliotecarul achiziționează dintr-o dată pentru abonații săi cincisprezece exemplare din această carte apărută şi le aranjează cu drag în raft. Într-o singură zi toate exemplarele s-au împrumutat.

Toată lumea jubilează. Scriitorul e convins că milioane de cititori se delectează cu opera lui, editorul îşi freacă bucuros mâinile şi declară că a făcut o bună afacere comercială – a vândut toată marfa. Scriitorul, care nu-i un prost, propune editorului să semneze un contract pentru o nouă ediție a cărții, iar editorul, care nici el nu-i un prost, se învoieşte. Şi cum să nu se învoiască! Doar cartea s-a epuizat aproape într-o singură zi!

Pe fondul acestei jubilări exaltate, apar mai triste întâmplările dramatice care se desfăşoară între timp la bibliotecă. Cititorii iau cartea şi o înapoiază a doua zi, cu nişte chipuri impenetrabile. Apoi cartea nu se mai cere. Dacă ai cotrobăi prin biblioteci, ai putea găsi rafturi întregi de maculatură, cărți editate recent, care au făcut vâlvă în presă, care se reeditează mereu şi care aproape că nu sunt deschise.

Ne bucură totuşi că marea majoritate a literaților trăiesc o viață sănătoasă şi cinstită de scriitor. Reputațiile lor nu sunt deloc exagerate, ele sunt chiar adeseori subestimate – şi fiindcă veni vorba, asta le prinde bine. Ei trăiesc modest. Ar fi putut să trăiască mai bine, dacă atenția editurilor şi a Uniunii n-ar fi concentrată numai asupra celor douăzeci de oameni (*râsete*), trecuți cândva în celebra listă, despre care am mai pomenit.

S-a creat astfel cu privire la scriitori o legendă, înjositoare pentru dânşii, dar, din păcate, nu tocmai fără temei, despre un Eldorado literar, despre un loc minunat, unde pogoară din cer nişte vile gratuite, ajutoare băneşti, tiraje colosale şi pe deasupra o glorie mare, care întrece gloria lui Lev Tolstoi şi a lui Flaubert luați la un loc. Şi se mai înghesuie cu laba întinsă fel de fel de cârpaci, ba chiar simpli potlogari de teapa lui Halfin. Când îl vezi pe musiu Halfin cum se îndreaptă spre casieria statului, înghiontind pe confrații respectabili, ți se face ruşine.

Cum de s-a ajuns la această situație?

Nu există nimic mai primejdios decât să afirmi despre o carte proastă că e o carte bună.

Dacă un roman bun va fi considerat bun, nu înseamnă în mod necesar că într-o jumătate de an vor apărea încă zece romane bune. E de ajuns însă ca o singură carte necoaptă şi anemică să fie lăudată, ca să ne năpădească zeci de romane, nuvele şi povestiri extrem de slabe. Fiindcă să scrii lucrări proaste e foarte uşor. N-ai decât să fluieri o dată – şi inepțiile vor începe să curgă ca din cişmea.

Aş vrea să ne-amintim câte aprecieri nejuste şi infirmate de viață s-au făcut în literatură, câte cărți au fost incluse în categoria celor bune, pentru ca peste doi-trei ani să iasă la iveală că nu au fost bune niciodată! Aşa iau naştere celebritățile cu nume sonore, care nu reprezintă nimic valoros în realitate, aşa apar şi vrafurile de maculatură. Arta are nevoie de o temperatură constantă. Isteria ridicării în slăvi a scriitorilor şi apoi, după un timp, distrugerea lor, tot atât de isterică – toate acestea stânjenesc munca.

Acum câteva zile tovarăşul Vaşențev a publicat în „Literaturnaia gazeta" o declarație în care afirmă că tânărul scriitor Kurocikin „este cu câteva capete mai mare decât unii dintre scriitorii mari care nu-şi merită faima".

Trebuie să respingem în mod categoric asemenea unități de măsură în literatură – este mai sus cu un cap sau mai jos cu un cap, are un avans de o jumătate de lungime sau se află cap la cap, şi aşa mai departe. (*Râsete.*) Aceşti termeni, tovarăşi, se folosesc la cursele de cai (*râsete*), ei nu se pot aplica în artă. (*Aplauze.*) E neserios. E primitiv. Progresul literaturii şi al scriitorilor trebuie determinat de cercetări literare serioase. Dar Vaşențev începe cu concluziile. Nu e singurul. Multora le place la noi să lucreze în felul ăsta. Cum să nu facă rău literaturii o asemenea concepție „totalizatoare"? Acest rău a ajuns acum evident.

Astăzi a apărut în „*Komsomolskaia pravda*" un articol în care se spune că Kurocikin nu numai că nu se află cu mai multe capete mai sus decât alții, ci că e, dimpotrivă, un scriitor lipsit de vigoare şi de pasiune, tendențios şi primejdios. Amândouă părțile se comportă oribil. Vaşențev îşi agită cădelnița cu tămâie, iar „*Komsomolskaia pravda*" dă cu parul – pricinuindu-i astfel din ambele părți unui scriitor începător şi, fără îndoială, capabil, cel mai mare rău. E un exemplu tipic de atitudine primitivă față de artă.

Munca literară, creația, e un lucru extrem de complicat, cu mii de subtilități. Când însă opera e gata există unii care o întâmpină (după cum am văzut mai sus) cu parul. Fără îndoială că uneori această foarte complicată muncă literară poate fi respinsă în totalitate, ca un lucru duşmănos din punct de vedere politic şi atunci, fireşte, e bun şi parul.

Pentru operele literare sovietice, care nu sunt de respins în principiu din considerente politice, parul nu poate fi însă o unealtă a criticii şi a educației.

S-a creat la noi în literatură o atmosferă ca la şcoală. Scriitorilor li se pun mereu note. Şedințele plenare s-au transformat într-un fel de examene, la care conducătorii Uniunii înşiră numele celor silitori şi ale celor slabi, fac situații trimestriale, şi anuale.

Celor buni li se distribuie premii şi copilaşii, plini de bucurie, aleargă acasă, ducându-şi în mâini cărticica de preț primită în dar, iar cei slabi sunt traşi de urechi, adică li se dă mustrare cu avertisment. Cei slabi se pun pe plâns şi promit pe un ton şcolăresc că n-o să mai facă. E un anumit autor care chiar aşa a şi scris nu demult în „*Literaturnaia gazeta*" – „Odată cu Pilniak am creat un roman cu titlul *Carnea*. Tovarăşi, n-o să mai fac aşa niciodată." (*Râsete, aplauze.*) Nu rezultă de aici că aşa se vor îndrepta lucrurile. E chiar ruşinos că s-a creat o astfel de situație în care pot să apară asemenea scrisori. Ar fi fost mai bine, dacă cu această declarație ar fi venit editorul, care a tipărit acest şnițel literar. (*Râsete, aplauze.*) Dealtfel, va apărea imediat şi editorul

şi ne va declara şi dânsul că nu mai face. Vă garantez că va apărea O să-l vedeți! Faptul în sine că se va înfățişa aici şi se va căi – nu ne displace. Dar mai mult ne-ar fi plăcut dacă ar fi înțeles la timpul potrivit, atunci când a citit manuscrisul, că lucrarea e slabă. Ce să-i faci însă! Oamenii s-au dezvățat să gândească independent, în speranța că altcineva are să rezolve totul în locul lor. Celor de la Uniune, de la reviste şi de la edituri nu le place să-şi ia răspunderi. Încercați să lăsați un editor sau un critic timp de două ore față în față cu o carte, pe care încă nimeni nu a lăudat-o şi nu a înjurat-o. (*Râsete.*)

(*O voce*: „Nu rezistă două ore".)

Fuge din cameră încărunțit de groază. (*Râsete, aplauze.*)

Omul n-are să ştie ce să facă cu această carte, fiindcă nu se prea pricepe în domeniul literar. Iar din cauza neputinței de a aprecia în mod just o carte, literatura suferă (*Voci*: „Just".)

Nu ne ajută nici faptul că redactorii, editorii şi conducătorii Uniunii regretă erorile comise şi că-şi fac autocritica lesne, ba chiar cu un fel de plăcere sadică. Căința e fără îndoială un lucru bun, dar ea te ajută numai pe tine să-ți mântuieşti sufletul, îl ajută numai pe cel ce a păcătuit. Cinstit vorbind, trebuie să recunoaştem că tuturor celorlalți aceste căințe nu le țin nici de cald, nici de rece.

Avem nevoie de oameni cu convingeri profunde, instruiți, iubitori de literatură. Partidul dispune de astfel de oameni, asemenea oameni se pot găsi şi printre cei fără de partid. Sarcina noastră comună este de a descoperi asemenea oameni, de a-i promova.

În încheiere, facem o propunere, poate cam îndrăzneață, poate cam originală: scriitorul trebuie să scrie. Operele unui scriitor vor fi întotdeauna mai elocvente decât vorbele lui. Iar unei opere proaste, străine spiritului țării, scriitorul sovietic nu poate da decât un singur răspuns:

– Să scriem opere bune, valoroase! (*Aplauze.*)

1934

Volumul – o adevărată antologie a râsului – înmănunchează cele mai reuşite schiţe şi povestiri umoristice, de predilecţie din deceniul 1920-1930, selectate din creaţia unor binecunoscuţi scriitori sovietici, virtuoşi ai genului: Mihail Zoşcenko, Panteleimon Romanov, Ilia Ilf şi Evgheni Petrov.

UNIVERS

Lei 14